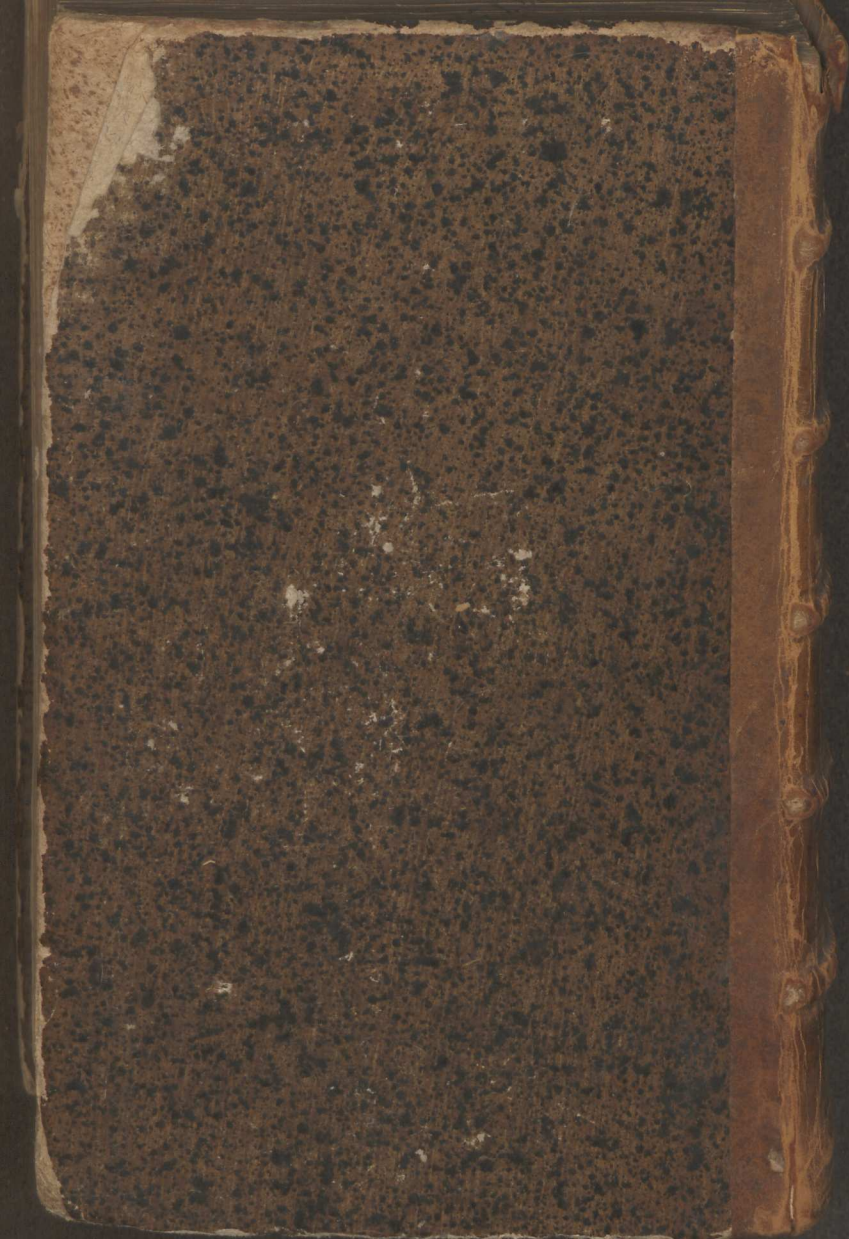

1459

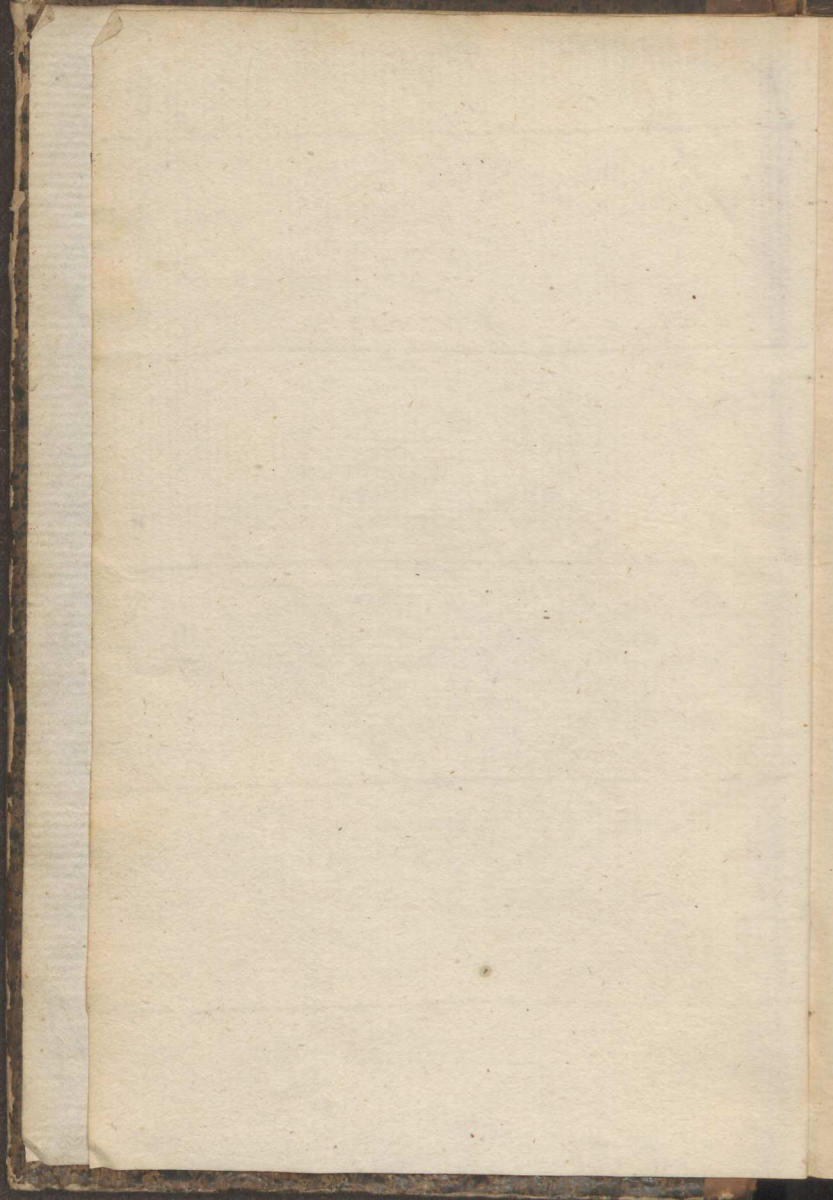
THE HISTORY OF THE
CITY OF LONDON
FROM THE FOUNDATION
TO THE PRESENT TIME
BY JOHN STOW
1618

1159
F. 7

x

REY
ONTROERD
HOLLAND.

H E T

ONTROERD
HOLLAND.

VERKLARING
VAN DE
TITEL-PRENT.

A Anfchouwer, zie de Woeftheid hier naar 't Leven
Verbeeld, door *Schend*-en *Plunderzucht* gedreven,
De Rust van ons Beroemd Gemeenebest
Verstoren, daar 't *Geweld* zyn Zetel vest.
Zie d'yver, hier, in boze drift herschappen,
Geneugtens uit zyns Naastens Onheil rapen.
Zie hoe 't *Gemeen* hier *Huis* en *Goed* bestormt:
In waan, dat dus ons *Vaderland* hervormt,
Moet worden, en gezuivert. Sla uwe oogen
Eens neder op den voorgrond, daar 't *Vermogen*
Des *Lands* in zyne *Inkomsten* word vermoord,
Hier word de *PACIER* de *Dolk* door 't hart geboort.
De *Roofzucht*, meer door *Eigenbaat* gedreven
Dan 's *Lands Belang*, ziet angstig zich weêrstreven
En stuiten door de brave **BURGERSCHAAR**.
Zie **NEERLANDS MAAGT**, beducht voor 't rampgevaar
Van zulk een woede, in droefheid deerlyk klagen;
Zy ziet met finart haar *Welstant* snood belagen
Door *Twedragt*, die op recht noch reden past.
GERECHTIGHEID, deez' woedende overlast
Beschouwende, en gereed om 't quaad te wreken,
POOGT **NEERLANDS MAAGT** een moed in't lyfste spreken,
Zoo maalt de *Kunst* een nette *Schildery*
Van d' *Onlust* en *Beroertens*, om daar by
Te leeren, dat ons geen onzinnig woeden
Kan baten, om 's *Lands Onheil* te verhoeden.
Maar dat *quà Drift* en *Vinnig Onversiant*
Twee Pesten zyn voor 't *Lieve Vaderland*,

NED.
LETTERK.

HET
ONTROERD
HOLLAND

ST. LOUIS

1857

ONTARIO

HON. J. H. H.

H E T
O N T R O E R D
H O L L A N D .

Of kort Verhaal van de Voornaamste
O N L U S T E N , O P R O E R E N
E N
O N E E N I G H E D E N ,

Die in de V E R E E N I G D E N E D E R L A N D E N ,
in voorige tyden , en allerbyzonderst in
deze laatste Jaaren zyn voorgevallen.

*Behehzende ook alles, wat omtrent de V E R H E F -
F I N G V A N Z Y N H O O G H E I D , D E N H E E R E
P R I N S E V A N O R A N J E E N N A S S A U W ,
& c . & c . & c . in veele Steeden is gebeurt.*

Tusschen beide is ingevoegt, een beknopte Historie van
de O P S C H U D D I N G E N a a n C A B O D E G O E D E
H O O P , t e B A T A V I A e n o p C U R A C A O .

T e H A R D E R W Y K ,
By W I L L E M B R I N K I N K ,
Boekdrukker en Boekverkooper.

HET
ONTROERD
HOLLAND.

Of kort Verhaal van de Veranderinge
ONLUSTEN, OPROEREN,
ONEENIGHEDEN,

MAATSCH.
NEDERL. LETTERK.
LEIDEN.

Dezelve is uitgegeven door de
Wetenschappelijke Maatschappij
van Leiden, in het Jaar 1795.
Dezelven is te koop bij de
Boekhandel van de Heeren
WILLEM BRINKMAN en
G. J. G. DE WITTE, in de
Nieuwe Markt te Leiden.

BY WILLEM BRINKMAN
Boekhandelaar in Leiden.

O P D R A G T

AAN DE VRYE

NEDERLANDERS.

B *Atoos Kroost*, wiens Heldenmoed
Stryd voor *Vryheid*, goed en bloed:

Daar van ouds de *Krygslawwrienen*

Uw beroemde kruinen cieren.

'k Offre aan u dit *Tafereel*.

Zie uw *Vryheid*, hier zoo eël

Door uw Heldenmoed verdadigt,

Maar vceltyds al te onbezadigt.

Zie hier *Land- en Kerk-bestuur*

Snood geschonden, door het vuur

Van een yver, dol van driften,

Die geen goed van quaad kan schiften.

Zie hier, in een leerzaam beeld,

Land en Stadt en Volk verdeelt,

Fel gezweept door *Tweedragtsroeden*,

Spoorloos naar hun einde spoeden.

Landsgenoten, leert hier uit,

Om uw *Vryheid*, als een *Bruid*,

O P D R A G T.

Op te tooijen met cieraaden,
 Die geen wysheid kan verfmaden.
 Maar, ai wagt u toch, voor al,
 Om die Schoone, elk ten geval,
 Als een *Hoer* te pronk te zetten.
 Neen, de *Vryheid* leeft naar *Wetten*.
Wet en *Vryheid* ftryden niet.
 Kan uw *vrye Staatsgebied*,
Spoorloosheid voor *Vryheid* keuren?
 Neen: dat zoude uw *Tuin* verscheuren.
 Neem dan *Wet* en *Recht* in acht,
Eendragt geeft de *Vryheid* kracht.
 Noemt 's *Lands Vaders* noit *Tirannen*.
 Wilt gy 't *kaf* van 't *Koren* wannen,
 Wacht tot dat de storm bedaar;
 Neemt een lieflyk luchje waar:
 Eer, by 't *kaf*, het goudgeel *Koren*,
 Ook verstuift en gaat verloren.

VOORREDEN

AAN DEN BESCHEIDEN

LEEZER.

Z*Y* die zich verledigen om het Gemeen met Historien te onderhouden, hebben voor al acht te geven, dat zy schryven tot nut, tot vermaak, of tot voldoening der nieuwsgierigheid, (in welk laatste geval men echter de billykheid niet uit het oog moet verliezen.) Doch het heeft my, in het opstellen van dit Werkje, niet altoos mogen gebeuren deze drie dingen by elkander te voegen. Gerimpelde Voorhoofden, en zulken, die of rechtstreeks, of van ter zyden, gewikkelt geweest zyn in de Onlusten van den Tegenwoordigen tyd, zullen, zoo de uitkomst hunne verwachting niet beantwoord heeft, niet nalaten kunnen om myn arbeid als een nutteloos stuk te verwerpen; terwyl mogelyk andere, en edelaartiger Gemoederen, oordeelen zullen, dat 'er weinig vermaak te vinden is, in geschiedenissen die alleen van Oproer, Woestheid en Plunderzucht spreken. Ik beken dat men zomtyds genootzaakt word, om

V O O R R E D E N .

gebaatte waarheden te melden; maar of zulks altoos onnut en onvermakelyk kan genoemt worden, dunkt my, dat tot noch toe, met weinig zekerheid betoogt is, en dus te minder betoogt kan worden ten laste van een Schryver, die zoo veel mogelyk is, alle partydigheid en bitterheid poogt te myden, en zich overal voordoet als een Liefhebber van zyn Vaderland, Overigheid, Religie en Vryheid. Ik heb * groote Mannen, en geen ongeachte Verstande aan myn zyde, die my tot Voorgangers verstrekt hebben, om ons, hunne nakomelingen, soortgelyke Gebeurtenissen van hunnen tyd, in geschrifte over te laten. 't Geene toen billyk was, kan nu niet onbillyk zyn; want de waarheid verandert niet van natuur. Daar en boven kunnen 'er tyden komen, zoo vreemd en zoo zeldzaam, dat men zich aan eene schandige achteloosheid zou schuldig maken, indien men de nazaten van dezelve onkundig liet; die ten minsten zulke verhalen tot een Spiegel voor hunnen tyd kunnen gebruiken; en aldus, zou men, by geval, hunne weetlust voldoende, beantwoorden aan de drie dingen die ik te wooren opgenoemt hebbe. Doch treffe ik dit wit niet, waarde Lezer, gebruik dan mynen
ar-

* Brand, Trigland, Commelin, Valkenier, Aitzema, van den Bosch, Monranus en andere.

V O O R R E D E N .

arbeid alleen tot een blote voldoening van uwe Nieuwsgierigheid.

Dat ik begonnen hebbe met het Einde der Dertiende Eeuwe, is meer geschied om eene aaneenschakeling der Historie te maken, dan in voornemen om den Lezer met 's Lands oude gevallen op te houden; hierom heb ik daar omtrent zeer kort geweest; want myn voornaamste oogmerk was, het breedvoerigst verhaal te geven van tyden die wy alle beleefst hebben, of van den geenen die wy uit den mond onzer Voorouderen hebben leeren kennen; voornamelyk hadden wy de laatste gelukkige Staatswisseling van ons lieve Vaderland, met alles wat daar toe, ten dezen opzichte betrekkelijk is, in 't ooge houden, waarom wy ook met die Gebeurtenis sluiten. Doch de gevallen, die wy in onzen weg vonden, hebben wy geoordeelt niet te kunnen of te mogen voorbygaan.

Indien ik gestelt geweest had op alles, wat dit Werkje had kunnen vergroten, zoo waren 'er noch verscheide dingen, van oude tyden op te zamelen geweest, die wy nu hebben overgeslagen. Men kon hier al de byzonderheden van den beruchten Beeldenstorm, in de Nederlanden, bygevoegt hebben, die in de beginselen der Beroertens met Spanje zyn voorgevallen: maar dewyl deze furie alleen op hout en steen, enz. viel, kan die niet in
aan-

V O O R R E D E N .

aanmerking komen, in een Verhaal van Oproer van menschen tegen menschen. Ook heb ik zeer spaarzaam geweest in 't verhalen der Religie verschillen, tusschen de Remonstranten en Contraremonstranten, slechts tot een staaltje, weinig gevallen aantekenende, die echter genoegzaam zyn, om ons de toenmalige gesteldheid der gemoederen ter wederzyden, te leeren kennen.

Mogelyk zullen 'er wel eenige aanmerkelyke dingen myn aandacht ontsnapt zyn; 't welk te meer waarschynelyk is, om dat de zaken, die tot myn onderwerp behoren, doorgaans zeer spaarzaam en als ter loops by de Geschiedenis Schryvers te vinden zyn. Maar den Lezer houde zich verzekert, dat, zoo dit Werkje de smaak van 't Gemeen voldoet, alles wat aanmerkenswaardig ons in handen komt, 't zy oud of nieuw, (waar toe wy ieder verzoeken ons de behulpzame hand te bieden) in een Twede Deeltje op dit zal volgen.

Dus biede ik dan dit Werkje myne Med-Landsgenoten aan, die ik toe wensche, dat zy, voorzien van een rechtzinnig oordeel en een vreedzaam gemoed, altoos Welvaaren.

H E T

ONTROERD HOLLAND.

GElyk 'er niets beter is, en niets een Koninkryk of Vryen Staat en Volk gelukkiger maakt, dan een onderlinge Eensgezindeheid; die van beide zyden allenthalven aangequeekt word, ondersteunt door een goedaardig en rechtvaardig bestier der Regenten, en een gewillige Liefde en onderdanigheid des Volks; zoo is 'er ook niets verderfelyker en schadelyker, dan Tweedragt en oneenigheid tusschen den Souverein en het Volk: welk laatste, eens aan 't muiten geslagen, niet ligtelyk zoo tot bedaren te brengen is, of daar blyven noch eenige heimelyke en verholen vonken van wantrouwen, qualyk gezindheid en hoop, om naderhand met meerder succes, nieuwe *Oproeren* te beginnen; gelyk ook menigmaalen de verbittering en wraakzucht der Regeerders,

A

aan

aan de andere zyde, te verre gaat; 't welke zulke die een weinig in de Historien ervaren zyn, ligtelyk zullen toestemmen, als een waarheid, gegrondvest op de ondervinding en de gesteldheid der menschelyke natuur.

Men zou moogelyk kunnen oordeelen, dat iemand, die een Historie van voorgevallen *Oproeren* in 't licht geeft, zyn tyd qualyk besteed, de Wereld in 't gemeen, en zyn Landsgenoten in 't byzonder weinig dienft doet; want in den eersten opslag schynt het, dat een Schryver genoodzaakt is, voor al, als hy een Inboorling is, party te kiezen; en alzoo zekerlyk, 't zy by de Regeerders, 't zy by 't Gemeen, weinig dank zal behalen. Men zou ook kunnen voorwenden, dat men van voorledene *Oproeren* sprekende, nieuwe redenen van twist ter Wereld bragt; en 't gemeen gepeupel, dat zelden juist van oordeel valt, de dingen naar haare uitslag beschouwende; op nieuws gaande maakt: voor zoo ver het merkt, dat het Volk, door onlusten, de gemeene zaken een andere ommezwaay doet neemen: terwyl andere diepzinnigen, eenige ongevallen te gemoed zouden zien, door 't verhaal van mislukte aanslagen en oproeren: veeltyds zonder oordeel, zonder beleid, zonder order en stantvastigheid be-

begonnen, en noch flechter geëindigt, ten lafte van het Gemeen; want verſcheide voorbeelden doen ons zien, dat zomtyds de Vorſten, om diergelyke redenen, Landen en Steden van hunne wettige Privilegien ontzet hebben, waar van de oude Chronyken van ons Vaderland, ons genoegzaam onderrichten; maar wy zullen, ieder, by zyn denkbeelden latende, voortgaan, zonder breedvoerig ons doen te verdedigen.

't Voorgevallene in verſcheide Hollandſche Steden, wegens de *Verkoppingen der Ampten*, heeft my aanleiding gegeven, om de Nakomelingſchap over te leveren het verhaal van een gebeurtenis, zoo ſchielyk en zeldzaam opgekomen, dat men naauwelyks weet te zeggen, of het zelve door eenige oprooiſinge van buiten, of uit de misnoegtheid der Burgeren is voortgeſproten; wyl de meeften in verſcheide voorname Steden, als uit eene mond het zelfde begeerden, hoewel met dit onderscheid, dat het op de eene plaats bezadigder is toe gegaan als op de andere. Dit zal de Inhoud van dit gefchrift zyn: zonder dat ik my zal inlaten om meeſteragtig te oordeelen, in hoe verre de Burgers of de Regeerders, gelyk hebben, in 't verzoeken of weigeren: latende zulks over aan die geene,

wier verstand meer geslepen is op *Politique Questien* dan het myne; zullende my alleen vergenoegen met het geene daar omtrent voorgevallen is, eenvoudig te verhalen: en zoo veel mogelyk is, de waarheid in 't oog te houden, aan elk zyn byzonder oordeel vry latende.

Voor af zullen wy zoo beknopt als ons mogelyk is, een Lyft opgeven, van de voornaamste *Oproeren* en oneenigheden, hier te Lande voorgevallen; en zullen ons ten meesten deele bepalen, tot de stemmende Steden van Holland, met deszelfs aankleven, zoo verre die uit de Historien zyn op te maken: waar by wy dit in acht zullen neemen, dat wy de onlusten, die wat nader aan onzen tyd komen, wat breedvoeriger, en eindelyk de laatste Staatswisseling in Nederland, met de gevolgen van dien, zoo veel wy kunnen in haar volle beslag en zamenhang, aan den Lezer voorhouden zullen; en om de gelykheid der stoffe, zullen wy allervoornaamst wat breedvoeriger zyn in 't verhalen der onlusten voortgesproken uit de begeerte der Burgeren, rakende het Stadhouderyk bestier, met de gevolgen van dien.

In *Augustus* van den Jare 1299. ontstont 'er binnen DORDRECHT een merkelyken opstant, willende den Bailluw van *Zuid-Hol-*

Holland een inbreuk maken in de Privilegien derzelve Stadt, en had reeds, in na-
deel der Burgery, zoo veel verkreegen:
dat men hem toeliet eenige Luiden, die
van verraad verdagt waren, te onderzoe-
ken. De Graaf, met wiens toestemming
dit geschied was, quam ondertusschen met
zyn Stedehouder in de Stadt, om de na-
men der beschuldigde Burgers op te ne-
men, 't welk geweigerd wierd, waar op
de Graaf zeer te onvreden vertrok, en een
hoop Krygsvolk afzond, om de Stadt te
overmeesteren: die echter weder vertrok-
ken, toen zy vernamen, dat 's Graven
Stadhouder te **DELFT** vermoort, en de
Bailluw van *Zuid-Holland*, te **DORDRECHT**
in hegtenis genomen was, en aldus ont-
quam **DORDRECHT** dit gevaar.

In 't Jaar 1300. was 'er groote oneenig-
heid, tusschen de Heer van de Stadt
SCHOONHOVEN en de Burgers; de Heer
van voornemens zynde om Graaf *Jan II.*
van Henegouwen uit het Graaflyk bewind
van *Holland* te stoten, poogde een Vloot
Zeeuwfche Schepen ten dien einde in de
Stadt te laten: doch de Burgers dit mer-
kende spanden zamen, en belegerden haa-
ren Heer *Nicolaas van Kats* op het Slot,
zoo lang tot men de Zeeuwen zag aftrek-
ken. Vier jaaren daar na was 'er weder

een *Oproer*, waar in den voornoemde Heer gevangen wiert, en zyn Zoon op 't Kasteel weder belegert, dat eindelyk tot overgave wierd gedwongen.

In 't Jaar 1388. was 'er een geweldige *Twist* tusschen de Heeren van ARKEL en van VIANEN, by gelegenheid dat vier *Gorkumsche Burgers* eenige Meiboomen te MEERKERK wilden halen, met verlof van den Landman; doch tegen den wil zyner huisvrouw; die over geweld schreeuwende, de *Meerkerksche Boeren* op de been bragt, en oorzaak was, dat de *Gorkummers* moorddadig van 't leven berooft wierden. de Heer *Otto van Arkel* nam hier felle wraak over, en verbrande al het land van *Vianen*: eindelyk wierd den *twist* bygelegd, door bemiddeling van Graaf *Willem van Oostervand*.

In den Jaare 1406. was 'er een groote tweedragt tusschen de Regeering en de Burgery van DORDRECHT, die gestilt wierd, door 't gevangen nemen en in ballingschap zenden van eenige Magistraats perzonen.

In den Jaare 1438. was 'er een groote *Oproer* te ROTTERDAM, by gelegenheid van een duurte der granen; verscheide perzonen lieten 'er het leven: maar de hollende Gemeente wierd weder gestilt, door
een

een algemeene vergiffenisbrief van Hertog *Philips van Bourgondie*.

In den Jaare 1444. was 'er groote oneenigheid te AMSTERDAM, doordien de Regeering en Burgery, beide in twee partyen van *Hoeks* en *Kabeljauws* gesplift waren; de Gemeente, door schattingen van 's Graven wegen overladen, wierd door de Heeren van de *Kabeljauwsche* factie opgeroet, tegen die van de *Hoeksche* party: waar uit verscheide quaade behandelingen en oploopen ontstonden; maar eindelyk wierden de *Kabeljauwschen* de Stadt uitgedreven na HAARLEM, daar zy groote oneenigheden aanrechten.

't Volgende Jaar 1445. moest LEIDEN mede zyn deel aan deze oneenigheden bezuren, want daar ontstond een vervaarlyk *Oproer*, tusschen de genoemde partyen, waar in van wederzyden veel bloeds gestort wierd, waar en boven noch verscheidene Perzonen deze oneenigheid met den hals moesten voldoen; waar op alles weder in stilte raakte.

In den Jaare 1454. ontstond 'er een gevaarlyke oneenigheid, tusschen de Visschers van GORKUM, en de Heer van ALTENA *Jacob van Hoorn*, over de Visschery in de Rivier de *Merwe*. De Regeering van GORKUM was zelfs onderling over dit stuk verdeelt, en

de *Drossaart* deed verscheide voorname Burgers by de kop vatten, en onthalzen; andere moesten hem en de Schepenen, op de Zon- en Fecstdagen, in 't hembde en bloots hoofts om vergeving bidden. Hertog *Philips* gaf in 't zelve jaar noch brieven van vergiffenis uit voor seventig *Gorkummers* die om deze twist gevangen zaten.

De *Hoeksche* en *Kabeljauwsche* oneenigheden stelden **DORDRECHT** in den jaare 1468, noch in schrikkelyke rep en roer. na de dood van Hertog *Karel* in den jaare 1477, sloten beide Partyen een onderling Verdrag en eeuwige Vrede met elkanderen; doch dit was van geen langen duur, want de *Kabeljauwschen*, die qualyk met des Stads Penningen uitquamen in hunne Reekeningen, weken de Stadt uit; maar quamen in 't jaar 1480, met hulp van Heer *Jan van Egmond* voor **DORDRECHT** en vermeersterden de Stadt. De Schout *Adriaan Janszoon*, en *Dirk van Beaumont*, Oud-Burgermeester, werden nevens een groot getal *Hoekschen* gevangen genomen, en de twee eersten naderhand in den **HAGE** onthalt. Naderhand wierd de Stad goed *Kabeljauws* gezind, en trok tegen de *Hoeksche* te Velde, namen eenige gevangen, en doodden dezelve met den zwaarde.

In 't Jaar 1470. was 'er een bloedige
twist

twist tuffchen *Jan*, Heer van PURMERENT en die van de Stadt, over het gevangen nemen van een *Poorter*, die van meinedigheid beschuldigt geweest zynde, by den Hove van Holland wierd vrygesproken, waar door groote oneenigheid ontfont.

In 't Jaar 1471. ontfont 'er te HOORN een merkelyke beroerte onder het *Graauw*, over de vermeerdering van des Stads Accyfen, welke eenige Belhamels het leven kofte, de *Vollers* en *Wevers* werden ook te gelyk met de Laken neering ter Stadt uitgejaagt. In den jaare 1477. werd het Gemeen wederom gaande gemaakt, door eenen *Jan Banjaard*, 't welk zoo hoog liep, dat 'er de affchaffing der Accyfen, en een geheele verandering der Magiftraat, op volgde. Het huis van den Schout *Marten Veelaar* werd geplondert, en *Banjaard* in zyn plaats tot Schout aangefteft: alles eindigde met een verdrag tuffchen de Magiftraat en de Burgers.

In 't Jaar 1479. braken de *Hoeksche* en *Kabeljauwsche* partyfchappen te LEIDEN weder op nieuws uit; na dat men door een verdrag overeengekomen was, om onderling te regeeren, en in der minne te leven: 't welk eerft door de *Kabeljauwsche* gebroken wierd. in den aanvang van *July* dreven zy de hoofden der *Hoekschen* allen

ter Stad uit; doch in den jaare 1481. quamen 'er deze behendig weder binnen, maakten zich meester van het Stadhuis, en namen op hun beurt een goed getal *Kabeljauwschen* in hechtenis. de *Kabeljauwsche* Steden, HAARLEM, DELFT, en AMSTERDAM, beklaagden daar op de *Hoeksche Leidenaars*, by Hertog Maximiliaan, die aanstonds LEIDEN liet belegeren. de Stadhouder van Holland, *Jooft van Laing* kwam 'er met eenige benden voor; doch wierd kort daar na met veel verlies afgeslagen. Eindelyk baden de *Leidenaars* om vergiffenis, die ze niet verkregen, dan na dat de Hertog zelf binnen LEIDEN gekomen, eenige Hoofden der *Hoekschen* had doen straffen: maar ook wierd 'er een goed getal weder in vryheid gestelt. Nochmaals poogden de *Hoekschen* zich meester van de Stad te maken, doch wierden met verlies te rug gedreven. Het *Kaas- en Broods Volk* in den jaare 1491. gants' *Noord-Holland* plunderende, zocht ook meester van LEIDEN te worden, doch wierd, na een gevecht van twee of drie uren, op de vlucht gejaagt.

's GRAVENHAGE had ook rykelyk zyn deel in de *Hoeksche* en *Kabeljauwsche* onlusten, want in den voorn. jaare 1479. quam het aldaar tot dadelykheid. Dit nam een
be-

begin met de Dienaars en Huisgenoten van den Stadhouder *Wolfert van Borselen*, Heer van TER VEER, die een heimelyke genegenheid voor de *Hoekfchen* had: en met de Dienaars van den Heer *van Waffenaar*, een voornaam Hoofd der *Kabeljauwfchen*. deze raakten met elkander oneens door smalen en fchimpen. ondertuffchen gebeurde het, dat de Valkeniers van den Stadhouder, t'huis komende, dicht by 't Hof door de Dienaars van de *Kabeljauwfche* Heeren overvallen wierden: en wanneer zy binnen geraakt waren, van daar op hunne tegenparty fchoten, en eenige van dezelve doodden. Hier op raakte *Edel* en *Onedel* op de been, trekkende al wat *Kabeljauws* gezind was, gestyft door de Steden DELFT, LEIDEN, HAARLEM en AMSTERDAM, na het Hof, 't welk zy belegerden, en overmeesterd zouden hebben, zoo men niet, door tuffchenfpraak van den Heer *Pieter Lankhals*, een verdrag getroffen had, dat de Dienaars van den Stadhouder en andere vry en veilig zouden mogen aftrekken. De *Kabeljauwfchen*, ingevolge van dit verdrag op 't Hof gekomen zynde, haalden de Paarden van den Stadhouder uit den ftal: floegen kisten en koffers open, en bedreven allerley moetwil; dit deed den Stadhouder geweldig vergrammen, die zich

ver-

versterkte met die van DORDRECHT, GOUDA en SCHOONHOVEN, en met deze aanmerkelyke magt na den HAGE trok, waar op de *Kabeljauwsche* om een goed heen komen zagen. De *Hoekschen* nu meester geworden, plonderden al de huizen der *Kabeljauwschgezinde* Inwoonders, sloegen de glazen in, en bedreven groote wanorders. De Stadhouder had, toen dit alles verrigt was, zoo dra zyn volk niet afgedankt, of 's GRAVENHAGE wierd weder *Kabeljauwsch*, daar op volgde een nieuwe plondering van de huizen der *Hoekschen*.

SCHIEDAM had ook proeven van de uitwerkzelen der oneenigheid tusschen deze beide Factien. In den jaare 1488. hield die Stadt de zyde der *Kabeljauwschen*: maar de Vorstelyke Bezetting daar in leggende, lag gedurig overhoop met de Burgers, en smeedde een aanslag om de Stad aan Jonkheer *Frans van Brederode*, die ROTTERDAM, voor de *Hoeksche* party bezet hield, over te leveren. De Schutters van HAARLEM, DELFT, LEIDEN en AMSTERDAM lagen ook in SCHIEDAM in bezetting, dien Hertog *Maximiliaan* besloten had, door hulp van al dit Krygsvolk ROTTERDAM in te neemen: maar deze vreemde hoop, uit loutere quaadaardigheid tegen de

Schie-

Schiedammers fluit een verdrag met Jonkheer *Frans*, om SCHIEDAM aan hem in te ruimen; het uur tot den aanflag word wederzyds vastgeftelt. maar het vreemde Krygsvolk, door hoop van goede buit te zeer haastende, verbrodden het werk, door een uur te vroeg aan te vallen. 's avonds by duifter beftormden zy het Huis daar de Standaart van HAARLEM uitftak. De *Haarlemmers* weerden zich ondertuffchen, onderfteunt door de *Leidsche Burgers* zoo dapper, dat de bespringers genootzaakt wierden te wyken, die met bebloedde koppen, na achterlating van verscheide dooden en gevangenen na ROTTERDAM gejaagt wierden, dus liep deze aanflag te niet. De *Rotterdammers* op de bestemden tyd naderende, zagen dat 'er voor hen niet te doen viel, en keerden onverrichter zaaken weder na hun eigen Stad.

MONNIKENDAM, bevond zich mede in de jaare 1491 en 1492, belemmert met de oneenigheden van 't *Kaas- en Broods Volk*, en moest, om verzoening voor zich te verkrygen, aan den Hertog van *Saxen*, onder andere, een boete van vier honderd goude Andries guldens opbrengen. MEDENBLIK, mede zich in dit spel gemengt hebbende, kon gene vergeving verwerven, dan op deze harde voorwaarden, namelyk dat zy
tien

tien Burgers moest afzenden, blootshoofs en ongegord, en met een wit stokje in de hand, om den Keizer *Maximiliaan* en den Aartshertog *Philips*, door den Hertog van *Saxen*, als Stadhouder, verbeeld, op de kniën om genade te bidden, hunne Privilegien aan den zelve over te geven, en drie honderd goude Andries guldens te betalen, tot boete van haaren opstant.

De Regeerders van 's GRAVENHAGE hadden volgens Octrooi van Keizer *Karel V.* een dubbelde belasting op het Bier gelegd, die de Gemeente had moeten dragen van 1517 tot 1524. maar in 't laatstgemelde jaar, raakten het volk over deze zwaare Accysen aan 't muiten: de voornaamste aanleiding tot deze *Oproer* namen zy hier uit, namelyk, dat de Procureur-Generaal een Schuitemoeder die aan 't volk Bier gebragt had, zonder den Impost te betalen, met geweld uit een Kerk wilde halen, en in hechtenis nemen, (hoewel in oude tyden en noch by de Roomschegezinden, deze plaatzen voor een veilige schuilplaats aan misdadigers verstrekken.) dit verbitterde het volk zoodanig dat het geweld begon te gebruiken, en den Schuitemoeder uit handen van den Procureur-Generaal en zyne Dienaars verlostte, welke laatste zy in de Sacristy van de groote Kerk een geheel

heelen nagt gevangen hielden. Toen overweldigde het woedende Graauw de Gevangenis , en haalden 'er de gevangen die te vooren in een ander *Oproer* waren vast gezet , uit. De Stadhoudcr zag zig dieshalven genoodzaakt om geweld met geweld te keeren , en liet ten dien einde drie hondert Soldaten in den HAAG komen , die onder de oproerigen hoop met scherp scho-ten , zoo dat 'er eenige muitelingen op de plaats dood bleven. Dit was van die uitwerking dat het Volk op haar behoudenis denkende , om vergiffenis begon te bidden , die zy verkregen op voorwaarden van een openbaare *amende honorable* te doen , door zekere perzonen voor de geheele Gemeente van 's GRAVENHAGE en HAAG-AMBACHT , noch daar en boven betalende een geldboete van vyftien hondert guldens. op dat evenwel deze vernedering geen Nieuwe oorzaak van schimp en onheil zou geven , wierd aan het volk het dragen van zyd-geweer verboden.

In den Jaare 1534. geraakte AMSTERDAM door den *Oproer der Wederdopers* geheel over hoop , den 21. *Maart* deszelven jaars liepen 'er vyf van deze Dweepers , als uitzinnige Menschen , langs de straat , op den klaaren middag , met zwaarden in de hand , echter niemand beschadigende. roepende

pende met een groot gefchreeuw: *In den naame des Heeren, de gebenedydinge is aan de rechterzyde, en de vermaledydinge aan de linkerzyde der Stede.* Hier door raakte de Burgery op de been, terwyl de Schuttery in de Wapenen quam op de Doelen: Drie dezer *Wederdopers* wierden den 27. dito te HAARLEM gerecht. Dit was het begin van een nadere *Oproer*, waar voor echter de Magiftraat gewaarfchouwt wierd door Brieven uit *Vriesland*, waar in gemeld wierd dat de *Wederdopers* een aanflag op AMSTERDAM gemaakt hadden: op welk bericht de Magiftraat de Schutteryen by tyds in de Wapenen deed komen, en de Burgery kundfchap gevende van dit verraad, te gelyk vermaande om goed en bloed voor de vryheid der Stadt op te zetten: terzelver tyd de vreemde *Herdopers* gebiedende, voor vyfuuren deszelven daags, de Stadt te ruimen, met bygevoegde pœne dat alle die eenige van hen herbergden met de dood geftraft zoude worden. Twintig wierden 'er gevangen genomen, die nevens andere eenige weken daarna openlyk geftraft wierden. Maar op den elfden *February* des volgende Jaars, brak het *Oproer* des te heftiger uit. In de Zout-steeg hadden zich ettelyke Mans en Vrouwsperzonen, waar onder een Kleermaker die
 zich

zich voor een *Profeet* uitgaf, verzamelt. 's morgens vroeg wierp zich de *Profeet*, in aller tegenwoordigheid, plat op de grond neder om te bidden. zyn toehoorders wierden onder het bidden alle met een groote schrik bevangen, zoo dat hen dacht dat de plaats schudde en beefde. de *Profeet* zyn gebed geëindigt hebbende, verhaalde aan zyn toehoorders, dat hy in verrukking Godt gezien en gesproken had, en dat den *Dag des Oordeels* voor handen was: te gelyk ook aan eene die daar by stont, de *eeuwige Verdoemenis* verkondigende: doch op de bede van dezen, antwoorde de *Profeet*, dat Godt zich weder over hem ontfermt had.

Des anderen daags 's morgens, vergaderden zy weder op dezelve plaats, en na vier uren met leeren en bidden toegebracht te hebben, smeten zy, op den voorgang van den *Profeet*, alle hunne klederen op het vuur, en volgden hem, op zyn gebod, *Naakt* ten huize uit, zynde ten getale van twaalf zoo Mans als Vrouwsperzonen, roepende en schreeuwende langs de straten als dulle Lieden; *Wee, wee, wee, de Wraak, de Wraak, ò hemelsche Vader.* Op dit yffelyk groep begaf zig de Burgery in de Wapenen, en namenze alle, uitgezondert een Vrouwsperzoon, gevangen. toen men hen in de gevangenis van kleederen voorzien wilde,

weigerden zy dezelve , zeggende , dat zy de *naakte Waarheid* waren. Ondertuffchen smeulden de in 't vuur gefmeten kleederen zoodanig , dat de Buuren voor brand bedugt wierden ; maar de deur van 't huis was zoo wel verzekert , dat men ze met veel moeite moest openbreken , en aldaar vond men reeds het bed-ftro in brand , de kleederen op 't vuur leggen , en twee fchotels met vleefch daar boven op. Voorts vergaderden de Schuttery op den Dam in de Wapenen , en deden onderzoek naar de fchuldigen , waar van men eenige in hechtenis bragt , en men hield de Stads-Poorten gefloten. Den 20 daar aan volgende quamen weder eenige 1000 *Wederdopers* aan den Nieuwendyk , uit *Vriesland* en *Henegouwen* , doch men bragt , door voorzigtig beleid , zoo veel te weeg , dat zy weder vertrokken. Verfcheide verdagte huizen wierden onder den voet gehaald. en den 25. dito , wierden de zeven Mansperfonen van deze *Naaktlopers* onthalt en op 't rad gelegd. zy gedroegen zich in hun laafte uur als rechte Martelaren , zoo ftantvafstig ftorvenze ; een jammerlyk voorbeeld , hoe ver de uitzinnigheid der *dwepery* een mensch , anders niet quadaardig , brengen kan. Ter gedachteniffe van dezen *Oploop* , fchreef men deze volgende *Regels* op oen balk in de Nieuwe Kerk :

Als

*Als men schreef duyzend vyfhondert vyfentertig, wild dit onthouwen,
Doen liepen hier naakt Mans en Vrouwen.*

Deze *Wederdopers* hadden alreeds een nieuw Koningryk opgericht te *Munster* in *Westphalen*; daar zich eenen *Jan Bokelsz. van Leiden*, voor Koning van *Zion* had laten inhuldigen, en allerly wanordres bedreef: dezen zond eenen *Jan van Gele* herwaarts, die na veele aangewende listigheden, om tot zyn oogmerk te geraken, 't welk was om ook te *AMSTERDAM* een nieuw Koningryk van *Zion* op te richten, het vertrouwen der Regeering en van verscheidene voorname Perzonen wist te winnen: ook brieven had verkregen om vry volk te werven, en daar mede de Stadt *Munster* voor den Keizer te bezetten; maar in plaats van deze commissie wel uit te voeren, smeedde hy een aanslag om met dat aangeworven volk de Stadt te vermeesteren: gelyk men, na veel overleg, ook over een quam, om het werk den 10. van *Hooimaand* uit te voeren, en den aanval te beginnen op het luiden der Steêklok op 't Stadhuis: doch toen men op het punt stont om den *Oproer* aante vangen, wierd het zelve ontdekt door een Jongeling, op wiens aange-

ven, eerst de Hoofdmannen, toen de Burgermeesteren, en eindelyk de Burgeren bericht van deze heilloze opstand kregen, en in stilte in de Wapenen gebragt wierden; maar terwyl men met overleggen bezig was, hoe dit best uit te voeren, quamen de *Wederdopers* uit de Pyl-steeg na den Dam trekken, bespringende het Stadhuys, en de Wacht dood slaande; de Burgermeesteren ter naauwer nood de moord ontvlucht, wekten de Burgery op, en deden alle de toegangen na den Dam bezetten. De *Herdopers* echter, gingen voort met alle, die zich tegen hen stelden, om hals te helpen. De Burgermeester *Pieter Colyn* nevens achtiën andere bleef 'er dood. Burgermeester *Gosewyn Rekalf* versterkte midlerwyl den Dam zoo veel mogelyk was, en nam, alzoo hy de Burgery niet sterk genoeg oordeelde een party Vrywilligen voor een Maand in dienst aan. Een der Hoofden van de *Herdopers* deze voorzorg zierende, sprak met *Jan van Geele*, dat den aanslag verbrod was, doch deze beloofde met groote verzekering, dat hy eer de klok tien uren sloeg de Stad in zyn geweld hebben zou, alzoo de *Profeet* zulks voorzegt had. Ondertusschen hielden zich de Burgers stil, terwyl de *Oproermakers* de nacht doorbragten met het zingen van geestelyke Liederen,

ren, met den Dageraat trokken zy vanden Dam op 't Stadhuis, maar de Burgery bezette de Waag, en schoot uit de vensters na het Stadhuis, waardoor verscheide *Herdopers* sneuvelden. Eenig geschut aangebragt zynde, wierd de deur van 't Stadhuis open geschoten, terwyl de *Herdopers* deze opening vulden, en het uitterste als onzinnige menschen afwagteden, klommen eenige Burgers en Soldaten ter zyde in 't Stadhuis, en vielenze van alle kanten aan, en versloegenze. Twaalf kreeg men gevangen, de rest wierd met de Hoofden der Oproerigen, waar onder ook *Jan van Gele*, nedergemaakt. De andere *Herdopers* die in hun huizen waren, en op het luiden der klok wacheden, hielden zich stil, alzo een dronkaart, het touw, zoo het schynt zonder enig opzet, geborgen had, zoo dat men de klok niet trekken kon: dus liep deze aanslag te niet, en de geene die van buiten quamen, om den aanval mede uit te voeren, moesten in aller yl weder vertrekken. De gevangenen wierden den 16. *Mey* levendig opengesneden, en 't hart uit het lyf gehaalt, en gevierendeelt; de hoofden wierden op staken gezet, en de quartieren buiten aan de Stads Poorten gehangen. Verscheide anderen, die mede deelgenoten van dit verraat waren, kre-

gen ook naderhand hunne welverdiende straffen.

In 't zelfde Jaar, poogden de *Munsterfche Wederdopers*, ook de geboorteplaats van hunnen Koning *Jan Bokelsz.* namelyk de Stadt LEIDEN, voor hem, door verraad op gelyke wyze te bemagtigen, maar wierden tydig ontdekt en geïtraft.

In den Jaare 1560. was 'er wederom te AMSTERDAM eenige moeijelykheid, de Lastagie, onlangs betimmerd, wierd gedreigt door last der Overigheid afgebroken te zullen worden: die 'er belang by hadden, besloten met eenige Koornkopers die over 't verbieden van den uitvoer der granen misnoegt waren, en met eenige Aanhangers van den afgezetten Schout *Willem Bardes*, aan 't Hof over de Stads Overigheid te klagen aan de toenmaals regeerende Landvoogdesse; dit wierd tydig bygelegd door een Keure van den Hove, verbiedende het bloedverwandschap onder de Regeerders.

Na dat HAARLEM door een geweldige honger na eene strenge belegering zich aan den *Spanjaard* had moeten overgeven, in den jaare 1573. gevoelde het de smertelyke miltzucht der bloeddorstige Spaansche Soldaten, die gedurig geweldadige *Oproeven* begonnen, en hun slecht gedrag was

oorzaak van het verbrandden van vier en een half hondert huizen , nevens eenige geestelyke gebouwen.

In 't Jaar 1574. stelden eenige moetwylige Soldaten de Stad SCHIEDAM in wanorder , vernomen hebbende dat *Gerrit Jacobszoon van Vlaardingen*, zynde een Priester der Roomsche Kerke, zich aldaar onthield, vielen zy 's nachts in zyn huis, en lieten hem , na onmenschelyke mishandelingen , voor dood leggen ; hadden deze geweldenaars de aart en natuur der ware Religie beter gekend, zy zouden eene snode quaadaartigheid niet met yver voor den Godtsdienst vermengt hebben.

Diergelyken tuimelgeest zette in den Jaare 1578. HAARLEM in vuur en vlam. den 29 *Mey* deszelven jaars, zynde *Sacramentsdag*, vielen een deel ongebonde Soldaten in de Groote Kerk , die van wegen deze hooge feestdag der Roomschen volmenschen gepropt was; quetsen en dooden eenige Roomsgezinden, en beroofden de Kerk van alle cieraaden , maar hunnen moedt noch niet gekoelt hebbende, begaven zy zich ter plondering na eenige andere Kerken en Kloosters. De Magistraat liet om verdere wanordres te stuiten, de Groote Kerk sluiten ; doch zag zich genoodzaakt , door een nieuwe *Oproer* der

Soldaten , om dezelve weder te openen.

In den Jaare 1587. zagen de *Leidenaars* zich in groot gevaar door die van de *Leicestersche factie*. Men was voornemens hem deze Stadt in handen te leveren , om 'er alles na zyn wil te schikken en te veranderen : eenige *Vlamingen* en *Brabanders* stookten de Gemeente tot muitery op , waar onder ook eenige Kerkelyke Perzonen waren , die misnoegt op de toenmalige Regeering , na verandering stonden : Doch de Magistraat nam tot behoud der Stad eenige Waardgelders aan , en gaf aan de *Staten* kennis van het voorgenomen *Oproer*. Deze voorzorgen zetten de muitemakers in hunnen aanslag te leur , eenige medepligtigen wierden gestraft , en andere reddden zich met de vlucht.

Te MEDENBLIK liepen de zaken hoger , *Sonoy* , de Gouverneur van *Noord-Holland* , (een Man in 's Lands historien door zyn wreedheid berucht) hield mede *Leicesters* party , en wierd gestyft in zyn opzet door eenige qualyk gezinde Kerkelyken ; hy speelden hier genoegzaam den meester , in zoo verre dat toen de *Staten* , om deze Stad voor zich tegen *Leicester* te verzeke- ren , eenig Krygsvolk afzonden , dezelve de Poorten voor den neus gesloten vonden. Geen beter geluk had den Stadhouder *Mau-*
rits ,

rits, die ook onverrichter zaken buiten gehouden wierd, door beftel van *Sonoy*. Hier op wierd de Stad vyandelyk aangetaft, en formeel belegert den 27. *February* van 1587. zeven weken bleef de bezetting ftantvastig, maar na vergeefs op hulp uit *Engeland* gewagt te hebben, gaf de Stadt zich den 29. *April* op. Hier op trok Prins *Maurits* 'er 's anderen daags binnen, en bragt door een Placcaat de beroerde Gemeente tot ftant. Tot *HOORN* was ook vry wat te doen in deze oneenigheden, maar wierd eindelyk door eenig Krygsvolk in rust gehouden.

Schoon het ons oogmerk was, om een beknopte *Lyst* der voorgevallene *Oproeren* te geven, zullen wy hierin egter zoo kort zyn als mogelyk is, nu wy komen tot den tyd der bewuste *Kerkverschillen*, door *Arminius* en zyn *navolgers* op de baan gebragt; hier is veel over, voor en tegen gefchreven, en hy zal mogelyk niet geheel der waarheid mis gaan, die van oordeel is, dat buiten aanzien van het gefchil, de beide Partyen met al te groote hevigheid tegen den anderen zyn uitgevaren; zulke wanordres nochtans die tot dadelykheden zyn uitgeborften behoren tot myn beftek. Ik zal hier ook alle wydlopigheid myden, en alleen

leen de voornaamste van die aantekenen, en beginnen met

ROTTERDAM ; deze Stadt is eene der voornaamste, der geene die door deze oncenigheden beroert zyn geworden. de *Remonstranten* waren 'er A^o. 1613. meester, en zetten *Cornelis Gifselius* Gereformeert Frans en Nederduits Leeraar met geweld uit zyn bediening, met last om binnen acht dagen de Stad te ruimen. de Ledematen die het met hem hielden, met geen goed geweten by de *Remonstranten* ter gehoor konnende gaan, maakten afzonderlyke Vergaderingen, maar dit wierd by de Magistraat verboden, op pœne van 100 Gl. en voor die zyn huis daar toe leende 200 Gl. dit deed de Gemeente omzien naar andere middelen, en vonden zich genoodzaakt onder allerly schimp en met den naam van *slykgeuzen* bejegend, na de omleggende Dorpen ter gehoor van Godts Woord te gaan, niet zonder merkelyk gevaar van door de onzinnige hoop aangevallen te worden, gelyk te *SCHOONHOVEN*, daar die van de *Gereformeerde* Gemeente, te *groot Ammers* te Kerk willende gaan, veel geweld leden : in hun huizen zelfs nauwelijks voor 't geweld der zaamengerotte Jongens veilig, die de Deuren, (om deze Op-

roer toegesloten) op liepen, en 'er met alle vuiligheid en drek inwerpende; onder dit onzinnig gezang;

*Sa Boer
Leg uw Roer
Dicht aan uw Neus
En schiet die Slykgeus.*

De Gereformeerde, na het lyden van veele quaade behandelingen, besloten een proef te nemen om in de Stad te prediken, maar Predikant en Kerkenraad wierd de Stadt verboden, echter waagde het de Predikant van *Waverveen* te *SCHOONHOVEN* te prediken, maar wierd door Bailluw en Die-naars en een gewapende Schuttery 'snachts ten 12. uuren de Stad uitgezet; noch een Leeraar trof het zelve lot, en de predikatie naderhand hervat zynde zonder zingen, wierd de Loots daar men de Vergadering in hield, op order der Magistraat, afgebroken: een Predikant op de puinhopen een Leerreden doende, wierd van de Bailluw in 't gebed gestoort, gevangen, gebannen en bevolen onder bedreiging van zware boetens daar niet weder te prediken.

Te *WARMENHUIZEN*, een Dorp onder de Classis van *ALKMAAR*, waren in 1615. de verschillen over het beroepen van een

Gereformeerde Predikant zoo hevig , dat men gewapender hand de Kerk opende. 't Was namelyk , na het afsterven van *Anthonijs Theodori* , dat de Gemeente Do. *Hermanus Kuchlinus* , alzoohy daar met groot genoegengepredikt had , beroepen wilde ; maar de Dorpheer *Willem Bardes* , verbied het , met bedreiging dat hy indien denzelven beroepen wierd , hem van de predikstoel zou lichten , al zou het geheele Dorpin kolen raken. Hier op wist hy de Vroedschap zoo ver op zyn zyde te krygen , dat hy met hunne hulp , en niet zonder geweld , de Gemeente eenen *Petrus Æmilius* tot Leeraar opdringt. De Gemeente protesteert dat zulk een handel streed met de oude orde en des Dorps vryheid , en krygen van de Hove van Holland een Mandement , de Regenten verbieden de klok te luiden , en *Æmilius* het prediken , zonder hun consent. de Bailluw in tegendeel gebied den Koster de kerkdienst waar te nemen : op 's Mans weigering word hy gevat , en men neemt hem de kerk sleutels , en zyn mes uit de zak , en breekt , na de Kerk geopent te hebben , de geslotene Predikstoel op , tegen den Wil van Regenten en Kerkenraad , die de Kerk weêr laten sluiten. de Dorpheer belast den Bailluw , Landdrost en Dienaars , met geweld van Wapenen ,

nen, die voor de tweede maal te openen, 't welk nochmaals geschiede, en alzoo de Gemeente weder stof van nieuwe klagten gaf, om voor de *Heeren Staten* te brengen, die in deze zaak egter het Hof niet toelieten, tot hun voordeel te wyzen, en dus wierd het beroep van *Æmilius* goedgekeurt, die echter zoo veel blyken van quaad leven had gegeven, dat hy in zyn dienst geschorst wierd, en naderhand te *Outdorp* beroepen, daar men ook zeer slecht met hem gediend was, en van de eene moeyelykheid in de andere verviel, niet zonder protesteeren des Classis van ALKMAAR, tot dat de Gemeente eindelyk van *Remonstrantsche* Leeraars ontslagen wierd, by de herstelling der zuivere Leere, door het Synode van DORDRECHT.

Drie Burgermeesters van HOORN, buiten kennis van de vierde, wisten de Regenten van den Dorpe AVENHORN te bewegen, om hunnen Predikant *Dirk Christiaansen*, een Man onbesproken van Leere en Leven, af te zetten: dit deden zy ook den 7. *November* des voorn. Jaars, en verbieden te gelyk het prediken en klokluiden; eenige uit de Gemeente vertrokken daar op naar HOORN, met betuiging van hunnen Leeraar niet te willen missen; de eene Burgermeester protesteerden tegen de andere

dere drie , met vertoning van hunnen onbillyken handel ; zy echter lieten een en andermaal een slot voor de Kerk hangen , dat die van de Gemeente telkens ook weder opbraken. De Regeerders van GROSTHUIZEN , in het kerkelyke gecombineert met AVENHORN , ontslaan den Predikant van zyn dienst , maar wisten , voor de Heeren Gecommitteerde Raden ontbieden , geen reden te geven , dan alleen dat zy die van HOORN voor meesters erkenden , op wiens last dit geschied was , en alzoo wel gedaan en buiten hunne verantwoording ; maar op protest der Gemeente ging den Godsdienst zyn gang. Doch te GROSTHUIZEN ging het zoo gemakkelyk niet toe. Die van HOORN zenden eenen *Welzing* derwaarts om te prediken , doch laat het na , toen hy zag dat hy de Gemeente niet aangenaam was ; hier op komt *Sapma* , om den dienst waar te nemen , vergezeld van twee *Hoornsche* Burgermeesters , den Schout met vier Dienaars , en noch 12 of 13. gewapende mannen , (een nieuwe manier om het Euangeli te prediken !) en neemt de Kerk in , tegen protest van Leeraars en Gemeente die ter Kerk uitgingen , en *Sapma* voor zyn gezelschap , en verder voor stoelen en banken prediken lieten ; klagende aan Gecommitteerde Raden over dit

dit geweld , wierd den Predikant *Dirk Christiaansen* weder in zyn dienst herstelt , doch met onwil der *Hoornsche* Regeering , die hem belasten uit de Plaats te vertrekken , doch door tusschenspraak van den Heere *van Obdam* ; bleef hy aldaar , tot hy , door aanschryvens der Heeren Staten , weder in dienst trad , doch de Kerk bleef gesloten , en hy een jaar lang verstoken van zyn tractement ; eindelyk wierd de zaak volkomen afgedaan door Gecommitteerde Raden , behalven eenige moeyelykheden , naderhand de Gemeente van *AVENHORN* noch aangedaan , die wy om kortheids wille verzwygen : gelyk wy ook deze twee Dorpen voorby gestapt zouden hebben , indien niet de Classis van *ALKMAAR* en de Regeering van *HOORN* daar mede gemoeit geweest had.

De Gemeente van 's *GRAVENHAGE* , na lange en moeyelyke quellagien van de *Remonstranten* doorgestaan te hebben , namen A°. 1617. het besluit om een huis voor den Godtsdienst bequaam te maken , doch stieten het hoofd by de Regeering , die het meest met *Oldenbarneveld* en met de *Remonstranten* hielden , en de Vergadering verboden , doende het huis sluiten. Zy namen evenwel den Godtsdienst waar ten huize van den Boekhouder van Prins *Maurits* , en verzoeken

zoeken verder vryheid van Religie , maar krygen geen antwoord. De Prins was van oordeel dat men hen noch een Predikant geven moest , en de Groote Kerk om hunnen Godtsdienst te verrichten. Zy krygen eindelyk verlof om in de Gasthuis Kerk te prediken , met ongenoegen van den Prins. Zy houden echter aan om de Groote Kerk , maar noch Magistraat , noch Kerkenraad luisterde na dit verzoek dan na veel herhaalde smeekschriften ; maar de iever was zoo groot , dat men de tyd van inruiming niet kon afwagten , en zich genoegzaam stormenderhand daar van meester maakte , 't welk zoo euvel by de *Remonstranten* wierd opgenomen , dat *Oldenbarneveld* voorloeg om vier van de voornaamste en ieverigste Burgers van hun bed te ligten , de kop voor de voeten te leggen , en dan 's morgens met het luiden der klok , den volke bekend te maken , dat men met alle de Rebellen alzoo zou handelen. Doch deze toeleg wierd door twee Heeren uit den Hogen Raad verhindert.

Te HEUSDEN wierd na veele voorgaande verwarringen en oneenigheden over de beroeping van Leeraren , de Predikant *Voetius* in zyn eerste Predikatie geweladig gestuit op den 24. *Mey* 1617. door de Commandeur *van Kessel* , en zyn Lieutenant met

met eenige andere die de Predikstoel open rukten, en hem belasten met Prediken uyt te scheiden, 't welk deze weigerde: En geholpen door den Drossaard en Magistraat der Stadt met zyn dienst voortging.

Te GOEREE hadden de Remonstranten *Adriaan Roman* voor Predikant ingedrongen, die in 't eerst zeer matig was in 't voorstellen van zyn gevoelens, maar naderhant zoo ver uytspatte dat zyn gemeente te *Ouddorp* ter Preeke ging, tot men te rade wierd in een huys den Godts-dienst te verrigten, die de Predikant van *Dirksland* met oogluiking van den Balliuw en Kerkenraad waarnam: op een morgen, dat men besloten had in de Kerk te Prediken, wierd zulks in 't werk gestelt: men luyde de Klok en ging stil ter gehoor, maar *Adriaan Roman* met nog een andere party wargeeften vergaderden van buyten, en riepen: *lustig mannen vegt voor de Kerk*, en maakten aldus een geheelen oloop, zo dat men vreesde dat de gansche vergadering vermoord stont te worden, dog daar kwam eyndelyk eenige stilstant: men nam twee Diakonen gevangen, en die uit de Kerk gingen wierden met steenen begroet, of met vuystslagen bejegend, en verder veel

C

moet-

moetwil bedreven. *Roman* wierd in't laarste van't zelve jaar 1618. van zyn dienst afgezet.

Te LEIDEN hadden de *Remonstranten* de overmagt, en hadden op de Breesstraat een houte staketzel gemaakt, by het Stadhuis, met geschut voorzien, en plaatsten aldaar de *Waardgelders*, die buyten Eed der Staten, in 's Stadts dienst stonden tot een wagt, dit wierd de *Arminiaansche Schans* genoemd; de Regeering eischte een nieuwe Eed van de Burgery, en die van Conscientie wegen niet konden zweeren wierden ontzet van hun Burger-en Poorter regt, en het liep 'er dikwils zo hoog dat het tot dadelykheit kwam.

Wat 'er verders te HAARLEM, ALKMAAR en BRIEL in deze geschillen is voorgevallen, en wat moedwil op verscheide andere plaatsen is gepleegt, zoude ons al te verre vervoeren, en hoe de eene *Stadt* en *Classis* tegen den andere, ja huys tegen huys verdeelt was, is voor ons bestek al te wydlopig: op dat egter de *Remonstranten* ons van geen partydigheid zullen kunnen beschuldigen, willen wy hun wedervaaren te AMSTERDAM en te HOORN, zo kort als mogelyk is, den Lezer mededeelen, en zullen dan voorts van alle de Oneenigheden voorgevallen ter zaake van den

den twiſt over de bewuſte vyf artikelen met derzelve aankleven (waar onder veele politike queſtien zig gemengt hebben.) aſtappen, en tot andere dingen overgaan.

Te AMSTERDAM dan hadden de *Remonſtranten* zo veel heul en hulp niet gevonden, dan op veele andere plaatſen, zedert de Magiſtraat verklaart had, te willen blyven by de beproefde Leere van Godts Woord, de *Catechiſmus* en de *Nederlandsche Geloofs belydenis*, ſchoon de uytvinder of vernieuwer van hunne gevoelens op koſten der Stadt zyne Studien voltrokken had. Zy hadden hunne eerſte byeenkomst den 5 February in den Jaare 1617. in een Pakhuys buyten de *Oude Anthonis Poort*, hunne Predikant had omtrent een getal van 200 toehoorders, dog een gemengden hoop van allerley gezindheden, zynde zommige uyt hoofde van Godtsdienſt, andere uit nieuwsgierigheid derwaarts gevloeit. Onder alle was 'er een die den Predikant berispte over eenige uitdrukkingen die hem aanſtotelyk ſchenen, dit bragt de vergadering in wanordre, die ook zeer confuſelyk is geſcheiden. Maar de *Remonſtranten* zig daar aan niet ſtorende, huurden 's anderen daags een Pakhuys om daar in te Prediken, en lieten

het ten dien einde schoon maken en met het nodige voorzien, zo dat het ten naaften by het aanzien van een Kerk had. Veele kwaamen 'er ter gehoor, en ieder oordeelde daar van na zyn gevoelen en gezindheid; de *Magistraat* dat vernemende ontbood den eigenaar van 't zelve Pakhuys, en vermaande hem niet toe telaten dat daar in eenige verbodene vergaderingen gehouden wierden.

Deze hier op ingevolge deze last, den *Remonstrantsche buurders* verbiedende en verzoekende hunne verzamelingen na te laten, kreeg geen gehoor en geen ander antwoord: dan dat zy met hunne zaken voort zouden gaan. Voor en tegen wierden verscheide *Paskwillen* onder de Gemeente gestroit. Den 12. February zyn zy weder vergadert met nog slegter uitflag dan de eerste reize, hoewel met nog groter getal van toehoorders. Toen de Predikatie byna geeyndigt was, was 'er een onder de Toehoorders die de gemeente van scheuring afmaande, en van meening was dat 'er in de publike Kerken ook niet anders geleert wierd. Dit maakte een grote opschudding onder 't Volk; de Predikant riep om stilte, maar daar was geen gehoor, ieder stont op en zag om een goed heen komen. De *Jongens* dit
ge

gewaar wordende begonnen in de Glazen
 te werpen, en de houte vensters open
 te breken; de *Predikant* wierd door zyn
 Vrouw van de Predikstoel gehaalt, en
 door eenige zyner toehoorderen naar huys
 gebragt, niet zonder eenige overlast on-
 der weg te lyden. Toen het volk ver-
 trokken was en de *Jongens* de handen
 ruim hadden, klommen zy na boven, en
 braken de pannen uyt het dak, en zou-
 den mogelyk het gebouw geheel gesloopt
 hebben, had de *Magistraat* niet by tyds
 ordre gestelt om hen te doen vertrekken;
 de *Regenten* voor kwader gevolgen vre-
 zende, verboden den *Remonstranten* eenige
 verdere vergaderingen te houden, die
 zulks ook aan hunne zyde beloofden na
 te komen. Ondertusschen wierd het ge-
 meen door verscheide kwaadaardige schot-
 schriften opgeruit, waar van eenige voor
 de *Magistraat* en *Predikanten*, en eenige
 voor de *Arminianen* waren, hoewel de
 meesten tegen de laastgenoemde, ter oor-
 zaake men van gevoelen was dat zy aan-
 leiding tot dit tumult hadden gegeven. De
Magistraat stelde tegens den naastvolgen-
 de *Sondag* over al goede order en gaven de
Officieren van de *Soldaten* en van het *Gerecht*
 last om overal een wakend oog te hou-
 den, des niet tegenstaande ontstonden'er
 echter

echter weder eenige moeyelykheden, aan
 eenige Huyzen der *Remonstranten*. Onder
 andere wierd het *grauw* gaande gemaakt,
 door een party *Jongens*, die twee welbe-
 kende *Arminianen* navolgden, in verwag-
 ting om daar door de *Sluipvergadering* zo
 'er eene was te ontdekken. Deze zulks
 willende beletten wierpen met steenen,
 hoewel hen tot nog toe geene andere
 overlast geschied was, dan dat de *Jongens*
 hen volgden. Dit verbitterde de *Oproeri-*
gen dermate, dat zy op een van dezetwee
 aangevallen zyn, hen geslagen en de klee-
 ren van 't lyf gerukt hebben, de andere
 ontliep het in zeker huys, maar de *Jon-*
gens wilden 'er hem met geweld uit heb-
 ben, dog de bewoonder dit weigerende,
 kreeg zonder vertoeven een hagelbuy van
 steenen door zyn glazen: dit deed hem
 om een goed heen komen zien, en door
 andere huizen de vlugt nemen. Voorts
 zyn de *Jongens* getrokken na't Huys van
Rem Bisschop, om te zien of daar ook eeni-
 ge vergadering was: maar ondernamen
 niets dan met roepen en schreeuwen: dog
 door iemand, die met het geveest van zyn
 degen eenige uyt de hoop sloeg, verbit-
 tert zynde, begonden zy geweld te gebrui-
 ken. Gelyk ook die van 't zelve huys hun
 op die zelve wyze te keer gingen, alzo
 vier

vier of vyf mannen met blood zydgeweer op de stoep kwamen, om de Jongens te doen vertrekken, maar wierden wel haast met geweld te rug gejaagt door 't werpen van steenen, 't welk eene van hen gevaarlyk kwetste. Ondertusschen kwamen de *Schouten* om ordre te stellen, waar op de *Jongens* zig stil hielden, maar begonnen weder op nieuws, toen een hunner makkers in arrest genomen wierd, zo dat de voornoemde *Officieren* genoodzaakt waren om hem weder te ontslaan. Waar op alles weder in stilte schein te raken.

Maar de *Schouten* al te ontydig vertrekkende, om de Heeren van den *Gerechte* berigt van hun wedervaren te geven, gaven de handen ruïn aan 't *geboefte*, die midlerwyl de Kelder openbraken, liepen met een balk de deuren van 't huys op, en plonderden alles wat hen voorkwam, geene kostelyke dingen ontziende. Huisraad, Levens middelen en alles wierd schendig vernielt, en allerley baldadigheid bedreven.

De Magistraat zond eyndelyk eenige uyt de haaren, om de woedende Gemeente te stillen, gelyk ook zo haast als dezelfde Heeren kwamen 't *grauw* ophield van meer geweld te gebruiken. Ik kan

niet voorby het snedig antwoord van een *Jongen* uyt den hoop te melden, die op de Vraage eenes Burgermeesters: *Wel maats wie heeft u last hier toe gegeven?* dit antwoord gaf: *Myn Heeren de Arminianen Preken zonder last, en dit geschied ook zonder last.* Ten laatsten weeken de muitelingen van daar en het huys wierd door een Compagnie Soldaten bezet. Eenige Belhamels wierden gevangen, en 't is aanmerkelyk dat 'er onder die alle geen een van de Gereformeerde Religie gevonden wierd; alles eindigde voor die tydt met een waarschouwing die de Magistraat om verdere oproeren, voor te komen, liet aanplakken.

Te Hoorn wierd in den Jare 1618. na dat Prins *Maurits* de Regeering verandert had, de *Remonstrantsche* Predikant *Dominicus Sapma*, de Stadt ontzeid: dog de Gemeente hier van de lugt krygende, rotte te hoop, en hy ontkwam ter nauwernood het gevaar: deze Stadt onderging een grote verandering, te vooren waren 'er de *Arminianen* meester, maar toen wierden de Placaten tegen de *Remonstranten* gemaakt, vry streng ter uytvoer gebracht; de boeten wierden naaukeurig ingevordert, en by gebrek van betalinge, kreegen de Burgers een deel

Sol-

Soldaten in huys, die 'er met de bescheidenheid van een krygsman leefden, tot alles voldaan was.

Nu komen wy aan het laatste geval. Dit geschiede namelyk te AMSTERDAM in den Jare 1626. den 13. April, op den tweden *Paaschdag* 's morgens omtrent 10. Uuren. Eenige Jongens speelden op de stoep van een huys op de *Oude Schans*, daar nu en dan eenige *Remonstrantsche* vergaderingen waren: de *Remonstranten* die 'er ter Preeke gingen dit niet konnende gedogen, joegen de Jongens weg, dog te vergeefs, alzo deze telkens weer kwamen; maar een zekere *Arminiaan*, zo verdraagzaam niet als de andere, sloeg onder den hoop: eenige voorbygangers dit ziende vroegen naar de reden, daar op de Jongens antwoorden: *Hier Preken de Arminianen*: dit gong zo stil niet toe of zy, die in 't huys vergadert waren, kregen 'er de lugt van en vertrokken zo zy best konden. Het graauw begon terstont met steenen te gooijen, de glazen in te slaan, de deur open te breken, en voorders alles ten venster uyt te smyten. De Heeren van 't Gerecht zonden 'er eenige Soldaten, dog deze hadden de moed niet, om zonder meerder manschap de menigte te verdryven. 's Namiddags ten

3. uuren was het dak van 't huys algeheel afgebroken, de Soldaten aankomende, wenkten het volkom te vertrekken, maar deze dreigden haar in tegendeel met hun gewone wapentuig de steenen, waar van zy wel voorzien waren. Hier op kregen de Soldaten last om los te branden, en onder de menigte te schieten; een schoot met scherp trof eender voornaamste belhamels, die aanstonts met zyn handen vol steenen en 't mes in de mond op de straat nederviel; dit deed de overige agterwaarts deinzen; de Soldaten bezetten het huys, drie oproermakers wierden gevangen, en een toekyker 's Avonds laat doodt geschoten, uyt een venster van het zelve huys.

's Daags daar aan volgende, vergaderde het gepeupel weder in groten getale op de *Antbonis Waag*, waar onder veel Vrouspersonen, verbittert over het doodschietsen van den voornoemden toekyker, en 't had slegt met de Soldaten afgelopen, indien ze niet by tyds uyt het geplonderde Huys zig op de *Antbonis Waag* geretireert hadden. Dit by het graauw vernomen zynde, togen zy met alle man na 't Huys, en braken het zelve tot de grond toe af, en gingen dit verrigthebbende, in Triomf de Stadt door kruyssen, met af-

afgebroken sparren, latten en diergelyk tuig; hun getal was tot over de duyzend aangegroeit. Hier op deden de Heeren de Burgery in de Wapenen komen, en de *Nieuwe Markt* bezetten, alwaar zeer ligtelyk weder wat nieuws zoude gebeurt hebben, door een toeval van zekere *Bakkers knegt* met zyn gestvaatje uyt de Brouwery gekomen, deze met geweld door de wagt willende, wierd door eene der Burgers tegengehouden, en hier door zo gramsteurig, dat hy den Burger al de gest over 't Lyf en in 't aangezigt smeet. Hier op ontstont een yffelyk geschreeuw en gelag; maar de gehoonde Schutter wierd zo heftig in gramschap ontfteken, dat hy de Bakkersknegt meende te doorschieten, dog dit wierd door eene der Officieren nog tydig belet. Met het vallen van den Avond ging ieder zyns weegs, eene der gevangenen wierd het swaart over 't hoofd geslagen, de Magistraat gaf weder een waarschouwing uit, en alles geraakte in stilte.

Aldus zyn wy kortelyk aan 't einde geraakt van 't verhaalen dier Land en Kerk verdervende oneenigheden: men zou 'er een geheel boek van kunnen schryven, mogelyk zullen wy met dit staaltje reeds eenige ondank behalen by zulke luiden,
die

die niet tegenstaande men alle reden heeft om hunne voorgangers de voornaamste schult toe te schryven, echter in die waan zyn, dat alleen de onderlinge verdraagzaamheid het beste middel geweest had om vrede te houden, die egter by de hunne, zo min onderhouden als van de andere begeert wierd: zo iemant van alle deze verschillen wydlopig berigt begeert, en tevens het onderscheid zien wil, tusschen de verhalen van beide zyden, die leze aan de eene kant, *Trigland, Baudartius, van den Velde, Leidekker en Blombert*, enz. en aan de andere kant, *Brand, le Clerc*, en andere Historie-schryvers; terwijl wy met het verhaal van andere dingen ons voort spoeden.

Wegens den zwaren Oorlog met *Spanjen*, waren de Heeren STATEN der *Vereenigde Nederlanden*, genoodtzaakt, om op nieuwe geldmiddelen en onderstanden te denken. De STATEN van *Holland* lagen ten dien einde in den Jaare 1624. een Impost van een Gulden op ieder vierendeel boter: 't welk oorzaak was dat 'er hier en daar niet weinig oproer ontstont. Te *HAARLEM* raakte het hollende gemeen te dier tyd gaande, lopende als onzinnig langs de straat, tot eindelyk het oproerig gespuis post vatte voor de deur van
 oib
 der

den *Pachter*, die de woede ten doel stont, in zo verre dat eerlang zyn Huys geplundert en berooft wierd. Hier op begon men van meer anderen te spreken, en mogelyk zou het geweld zig verder uytgestrekt hebben, maar de plonderaars wierden door eenige welmeenende zoruw onthaalt, dat 'er vyf doodgeschoten en eenige andere gequest wierden. Te AMSTERDAM, raakte ook het graauw gaande, en begon op den *Dam*, daar toen de *Bottermarkt* gehouden wierd, allerley baldadigheid te plegen. Eerst begon men met qualyk spreken, maar een weinig daar na sloegenze de glazen in van het *Pachtkantoor*, en wierpen zogeweldig met steenen, dat de plaats niet langer veilig was voor den *Pachter* en zyn geselschap. De *Burgers* die daar dicht by woonden, poogden te vergeefs de meenigte te stillen, maar de steenen vlogen zo dicht als hagel, zo dat ieder zyn lyf bergde: de Magistraat liet hier op alle de toegangen van den *Dam* sluiten en door soldaten bezetten, om de verdere toeloop te verhinderen, aan de kant van de *Waag* stelden de *Officiers* hun Volk in staat van tegenweer: dit veroorzaakte wel eenige schrik, maar had egter weinig uytwerking. Maar de *Burgers* toeschietende dreven deze Oproerige hoop

hoop met zachte woorden, en met dreigementen van den *Dam* af, en hier mede wierd het tumult gestild, en men betaalde naderhand de opgeleide pacht vreedzaam: te meer also een nader order be- raamt wierd op het betalen der pacht van kleine partyen, ten behoeve der gemeene luiden.

Mogelyk zoude het veel heviger afge- lopen hebben, indien al het graauw van de stad by een geweest was, maar ten gelukken, was 'er een deel met ander ge- weld bezig, hoewel ten koste van het ie- ven eener oude vrouwe, zedert een tyd lang vermaart onder het gemeen voor een die de Toverkunst verftont. Deze tot haar ongeluk, in handen van dat woedende gespuis gevallen, wierd door 't in 't water goyen beproeft of zy toveren kon: een overblyffel van het oude bygeloof voor- heen hier te lande heerschende. Men smeet haar dan in 't water, en om dat zy niet schielyk genoeg zonk, meende men genoeg reden te hebben om niet aan de waarheid der beschuldiging te twyffe- len, schoon de arme Vrouw hoog en dier betuigde geen schuld te hebben, 't mogt niet helpen: eenige medogenae holpen haar uit 't water, maar de ellendige wierd jammerlyk mishandelt, enige zei- den

den dat de Duyvel by haar geweest was in de gedaante van een groot Heer, en diergelyke beuzelpraatjes gingen 'er meer om. Derhalven moest zy weder in 't water, een Schuitevoerder die haar in zyn schuyt bergde, wierd met messen gedreigt, zo hy haar niet weder over gaf, zo dat hy eindelyk deze rampzalige weder aan 't geboefte moest overlaten, die haar ten derden male in 't water wierpen en verdronken. De Magistraat poogden te vergeefs eenige van deze muystemakers en moordenaars in handen te krygen, en stelden een premie van 300 Guldens op hun lyf, maar nog van den eene nog van den andere zyn 'er eenige in hegtenis gekomen.

*Zoo speelt het Bygeloof zyn rol,
 En tiert en raast verblind en dol;
 Geen Onschuld kan de woede stuiten
 By hen die reden buiten sluiten;
 Hoe menig is 'er in dit Land
 Berooft van 't allerdierbaarst pand!
 Van Goed, en Bloed, en lyf en leven,
 En moest in vuur of water sneven,
 Om dat een suffend breinloos hoofd
 Iets tot zyn nadeel had geloofd;
 En zelfs den Rechter in zyn proeven
 De waarheid stelde op losse schroeven.*

Waar

*Waar vind men plaats voor 't heilig Regt
Als onverstand de zaak beslegt.*

Maar Wy gaan voort. In den Jaare 1629. hadden 't de AMSTERDAMMERS weder gaande: de Generaal *Pieter Pieterz. Hein* was in de Nederlandsche havens binnen gekomen met de ryke buyt der veroverde *Spaansche Zilvervloot*. De Heeren Bewindhebberen der Westindische Compagnie hadden aan haar Hoog Mog. verzogt dat eenige *Gecommitteerden* mogten aangestelt worden, om met hen te overleggen en vast te stellen hoe veel maanden foldy de Opperofficieren, Matrosen en Soldaten, elk in het bysonder van de gemaakte buit toequam, boven hunne verdiende gagien. Dit geschied zynde, vond men by de oprekening aan ieder toe te komen, zes- tien maanden en twintig dagen. Doch op tusschen-spraak der hooge Scheepsbe- velhebbers wierd het gesteld op zeventien maanden.

Verscheide Bootsgefallen en Soldaten, horende wat bepaling in de uytdee- ling gemaakt was, en vry meerder van deze buyt verwagtede, begonnen ge- weldig te muyten, en de Heeren *Bewind- hebberen*, zonder Schaamte te bedreygen, dat zy wel haast middel zouden weten om
meer

meer buitgelt te bekomen, ziende vast na de deur van de kelder daar 't zilver in geborgen was, doch liepen al knorrende en morrende af; de Dienaars sloten hier op de deuren van 't *West-Indisch Huis*, (daar dit voorviel) maar dit scheen oly in 't vuur te zyn. Eenige die te voren maar passelyk te vreden geweest waren, sprongen deze oproerigen hoop by, nevens alle de *Warden*, *Waardinnen* en *Hoeren*, en de rest van 't canaille, dat met dit volk eenigzins wat te schaffen had, op hoop van mede haar deel te zullen krygen; de steenen vlogen al vast door de glazen, cenige waren bezig om de Deuren aan stukken te hakken, terwyl anderen een Sleper dwongen om een yzere Goteling, die daar omtrent lag, voor de poort te slepen: maar men had gebrek aan buskruid, anders zouden ze de steenen voor kogels gebruikt hebben: doch de Burgers die deze neering dreven, waren zoo voorzichtig dat ze niets aan deze muitelingen wilden verkopen, hen met een zoet praatje te vreden stellende. Ondertusschen begosten de Dienaars der Maatschappy op tegenweer te denken, en kregen cenige Handgranaten by de werken, om des noods onder de plonderzieke muitelingen te werpen, indien zy op de binnenplaats mogten geraken. Doch deze voorzorg was onno-

D dig,

dig, want in de Stad lag wel te passe een goed getal van 's Lands Soldaten, die al dit gespuis nevens hunnen aanslag wel haast verdreven. Vondel, de Prins der Poëten, gedenkt aan deze wanordre in de volgende regels.

HET WEST-INDISCH HUIS SPREEKT:

*Ik stak noch in een Geks kaproen
 Doe 'k zei, waar toe dit Garnisoen,
 Maar toen de moedwil opgeruit,
 Begon, om Sinte Pieters buit,
 Een kans te wagen, driefst en dom,
 Met vliegend' vaandel, slaande trom,
 Toen quam my 't krygsvolk wel te pas,
 De steenen vlogen door het glas,
 Ik docht deez' Geuzen bennen Spaans,
 Of is Sint Pieter Arminjaans?
 Giert Almanshoer, die stont met smart,
 En gluurde by de Varkenmart,
 Met al de lange Varkensdyk,
 Op 't opengaan van 't Hemelryk.
 Men ley een stuk Geschuts aan boort
 Om rammen Sinte Pieters poort:
 Die riep Sint Andries aan om hulp;
 Sint Jacob kruipt nou uit jou schulp,
 O Sinter Klaas, kreet Symenvaar,
 Trek an, jy bent geen Moordenaar,
 De Santen trokken op, by get,*

En

En hier door wierd de buit ontzet:
 Alzoo bleef *Sinte Pieter baas*,
 Dank heb *Sint Jacob en Sint Klaas*.

Dezelve *Spaansche Oorlog*, die gelegenheid gaf tot het nemen der *Zilvervloot*, (waarover de *Vereenigde Nederlanden* met reden zoo wel te vreden waren) gaf ook in den jaare 1635. gelegenheid tot een *Oproer* in de Stadt *ENKHUIZEN*: De *Duinkerkers*, zoo vermaart om hunne roveryen, in *Oorlogstyden*, op de *Noord-Zee*: hadden verſcheide *Enkbuizer Haringbuizen* genomen: dit bragt het *Graauw*, dat toch, ten meesten tyde, de quade uitslag der zaken, aan de onbequaamheid of quaadwilligheid der *Overigheid* toefchryft, in rep en roer; maar de *vigilantie* der *Burgery* was zoo groot, dat de *muitelingen*, hoewel met veel moeite, verſtroit en in ſtilſtant gebragt wierden.

In *September* des jaars 1647. was 'er een zeer groote oneenigheid tuffchen de *Regenten* en de *Burgery* der Stadt *DORDRECHT*, waar door 't geſchapen ſtond, dat veele ſlechte gevolgen van deze twiſt, tot verderf van Stadt en *Burgery*, zouden opkomen: Maar het *Hof van Holland*, van deze tweedragt verwittigt, benoemde eenige *Gecommitteerden* om de zaken, waar

over het onderling verschil viel, in der minne by te leggen; men trof door der zelve bemiddeling een verdrag, waar by de Gilden eenige Privilegien verkregen, en twee Compagnien Krygsvolk, die in de Stadt lagen, wierden op het aanhouden der Poorters afgedankt.

In den Jaare 1651. was 'er een diegerlyke onlust in den BRIEL, die ook op gelyken wyze door eenige Afgevaardigden der *Staten van Holland* gelukkig gestilt wierd.

Maar een feller onweêrsbui trof ENKHUIZEN, in den jaare 1653. den 20. *Juny*. Eenige *Engelsche* Oorlogschepen hielden de Zeegaten van HOLLAND zoodanig bezet, dat 'er niets in noch uit kon komen, zonder groot gevaar van in hunne handen te vallen: de *Enkhuizers*, verlegen voor hunne *Haringbuizen*, de voornaamste tak van hunne Koophandel en Welvaart, begonnen ongenoegt te worden tegen de Regeering, op welke zy een quaad oog hadden; maar het smeulende vuur brak in een feller vlam uit; toen een zekere Tromslager de Stad doorliep om Volk in 's Lands dienst te werven; zonder daar in den naam van zyn *Hoogheid den PRINS van ORANJEN* te noemen. Dit deed het Volk byster morren, en den Tromslager, die dit weigerde,

gerde , ontquam ter nauwer nood hunne handen , en liep groot gevaar van in 't water gesmeten te worden. Het Gemeen een quaad oog hebbende op den Heer Oud President Schepen, *Willem Willemisz. Houtkoper*, toog met alle magt naar zyn Huis, en plønderden alles wat voor handen was ; onder een schamper en vinnig spreken tegen de Magistraat , als of de eene zich verliep in verboden handel met de *Engelschen*, ter dier tyd 's Lands Vyanden , te dryven : en de andere weigerde , hen aan hun wettig Recht te helpen , dat zy meenden te hebben op twee onlangs genomene Schepen , die zy verkopen wilden ten meesten oorbaar , zonder den tyd der verbeurtverklaring te willen afwagten. De Regeering voor quader gevolgen beducht , schreef aan de Heeren *Staten van Holland* om bystant , en deze wederom aan de Heeren *Gecommitteerde Raden van het Noorder - Quartier* , welke om een einde van dit tumult te maken , de Heer *van Noordwyk* , met eenige troupen uit den HAGE derwaarts zonden , maar de schepen , met dit krygsvolk beladden , voor de Stadt komende , wierden buiten gehouden ; en maakte dit het Graauw , jaloers over zyn vryheid , dermaate gaande , dat zy alle de Poorten bezetten , het Stadhuis innamen , en de Stads sleutels in

hunne bewaring bragten. Hier op wierden de Magazynen geopent, en allerley voorhanden zynde Oorlogstuig gereed gemaakt, het Geschut op de Wallen gebragt, en eenige schoten met scherp op de aannaderende schepen losgebrand. De Magistraat ziende dat de vlam hoe langer hoe feller brandde, liet de Heer *van Noordwyk* verzoeken, dat hy met zyn volk vertrekken wilde, die hier op de steven naar *Texel* wende. De Heeren *van Brederode*, *Opdam*, en *van der Myle*, gecommitteerd van hun *Ed. Gr. Mog.* om waare het mogelyk, dit vuur van tweedragt uit te bluffschen: vonden, in plaats van gehoord te worden, de Poorten voor hen gesloten, en wierden smadelyk bejegend. Een en andere gesprekken vielen voor te **HOORN** en **ALKMAAR**, tusschen de Magistraat en Gedeputeerden, maar de laatste vertrokken met ongenoegen. Doch eerlang quam alles weder in stilte, wordende eene der voornaamste muitmakers naar den **HAGE** in hechtenis gebragt.

Het zelve onweder trof **HOORN**, **MEDENBLIK** 't welk mede weigerde Krygsvolk in tenemen; 's **GRAVENHAGE**, **DORDRECHT**, en noch eenige andere *Hollandsche* en *Zeeuwsche* Steden, daar het Gemeen, mede zeer te onvreden was over het verzwynen van 's **Prinsens Naam** in het
wer-

werven van Volk. ALKMAAR kreeg een harde stoot den 6. *July* des zelveu jaars. Een woeste hoop Jongens en Wyven rotten te zamen, en kregen een deel geboefte aan hun snoer; en 't scheen geschapen, dat de geheele Stadt in verwarring zou raken. Men had het voornamelyk gemunt op het Huis van zekeren Burger *Zeeman* genoemd, dien men, hoewel zonder reden en ten onrechte, verdagt hield van den Vyand, Touw, Hennip en andere noodwendigheden toe te zenden: de Magistraat echter wist door goede ordre de plundering van het huis van den voornoemden Burger te beletten, en bragt alles, hoewel niet zonder groote moeite, weder in stilte.

In den Jaare 1661. rezen over het aanstellen van nieuwe Lootsen te ROTTERDAM, tusschen die Stad en den BRIEL geweldige onlusten, die zedert den naam van *den Brielsche Oorlog* droegen; de *Brielsche* Marktschepen wierden te ROTTERDAM in arrest genomen, en de nieuwe Lootsen daar en tegen in den BRIEL aangehouden. Eindelijk trof men na lang haarkloven een verdrag, by 't welke bedongen wierd, dat de Lootsen in den BRIEL zouden wonen. Doch dit verdrag kon zoo schielyk de oneenigheid niet weg nemen, maar bleef dezelve noch al eenige tyd daar na duuren.

Eindelyk, alles van minder belang overflaande, komen wy tot die jammerlyke tyd, toen ons Vaderland op den oever van zyn ondergang stont, en zekerlyk verloren gegaan zoude hebben, door geweld van buiten en tweedragt van binnen; indien de Goddelyke Voorzienigheid niet voor Land en Kerk gewaakt, en dit Staatsgebouw, voorheen door zyn Almagtige hand op getimmert, niet voor een geheele vernieling behoed had; 't welk wy, voor zoo verre ons bestek vordert, zullen verhalen: ten dien einde voor af latende gaan, wat voor en omtrent die groote gebeurtenis is voorgevallen.

De Naburige Koningen van *Vrankryk* en *Groot Brittanjen*, hadden onderling een Verbond gemaakt, om de *Vereenigde Nederlanden* met geweld van Wapenen te onder te brengen, en nevens deze het geheele *Protestantendom* uit te roejen; op dat de laaftgenoemde Vorst, *Paapsgezind*, des te beter zyne verderfelyke desfeinen, gesmeed tot ondergang van zyn eigen Volk en Koningryk, ter uitvoer kost brengen, en een omwending maken ten voordeele van den *Roomfchen Stoel*.

In den Jaare 1671. wapende zy zich beide: over al Verbonden fluitende doorvleijende redenen en fransch geld; terwyl den

Staat

Staat der Vereenigde Nederlanden traag was in 't behertigen van 's Lands nodige defensie: de vermaningen van verscheide Vorsten in de wind slaande; en eindelijk, half opgewekt, om tegenweer beginnende te denken, zich door een verderfelyke Tweedragt in de heilzaamste Resolutien zag dwarsboomen. Hier by quam noch, dat den *Staat* zich blindelings liet misleiden, door *Pieter de Groot* hun *Hoog Mog. Afgezant* aan 't *Fransche Hof*, die eerst toen net te laat was kennis gaf aan zyn Meesters van de vyandelyke toerusting.

De Vyanden hadden over al groote Magazynen opgericht, overladen met voorraad uit ons eigen Vaderland; en zy, die, om eer en eed te betragten, de Schepen met ammunitie aanhouden wilden, moesten hun ampt missen; gelyk de Commandant van *Wezel* gebeurde. Alles liep in 't wilde, en hoe nader 's Vyands aanval voor de deur stont, hoe verwarder de zaken behandelt wierden: en zomtyds zoodanig, dat men eenige notable Perzonen, niet wel van de beschuldigingen van Landverraad kan vry pleiten; ten zy men zyn toevlucht nemen, tot de doodelyke haat in eenige Regenten tegen het doorluchtig Huis van *Oranje* en *Nassauw*. En waarlyk het schein ook dat men liever alles liet verloren gaan,

dan het Land te behouden met bevordering van zyn Hoogheid *Prins Willem de Derde*, hoogloffelyker gedachtenisse.

Onder den dekmantel van Vryheid, een woord zoo aangenaam in Nederlandsche ooren, wierd het Land beftiert door een factie, die men gemeenlyk de *Loevensteinsche* noemt, waar van de hoofden waaren de gebroeders *Cornelis* en *Jan de Witt*, deze, met een overmatig gezag aan 't roer der Regeering gezeten, dedden alle Welmeenende na hun zin buigen, of met ongenoegen over het tegenwoordige beloop der zaaken, de verheffing des *Prinszen* van *Oranje*, (eenige jaaren te vooren door het *Eeuwige Edict* van alle zyne Voorouderlyke waardigheden ontzet) behertigen.

Eindelyk de *Witten* niet langer den gemeenen stroom kunnende tegenhouden, zagen zich genoodzaakt den Prins het *Kapiteinschap* *Generaal* over te geven, maar zy hadden 'er echter de beleeftheid by, om zulke bepalingen te maken in zyn *Commissie*, dat men naauwelyks een edelmoedig Burger, ik laat staan, een Prins van zoo een hooge geboorte daar mede zou durven lastig vallen.

De Prins, *Jan de Wit* om zyn vertrouwen en vriendschap verzoekende, wierd
van

van dien vermaarde Staatsman zeer koel bejegent: een gedrag 't welk zyn grootste voorstanders mispryzen; had hy zyn eigen belang verstaan, hy had in tyds zich by de menigte gevoegt, maar

*Als wrevel haat het hart gebied,
 Al zuivert men gestaag den grond,
 Daar eerst de boom der Tweedragt stont;
 Men vordert met dien arbeid niet:
 Om dat de taaije wortellóten,
 Te diep in d'aarde zyn geschóten.*

Onder alle deze stribbelingen naderde eindelyk het rampspoedig Jaar van 1672. *Vrankryk, Engeland, Keulen en Munster*, vielen met hunne Krygsmacht ter Zee en te Land, op de *Vereenigde Nederlanden* aan: en maakten zich in weinig tyds van drie geheele Provintien, *Gelderland, Utrecht en Over-Yffel* meester, en bragten de overige op den oever van hunnen ondergang.

De *Engelsche* Oorlogschepen opende het Moordtoneel, en vielen zonder voorgaande Oorlogsverklaring op de weerlooze *Smirnsche Koopvaardy Vloot*: zy namen, ten derden maal aangevallen, vier van dezelve weg, en schoten een der Geleischepen in den grond.

De Zee was met Vyandyke Vloten vervuld; te Land had *Vrankryk* een magt van 118000 man te voet en 26000 te paard, behalven de Legers des Keurvorfts van *Keulen*, en des Biffchop van *Munfter*.

De cerfte van *Zomermaand* vielen de Vyandelyke Heirbenden, ons Vaderland op een verwoede wyze aan: en overftroomden als in een ogenblik, alles wat haar voorquam, fterke Steden, Schanfen, Linien noch Rivieren waren beftand tegen de wapenen van den Triomfeerenden Vyand. In minder dan een Maand tyds gingen *seven en feventig* (waar onder meer dan veertig groote en welverfterkte, *Steden* verloren. Dit ging des Vyands verwagting zoo ver te boven, dat hy zelfs menigmaal over zoo een onverhoopte voorfpoed verftelt ftond: maar zorgeloosheid, tweedragt, lafhartigheid en mogelyk ook verraad, waren de grootfte oorzaak van deze fchielyke omkeering.

Hier ontbrak Gefchut, en Ammonitie, daar Volk, en Levensmiddelen, alles was vervallen, alles verward, alles moed- en hoopeloos. Officiers waren Kinderen of Bloodaarts, die op 't cerfte gezicht van den Vyand de hielen lichten: zommige talmden noch zoo lang niet, maar bragten de Overwinnaars de fleutels der Steden, te
ge-

gemoete , als hy noch eenige maylen ver van hun was.

De *Militie* verstond zich niet op de behandeling van het Geweer , door een onverschoonelyk verval in de Krygstucht. Verscheide onder de *Politiquen* hielden zodanig tot overgave der Steden , dat zy eer de naam van *verdervers* dan *verdedigers* van het Vaderland behooren genoemd te worden.

Aldus stont *Nederland* op de oever des verderfs ; maar het behaagde GODT , ons noch te behouden , en niet tot een volkomene *ruïne* over te geven : de Vyandlyke Vloot wierd den 7. *Juny* geslagen , waar by aan onze zyde de *Adm. van Gent* , en by de *Engelsche* hun *Adm. Montagu* , het leven lieten.

De Vyand verblind en trots door zyn overwinningen stont stil in zyn loop : een welbelegde aanslag om AMSTERDAM by verrassing in te neemen ; wierd niet te werk gestelt. Hy vreesde in *Holland* te komen , vervaard voor 't water : daar men hem te *Utrecht* zeer breed van wist op te geven.

Drie Afgezanten by den *Koning van Frankryk* te *Doesburg* gekomen , om over een verdrag te handelen , vonden zyn eischen zoo barbaarsch en schandelyk , dat 'er twee van door schrik getroffen , in zwym
vie-

vielen. Maar *de Groot* eene der drie Afgevaardigden, raadde de *Staten* om veel te bieden, om dat de Koning zoo edelmoe- dig was, dat hy dan minst nemen zou, waarlyk een fraai voorstel! hy bood ook de Overwinnaar zoo veel aan, dat 'er zyn mede Gemachtigden tegen protesteerden. Deze gewaande *Vredehandel* hielt echter de Koning zoo lang op, dat de gemoederen in *Holland* een weinig van den eersten schrik bequamen.

De *Prins van Oranje*, in de Vergadering der *Staten*, naar zyn advys gevraagd zyn- de, verwierp zonder beraad, deze erger- lyke *Vredens conferentien*, en bood zich aan, om goed en bloed voor de Vryheid op te zetten, en zich liever in stukken te laten kappen, dan 's Vyands ongehoorde en buitensporige eiffchen te voldoen: *De Wit* voer hier hevig tegen uit. Maar de *Prins* ondersteunt door eenige Welmenenden bragt de *Staten* zoo ver, dat zy van deze *Vredehandel* afzagen.

De Vyanden poogden toen de *Prins* op hun zyde te krygen, en wilden voor zyn belang zorgen, hy zou bytyds de *Neder- landen* laten vaaren, om dat het met haar gedaan was, maar die Edelmoedige *Vorst*, zeide hier op: dat Hy de ondergang van
zyn

zyn Vaderland niet overleven wilde, maar liever in de leste graft sneuvelen.

Hier by quam noch een verdeeldheid tuffchen de twee Koningen over het deelen der gemaakte *Conquesten*. *Engeland* pretendeerde dat *Vrankryk*, volgens zyn belofte, eerst *Zeeland* leveren moest eer hy verder in *Holland* trok; om deze begeerte te vol- doen, zond hy 'er eenig Volk naar toe, die voor een onsterke zwakke plaats in *Staats Vlaanderen*, *AARDENBURG*, schandelyk het hoofd ftieten, en met fchaamte te rug moesten trekken. Dit was het be- houd van *Zeeland*.

De *Engelsche* fchepen meenende op *Texel* te landen, wierden door een ongewoone en miraculeufe ebbe van de *Kuft* afgehou- den, en verder verftroit door een zwaaren ftorm. Ook ontging haar de *Ooft-Indifche Retourvloot*, die haar waakzaamheid ont- fnapte en behouden in de *Eems* quam.

Dit alles by elkander genomen, deed de *Staten* een *Resolutie* nemen, om alles voor *GODSDIENST* en *VRYHEID* op te zetten. De *Vyand* ftiet ook het hoofd voor *GOR- KUM*, voor de *BOURTANGER-SCHANS*, en voor *GRONINGEN*. *BLOKZIEL* de *Mun- fterfche* Regeering moede wordende, ont- floeg zich met hulp der *Vriefen*, ook van zync *Vyanden*.

Wy hebben deze dingen , schoon niet in order des tyds , by elkander willen verhalen om ongestoort voort te gaan in al 't geene gepasseert is , ten opzigte van de Verheffing des *Prinsen van Oranje en Nassau* ; die wy als het voornaamste middel aanzien , waar door GODT 's Lands behoudenisse heeft uitgewrocht.

Voor en onder alle deze beweegingen , quam die groote ontroering in de Gemoe- deren der *Hollanders en Zeeuwen* , door welke de STADTHOUDERLYKE Regeering weder stand greep , en tot zyn oude luister wierd gebragt. Het Volk was vreeslyk verbittert over de *Secluse der Prinsen* uit de *Ampten zyner Voorvaderen* , en begeerde als uit eene mond , zyne Verheffing , en de vernietiging van het *Eeuwig Edict*. Wat daar omtrent in de voornaamste Steden is voorgevallen , zullen wy in zyn ordre , zoo kort ons doenlyk is , verhalen , en ieder Stadt , volgens zyn rang , laten volgen.

DORDRECHT , als de eerste Stadt van *Holland* , had ook de voorrang in deze be- roertens. De Heer *Cornelis de Wit* had zich trotselyk als *Overwinnaar der Engel- sche Vloot* doen afbeelden. Dit was eene der Redenen waar om den *Koning van Engeland* den Oorlog verklaarde ; en deze

De-

Declaratie wierd gepubliceert op den 7. April; dit deed de Burgers murmureeren, en deze Schildery met geweld van 't Stadhuys halen, aan riemen snyden, en het geschilderde Hoofd van dien *Ruwaard* smadelyk aan de Galg spykeren, op den 13 May. Ook plünderde zy het Huys van den Burgermeester *Halling*, en zouden het Huys van *Zwyndrecht* met diergelyk geweld aangevallen hebben, maar wierden nog in tyds gestuit; dog de Magistraat met eenige van de voornaamste Burgers geconfereert hebbende over eenige punten tot bewaaring der Stadt, en in der minne gescheiden zynde, om nader gesprek daar over te houden; is 'er ondertuffchen by 't Gemeen een gerucht ontstaan, als of de sleutel van 't Magazyn verduisterd wierd, op dat de Burgery geen Kennis van desselfs slegte gesteltheid zou bekomen, en alzo aan de Magistraat een pretext verschaft worden, om mede haar Stadt aan den Vyand over te geven. Onder welke beroerdheid een zeeker Persoon voorfloeg: *hoe nouig het was dat den Prins tot Stadthouder wierd aangesteld.* Aanstonds volgde de meenigte, en wierd van het selfde Oordeel; de geheele Stadt raakte aan het hollen, en ieder riep: *Vivat ORANJE, de duivel ha-*
E
le

le de Witten. Hier op toogen eenige der Burgers naar de Huysen der Burgermeesteren, en dwongen dezelve haar voorstel toe te staan; Ja Burgermeester *Halling* wierd gedreigd: dat men hem, *ingevalle van weigeringe, de Kop zou klooven.*

De Regenten zig dus gedrongen ziende, schikten eenigen uyt de hunnen naar zyn *Hoogheid*, die daar op Persoonelyk binnen DORDRECHT quam, en van de Burgery beleefdelyk verwellekomt, en tusfchen de gewapende Schutters naar 't Stadthuys geleid wierd, daar den *Oud-Raad* hem mede verwellekoomde, en met beleefde woorden voor zyn moeite bedankte, zonder een woord van 't *Stadthouderfchap* te fpreken. De *Prins* hier op weder afkomende, vroegen de Burgers: wat men zyn *Hoogheid* gemaakt had? en hier op geen voldoende antwoord krygende, fchoon de *Prins* zelfs zeide: *vergenoegd te zyn; vroegen zy nogmaals, of by Stadthouder gemaakt was? en zo niet, dat zy het doen zouden, en al de Schelmen den bals breeken.*

Hier op teekende de Magiftraat een *Akte*, waar by Zyn *Hoogheid* tot *Stadthouder* verklaart wierd; die zulks niet accepteerde, dan na ontflagen te zyn vanden *Eed* van 't *Eeuwige Edict*. Maar de *Ruwaard van Putten, Cornelis de Wit*, kon tot
geen

geen toestemming bewogen worden, schoon zyn Huys door gewaapende Burgers bezet was, dan na veel smeekens van zyn Huysvrouw; welke toestemming aan de Burgers vertoond zynde, raakte ieder voor die tydt in rust: dit viel voor den 28 en 29. May 1672.

HAARLEM raakte den 25. Juny op de been, by gelegentheyd dat eenige Wagens met gevlugte goederen daar door passeerden; het Achterstraats Volkje bragt de gantche Stadt in repen roer, schimpende en imaelende op de Regenten als of zy de Oorzaak waren van 's *Prinsens* uytstuyting, daar echter andere Steden vry schuldiger aan waren; dog dit bleef voor dien dag daar by, en raakte van zelfs weér in stilte; maar den 30. dito verhief zig het onweder met meer hevigheid: de gezamentlyke Burgery verzogt aan de Magistraat, om 's *Prinsens* verheffing, die ook genootzaakt waren dit verzoek toe te stemmen, en eenige *Gecommitteerden* naar Syn Hoogheid afzonden, die door een zekere *Klompemaker* met dit beleeft *Compliment* uyt de Stadt geleid wierden: *Jy gaat nu heen na Zyn Hoogheid, maar ik raajou, datje zonder Zyn Hoogheid niet weerom komt, of't zel slegt met je afloopen.* De *Gecommitteerden* konden den *Prins*, bezig met het

Krygsbestier, niet bewegen om in haar Stadt te komen, maar bragten een *Trompetter* van Zyn Hoogheid mede. De Burgery in hun verwagting bedrogen zynde, wierd op nieuws gaande, maar zo haast de *Trompetter*, van 't Stadthuys, de Burgers uyt naam van Zyn Hoogheid bedankte, en hun beloofde: dat de Prins by bequaame tydt en gelegenheid in haar Stadt overkomen zoude, geraakte alles weder in rust.

DE LFT volgde den 29. Juny, en wierd in rep en roer gestelt door de Boeren van *Maasland*. Door *MAASLANDSLUIS* liep een gerugt: dat alle die het met het *Vaderland* en Zyn Hoogheid bielden, 's Morgens met den dag in volle geweer moesten opkomen, om een tocht te doen ten dienst van 't Land; de Visschers en Boeren vergaderden hier op 's Morgens den 30. dito voor vier uren, 800 man sterk: waar onder eenige Burgers uit *SCHIEDAM* zig mede lieten vinden, en marcheerden recht toe recht aan, op *DELFT*, daar zy zig van een Poort meester maakten, de Poorten en Boomen sloten, en de Magistraat een schriftelyke belofte afdwongen om zyn Hoogheid *Stadthouder* te maken. Dit den volgende nacht verkregen hebbende, quam het de Boeren in 't hooft, om zulk

zulk een goed werk ook in d'andere Steden te verrichten; hier op besloten zy naar 's GRAVENHAGE te trekken, dog deze by tydts daar van de lucht krygende, zonden hen twee *Gedeputeerden*, die op den 1sten *Juli* aan de Boeren te DELFT kennis gaven, dat zyn *Hoogheid* by eenparige *Resolutie* van de *Heeren Staten van Holland* was aangestelt tot *Stadtbouder*, dit bericht verheugde de Boerenzoodanig, datzy verlicheide *salvoos* schoten, en voorts weder geruft na huys togen; afziende van hun voornemen om 's GRAVENHAG, LEIDEN, HAARLEM en GOUDA medehier toe te dwingen.

LEIDEN vond zich, den 14. *Juny*, ook in ongelegenheid. De Hooft Officier *Wouter van Landschot*, wierd door het graauw, van zyn huys tot aan het Stadthuys vervolgt, op vermoeden: dat een Koffer met goed uyt zyn huys na buiten bestelt was; dog eenige Burger Capiteinen, nevens de Binnewacht, ontzetten hem uyt handen van 't verbitterde gemeen. Maar den 27. dito was het 'er weder op nieuws gaande. Dr. *Koleveld* beschuldigt van *schandeleuze woorden tegen de Gereformeerde Religie gesproken te hebben*, had geen andere aanklagt nodig, om zyn huys geplondert te zien; maar het gemeen, reeds bezig met

alles in de war te smyten, wierd gestuit door de vigilantie van een Burger Luitenant geassisteert door *Mr. Simon van Leeuwen*: en aldus raakte de Stadt weder in stilte. Den 30. *dito* trokken een party Wyven op met een vliegend Vaandel; maar Capitein *Affendelft*, benam haar het Vaandel, nam eenige gevangen en verstrooide de rest. Den 3 *Juli* toen de Magistraat delibereerde over de vernietiging van 't *Eeuwig Edict*, quamen eenige gewapende Burgers op het Stadthuys stuiven, begeerende 's *Prinsen verheffing* en *het fortificeeren der Stadt*, de Regenten zagen zig daar door genootsaakt het verzoek toe te stemmen, welke *Resolutie* afgekondigt zynde, met groot gejaich van de Burgery ontfangen werd. Den 4. *dito* trokken 'er weder eenige naar het Stadthuys, die eerst door goedheid, maar daar na met hevigheid gestuit wierden: doch de Burgers die de wagt op 't Stadthuys hadden, riefen haar toe, dat zy inkomen zouden, met belofte van assistentie, maar daar viel niets te verrichten, alzo 'er geen Regenten vergadert waren. *Simon van Leeuwen*, de in en uytlopende vermaanende, om haare Regeering met meer respect te behandelen, en indien 'er iets te verzoeken viel, dat zy zulks met bescheidenheid door

door eenige van hunne voornaamften be-
 hoorde te verrigten: Kreeg tot antwoord
dat zy zulks al aan hunne Officieren verzogt
hadden, maar deze waren meest Nichtjes en
Neesjes, die de Magistraat te veel ontzagen;
 hier op presenteerde hy zyn dienst, om
 hun voorspraak te zyn by de Regeering;
 de gemeente begon hier na te luyfteren,
 en quam weder in stilte.

AMSTERDAM, omtrent met zo vee-
 lerley Landaart vervult, als 'er gewesten
 in de Wereld zyn, had mede zyn deel
 in deze Burgerlyke oneenigheden; den
 26 Juny liep 'er een gerugt door de Stadt:
dat 'er eenige fransche sauvogardes in 't Stadt-
huys gekomen waren; waar by nog kwam
 een quaad gevoelen tegen zommige Re-
 genten; hier door raakte het gepeupel
 gaande, zo dat de *Veldmaarschalk Vorst*
Maurits de Stadt niet veilig passeeren konst,
 maar door 't gemeen voor een *Medever-*
rader wierd uytgescholden, en vervolgt,
 dat hy ter nauwernood het geweld ont-
 quam. Maar een heilzame *Resolutie* tot
 verdediging van 's Lands *diergekogte Godts-*
dienst en Vryheid, by de Overigheid gepu-
 bliceert, deed de gemoederen bedaren,
 en een ieder nieuwe couragie krygen;
 egter bleef 'er nog eenig wantrouwen
 van malversatie, tegen zommige der Re-
 genten.

genten; die uytbrak op den 1 July, toen Burgermeester *Andries de Graaf* na 's GRAVENHAGE zou vertrekken, om 's *Prinsens verbeffing* te bevorderen; de onbezonne gemeente, randde de Wagen, waar op dien Heer was gaan zitten, op een canailleuse wyze aan; en onder alle riep een zeker Wyf: *Dit is een Verrader, die na den Haag reist, om de Stadt te leveren, houd hem vast, en schiet den schelm doodt.* De Burgerwacht gaf order aan den Voerman om stil te houden, of dreigde hem te doorschieten; hier op trad de voornoemde Heer weder af, en wierd door eenige hellevegen mishandelt, de Hoed en Paruik afgenomen, en byna door een toegebragte steek vermoord, die eene der omstanders quetste, maar de Capitein *Pieter Verlo* ontzette de *Hr. de Graaf* nog tydig uyt de handen van 't woedende Graauw. Deze ontsteltenis nauwlyks bedaart zynde, quam 'er weer een nieuwe, door een woest geschreeuw dat van straat tot straat voortliep: *Een Oploop, een Oploop!* begonnen zynde; door 't welke de menigte weder gaande wierd, en langs de Reguliers Breesstraat naar den Dam trok; dog door de goede voorzorg van een Burger Sergeant, wierden dezelve gestuit, niet zonder morren en dreigen met steenen.

In

In 't Noordsche Bosch was 'er mede wat te doen. Een *Amazonë* uyt eene der achterstraten, sloeg de Trom, en riep: *Is 'er iemand lustig en rustig om een halve stuiver tot een Vaandel by te leggen, en 'er mée na den Dam te trekken, die kom by ons; maar de Burgerwachten van de Leidsche Poort en Reguliers Tooren beletten de vordere voortgang, en dreef ieder zyns weegs.*

De *Heeren Staten* hadden in 't laast van Juny aan de Regenten van Gouda ordre gezonden, om door haar groote Sluyzen het Water in te laten; dit aldus volbragt zynde; raakten de Boeren van *Moordrecht, Waddinxveen, Boskoop, Ouwerkerk, Nieuwerkerk* en *Kapelle aan den IJsel*, op de been, en togen welgewapent naar Gouda, daar zy de Poortengesloten vonden; Echter braken zy de Tolpoort open, en trokken by honderden in de Stadt, en toen naar 't Stadthuys: daar zy eenige uyt de Magistraat omtrent 24. uren lang bezet hielden, tot 'er ordre quam van den Prins: om voor eerst met het inlaten van het Water op te houden; hier op vertrokken de Boeren, maar eer zy heen gingen plunderde het graauw het Huys van Burgermeester *Cink*, doortoedoen van zyn Knecht, die eenige nadeelge woorden van Zyn Hoogheid had gespro.

sproken; verscheide andere Huyzen had het zelve lot te beurt gevallen, zo niet de Vigilantie der Burgeren dit belet had, maar het raakte 'er zo schieelyk nog niet in rust. Een gemeen geroep, ten voordele van den Prins, bragt de geheele Stadt op de been, dit baarde niet weinig ontfeltenis by de Regenten, te meer wyl zommige riepen: *wy kennenze wel die voor of tegen de Prins zyn*, dreigende daar op verscheide Huyzen van Magistraatsperzonen, die by haar in een quaad blaadje stonden, te plonderen. Echter schein de Magistraat niet veel haast te maken, om 's Volks verzoek in te willigen, maar liet aflezen dat zy zyn *Hoogheid* zouden verzoeken om in haar Stadt te komen; dit stelde nogtans het volk een weinig te vrede. De Prins quam ook twee dagen daar na te Gouda en wierd van de Regeering magnificcq onthaalt. Het gemeen zich verbeeldende dat men over het *Stadtbouwerschap* gedelibereert had, stont geweldig verzet, toen men hoorde dat de Magistraat alles met een tractement had zoeken goed te maken: toen wierd ieder even ieverig en vinnig tegen de Regeering, die wel ziende dat de zaken ernst wierden, geen langer uytstel dorsten nemen, maar verklaarden den *Prins* tot *Stadtbou-*

houder, en staken de *Oranjevlag* van den Tooren, en alzo quam elk weder in rust.

ROTTERDAM, vergte den 25. Juny zyn Regenten den Eed van getrouwigheid af, die ook gewillig daar toe waaren, met beloften van de Stadt niet aan de *Franfchen* over te geven, maar tot de leste druppel bloets te verdedigen: de Burgery deed ook desgelyks; maar den 29. dito raakte ieder weder op de been, verzoevende of willende het *Eeuwig Edict afgezworen en den Prins tot Stadthouder verkoren hebben*. Eene der Burgermeesteren wierd op de Hooftwacht in verzekering genomen; De Magistraat voldeed aan 's Volks begeerte, riep de Vroedschap zamen, en zond eenige *Gedeputeerden* naar Zyn Hoogheid, met verzoek om in hun Stadt te komen, en het Stadthouderschap aan te nemen. De Prins van deze beroerte verwittigt, zond 'er een Compagnie Ruiters naar toe, maar deze wierden buyten gehouden, met bericht: dat indien zyn Hoogheid mede quam, haar de Intrede vry staan zoude.

Aldus zagen zich de Magistraten der Steden genoodzaakt, om na het volk te hooren, en een *Resolutie* tot verheffing des Prinsfen te nemen, niet tegenstaande veel gemoeederen daar van geweldig vreemt waren,

waren; de *Staten* ontsloegen zig onderling van den *Eed van't Eeuwig Edict*, en verkoren Zyn Hoogheid tot *Stadthouder*, *Kapitein en Admiraal Generaal van Holland en Westfriesland*, denzelve herstellende in de Ampten van zyne Loffelyke Voorvaderen, door wiens beleid en raad, (onder den zegen des Allerhoogsten) het land in een bloeyende Staat gebragt was, maar nu door factien en tweedragt met een totale ruïne gedreigt wierd.

Dus hebben wy gezien hoe het in *Holland* gesteld was. Nuzullen wy eens, hoewel tegen ons eerste voornemen, gaan zien, wat 'er in *Zeeland* te doen viel, daar wy geen minder confusie en verwarring zullen aantreffen, dan in gemelde *Provincie*.

ZIERIKZEE, wierd op den 11, *July*, aangetast, niet door een corps vyanden, maar door *Boeren en Visschers*, welke mede reeds geleert hadden, dat als de nood aan de man komt, ieder verpligt is zyn *Vaderland* dienst te doen; maar de goede voornemens van een ongeoeffende hoop, worden niet zelden door onbezuifde driften geholpen, of in de weg gewerkt. Althans dat deze *Vrienden* iets anders in den zin hadden, dan blote toekykers te zyn, bleek overvloedig, door
de

de menigte van Wapenen, stokken en steenen, die dit Boerengeselschap had mede gebragt. Zy trokken Triomphantelyk binnen de stad, en hadden het vermaak van al de Glazen van 't Stadhuys, zonder hinder, te mogen insmyten. ('t Schynt dat de Boeren en Stedelingen altoos hunne eerste argumenten en bezwaarredenen tegen het Levenlooze inbrengen, mogelyk om den opmerkenden te leeren, dat hunne *motiven* kragtiger zyn dan kalk en steen, en by gevolg ook van een gewenscht succes tegen vleesch en bloed!) Deze Hagelbuy naar hun genoegen op de onschuldige glazen hebbende doen vallen, poogden zy het Stadhuys in te neemen, en ten dien einde zig meester van de deur te maken door geweld. Maar deze ieveraars voor het Vaderland wierden tydig belet, doordien 2 a 3. Burger-Compagnien in der haast by een gezamelt, dit boerengepeupel de wyk deeden neemen.

Maar de eene questie volgde op de andere. Deze *Burgers*, de Boeren in rust gebragt hebbende, en na 't schynt, niet willende dat het overige van den dag te leur liep, zonder iets uyt te voeren; wierden zelfs onrustig, en rotteden op diverse plaatzen t'zamen; en quamen eindelyk

delyk hunne *Magistraat* met een beleeft *Request* onder andere dit volgende verzoeken: *Dat de tegenpartyen van zyn Hoogheid, van hun ampten zouden afstaan; Dat de Rentmeesters hunne Rekeningen, zedert 20. Jaaren, zouden opmaken; Dat alle de Gedeputeerden t'huis komen moesten, om verantwoording van haar beeryf te geven; En dat vier Peizonen na zyn Hoogheid afgevaardigt zouden worden, om van 's Stads wegen de complimenten af te leggen.* Hier toe drongen zy de *Magistraat* zoo sterk, dat bovengen. artikelen toegestaan wierden, en de voorn. Gedeputeerden na zyn *Hoogheid*, volgens begeerte der Burgeren, vertrokken zynde, quamen na verkregen audientie weder te rug.

Maar te *VLISSINGEN* liepen de zaken bezadigder at. De *Burgery* hunne *Magistraat* wantrouwende, staken de hoofden by een, om een goed middel tegen een *Regeering*, waar op men misnoegt was, uyt te vinden. *Elf fatzoerelyke Burgers*, door de *Gilden* verkoren, om de zaak, uyt naam der geheele gemeente, voort te zetten, en alle zamenrotting van *Wyven* en *Jongens* voor te komen, gaven met alle respect hunne bezwaarredenen aan de *Regenten* over, meest tot verbetering van het *Militaire* en *Politique* wezen der

der Stadt strekkende; maar de zelve Geest, die *Holland* Prinsgezind maakte, had hier ook het bewind; het eerste Artikel was: *zyne Hoogheid als Stadhouder van de puije te laten afkondigen.* De *Magistraat* gaf de *Burgers* zo veel genoeg en als in haar was; maar eenige Voorlagen over 's *Prinses Markgraaffschap*, wierden ter dispositie van zyn *Hoogheid* gestelt. Men zond eenige verkorene Personen na den *Prins* om *apostille* op de verzogte zaken, en dezelve wierd gunstig verkregen, tot genoeg der *Burgers*.

Te *MIDDELBURG* gaven de *Kooplieden*, *Burgers* en *Gilden* een *Request* aan de *Regenten*, bevattende 17. byzondere Artikelen, inhoudende: een verzoek van *redres*, in de noodwendigheden tot defensie der Stadt en Provincie; Openinge van de *Conditien* waar op zyn *Hoogheid* tot *Stadthouder* was aangestelt; *Veranderingen* in 't *Militaire bestier* der Stadt; *Ophouding* der gewone *tractements* der *Beampten* voor een Jaar tyds; *Het aanstellen* van 2 à 3. *Burgers* om met de *Thesaurieren* de *Staatsmiddelen* te verzorgen; en meer diergelyke, waar op de *Magistraat* by ieder verzoek *apostilleerde* dog tot weinig contentement der *Burgers*; die in een tweede *Request* hun ongenoegen vertoonden, en de *Regeering* met 9. Artikelen

len, daar zy zig over befwaarden, laftig vielen; tot eindelyk de *Magiftraat*, om rust en vrede te bevorderen, zig genoodzaakt vond, de *Burgeren* volkomen haaren eifch toe te ftaan; maar de rust was nog ver te zoeken: Want de *Boeren* van rondfom gaven voor, dat de *Regenten* zich niet wel hadden gequeten in 't houden van hun woord. Maar dewyl wy meer zaken van diergelyke natuur te verhalen hebben, zullen wy naderhand daar van fpreken, onder de *nieuwe Beroertens*, voorgevallen over de *verandering der Magiftraten*, in de meeste Steden, die ons weder een ander tooneel openen, waar in een nieuwe tuimelgeest, niet ongelyk aan de vorige, de grootfte rol fpeelde; alleenlyk zeggen wy hier: dat in *ZEELAND*, zo wel op 't Land, als in de Steden in 't generaal, het gemeen heftig riep om een *Stadthouder*; doorgaans een quaad oog hebbende op de meeste *Regenten*, als of zy de principale Oorzaak waren, van de toenmalige gestedheid des Lands; dit bragt ook te wege, dat de *Prins* eerlang in die Provintie tot de Ampten zyner loffelyke Voorvaderen wierd bevordert.

Deze aanftelling bragt ook gelukkig te wege, dat 's Lands constitutie, zo in de *Militie* als *Politie*, niet weinigen nadeele van

van de gemeene Vyanden veranderde; de Ingezetenen een nieuwe lust en moedt byzette; maar de *Alleronchristelykste Koning* dwong van zyne gemaakte *Projecten* voor een groot deel af te zien.

Om het Land des te beter door de nodige *geldmiddelen*, die de ziel des Oorlogs zyn, in staat te stellen, besloten haar *Ed. Gr. Mog.* een *capitale Leening* te doen, van de vermogende Ingezetenen; en ieder was bezig met nieuwe finantien te bedenken: AMSTERDAM vond een fonds van nieuwe *Lyfrenten* uit, en meer andere middelen wierden in 't werk gestelt, om den Vyand te keer te gaan. Voornamelyk om de Huislieden ten platten Lande, en de Burgers der noch overgebleven Steden van geweer te voorzien; nevens de Steden in behoorlyke staat van defensie te stellen, door *inundatien, afsnydingen, batteryeen* en nieuwe *verschansingen*.

Maar door het nemen van alle deze voorzorgen, had men nu en dan ook eenige onlusten: onder anderen wierden de *Boeren* van *Haastricht* en *Stolwyk* gaande: deze aan den *Ysseldyk* tusschen *Haastricht* en de *Stolwyker Sluis* eenige *Commissarissen* vindende, om by het doorgraven van dito *Dyk* te assisteeren, om het Land rondom *Gouda*, des noods, te *inundeeren*, vielen op de

zelve aan, namen hen gevangen, en bragtenze op een wagen naar *Stolwyk*, na eenige ſchoten met ſcherp op hen gedaan te hebben: doch zyn *Hoogheid* gaf laſt om dezelve aanſtonds te ontfiaan.

AMSTERDAM geraakte ook op de been, door 't voorby vaaren van eenige gerantzoeneerde Boeren, die *Prisonniers de Guerre* geweest waren: eenige welmeenende *Burgers* zich verbeeldende den Vyand te zien aankomen, gaven 'er aan de Hr. *Hafſelaar* hunne *Hoofd-Schout* kennis van: deze, een uitſtekend Liefhebber des Vaderlands, deed over al de ronde: maar had het ongeluk om door een Schildwacht van de *Haarlemmer Poort*, die hy wat te na gekomen was, dodelyk gequetſt te worden.

Doch ſchoon, gelyk wy zeiden, het Land niet weinig in vreugde was, over 's *Prinſen verheffing*, zoo ſchenen evenwel de gemoederen zoo geruſt niet te zyn, als men wel verwacht zoude hebben, zoo lang men noch *Regenten* vond, die by de Gemeente bekend ſtonden, voor *Tegenpartyen van zyn Hoogheid*. Deze konden zy met geen goed oog aanzien: zoo lang den *Prins* door deze *ſaſtie* de handen gebonden wierden; hierom had ieder de mond vol, van het *Witte Gebroedzel*, de *Loeveſteinsche Faſtie*, en de *Verraders van 't Vaderland*, namen, toegepaſt

past op de Liefhebbers van het vrye Staatsbestier, onder het oppergezag der twee gebroeders *de Witten*: die nu ook op hun beurt met verscheide *Pasquillen* begroet wierden: 't welk *Jan de Witt* bewoog aan den *Prins* over deze onbetamelyke handel te klagen: Die deze grooten Staatsman liet weten: dat hy zich noit aan zulke *Libellen* gekreunt had: *hoewel ze ten zynen opzichte met groote smaak waren gelezen, en aan andere gerecommandeert.* Een geval zoo *applicabel* op het geen wy in onze tyden hebben zien gebeuren, dat het eene Ei nauwelyks het ander beter gelyken zoude. Dit bewoog een zeker Schryver van onze dagen te zeggen: *Dat het schein dat 'er een premie op stont, voor den geenen die zyn Hoogheid meest zwart kost maken.* doch dit in 't voorbygaan!

De gemoederen aldus aan 't murmureeren zynde, kost het niet lang aanlopen of de daden vertoonden wat ieder in zyn hart droeg. Te DORDRECHT had een *Compagnie Burgers*, die in 't begin van *September* de Wacht waarnamen, op het Stadhuis, de belceftheid, om al de *Kussens* der *Heeren Veertigen* aan riemen te snyden; om dat deze *Heeren* zoo wel (na hun zeggen) zonder *kussens* konden zitten, als zy lieden: en *nieuwe Heeren, nieuwe kussens.*

Deze uitvinding behaagde de *Zakkedragers* dermate, dat zy haare *Koornmaaten* mede in flukken floegen; zeggende: *nieuwe Heeren, nieuwe maaten*. Eenige *Wapens* wierden uit de Kerk weggenomen, en een ander met een *swartzelquaast* overstreken: en diergelyke buitensporigheden zag men meer.

Maar den 5. *September*, ging het 'er zoo heet toe, dat de gezamentlyke *Gilden* de geheele *Magistraat* afzetten: en eenige *Ge-committeerden* afzonden naar den *Prins*, om, 40. *nieuwe Heeren* te verzoeken; men vond een *Biljet* aangeplakt, daar in gedreigt wierd: dat zoo een zeker *Heer* (daar in met naame genoemd) tot *Burgermeester* verkooren mogt worden; dat men hem den hals zou breken. Zyn *Hoogheid* zond, om deze onlust te stillen, twee *Commissarissen* derwaarts, die de zaken in order bragten en 17. *Heeren licentieerden*.

HAARLEM, verbitterd op de Raadpensionaris' *de Witt*, raakte in wanordre, op een gerucht dat dien Heer ten huize van de Heer *Zypestein* gelogeert was: het onzinnig gepeupel floeg 'er de glazen aan stukken, drong ter deure in, niettegenstaande het verzoek van de vrouw van den huize, dat 3 of 4 der Burgers in zoude komen, om onderzoek te doen na den geprefumeerden

den

den Perzoon : zy smeten al het Porcelein in stukken , en plonderden alles wat zy voor zich vonden : na reden noch billykheid luisterende.

Eenige tyd daar na quam 'er weder een nieuwe onlust : de Burgery presenteerde een *Request* aan de Regenten op den 31. *Augustus*, inhoudende, een verzoek om redres in de *Militaire Discipline* van haar Stadt; en nevens dit verzoek, een ampel voorstel van 7. *Artikelen*. Daar wy om de gelykheid der stoffe ons een weinig breder over zullen uitlaten , om dat dit *Request* ten naasten by het zelve behelst in veele opzichten, als dat geene, dat nu onlangs aan de Magistraten van eenige Steden is overgelevert. Zy verzochten dan :

- I. *Dat de Ontfangers der Geestelyke en Wereldlyke Goederen buiten de Vroedschap der Stadt zouden moeten blyven, en jaarlyks publike Reekening doen.*
- II. *Dat de Bewindhebberen der Oost- en West-Indische Compagnie, niet uit de Vroedschap, maar uit de Kooplieden zouden gekoren worden.*
- III. *Dat de Hoofd-Officier geen Lid uit de Vroedschap zyn mogt.*
- IV. *Dat geen Ampten begeven zouden worden dan aan Inboorlingen van de Stad of de Provincie.*
- V. *Dat niemant*

meer als een Ampt zou mogen bedienen, ten zy het zelve geen 400 gl. jaars opbragt.

VI. *Dat geen Vroedschappen mogten verkoren worden, dan uit de aanzienlykste Burgers; Liefhebbers van Kerk en Staat, en van Zyn Hoogheid.* VII. *Dat alle des Stads Privilegien, publicq gedrukt en uitgegeven zouden worden* Hier agter volgden noch eenige *Consideratien* over de *Electie* van de *Hoofden der Schuttery.*

De *Magistraat* dit verzoek van te ver uitzierende gevolgen oordeelende, om door haar *Ed.* toegestaan te worden; begeerde de zaak in advys te houden tot 's anderen daags, maar de Gemeente was met dit antwoord niet al te vergenoegt; evenwel, na mondelyke Publicatie, dat men zyn *Hoogheids* advys zoude innemen, raakten de gemoederen een weinig tot stillstant.

De *Prins* ondertusschen van deze troubelen verwittigt, zond een Compagnie te paard, en een dito te voet, derwaarts, om de onlusten te stillen: maar deze wierden door de Burgers buiten gehouden.

De *Stadts* en *Burger* gecommitteerden, naar zyn *Hoogheid* afgezonden, om zyn intentie over de verzochte zaken in te neemen: quamen weder te rugge, met een ernstig bevel aan de Ingezeten, om hun Overigheid

heid alle gehoorzaamheid te bewyzen, en aan zyne Patenten meerder respect te betoonen.

De *Burger Krygraad* de *Schutters* ontboden hebbende, om over 's *Prinses* Patenten te delibereeren, vonden de gemoederen verdeelt: stemmende de eene tot gehoorzaamheid, en de andere tot het in de Wapenen brengen der geheele Burgery; deze laatste raad behaalde de overhand, en men zag eerlang den geheelen *Krygsraad* op order der *Burgers* uit den dienst ontslagen: dit gedaan zynde, gingen zy, niet zonder wanordres, by kleine troupen teffens, na der Regenten huizen, die zy tegen alle protestatien met onbetamelyke dreigementen dwongen, om des nachts op 't Stadthuis te komen: 't welk deze *Heeren* doende, van de nieuwe aangestelde *Burger Hoofden* desgelyks gedwongen wierden, om hunne *Ampten* te verlaten, en te bekennen: dat zy niets meer te zeggen hadden als de minste onder de *Burgers*: 't welk zy ook alle deden; en aldus quam deze wanordre 's nachts ten twee uuren in stilte. Maar met den aanvang vanden volgende morgen, had men weder een nieuwe beweging, alzo de *Burgers* na hunne gedachten, de *Secretarissen* ook afgezet moesten hebben. Toenging men met alle man weder naar het

Stadthuis, en ontfloeg de *Secretarissen* van hunne *Ampten*. Hier op wilden zy ook de *Secretary* met des *Stadts Zegel* toefluiten, maar dit niet by der hand zynde, (want armoede zoekt lift) employeerden zy daar toe het yzer, waar mede men gewoon was de dieven te brandmerken.

Ecnige echter, begeerden de 2. Compagnien Volks, door zyn *Hoogheid* afgezonden in de Stadt te laten: 't welk ook geschiede; maar een valsche opvatting, dat het mogelyk *Fransche Sauvegardes* zouden zyn, deed hun weder de Stadt ruimen: na dat men dezelve stalling en voeder buiten de Poort had aangewezen, die weder agter hen toegedaan wierd. Hier op maakte men een *Nominatie* om aan zyn *Hoogheid* te zenden, om uit dezelve een nieuwe *Vroedschap* en *Krygsraad* te kiezen: die niet al te wel na de verwagting der *Haarlemmers* uitviel: want de geheele *Magistraat*, uitgezondert een *Heer* wierd in hun dienst bevestigt. Evenwel de *Prins* zond een *Acte van Amnestie* in de Stadt, en een *Trompetter* blies eenige luchtige deuntjes, die de ontstelde gemoederen voorder tot bedaren bragten, *zoo kragtig is de Muzyk!* en ieder ging zyn's weegs.

In het Prinselyk DELFT, waren de Ingezetenen mede niet al te wel te vreden.

De-

Deze murmurationen eenige dagen in de herten besloten geweest zynde, braken aldaar opentlyk uit, op den 19. *Augustus*: om dat 'er een groote voorraad van Krygsbehoefkens gebragt wierden in twee *Herbergen* by de *Rotterdamfche Poort*. Eenige der *Burgers* vernomen hebbende, waar toe dit dienen zoude, wierden niet al te beleeft bejagent, en konden achter het rechte bescheid niet komen. De *Burgerronde*, die zich de zaak aantrok, werd mede op haar onderzoek fcherp en spytig beantwoord: dit deed hun nieuwsgierigheid en ongenoegeen noch hoger ryzen: en aanftonds marcheerden zy naar den *Opziender* van 't *Amunitiehuys*, van wien zy wilden weten, waar toe zoo veel wapenen in particuliere huizen gebragt wierden: maar hier weder even beleeft afgezet zynde, trokken zy na de voorz. *Herbergen*: die om de aangroeiende menigte fchielyk gefloten wierden: denkende hier mede een einde van de onluft te zullen maken; maar toen het volk, hoe langer hoe meer zich rondom deze Huizen pofterde, gooide de bewoonders van de eene *Herberg* met fteenen onder de *Burgers*, om die te doen aftrekken: maar de *Burgers* door deze baldadigheid, zich te veel getergt achtende, fmeten al de glazen in: braken de *Deur* op, en zouden het *Huis*

geplondert hebben, zoo zy in dit voornemen niet voorzigtig belet waren geworden. Dit missende, poogden zy het huis van achteren te bezetten, maar terwyl zy hier mede bezig zyn, wierden 'er eenige van voren ingelaten, met musquetten en pistolen, om 't huis te helpen verdedigen: die de onmenschelykheid hadden, om onder de *Burgers* te schieten, waar by twee onder de voet raakten; deze snode daad deed de furie der misnoegden des te heftiger ontbranden: dies moest het nu het Huis misgelden, dat geheel uitgeplondert wierd; maar, hier mede niet te vreden, wilden zy weten wie last tot schieten gegeven had? hierop wierd Capitein *Graswinkel* de schult gegeven; en in der yl stoven 'er ook eenige derwaarts om zyn Huis mede te plonderen.

Hier mede was 't ongenoegen der Gemeente niet gestilt. Den 30. *Augustus* vergaderden al de *Burgers* op den *Doelen*. Deze stelden een *Request* op, om aan zyn *Hoogheid* te presentieren: inhoudende hunne bezwaarredenen, meest overeenkomende met die van HAARLEM. Terwyl nu de driftige gemoederen zoo lang niet konden wachten, tot zyn *Hoogheid* hun verzoek beantwoorde, verzochten zy zelve de *Magistraat* om hunne bedieningen neder te leg-

leggen, die zulks ook gewillig dedden om de gemeene ruste te bewaren. Dit was voor al nodig, want de omgelegene *Boeren*, hadden zekere *Biljetten* aangeplakt, aan de Kerkdeuren van de Dorpen in 't *Veen* gelegen; en daar by de Huisluiden uitgenodigt, om de hand te leenen, tot verandering der *Magistraat* van DELFT: onder dreigement, dat zy de huizen der achtergeblevene zouden plonderen, als zy van hunnen tocht te rug quamen. Zyn *Hoogheid* zond daar op een lyst over met de Namen der nieuwe *Magistraat*, die hy had gelieven te eligeeren.

LEIDEN raakte allereerst in roere den 23. *Augustus*, door de opstant van eenige *Burgers* tegen hunne *Capiteinen*: en voornamelyk tegen zulke die te gelyk Leden van de *Vroedschap* waren: en welke ook aanstonds haar *Capiteins Ampt* nederleiden. Men had de *Burger Compagnien* tot een dubbelt getal gebragt: eenige derzelve begeerden weder op den ouden voet gebragt te worden, andere oordeelden zulks ondienstig te zyn, en alzoo was men zelfs onderling oneens in 't geen men begeerde. Ondertusschen namen eenige *Burgers* de Luitenant *Lucas Veenbergen* met hen, voerden hen naar 't Stadhuis en wilden niet cer vertrekken voor hy tot *Capitein* aangestelt was. Maar

Maar het begon 'er op zyn *Hoeks* en *Kabeljauws* toe te gaan. Een erbarmelyke twist ontstont 'er over een *Vaandel* van den Capitein *Wittens*, tusschen deszelfs Broeder en eenen *Sr. Krauwelaar*, deze maakten de *Burgers* zoo vinnig tegen elkander, dat zy de glazen in sloegen by Capitein *Affendelft*, een Neef van de voorn: *Krauwelaar*, en hard dreigden om het Huis te plonderen; waar op de Compagnie tegen elkander in 't geweer quam: houdende de eene party zich by Capt. *Wittens*, en de andere by *Krauwelaar*; en alzo ieder meende dat hy het meeste recht tot het *Vaandel* had, formeerden zy zich in *Ordre de Bataille* tegen elkander, op een Burgwal daar de graft hen alleen van den anderen scheidde. De onbezonne verwoedheid liep zoo hoog, dat een zeker *Burger* over het water op Capt. *Wittens* schoot, en hem in 't been quetste, doch den gewonden wierd aanstonds in huis gebragt, en de verdere wanordres door de zagtheid en voorzichtigheid van eenige *Schutters* gestild.

Den 30. *Augustus* begaven zich eenige ten Huize van Mr. *Simon van Leeuwen*, begeerende dat hy volgens zyn belofte, (gelyk wy voorheen verhaald hebben) hunne Voorspraak zyn wilde, by de Magistraat. Hy uit hun verstaande, dat hun begeeren

geeren was , dat de Regeering verandert wierd , voor zoo ver die besmet was door 't *Arminiaansche bloed* en de *Loevesteinsche factie* , en zulken die aan *Pieter de Groot* volmagt hadden gegeven , om het Land aan *Vrankryk* over te geven : antwoorde hen dat zulks opgeraapte Lasteringen waren ; maar zy repliceerden hier op , dat zy al te wel onderricht waren , dat cenige uit de *Magistraat* zich hadden uitgelaten : als of men blyde mogt zyn met de *Conditien* die *Vrankryk* had voorgeslagen. *Van Leeuwen* protesteerde geen kennis hier afte hebben : en verzogt de namen der *gesuspecteerde Heeren* te mogen weten. Zy gaven hem hier op een *Request* , opgesteld om aan den *Prins* te behandigen ; 't welk hy lezende , zoo oproerig en schandeleus vond , dat hy verzogt om het onder zich te mogen houden ; dit hem toegestaan zynde , betuigde hy eer en eedshalven , verplicht te zyn om het de *Magistraat* bekend te maken , dit schein deze *Burgers* enigzins te ontzetten , maar eindelyk gaven zy hun toestemming tot de communicatie : zeggende verders dat hun oogmerk was om het gemeen te maken : zy hadden by dit *Request* de namen der *gesuspecteerde Regenten* gevoegt ten getale van *Elf*. Deze groote *Rechtsgeleerde* behandigde dit alles aan de Heeren

Bur-

Burgermeesteren, die hier op niets deden, dan de *Burgery* te vermanen om hun *Request* in wat zagter termen op te stellen, renvoyeerende hen verder aan zyn *Hoogheid*.

De *Burgers* deze vermaning in acht nemende, verbeterden zommige uitdrukkingen, en gaven daar op hun *Request* over aan den *Prins*. En waarlyk het was zeer schandeleus, en in veele lasterlyke bewoordingen opgesteld; zy hadden 'er onder andere in verzogt, dat de *slappe, slaauwberrige, eer en eed vergetende, liever Fransch als Prinsgezinde Regenten, die mede geresolveert hadden, Land en Stad aan Vrankryk over te geven, van de Arminiaansche Secte en Loevesteinsche Factie, van hunne Ampten zouden verlaten worden*. De *Magistraat* nam ondertuffchen een *Resolutie* om dit *Request* te wederleggen, en zekere *Heeren* aan zyn *Hoogheid* te committeeren, om hun gedrag te verantwoorden; gelyk deze *Heeren* na 't afleggen van de *Commissie* wedergekeert zynde, over hunne gedane moeite ten voordeele der *Regenten*, beleefdelyk wierden bedankt.

Maar de *Burgers*, te heet van hooft zynde om zoo lang na de uitslag van hun verzoek te wachten, namen, aangestookt door eenige quaadwilligen, een besluit, om

om hunne *Mede-Burgers* te dwingen in de Wapenen te komen; hier op trokken zy met vliegende Vaandels naar den *Doelen*; daar zy op een onbeschofte wyze haar *Capiteinen* forceerden om een *Akte* te tekenen; waar by de *Burgers* begeerden, dat de geheele *Magistraat*, met alle deszelfs *Bedienden*, tot de *Stads-Bode* incluis, hunne *Ampten* zouden quiteeren. Met deze *Akte* zyn eenige afgezonden naar de *Regenten*, die ook hunne *Dienst* gewillig nederlagen: hier op namen de *Burgers* het *Stadhuis* in bewaring. Den 15, 16. en 17. bleven de *Burgers* noch vergadert, om een dubbeld getal te *Nomineeren*, maar deze *Nominatie* ging niet al te gemakkelyk; alzoo den een den ander niet wilde toegeven: eindelyk kreegen zy een getal van 80. *Perzonen*, waar onder 25. van de vorige *Regenten*: hier by voegden zy een voorstel, over het *verkiezen der Officieren*, het *bedienen der Ampten*, en onder meer andere ook de *uitsluiting van Remonstrantsgezinde*: 't schynt dat deze voorstanders van de verdraagzaamheid, hier niet al te wel verdragen konden worden, mogelyk zyn 'er noch eenige oude *Lieden* geweest die van het *Fortificeeren* van de *Breëstraat* wisten te spreken.

De *Prins* bevestigde de 25. *Perzonen* in hun dienst, en voegden 'er uit de *gemaak-*
te

te Nominatie noch 14. nieuwe *Regenten* by. De *Burgers* verkregen ook hun be-
geerte , aangaande het *verkiezen* der *Offi-
cieren* , mitsgaders gedeeltelyk , hun ver-
zoek aangaande de *Ampten* , en geheel hun
verlangen aangaande de *Remonstranten* , en
dus bragt zyn *Hoogheid* , door zyn hoog-
wys beleid de zaken verder in rust.

AMSTERDAM had mede zyn beurt in de-
ze oneenigheden ; doch had het zoo zeer
niet op de *Magistraat* geladen , dan andere
Steden. De grootste commotie ontstond
over de bewaring van de *Stads Sleutels* : 't
welk de Gemeente in 't hoofd kreeg , door
dien eenige *Magistraten* de Sleutels van hun-
ne Stadt aan de *Franfchen* hadden gepre-
fenteert. Zy verbeeldten zich dierhalven
dat men het zelve gevaar te verwagten had.
Dit bragt zoo veel te weeg dat de *Sleutels*
des nachts op de *Hoofdwacht* van 't Stad-
huis gebragt wierden , daar men anders
gewoon was die ten huize van eene der
Burgermeesteren te brengen : De Heer *Lam-
bert Reinst* , te dier tyd de beurt hebben-
de , om de *Sleutels* te bewaren , nam zoo
lang zyn *tour* duurde , de nachtrust op het
Stadthuis ; en toen het de beurt van Bur-
germeester *Jan van de Poll* was geworden ,
leverde haar *Ed. Gr. Achtb.* de *Sleutels*
aan hem over , na alvorens daar over met
de

de *Krygsraat* in onderling geweest te zyn. Dit besluit, om de sleutels aan dito Heer te brengen, was naauwelyks ruchtbaar, of eenige woelgeesten maakten de Gemeente geweldig ongeruft, door deze en diergelyke redenen: *Dat indien de Burgermeesters meester van de sleutels waren, Zy ook meester waren van de geheele Stadt, en dat by gevolg de Burgers behoorden te letten op hun eygen welzyn, alzo de droevige ervarentheid geleert had, hoe andere Steden, door de Regenten aan den Vyand waren overgegeven.* Deze wargeesten stookten dit vuur zo geweldig op, dat de domme iever een ieder naar den Dam dreef, om te zien wat 'er te doen was; het gepeupel groeide ondertuffchen, van langerhand aan, zig bezig houdende met *seditieuse Discourzen*; dit werk duurde tot 's *Avonds* omtrent 10. uren, wanneer de sleutels van eene der Poorten naar 't Stadthuys gebragt wierden, in plaats van ten huize van de Heer van de *Poll* gebragt te worden: 't Volk begeerde hier op dezelve sleutels te zien, en drong 'er zo geweldig op aan, dat men bedugt wierd voor slegte gevolgen: maar Capitein *Barend Elias*, bezette met zyne aldaar de wacht hebbende *Compagnie Burgers*, met 'er haast de ingang van 't Stadthuys, om de aangebragte sleutels

G

te

te ontfangen, die echter door de onruffige gemeente zonder onderzoek of 't wel de rechte waren niet mogten paffceeren. By dit onderzoek gebleken zynde, dat de *fleutels* van de *Nieuwenbrugs-boom* ten huylze van Burgermeester van de *Poll* gebragt waren, floven zy met alle man derwaarts, en begeerden dat de *fleutels* aldaar in bewaring zynde, aanftonds op het Stadt-huys zouden gebragt worden; de Heer Burgermeester *Hooft* ter zelve tyd aldaar mede in huys zynde, trad, niet tegenftaande al het dreigen en getier van 't onzinnig gepeupel, met een wel gerefolveert hart, na voren, om het woedende Volk te bevredigen; zeggende onder andere: Mannen *de fleutels zyn hier anders wel bewaart, de Burgermeesters kunnen met de fleutels niet verrichten, de Burgers zyn immers meester van de Poorten; zo dat, al wilde de Burgermeester een fchelm zyn, gy lieden het kund beletten.* Dog het geroep bleef even onzinnig aanhouden; Zy wilden *de fleutels hebben, of 'er zou dit en dat door vaaren &c. bezettende hier op zodanig de Burgwal, dat een zekere Compagnie Burgers, opgekomen om dit geweld te ftuiten, onverrichter zake moest ver trekken.*

Dit maakte de moedwil des te ftouter;
men

men begon alreeds de glazen met steenen te begroeten, en te dreigen om het Huys te plonderen, zo niet aanstonds de *sleutels* wierden overgelevert. De Burgermeester, vrezende dat het onzinnig gespuis, al te prompt zou zyn in 't nakomen dezer belofte, quam voor de deur om de *sleutels* over te geven; en op zyn Vraag: *Daar zyn de sleutels, wie moerse hebben?* wierd zyn *Ed.* beantwoort, door eene die voor de onsteltenis, of om zo veel dapperder te zyn, wat te veel gedronken had, die te gelyk ook, na de *sleutels* greep, en met een onbezuisd gelaat riep: *Ik wil ze hebben.* Maar de oplopende *Burgers*, hoe verblind zy ook waren, door haarequade suspicie, zagen wel, dat dezen de man niet was om de bewaring der *Stadt* toe te betrouwen, namen deze *Dronkaart* de *sleutels* weder af, maar niet zonder een nieuw geweld; eindelyk quamen eenige gewapende *Burgers* toefschieten, en bragten ze onder hun Convoy naar het Stadthuys.

De geheele *Vreedschap* en *Magistraat*, vrezende dat deze dolle oploop van nieuwe onlusten zoude kunnen gevolgt worden, ontsloeg zich, na voorgaande *Resolutie* van alle bedieningen, en stelde de verandering der *Magistrature* in handen van Zyn *Moogheid*; die daar op ook zommige der

Regenten excuſeerde, egter behoudens hun goede eer en naam, met aanbiedinge van zyn zonderlinge protectie over hunne Perſonen.

Midlerwyl dat de afgevaardigde *Ileer* by Zyn Hoogheid in 't Leger by *Bodegrave* na expeditie wagte, vergaderden eenige *Burgers* op den *Doelen*; dewelke, met toegefloten Deuren, voorgesteld wierd, dat het hun pligt was om aan de wederverkryging van hunne oude *Previlegien* te arbeiden; terwyl men hier mede doende was, vond men, quansuis by geval, een pakje *Brieven* zonder opſchrift, deze geopend zynde, vond men 'er eenige gedrukte *Requesten* in, die als uyt den naam der *Schuttery* aan de *Heeren Burgermeesteren* geſchreeven waren. Een uyt de hoop las het overluid, terwyl andere vroegen, of het niet goed en wel opgeſtelt was, en of de *Burgers* niet wenschten alle haare *Previlegien* weder te hebben? 't welk van alle die tegenwoordig waren, met *Ja* wierd beantwoort. Hier op liet men van alle een *Acte* tekenen, waar by zy de bevestiging van de *Previlegien* begeerden: niet zonder moleſt te gebruiken, tegen die zig tot 's anderen daags wilden beraadden. Toen nomineerden zy ook vier *Perſonen* om aan de *Magistraat* hun verzoek mondelyk voor te dragen

gen, die echter op 't verzoek van eenige de voorsz. *Acte* eerst verbranden, en voor de Heeren *Burgemeesteren* komende, genoegzaame *satisfactie* kregen; eindelyk raakte de gemeente, niet tegenstaande het onzinnig woelen van eenige oproer-stokers, in stilte.

Wy kunnen niet voorby om eenige Artikelen op te geven uyt het genoemde Request, om dat, met de nieuwe opschud-ding over het verkopen der Ampten, mede diergelyke weder ter bane gebragt zyn, en ook om te toonen, dat dezelve geest, die de Voorvaderen dus onrustigmaakte, nog in deszelfs afkomelingen te zien is; Onder andere verzogten de *Amsterdammers*: *Dat alle suspecte Raaden en Regenten zig zouden ontslaan van hunne Ampten: Dat alle oude Privilegien zouden herstelt worden: Dat geen Magistraats Personen nog Secretarissen Leden van den Krygsraad mogten zyn: Dat ieder Regiment een eygen Colonel zoude hebben, gekoren uyt de respectieve Regimenten door de Krygsraad: Dat niemand in de Krygsraad zoude Præsideren dan de Colonellen: Dat niemant tot Capitein zou verkoren worden, als die te voren voor Adelborst gewaakt had: Dat geen Ampten begeven zouden worden, dan aan Burgers of Inboorlingen der Provintie, die ten min-*

sten *ses* Jaaren het *Burgerrecht* gehad hebben: *Dat de Gilden by bare wettige Privilegien zouden gemainteneert worden*, nevens nog eenige verzoeken van minder belang.

Wy gaan over tot *GOUDA*. Daar alles in stilte gehouden wierd, door de voorzigtigheid der *Regenten*, dewelke by voorzorge hunne *Ampten* quiteerden, en ter believen van *Zyn Hoogheid* stelden: die alleen *6. Heeren* van hunne bedieningen excuseerde. Deze verandering wierd veroorzaakt, door dien eenige de stoutheid gehad hadden, om een geschreven *Lyft* van *suspecte Regenten*, den *Prins van Oranje* ongenegen, onder de deur van eene der *Burgermeesteren* te steken; in welk geschrift men de *Magistraat* liet weten: dat men *Zyn Hoogheid* zou verzoeken om dezelve te ontslaan; en dus dreef deze onweêrswolk zonder merkelyke schade voorby.

Maar 't nabuurige *ROTTERDAM* had vry meer te lyden. Op den *8 July* geraakte die *Stadt* van 't eene eind tot het ander *schromelyk* overhoop. Een party *Jan Hagel*, meest alle *Wyven*, die met een *Vaandel* door de straten trokken, voorby het *Stadthuys*, daar de *Magistraat* vergadert was, en verder na de *Huysen*

van de Heeren *van der Aa* en *Sonnans*, daar zy de glazen infloegen, en de Deur met een hamer open braken, en voorts allerlei ongebondene moedwil pleegden, zonder eenige hinder: nadien de meeste *Burgers*, ontzet door dit onzinnig gespuis, deuren en vensters sloten: 's Namiddags echter raakten zy in 't geweer, en stelden eenige *Artikelen* op, om aan de *Vroedschap* te behandigen; waar in zy verzogten, dat de *Stadts Gedeputeerden* in den *HAG E* t'buys ontboden, en andere in hun plaats gestelt zouden worden: Dat men bunne *Officieren* opening zoude doen van den *Vredehandel* met *Engeland* en *Vrankryk*: Dat men *Zyn Hoogheid* zou verzoeken om te *ROTTERDAM* te komen: Dat men den *Prins* al de magt zynor *Voorouderen* zoude overgeven: Dat 'er eenige *Heeren* in bechtenis zouden genomen worden; en dit alles zou werden gedaan onwederroepelyk, en zonder enig verwyf. Een zo ongehoort verzoek ontzette niet weinig de *Regenten*, en voornamelyk die geenen, wier arrest men hebben wilde; zo veel 'er tegenwoordig waren by het overleveren van dit geschrift; echter boden deze *Heeren* aan, aldaar in verzekering te blyven. De *Regenten* niet twyffelende of *Zyn Hoogheid* zoude zulk een handel injureus en onbillyk keuren,

stelden alles aan den *Prins*, om over deze
 verzoeken te decideeren , zo als Hy 't
 nodig zoude vinden; gelyk zy ook in han-
 ne verwagting niet bedrogen wierden ;
 want *Zyne Hoogheid* gaf zyn ongenoegen
 door een *Missive* aan de *Rotterdamers* te
 kennen; bevelende ieder tot zyn pligt
 van schuldige gehoorzaamheid weder te
 keeren. De Heer *de Groot*, eene der ge-
 nen die de *Burgery* in arrest wilden hou-
 den, met de Heer *Vroeze* van 't Stadt-
 huys afgaande, wierden beide van eenig
 rapaille aangerant, en na binnen gedre-
 ven, in 't gezigt der *Burgers*, niet zon-
 der gevaar van gequest te worden, alzo
 eene uyt den hoop zyn mes trok. De
Hoofst Officier liet hier op, na deze Mes-
 trekker onderzoek doen, en bequam den
 zelve in hechtenis; dit bragt zo veel te
 weeg dat de *Heeren* onverhindert van 't
 Stadthuys konden komen, en de Heer
de Groot na zyn huys door eenige gewa-
 pende *Schutters* geconvoyeert wierd. Maar
 het graauw, nu de handen ruimer heb-
 bende, begon weder op nieuws voor 't
 Stadthuys te vergaderen, begeerende ont-
 slag van den gevangenen: 't welk zo
 onzinnig toeging, dat den woesten hoop
 niet tot bedaren gebragt kon worden,
 dan door deze begeerte in te willigen :
 Ook

Ook moesten de *Regenten*, op den eisch der *Burgery*, hunne *Gedeputeerden* t'huys ontbieden, en anderen aanstellen, vier *Heeren* van de *Regeering* in verzekering nemen, en de absente *Magistraats Personen* by *Klokkeslag* indagen.

Den 22. Augustus liep 'er een gerugt door de Stadt dat de *Boeren* in aantocht waren, om de geheele *Vroedschap* af te zetten; De *Burgers* quamen hier op in de *Wapenen*, zo om zig tegen den overlast der *Boeren* te beveiligen, als dit werk zelfs te verrigten; en pretendeerden dien volgens een *Request*, waar in 14. *Heeren* verzogt wierden hunne *Ampten* neder te leggen, wyl zy met hunne *Regeering* de *Burgery* geen genoeg konden geven: de *Magistraat*, hier toezig gedwongen ziende, stont het verzoek toe, en lieten de afgezette *Heeren* een *Acte* van hun deportement tekenen. Verders maakte men een nieuwe *Nominatie*, waar uyt de *Prins* een verkiezing deed, waar mede de *Burgers* gecontenteert waren, uytgezondert zulke die geslagen *Vyanden* van zyn *Hoogheid* waren.

Te *HOORN* begon het *Gemeen* de *Magistraat* in 't laast van de maand *Juny*, zo sterck te persen om *Zyn Hoogheid* tot *Stadthouder* uyt te roepen, en de Stadt in *Zyn*

handen te stellen; dat men vreesde dat het 'er geweldig aflopen zoude; echter hadden 'er de *Staatsgezinde Regenten* weinig Ooren na; maar de *Schutters*, die den laaften *Juny* de wacht hadden kochten een grote *Prinses Vlag*, en staken dezelve, met alle tekenen van Vreugde, op eene der Stadts Toorens uyt, schietende drie *salvoos* ter eere van den *Prins*; hier by haalden zy nog twee *Stadts Trompetters*, die op de Tooren het bekende lied, *Wilhelmus van Nassauwe*, lustig lieten horen; dies zag zig de *Magistraat* gedwongen om den *Burger* genoegente geven, *Zyn Hoogheid* voor *Stadthouder* uyt te roepen, de Biljetten hier van aangeplakt zynde, wierden de *Schutters* op Wyn en Bier deftig onthaalt, en voorts was de geheele Stadt in Vreugde. Maar den 20 *September*, was 'er vry wat anders te doen, dan vrolyk te wezen: Het gepeupel had het op de Heer *Reinier Langewagen*, een *Lid* uyt de *Vroedschap*, zo danig geladen, dat zyn Huys uytgeplondert wierd, en alles vernielt. Het *Prinsgezinde Gemeen* was uytermaten op hem gebeten, also hy mede het *Eeuwige Edict* had getekend en beëdigd, en het zou na alle gedagten nog erger afgelopen hebben; want men sprak van het Huys geheel om ver te werpen, zo niet de *vigilantie*

lantie der *Schuttery* die in de Wapenen quam, hun voornemen belet had. De voorn. *Heer* wierd ook door *Zyn Hoogheid* afgezet, op den 21. *September* 's daags daar aan.

Te ENKBUIZEN was men den 28 *Ju-ny* in beweging; de *Heer Pieter Vis*, Oud *Burgermeester* en Raad ter *Admiraliteit*, wierd beschuldigt van *Landverraad*, en het *verkoppen der Stadt*, waarby de laster voegde, dat zyn Ed: zyn goederen had ingescheept, in een *Kaag* met *Rapen* overdekt, om naar den *Vyand* te vlugten. Deze *Heer* ter quader trouwe verdagt, en voor handdadigheid vrezende, ging naar de *Burgermeesteren*, en verzogt aan *Capitein Timmerman* om toezigt op alle onordentelykheid te nemen, betuigende voorts, met tranen in de Oogen, zyne onschult, en wenschende *Godts* straffen over zyn huys, zo men het tegendeel kon aantonen, met aanbieding om al zyn *Kisten* en *Kaffen* te openen; dit bragt zo veel te weeg, dat het plonderzieke gepeupel, het huys vandezen *Regent* ongemolesteert liet.

De volgende dag zag men weder een nieuwe onrust, door eenige *Matrozen* veroorzaakt, die uyt een *Schuyt* te land willende stappen, tegen de wachthebbende *Ca-
pitein*

pitein indrongen, welke hen met de ontblote degen weder te rug dreef; in een ogenblik was de geheele Stadt in beweging, maar alles liep nog wel af. Een zeker *Vreemdeling* wierd 'er ook drie dagen in hechtenis gehouden, hebbende hy, zo gezegt wierd, de maat genomen van het geschut op de Stadts Wallen: de razende haat des volks, zou mogelyk deze aan't Lyf gekomen hebben, zoo zig de *Burgerwacht* daar niet tegen gestelt had.

Voorts liep 'er een gerucht in de Stadt, dat de *Magistraat* van ENKHUIZEN, nevens die van eenige andere *Steden* zich verbonden had, om de stad aan *Vrankryk* over te leveren, 't welk een schrikkelyke murmuratie onder de *Burgery* veroorzaakte. Doch de *Regenten* verantwoorden zig ten genoeg van de *Burgerkrygsraad*; aanbiedende om alles tot 's Lands behoud op te zetten: waar op het gemeen weder in stilte quam.

Den 13 *July* liep 'er een gerugt door de Stadt, dat de *Vyandelyke* vlooten by *Petten* geland waren; dit verwekte zodanig een opschudding door geheel *Noordholland*, dat overal de klokken geluyd wierden, om de *Manschap* op de been te brengen. In ENKHUIZEN liep alles door elkander, de *Straaten* op en neer; Man-

Mannen , Vrouwen en Kinderen , met kernen en schelden bezig zynde: men waande dat men de Stadt nu zoude overgeven , alzoo 'er een gemeene mompeling was , dat men met VRANKRYK over een gekomen was , om die den 15. *dito* in zyn handen te leveren. Straks wierd het geschut geladen , om den Vyand af te weeren: Maar twee *Burger Capiteinen* , gingen door de stadt de ronde doen , en deeden de menigte , zoo goed zy konden , scheiden en naar huys vertrekken , hen van de onwaarheid van dit gerucht overtuygende. 's Avonds ten tien uren liep men weder gevaar van een nieuwe oploop; nadien eenige *Vrywilligen* , een roopaard voorttrekkende ; om het te brengen by een stuk geschut , dat 'er geen had , een groot geraas over de straat maakten ; 't welk verscheiden , die zich reeds ter ruste begeven hadden , uyt hun bed deed opstaan , in verbeelding dat 'er een trommel omsloeg , zelfs de *Burger-ronde* was ook van die gedachten , maar toen men naauwkeurig gezien had wat 'er te doen viel , nam dit tumult een einde.

In *Zeeland* liepen de zaaken ook geweldig overhoop. *VLISSINGEN* zag zyne *Burgers* den 12. *Augustus* in 't ge-
weer

weer komen, door order van eene der *Burgermeesteren*: en, zoo het gerugt liep, buyten kennis der overige *Heeren*, in verwagting dat de *Capiteinen*, die meest door de voorzeide *Burgermeester* aangestelt waren, zyn zyde zouden kiezen, en de *Geecommitteerden* der *Burgery* tegenstaan, en van 't Stadthuys doen vertrekken: maar de *Burgery* nu by elkander in de wapenen zynde, wilde niet eer vertrekken, voordat men hun de *Commissarissen* genoeg had gegeven, aangaande de verandering der *Regeering*; begeerende dat *Vaders* en *Zoonen*, *Broeders* en *Onmondigen*, uyt de *Magistraat* geweert zouden worden: en in derzelve plaats een dubbelt getal aan zyn *Hoogheid* gezonden worden, om 'er de bequaamste uyt aan te stellen. De *Magistraat*, ziende dat de geheele gemeente de zaak eens was, vond niet goed, om zich lang te beraden. *Negen Heeren* ontsloegen zich aanstonds van hunne *Ampten*. Men zond de *Nominatie* aan den *Prins*, die de *Burgery* liet weten, dat hy der Stad geen ondiensl oordeelde te geschieden, zo de *Secretaris* of *Pensionaris* in den *Raad* zat; belovende verders agt te zullen geven, dat geen *Broeders* te gelyk tot *Raden* aangestelt zouden worden. De *Burgers* dit tot hun, genoeg verstaan heb

hebbende, verzogten hier op den 13. *September* dat de 9. voorn. *Heeren* zouden bedankt, en *Vier* van dezelve, nevens andere genomineert worden, om aan *Zyn Hoogheid* voor te stellen; ten einde, om daar op te disponeren naar zyn goedvinden: verzoekende *Wyders* dat de *Magistraat* de beide *Burgermeesters* genoegens wilde geven, eer deze *Nominatie* naar den *Prins* wierd toegezonden. Dit toegestaan zynde, verklaarden de *Burgermeesters* dat zy te vreden waren, en beloofden als *Vrienden* te zullen leven; waar op de *Nominatie* getekend en gezegeld wierd, en voorts naar zyn *Hoogheid* afgezonden; maar eenige quaadwilligen agterhaalden de afgezonden *Bode*, en namen hem zyn *Brief* af, welke zy weder in de *Stadt* te rug bragten: dit baarde een nieuwe onlust, en maakten eerst eenige *Matrozen*, en daar na de *Gemeente* gaande; dies liep de menigte naar het *Stadthuys*, en begeerde met geweld verandering in de *Magistraat*; die om alle geweld te weeren, een nieuwe *Nominatie* maakte, waar uyt de *Burgers* zelfs 9. *Personen* verkoren, welke naderhand van zyn *Hoogheid* in hun dienst bevestigd wierden.

Maar te *MIDDELBURG* ging het zoo gemakkeljk niet toe, want hier spanden de

de *Burgers* met de omgelegene *Boeren* te zamen; zy oordeelden dat de *Magistraat* niet voldaan had, aan 't verzoek der *Burgers*, 't geen wy te vooren reeds hebben aangetekend; zy zeiden: dat het genoegzaam bleek, dat de *Regenten* niet van zints waren het *Land* te verdedigen, nadien de geheele *Kust* van *Walcheren*, onvoorzien van *Manfchap*, *bloed* stond voor den eersten aanval van den *aannaderenden* vyand: hier kwam noch by, dat men de *Boeren* eenige nagten na den anderen had laten waken, zonder hen eenig *Wachtwoord* te geven; de onstuimigheid der *Gemoederen* wierd noch meer gaande gemaakt, door eenige *Briefjes* hier en daar onder de voornaamste deuren gestoken, inhoudende: dat *Vrankryk* het oog op *Bergen-op-Zoom*, en vervolgens op de *Zeeuwse Eilanden* had. De *Boeren* dan, waanende redenen genoeg te hebben om zich te wreken, wierden door een loos alarm, op 't strand by een verzameld, ten getalle van 7. *Compagnien* te voet, en eenige *Boeren-Ruyters*, aldaar niets vindende, hunner arbeyd waardig, en nu in 't geweer staande, beslooten zy onder elkander om de stad *MIDDELBURG* aan te vallen, in te nemen, en alle de *Regenten* die na hunne gedagten, het niet wel met het *Vaderland*

land meenden , by de kop te vatten , en verantwoording van hun quaad gedrag af te vorderen ; dit besluit genomen zynde , zetten zy den marsch aanstonds na de Stadt. De *Burgers* ondertusschen , mede in de Wapenen gekomen , en door het voorzeide gerucht misleid zynde , maar zich bedrogen vindende , alzo men nergens eenige Vyand vernam : keerden alle weder naar hun huis , uitgenomen een *Compagnie* , die met hun volle wapenen na het Stadthuis marcheerden ; maar het Graauw drong op dit volk zoo sterk in , dat de *Vaandrig* genootzaakt was , om eenige ruimte met het *Vaandel* te maken ; doch by ongeluk , quette hy iemand der omstanders met de punt van de *Vaandelstok* : dit geval verbitterde het gepeupel zoodanig , dat zy dreigende en scheldende , noch meer op hen indrongen : Hy zich uit dit gevaar willende redden , brande een Pistoool los met een kogel geladen , die iemand uit het volk aan 't hooft affchampte , en denzelven ter aarden deed tuimelen. Toen was 'er geen houden meer aan : en ieder verbittert , riep en schreeuwde om het zeerste : *stenigt dien Hond doot* , met zulk een geweld een hagelbui van steenen werpende , dat de *Compagnie* genoodzaakt was te retireeren tot binnen het Raadhuis , zich aldaar in postuur van

tegenweer gestelt hebbende, vond het gespuis niet raadzaam, om aldaar hun geluk verder te beproeven, maar liep met alle magt na 't huis van den Heer *vanden Brande*, daar eenige Hellevegen de stoutheid hadden, om dien Heer uit te haalen, en deerlyk te slaan: doch eenige *Burgers* toegeschoten zynde, hadden het geluk om hem uit de handen van dit verbittert gespuis te ontzetten, en op het Raadhuis in veiligheid te brengen.

De *Boeren* mede niet stil zittende, zonden hunne voorhoede, bestaande in een *Compagnie Landvolk* voor de *Noordpoorte*, daar deze met geweld binnen wilden: doch de ingang door de *Burgers* geweigert wordende, braken zy het *Rinket* van de Poort af: in welken arbeid zy zeer wel slaagden, om dat het meer dan half verrot was: terwyl de andere *Boeren Krygsluiden* dit goede werk aanzagen, een weinig van daar in eene hinderlaag gelegen zynde, om des noods hunne confraters met alle magt by te springen. De *Burgers*, ziende dat deze *Huissluiden* zoo ieverig waren, dat hun niets in hun voornemen kon verhinderen, namen het besluit om de *Boeren* by te springen; die nu reeds arbeidden om de *Valbrug* neder te trekken; en lieten de wip neder, en gaven alzoo een vrye doortogt
aan

aan deze *Kinkels*, die met een *Compagnie* aanstonds na 't huis van de Heer Pensionaris de *Hubert* marcheerden: voornemens zynde, om dezen *Heer* tot hun *Krygsgevangen* te maken. De Heer van *Odyk*, deze wanordre vernemende, poogde de menigte met alle goede woorden van hun oproerige gedachten af te brengen, en bragt ook zoo veel met Levensgevaar te wege, dat zy tot enige stilte begonden te komen; maar het *Jan Hagel*, nu beluist op veranderingen, stookte de *Boeren* weder zoo schandelyk op, dat hun alle vreedzame gedachten weder uit het hoofd raakten: razende en tierende op de gewaande *Verraders*, en onder andere ook op de Heer van den *Brande*; de *Boeren* dit niet langer konnende dragen, namen het opzet om de voorn: Heer van 't Stadthuis af te halen, en marcheerden 'er in aller yl naar toe. Deze Heer zich nevens de *Bailluw* by hun aankomst op de *Puye* vertoonende, deed den laatstgenoemde een deftige aanspraak, om waar 't mogelyk, de ontstelde gemoederen tot bedaren te brengen: maar de *Boeren* hadden te weinig kennis van welvoegende redenvoeringen, om naar deze te luisteren, en bleven even gramstorig; drongen door de *Burgerwacht* heenen, en naamden de Heer van den *Brande* geweld-

dadigerhand gevangen , trekkende en stotende hem tot buiten de Poort in de herberg de *Nadorst*. De andere *Landmilitie*, mede aan haar kant niet stil zittende , nam ondertusschen het *Hof* in , en namen drie Burgermeesteren , *La Sage* , *Brouwer* en *Vrybergen* in hechtenis , nevens de *Pensionaris* en een *Secretaris* ; met deze buit trokken zy buiten de Stadt , hun logement zoekende in de kroegen daar elk best bekend was : hier op zonden zy een *Boeren* deputatie naar de *Burgers* om hen te verzoeken , om aldaar eenige *Gecommitteerden* af te vaardigen ; ten einde gezamentlyk , de *Gewangene Heeren* ter examen te brengen : drie *Gedeputeerden* uit de *Gildens* verkoren zynde , om met de *Boeren* te spreken , kregen , na een onbezonne onderzoek , deze *Heeren* ter nauwernood weder los : maar moesten beloven dezelve zoo lang in bewaring te houden , tot de *Boeren* over het verzuim van het *Wachtwoord* , en de *Burgenen* in het geen zy verzocht hadden , geconsenteert waren ; welk verzoek de *Magistraat* zoo ampel inwilligden , dat de voorn: *Heeren* ontslagen wierden , ende *Boeren* zonder iemant overlafst te doen , weder aftrokken : en zoo wel met hunne verichtingen te vreden waren , dat zy het Graauw beletten het Huis van de Heer

Vry-

Vrybergen te plonderen : betuigende hoog en laag , niet gekomen te zyn om plondering , maar om de quade *Regenten* af te zetten.

Dewyl wy nu bezig zyn , om van de *Boeren* te spreken , zoo dunkt ons niet onvoegelyk hier aan te hechten , hoe de *Huislieden* , omtrent deze tyd deszelven jaars 1672. te *Venhuizen* , in de *Streek* en te *Leek* over hoop lagen : maar hier quamen de *Boerinnetjes* mede in 't spel , en toonden dat zy des noods meer wisten dan van offen en koeijen.

De *Venbuizer Hoplieden* , ontfongen ordre van de *Heeren Gecommitteerde Raden van het Noorder-Quartier* , om met alle hunne *Manschap* , wel gewapent naar *Leek* te marcheeren , en van daar met *Schepen* naar de *Helder* ; ieder man moest voorzien zyn van *hondert Kogels* , *drie pond Buskruid* , en *vier dagen Mondkost* ; op poene dat de nalatige aan den lyve zoude worden gestraft. Deze ordre ruchtbaar geworden zynde , raakten de *Vrouwen* op de been , en verkoren uit zich eenige *Opperhoofden* : deze lieten de trom , zynde hunne gewoonlyke *Kookketels* , door het *Dorp* slaan , en uitroepen : dat ieder *Vrouwspersoon* , 's morgens ter bestemde plaats moest komen , gewapend met een degen of een vork , op

de boete van zes guldens. De *Boerinnetjes* gehoorzaamden dit bevel, en togen gewapend op de voorzeide manier, na de rendezvous. Eene onder de hoop, ongewapend zynde, kreeg van een der *Hooftvrouwen* een steek met een vork door de rokken, met bedreiging, zoo ze aanstonds geen geweer ging halen, dat het haar lyf gelden zou: al deze toefstel wierd gemaakt om het uittrekken van hare mannen en bloedverwanten te verhinderen. Daar quamen wel eenige *Schutters* in 't geweer, maar de *Wyfjes* hielden de toegangen zoo wel bezet, dat niemant zyn *Kapitein* kon spreken: en dreigden al die 'er in wilden dringen, te doorstoten. Een *Luitenant* die deze *Boeren Amazonen* zocht te stillen, wierd zyn geweer ontweldigt. Een *Schepens Vrouw*, vermaant zynde van haar Man, om van dezen handel af te zien: had 'er geen ooren na, zynde anders naar 't getuigenis een zagzinnige vrouw; hy, haar meenende met geweld in huis te scheuren, riep zy om hulp, die ook dadelyk toefchoot; waar op zy stoutmoediger dan te voren, hem deze reden in Noordhollands Duitsch toebeet: *Heste my niet lief, ik heb dy al lief; dou seft toch niet uit*: Dus moesten de *Boertjes* zwichten. In de *Venhuizerbuurt* poogde een *Sergeant* de *Wyfjes* wat neêr te zetten,

ten, en zulks niet met woorden verkrygen kunnende, floeg hy 'er met den degen op, 't welk de omstaande *Schutters* euvel opnamen, om dat 'er ieder de zyne onder had. De *Sergeant* kreeg van eene der *Vrouwen* een steek met een degen door de klederen, en liep aldus gevaar van gequetst te worden. In de *Streek* dropen de vergaderde *Boeren* weder naar huis, terwyl de *Vrouwen*, met vorken, op den *Schout* van *Grotebroek* pasten. Dezen in *Bovenkarspel* komende, wierd van de *Boerinnen* gevraagd: Wat of 'er van haar worden zoude, zoo al 't manvolk uittrok? als de *Vyand* quam om haar alle dood te slaan? hy antwoorde: *dan is jou kost gekogt*. dit verbitterde deze *Heldinnen* dermate, dat hy naauwelyks zyn huis van plondering kon bevryden. Te *Leek* waren de *Vrouwetjes* ook meester van 't manvolk, dreigende de eerste die uittrokken hals te zullen breken. De *Heeren Gecommitteerden* van deze wanordres kundschap bekomende, zagen van hun voorneemen af, en aldus ging ieder wederom zyns weegs.

Nu komen wy tot het verhaal der aller jammerlykste *Tragædie*, die in alle deze Onlusten, Oproeren en Oncenigheden is gespeelt. Namelyk de Moord gepleegt aan de *Twee Gebroeders de Witt*, die wy wel

bekennen willen niet te kunnen voor of tegen spreken , in het geene van hun getuigt en verhaalt word : van zulke die de *Stadthouderlyke Regeering* met een quaad oog aanzien , wordenze ten hemel toe verheven , en van de *Prins lievende Vaderlanders* tot in den laagsten rang geplaatst. Dewyl de eene hun *Verstant* , *Yever* , en *Bequaamheid* in *Staats-* en *Oorlogszaken* ten hoogsten roemt ; terwyl de andere party , spreekt van hun *Landverraad* , *Staatzucht* , en *Haat* tegen het *Doorluchtig Huis* van *Oranje*. Indien 'er onder de *Schryvers* van dien tyd , zoo een verschillend gevoelen is over hunne *Perzonen* , wat zullen wy 'er van maken , die zoo veel jaaren daar na , ons verhaal moeten opmaken uit derzelve verschillende berichten ?

's *GRAVENHAGE* , was het *Toneel* , waar op deze treurrol gespeelt wierd. De *Burgery* van dit beroemde *Vlek* , niet te vreden met de *Exclusie* der *Magistraten* , had het ook geladen op de *Hooge Staats Collegien* , en principaal op de genoemde *Heeren de Witt* ; niet kunnende dulden , dat zoodanige *Personen* in aanzien bleven , die voor *volslagen Vyanden* van zyn *Hoogheid* bekend stonden ; dies bleef de onrustige *Gemeente* noch murmureeren , zoo lang deze niet uit alle bewind gezet waaren ; want

zy waaren de voornaamste Hoofden der genen die het *Eeuwig Edict* hadden helpen imeden.

Maar eenen zekeren *Chirurgyn* van *Piersbil*, in den Lande van *Putten*, *Willem Tichelaar* genaamt, gaf de eerste aanleiding tot deze onmenschelyke moord; verhalende dat *Cornelis de Witt*, *Ruwaard van Putten*, hem had aangezet om zyn *Hoogheid* aan kant te helpen; met belofte, van hem voor deze daad, een premie van 30000 *guldens*, en het *Bailluwfchap* van *Beyerland* te zullen geven, en boven dien alle zyne *Vrienden* te zullen voort helpen; voegende daar by: dat 'er meer dan *Dertig der voornaamste Regenten van 't Land* met deze daad *gedient* zouden zyn, en hem *Tichelaar* in hunne zonderlinge *protectie* zouden nemen.

De *Heer van Albrantswaart*, maakte dit, zoo dra deze *beschuldiging* ter zynen kennis quam, aan zyn *Hoogheid* bekend, die 'er het *Hof van Holland* communicatie van gaf, en met eene de zaak in de handen van 't zelve *Hof* stelde; 't welk dienvolgens, *Tichelaar* examineerde, en den *Eed* afnemende, de zaak zodanig bevond, dat men besloot den *Ruwaard Cornelis de Witt* te apprehendeeren: welken tegen *Tichelaar* verhoort zynde, ontkende (zoo gezegt

wierd) de voorn: *Tichelaar* te kennen: doch by een nadere confrontatie heeft hy dit beleden. Het *Hof* beide partyen gehoort hebbende, verzekerde ze den 6. *Augustus* op de gevangen Poort.

Jan de Witt ondertuffchen met des *Ruwaarts* Huisvrouw, leverden een ampele *Deductie* over, daar toe strekkende, om zyn Broeders onschult aan te tonen. Waar by *Tichelaar* beschuldigt wierd, zelve iets diergelyks aan den *Ruwaart* te kennen gegeven te hebben; maar echter by weigering van den *Ruwaart*, om zyn voorstel te horen, om dat het een quade zaak was, onvergenoegt weder was vertrokken.

Voorts wierd den *Ruwaart* ter torture gebragt, maar hy ontkende alles. *Tichelaar* wierd kost en schadeloos ontslagen: terwyl het *Hof* van *Justitie*, den 20 *Augustus*, vonnis gaf tegen de *Witt*: by 't welke hy *vervallen verklaart* wierd, van alle zyne *Ampten*: en voorts ten eeuwigen dagen uit *Holland* gebannen. *Tichelaar*, nu triomfeerende, maakte de *Haagsche Burgers* dit besluit van 't *Hof* bekend, zoo dra hy van de Gevangen Poort afquam; zeggende: dat 'er nu geen twyffel meer over bleef, wie schuldig was: maar zyn bitterheid tegen den *Ruwaart* ging verder dan de *Sententie* van 't *Hof*: vermaanende de

Bur-

Burgers om op den *Ruwaart* te passen , die zoo aanstonds af stond te komen.

De Gemeente dit alles vernemende, raakte aanstonds op de been, en ieder na de Gevangen Poort; middelerwyl was *Jan de Witt* tegen den raad van verscheide voorzichtige Perzonen, gekomen om over de kosten van 't *Proces* te spreken, en zyn Broeder af te haalen, en meenende met denzelven uit te treden, riep een zekere Vrouw: *Wat duivel, mannen is dat? daar komen de Verraders af, dryftze weer na boven of bruidze dood*; waar op ze door de *Burgerwacht* belast wierden te retireeren: dies de *Raad-Pensionaris*, met autoriteit zich hier tegen stelde; maar de *Burgers*, na geen reden willende hooren, zetten de lonten op den haan, en een maakte zich gereed om op haar aan te leggen; dierhalven weken zy weder naar boven.

Het volk, dat ondertuffchen sterk te zamen rotte, begon ongeduldig te worden, terwyl eenige uitstrooiden: dat den *Ruwaart* ontsnapt was. Twee *Officiers* en vier *Burgers*, na boven tredende, om te onderzoeken, of dit gerucht waarheid was; vonden hem in 't bed leggen, en den *Raad-Pensionaris* daar voor zittende: welken laatsten deze *Burgers* zoo wel van zyn Broeders onschult wist te overtuigen,

tuigen, dat zy henen gingen, en de *Officiers* het middagmaal by hen hielden. Ondertuffchen geraakte alle de *Burger Compagnien* in de Wapenen, welken de Gevangen Poort, nevens alle de toegangen bezetten. De *Ruiters* in den HAGE garnifoen houdende, poogden door deze Wachten heen te breeken, maar wierden door gevelde Pieken, en aanleggende Musquetten met 'er haast afgewezen: terwyl een menigte der *Burgers* op de Daken klommen, om des te beter toe te zien, of de twee *Landverraders* (zoo zy zeiden) ook échapperen mogten.

Dit Tumult nam aldus hand over hand toe; en wierd noch groter op het uitstroijen van een valsch gerucht: dat de omleggende *Boeren* in aantocht waren om den HAGE te plonderen. Toen begonden de *Burgers* te klagen dat zy haar woonplaats bloot moesten laten, alleen om op twee *Schelmanen* te passen. Hier op zeiden eenige: *Laat ons haar dood bruijen*; terwyl eene uit den hoop met een forse stem riep: *t'sa Mannen, volg me na, ik zel je voorgaan*, schietende met een op het slot van de deur; die met slaan en schieten ras geopend wierd, gelyk ook drie binnen deuren voor zulk een onbesuift geweld moesten breeken. Hier op drong ieder ter

Kamer in, vindende *Jan de Witt* aan 't voeten eind van 't bed, daar zyn broeder op lag, in den *Bybel* lezende; die aan het bovengekomen volk vroeg: *Mannen wat wilt gy hebben?* maar tot antwoord kreeg: *wy willen uw dood bruijen*; terwyl een ander den *Ruwaart* by zyn rok trok, en zeide: *voort jou hond na beneden.* *Jan de Witt* geen kans ziende deze ziedende gemoderen tot bedaren te brengen, nam zyn Broeder by de hand, en raakten onder veel vloeken en stoten de trappen af, werdende met een piek aan zyn hoofd gequetst, daar op hy zyn handen ten hemel heffende, aan Godt zyne ziele beval, en voorts na beneden trad: meenende agter de gewapende *Burgers*, en niet tusschen haar geschaarde reijen door te gaan, maar wierd terstond belet, en gewelddadig na het schavot gedrongen; en met de kolf van een musquet op het hoofd geslagen, dat hy neder viel; hy zich weder oprechtende, ontong een tweede slag: echter was hy noch zoo present, dat hy zich in zyn mantel wond, en voor het leste zeide: *Wel Mannen, wel Burgers*; waar op hy met veele schoten voorts afgemaakt wierd.

Den *Ruwaart* had geen beter lot: tweemaal wierd hy met een degen doorstoken dat hy ter aarde storte, en voorts doorschoten:

ten: en aldus quamen deze grote mannen aan hun einde, wordende van eenige beklagt, en van andere, hoewel ze de manier van hun dood met het uitterste afgryzen verfocien, echter geacht, dat zulks tot beste van den Lande geschiet was.

Dit verricht zynde, trokken de *Burgers* in order af; maar het woefte Graauw, met deze massacre niet te vreden, sprong en danste op de Ligchamen; scheurende de klederen daar af, en sleepte haar op 't schavot, en hangende deze erbarmelyke spektakels ten toon aan de wip, met de benen om hoog, scheurende voorders de overige stukken en lappen der kleederen af, dat zy moeder naakt bleven hangen. Tegens den avond kaptten een dezer onbezuisde menschen, de twee voorste vingeren der rechterhand van *Jan de Witt* af: roepende; *met deze Vingers is het Eeuwige Edict bezworen*: komende toen met deze vingeren na beneden, wierd hem geld daar voor geboden; 't welk van andere behoort wordende, daar op mede aan 't kerven en snyden gingen, alle de uitwendige Ledematen afrukkende, en voorts de ingewanden uit de Lyven opsnydende; ja men verhaalt, dat eenige de onmenschelykheid hadden, om stukken vleesch van de 2 Gebroeders afgesneden, te braden en op te eeten.

's Nachts

's Nachts wierden, toen het Volk vertrokken was, de doode rompen door eenige Dienaars afgenomen en weggehaalt, en den volgende nacht begraven. Het Graauw dit vernemende wilden de graven openen, en het overschot der Ligchamen tot asch verbranden; doch zy lieten zich met het wegnemen en verbreken der Wapens te vreden stellen.

In zodanigen vreeffelyken Oproer wierd niemand gemolesteert dan deze twee *Heeren*, een blyk hoe 's Volks verbittering op deze grote Mannen stantvastig gezet was: Wy zullen ondertusschen met dit verhaal de gevallen van dit jaar 1672. sluiten; vaders niets ontmoetende, dat waardig is gemeld te worden, te weten van zaken, die tot ons bestek behoren. De Vyanden raakten van langzamer hand hoe langer hoe meerder ten agteren, en ons lieve Vaderland vond in zyn *Hoogheid* een andere *Gideon*, om met een hand vol Volks, onder *Godts zegen*, een vyandelyke menigte, opgekomen als springhanen, te verdryven, en het benauwde Volk te verlossen. Wat daar omtrent voorgevallen is, kan men ten overvloede, lezen in de Historien en gedenkschriften van dien tyd, die te verre buiten ons oogmerk lopen, om aan te halen: zullende liever, wat wydlopijger
ver-

verhandelen , het geene in onze dagen gebeurt is , als wy met onze beschryving , zoo ver zullen gekomen zyn : alleenelyk zeggen wy noch , dat 'er 's daags na de Moord der Heeren *de Witt* , te ENKHUIZEN noch een groot tumult ontstond : over het affchepen van eenige *Kaas* , die den *Vyand* door een *Roomfchgezinde Burger* zouden toegezonden worden : duizenden menfchen , meeft *Vrouwlui* , quamen 'er op de *Been* ; en de moedwil der *Roomfchen* ging zoo ver , dat 'er een onder den hoop , de stouthed had om te dreigen : *zoo by zyn geweer had , dat by 'er onder zou fchieten , als of by onder een deel Katten fchoot* , en een zekere *Klop* , wenschte dat de voornoemde *Kaas* , in *Rottekruid* veranderde , om 'er de *Geuzen* aan te doen barften als *Padden* : alzo men fprak om dezelve te confifqueeren . De voorn. *Klop* wierd hier op genoodzaakt , om de vergramde menigte te ontvlugten : maar terwyl de *Burger-Wacht* bezig was om haar te bergen , wierd het *Huis* van de *Roomfche Kaaskoper* geplundert , en de *Klop* , aan 't *Gerecht* aangeklaagt zynde , zat eenige dagen gevangen , en wierd by vonniffe van de *Schepenen* voor drie jaaren uitgebannen .

In 't volgende Jaar 1673. was 'er ook te ENKHUIZEN een geweldig gerucht; veroorzaakt door de moedwil van vyf *Soldaten*. Deze den 30. *Maart*'s Avonds omtrent half elf uuren, uyt een Kelder in eene der Straeten komende, kreegen eenige moeyelykheid met malkanderen: en maakten zodanig een geraas dat de rondomwoonende Buuren, nevens de *Burger-ronde*, toefchoot om te zien wat 'erte doen was; deze *Ronde* maakte 6. *Manen* 1. *Officier* uyt, tegen welke de voorn. *Soldaten* indrongen met de *Degen* in de hand; zo, dat zy genoodzaakt wierden een weinig te deinzen. De *Officier* kreeg hen, met hard en zagt spreken, evenwel nog zo ver, dat zy beloofden stil en vredig hunnes wegs te gaan. Hier op scheiden ze van elkanderen, gaande de *Burgers* de eene, en de *Soldaten* de andere weg; maar de *Soldaten* wederom onderling oneens wordende, trokken hun geweer. Een zeker *Sergeant* dit geweld in zyn huys horende, dreigde op hen te schieten, zozy niet in stilte vertrokken: en schoot onder den hoop met los kruid. Ondertussen quam de *Ronde* mede ter zelve plaats; de *Soldaten*, ditziende, gingen op de loop: maar hielden stal op het hoekje van een zekere straat: de *Officier* van de *Ronde*,

hier op toefchietende, om hen op 't ſpoor te volgen; en weinig denkende dat zy zich verſcholen hadden: wierd zo dra hy aan de hoek quam, ontmoet van een der *Soldaten*, die met een blote houwer voor den dag ſprong: in mening om de Officier af te maken: die door zyn byhebbende *Burgers* noch gelukkig gered wierd; welke op de *Soldaten* ſchietende, deze Voorvechter troffen, dat hy doot nederviel: zyn makkers kozen daar op het hazepad, en zalveerden zig met de vlucht; diergelyken opſchudding viel 'er omtrent dezen tyd ook te HOORN voor, tuſſchen de *Matrozen* en *Soldaten*, die zamen handgemeen wierden, en de geheele Stadt in wanordre en verlegenheid bragten; maar eenige der *Belhamels* wierden gevangen en geſtraft, en voorts de reſt tot ſtilte genoodzaakt.

Den 7. *October* deſzelven Jaars had men het te ENKHUIZEN weder gaande met de *Bootsgeſellen*: 's Lands Oorlogſcheepen, die in deze Stadt zoude worden opgeleid, hadden eenige *Sjouwers* nodig; de *Matrozen* over dit werk te onvreden, rotten voor de deur van den Oudburgermeester *Vis* te zamen: daar zy alle behoорlyke eerbied ter zyden ſtellende, met onbeſchofte redenen de Burgermeesteren *Admiraal*

miraal en *Roos* aanvielen. De *Regenten* riepen hier op de *Burgery* in de *Wapenen*: aanstonds raakten 'er vier *Vaandels* op de been, om het woedende Volk af te keeren, die ondertusschen de *Tamboers* belletten den *Trom* te slaan, om de *Schuttery* in 't geweer te brengen. Maar de opgekomen *Burgery* had het geluk, om dit onzinnig gespuis te doen vluchten, zoo dat ieder om een goed heen komen zag. Dit *Oproer* gestilt zynde, ligtte men 's nachts de drie voornaamste *Belhamels* van 't bed, die by vonnisse van *Schepenen* verwezen wierden; dat de eene zyn geheele, de andere zyn halve, de derde twee maanden *Gagie* verbeuren, en zy alle drie, veertien dagen te water en te brood te zitten: en alzoo hielden zich de overige *Oproermakers* stil.

In den jaare 1677. was aldaar weder een nieuwe beweging, maar niet onder het *Graauw*. De *Burgers* waren na hunne meening, in hunne wettige *Previlegien*, aangaande de *Regeering* der *Stadt* verkort, alzoo men zeide: dat de *Vroedschap* eenige *Leden*, op een ongewone wyze, onder de *Magistraat* had ingedrongen: namelyk een *Perloon* beneden de dertig jaaren, die ook te gelyk met zyn *Oom* in den *Raad* zat: en boven dien noch een zeker *Heer* tot *Vroedschap* benoemt, die niet alleen buiten de

Stadt , maar ook buiten *Holland* geboren was. De *Burgers* , met deze schikking zeer te onvrede , namen hunne toevlugt tot zyn *Hoogheid* , in een *Request* hunne bezwaarredenen aan den *Prins* vertonende , met verzoek om by hunne oude Gerechtigheden gehandhaaft te mogen worden. De *Prins* schreef hier op aan de *Magistraat* om bericht , of deze beschuldigingen waarachtig waren ; met belofte om daar tegen alle voorziening te zullen doen ; maar de *Burgery* hunne *Regenten* mistrouwende , verzocht aan den *Krygsraad* , om aan deze zaak de goede hand te willen houden. Echter vind men de voorn: *Heeren* , naderhand weder in de *Lysten der Regeering* ; zoo dat het schynt dat Zyn *Hoogheid* de zaak anders moet gevonden hebben , dan de *Burgers* waanden : kunnende wy by gebrek van nader bericht niet verder den uitflag verhalen.

Het volgende jaar 1678. zag ook een groot gedeelte van *Noord-Holland* zich beftormen , door de moetwil van een geringeparty *Muitelingen* , waar by de *Pachters* een quaad spel hadden. Het *Oproer* nam te OOST-ZAANDAM zyn begin , op den 18. *May* , 's daags voor *Hemelvaartsdag*. De aanleiding was een *Placaat* van haar *Ed: Gr: Mog:* wegens de *Turfstonnen* , waar op de

de *Staat*en eene vaste orde hadden gelieven te beramen. De *Wyven*, te voren gewoon de *Turf* in manden te doen meeten, forceerden de *Magistraat*, om deze nieuwe *Keure* te veranderen, maar by bekomen weigering zetten zy het *Dorp* over einde, en ontzagen zich niet, door trosslag, Volk by een te roepen. De eerste aanval geschiede op het Huis van den Secretaris *Steng*, alwaar de *Jongens* de steenen eerst opname om de glazen in te werpen, als een beginzel van 't geene te volgen stont. Den 19. *dito* wierd de storm hervat, en 't huis geplundert en berooft; een kist met geld wierd noch listig verborgen, maar al het overige goed en geld wierd van de *Muitelingen* voor goede prys verklaart; en niet tegenstaande dat dezen dag tot de *Godsdiens*t geschikt was, en de *Predikant* ieverig tegen dit wanbedryf uitvoer, ging de oproerige hoop zyn gang, en eischte van de *Magistraat*, dat de *Turftonnen* in hunne handen zouden worden overgegeven; die zich tegen dit geweld niet langer durvende verzetten, deze onbezonnen eisch toestont, zoo dat dezelve wel haast aan spaanders gehakt en verbrand wierden.

Dit verricht hebbende, namen zy den tocht na *WEST-ZAANDAM*, en besprongen het huis van *Symon Oosterboorn*, die

mede deel aan den *Pacht* had. De *Bailliuw van Blois*, aldaar zynde om hen af te keeren, wierd genoodzaakt na boven, en verder ten huize uit te vluchten; want goede vermaningen waren by deze woefte hoop te vergeefs. De *Stedehouder des Bailliwws* van dit geweld kennis bekomende, quam met eenige *Dienaars* van HAARLEM te ZAANDAM, en bezette het huis van de *Secretaris Steng*; die geen kans ziende om de woede te beteugelen, de *Ingezetenen* in de Wapenen liet roepen; maar de meesten weigerden te komen, zeggende: dat zy wel ieder een, maar niet den *Pachter* wilden beschermen.

De *Muitelingen*, van deze weigering verftendigt, namen een besluit om het huis van Burgermeester *Kat* te plunderen, doch deze voorquam, en beweegde hen, door goede woorden, en een present van eenige vaten zwaar Bier, dat zy hem ongemoeit lieten; dies ging de baldadige hoop, op den 20. *dito*, na de Tuin van de voorn: *Secretaris*, die vernielt en van alles berooft wierd. Ondertuffchen waren echter eenige *Ingezetenen* in de wapenen gekomen: maar dit belette niet, dat 'er noch eenige huizen geplundert wierden, en den roof weg gefleept, tot laat in de nacht. De *Wacht*, wiens pligt het geweest was, deze baldadigheid

digheid te weeren, liet de *Muitelingen* met het gestolen goed vry passeeren: want de *Belhamel* en leidsman der plundersaars, vertoonde een bezegelde *Brief*, die hy voorgaf een *Commissie* van den *Prins* in te houden: die hem magtigde om alle *Pachters*, en deelgenoten van *Pachteryen* te ruïneeren; dit liet men zonder onderzoek passeeren, alschoon het geene hy vertoonde, slechts een Papier was, dat hy uit des *Secretaris* huis gerooft had; dus had hy een vrye doortocht, en om quansuis zyn eerlykheid te toonen, betaalde hy alle de glazen die door misverstant van zyn Bende, in een verkeert huis waren ingeslagen: maar liet aan de *Oost-Zyde* echter twee huizen plunderen, waar van het eene niets met den *Pacht* te doen had; by daag vertoonde hy ter loops, zyn bezegelde *Brief*, en's nachts riep hy door middel van een *schel* zyn volk by een; die als Valken van zyn handen vlogen; maar op dat hy onkenbaar zyn zoude, had hy zich nevens eenige der voor naamste vagebonden vermomt. De meeste roof bragten zy by een *vreemd oud Wyf* aan de *Oost-Zyde* woonachtig, die zulks gansch niet wel bekomen is, gelyk wy straks zullen zeggen.

Nu begosten zy te spreken, dat de huizen der *Ryksten* aan de beurt lagen; ook

bleek het meer dan al te klaar, dat het deze diefagtige hoop flegts om roof te doen was: 't welk de *Ingezetenen* merkende, met meer gewilligheid de wapenen deed opvatten, gelyk een goede party derzelve verzamelde op de *Groote Sluis*, en aldaar post vatte, en een *Schildwacht* uitzette; hier meende de *bende* weder door te dringen, maar de *Schildwacht* geen ooren hebbende, om hen te laten paffceren, lofte zyn pistool, en quette de aanvoerder dezer *roofvogels*, die, nu ziende dat hun gebied ten einde liep, na ZAANDYK weken, daar zy in passant het huis van den *Boekhouder* van den *Pachter* plunderden, en voorts na KNOLLENDAM, WEST-ZAAN, CROMMENIE en WORMER trokken, daar 't hen ook gelukte de *Gemeente* tegen de *Pachters* op te roijen, en nieuwe geweldenaryen te plegen.

Te WORMER plunderden zy het huis van den *Pachter*, en gaven, om 't Volk tot medehelpers te krygen, voor, dat zulks uit 's *Prinsens* last geschiede. Te CROMMENIE, daar de *Pachter* zyn beste goed in stilte had weten te bergen, liep het gemakkelyker af, alzoo deze hen met beleefde woorden wist te paayen, en van hun voornemen af te brengen.

Te WEST-ZAAN plunderden zy het huis van een *Armen-Voogt*, die beschuldigt wierd

van

van eenige schimpende redenen tegen de Armen gebruikt te hebben.

PURMERENT raakte ook overhoop, toen de tydingen van deze opschuddingen aldaar wierden overgebracht, en nevens dit uitgestrooid werd, dat alles op 's *Prinsens* last geschied was: maar de iever der *Magistraat* quam gelukkig de quade gevolgen te boven.

ALKMAAR had meer spels; eenige ruwe Gasten, een zekere Sloot, buiten de Stadt, aangenomen hebbende om uit te delven, klaagden dat het loon te gering gestelt was, en verzochten aan een der *Dienaren* van den *Pachter* vryheid van *Bier Excyns*, die dit verzoek affloeg; zy, hier over verbitterd, joegen hem achter na, maar hy ontquam gelukkig haar woede in een der Poorten, die hen aanstonds voor de neus werd toegesloten: hier op begosten zy te razen en te tieren om in de Stadt gelaten te worden, doch men hield de Poorten gesloten, riep de *Burgery* in de wapenen, en stilde aldus het geweld.

De *Heeren Staten* en *Zyn Hoogheid*, van alle deze bewegingen verwittigt, zonden eenige *Soldaten* na ZAANDAM; eenige *Heeren Gedeputeerden* van hun *Ed: Gr: Mog:* nevens den *Fiscaal*, quamen ook aldaar, om na de *Belhamels* onderzoek te doen:
waar

waar van eenige gevat, en na 's GRAVENHAGE gebragt wierden, onder andere ook het *oude Wyf* dat de geroofde goederen geborgen had: verscheidene ontvluchten de handen van 't *Gerecht*. Drie wierden in den HAGE opgehangen, en vyf gegeeffelt en gebannen. De Lyken wierden na ZAANDAM gevoert, en weder aan de galg gehangen; doch een onbekende had de stoutheid, de galg aan stukken te zagen: dies men goed vond, om verder moeyelykheden voor te komen, dezelve in stilte te begraven.

Onder de *Soldaten* die hier post hielden, wierden eenige *valsche Munters* ontdekt, dat weder aanleiding tot een nieuwe Opfchudding schein te zullen geven: maar drie van dezelve wierden opgehangen, drie gegeeffelt en uitgebannen, en dus is alles weder in zyn vorige rust geraakt.

*'t Veelhoofdig Beest, gequetst aan muil en pooten,
Wierd dus getemt met al zyn metgenooten.*

Nu verder niets in onzen weg vindende dat merkwaardig is, komen wy tot den jaare 1690, wanneer de Stadt ROTTERDAM van een ellendige Tuimelgeest bezeten was, die niet eer ter rust quam voor dat eenige menschen het leven daar by hadden ingefchoten;
't welk

't welk wy wat wydropiger zullen verhalen, om dat het gefchapen ftond dat de geheele Stadt in een bloedbad zou verandert zyn, zo niet de voorzigtigheid van eenige *Leden* der *Regeering*, een gewenscht einde van deze fchromelyke onluft gemaakt had. Dit zullen wy des te liever doen, nadien ons een gedrukt Verhaal is ter handen gekomen, te dier tyd over het voorgevallene aldaar uytgegeven.

De Hooft-Officier *Jacob van Zuylen van Nyveld*, had een zeker Burger *Coftermans* genaamt in hechtenis genomen: die by *Vonniffe* van *Schepenen* verwezen wierd, om onthalt te worden; welke Sententie ook opentlyk aan den zelve is geexecuteerd. Het *Gemeen* kon deze uytvoering niet zonder morren aanzien, te meer daar het ongeluk deze *Burger* overgekomen, gefchiet was by gelegenheid van eene geringe *Sluykery*: in 't plegen van welke deze *Burger* geweld gebruikt had, tegen den *Pachter* en zyne dienaars, en daar op in hechtenis was genomen gelyk wy verhaalt hebben.

Deze gevangenis-neming baarde grote onfteltenis onder het *Gemeen*; en bragt voorts een geheele hoop volks te zamen, die het Huys van den *Pachter* gingen plunde-

plunderen: maar het onweer verhief zig heftiger, en brak na de *Executie* in geweldiger vlammen uyt. Het begin van deze *Tragædie* wierd den 5. *October* des voorn. Jaars begonnen, door het aanplakken van extra vuile *Pasquillen*, principaal gemaakt om den voornoemden *Hoofst Officier* by de gemeente gehaat te maken, en hem den dood van den genoemden *Burger* te laste te leggen: dit schoot zo diepe wortelen in de harten der *Rotterdamers*, dat 'er ieder den mond van vol had, en den *Schout* ter nauwernood, uyt vrees voor de razende *Gemeente*, zig opentlyk op de Straaten dorst vertoonen: echter waagden hy het noch, om den *Buytencingel* met zyn *Vrouw* en *Zoon*, omtrent den *Middag* des zelve daags langs te wandelen: maar wierd tot zyn ongeluk van eenige *Burgers* over de *Stadts Vest* gezien: die ieder om 't vinnigste begosten te roepen: *Daar gaat die Bloedhond en Moordenaar van Costermans heen.* Hy dit geschreeuw hoerende, en wel ziende, dat het op hem gemunt zou zyn, maakte zich zo schielyk als hy kon, van den *Buytencingel* afen voorts uyt de *Oogen* van 't verbitterde volk.

By gelegenheid van 't plunderen van des *Pachters Huys*, waren eenige *Soldaten*
in

in de Stadt gekomen om de wanorder te beletten. Deze liet den *Schout* naar zyn Huys ontbieden, om het zelve te bezetten; waanende hy aldus des te zekerder te wezen: maar duyzenden van menschen op het eerste geroep toegeschoten, begon den nu nog geweldiger te morren, nu het schein, dat men den Burger door gehuurde Soldaten wilde dwingen: dit deed dan eerder de onrust vermeerderen dan weg nemen: hier op drong den razenden hoop hoe langer hoe dichter op het Huys, zo dat de *Soldaten* zeiden: *dat indien ieder niet aanstonds zyns weegs ging, hun last mede bragt, om geweld met geweld te keeren, en op de toevloeiende menigte to schieten: waar tegen de Burgers de Soldaten belasten te vertrekken; nadien het haar post was om de Stadt in veiligheid te stellen.*

Tot nog toe was het by woorden gebleven: maar de verzamelde menigte niet zwigtende voor de dreigementen der *Soldaten*, bleef de toegangen naar het Huys in weerwil van dit alles bezetten: tot eindelijk de *Soldaten* hunnen last volgende, onder den hoop Schoten, en troffen gelyk het wel meer by diergelyke gelegenheid gebeurt, den onnozelsten van allen: deze ter aarden getuymelt zynde, begon der razerny der gemeente zo heftig

te branden , dat elk om het gaauwstezig van straatsteen voorzag die , als een dichte hagelbui , de *Soldaten* op het lyf geworpen wierden , terwyl deze aan hunne zyde niet ophielden met lustig vuur te geven , en op het volk te schieten , zo dat 'er verscheide dood bleven leggen , en andere zeer zwaar gequetst wierden : maar dit werk in stede van de rust te bevorderen , deed ze hoe langer hoe meer uyt het oog verliezen ; alzo de verbitterde gemoederen (ten uyttersten beledigt , en nu radeloos door het begonne Treurspel en 't gericht der Lyken van hunne medeborgers , zwoeren met dieren eede , dat zy wraak zouden nemen van veel onschuldig bloed als zy voor haar oogen vergoten zagen : alzouden zy 'er desgelyks het Leven by laten. Hier op begondenze ook na middelen om te zien , om hunne gevoeligheid te betoonen : eenige sloegen op weg om een zekere Valbrug op te haalen , en aldus de *Soldaten* het overkoomen te beletten : andere gingen na de Wallen en quamen te rug met drie Metale stukken Kanon , die zy met kogels , straatstenen , oud yzer en alles wat zy maar by der hand vonden , vulden , en aan de overzyde van des *Officiers* Huys plaatsten , en toendaar

me-

mede op de *Soldaten* en het Huys losbranden, zo dat 'er een grote menigte gedood en gequetst wierd.

De *Soldaten*, niet verwachtende zo hard aangetast te worden, vonden niet goed om haar leven verder in de Waagschaal te stellen, hielden dierhalven op met schieten, en gingen plat op de straat nedervallen, om het volk in de verbeelding te brengen, dat zy alle dood waren, maar deze, voor dien tyd niet eens onderzoekende wat hier van was, gingen met hun begonnen werk voort, en schoten uyt haar Kanon zo geweldig, dat niet alleen het Huys van den *Hoofst Officier* maar ook eenige nevensstaande Huyzen gedeeltelyk over hoop geschoten wierden.

De Heeren *Burgermeesters*, met ontfeltenis deze schrikkelyke *Beroerte* vernemende, poogden zo veel in hun was, de razende gemeente tot bedaaren te brengen, maar alles was tot noch toe vruchteloos: en men zag geen het minste uytwerkzel van alle de devoiren die aangewend wierden: en nu stond het aller jammerlykste Toneel nog geopent te worden, indien niet een voorzichtig beleid belet had, het geweld verder te tergen.

De *Magistraat* had, namelyk, vier *Compagnien Burgers* ordre gegeven om in de

Wapenen te komen, en na de ontroerde menigte te trekken, om, waare het mogelijk, haar het Kanon afhandig te maken, en verder in stilte te brengen: dit befluyt ter uytvoer gebragt zullende worden, zag men wel dat ook dit middel van geen gewenscht succeszyn zoude: Want zo dra de voorn. *Compagnien* in 't gezicht der woedende hoop quamen: zwoeren zy dat indien de *Burgers* nader quamen, zy de trompen van het geschut omdrayen: en op de *Burgers* los zouden branden.

Aldus stond het op een yffelyke wyze geschapen. De *Burgermeesteren*, te wel overtuigt dat het woedende gepeupel in zo een razende staat was, dat indien men de *Burgers* verder liet marcheeren, zy zig niet ontzien zouden, om haar woord te houden, (alzo ieder de mond vol had van *wraak* te willen neemen van zo veel onschuldig bloed, welk geschreeuw zo heftig klonk dat 'er de lucht van weergalmde) vonden niet geraden zo veel brave *Burgers* aan de woede op te offeren: maar sloegen, als recht aardige *Vaders*, een andere weg in, hopende dat dit laatste middel het gewenschte doel zou treffen, rezolveerende, met gevaar van hun leven, door haar tegenwoordigheid een einde van het geweld, zo 'teeenigzins

nigzins mogelyk was , te zullen maken ,
 en het Volk tot stilte te bewegen : Waar
 toe de Heer Secretaris *Welfenes* verzocht
 wierd , die met zoo veel bevalligheid , de
 herten wist in te neemen , dat men eeni-
 ge goede hoop begon te scheppen. Hy
 was verzelt van eenige *Burger Officieren* ,
 die van de Heeren *Burgermeesteren* gevolgt
 wierden ; welke alle in de minnelykste
 bewoordingen en vriendelyke aanspraken
 uytmunten : doende ieder zyn uytterste
 best , om het Volk zo ver te krygen ,
 dat zy naar reden begonden te luyfteren ,
 't Gelukte deze brave *Regenten* ook , om
 by het Kanon te komen : en aldaar weder
 de omstanders vermaant hebbende , om
 stil te houden , kregen eindelyk eenigge-
 hoor : begeerende het Volk als een *pre-*
liminair artikel , dat *aanstonds aan de Solda-*
ten ordre zoude worden gegeven om de Stadt
te ruymen ; dreigende zo dit niet geschie-
 de , alle die in hunne handen vielen te
 zullen vermoorden. De *Regenten* welzien-
 de , dat 'er geen ander middel tot vrede
 was , stonden dit verzoek toe : maar het
 Volk was zo nog niet aan 't bedaaren , of
 zy deden nu en dan nog een schoot op
 de *Soldaten* en het Huys van den *Hooft*
Officier ; welke laatste by gelegentheid
 van het aftrekken der *Soldaten* , in het
 ge-

gewaad van een der nedergeschootene, nevens zyne *Vrouw* en *Dochters* mede ter *Stad*t uytvluchte, nadienby de uytkomst bleek dat hy aldaar gantſch niet veilig was.

De *Soldaten*, nu afgetrokken zynde, was de moedwil noch niet ten eynde; maar het gepeupel nam nu de voorn. ſtukken kanon, haaldenze over de *Brug* en plaats en ze recht voor het *Huys* van den *Hooft Officier*, ſchietende aanſtonds de *Deur* open en aan ſplinters: toen vielenze gezamentlyk met alle magt in huis, en voorts aan 't plonderen; ſmytende en brekende alles aan ſtukken, zonder iets te verſchonen, zoo dat de *Burgwal* met het overſchot als bedekt wierd: maar noch was de razerny niet aan 't bedaren; eenige klommen op 't huys, en braken de ſteenen van boven af, terwyl andere vaſt beneden bezig waren om alles te vernielen; en aldus wierd het geheele huis van onder tot boven geſloopt, by welke gelegenheid twee *Man* en een *Jongen* het leven verloren, en eenige door de afvallende brokken zeer zwaar gequetſt wierden.

Dit werk volbragt zynde, marcheerden de menigte na buiten naar des *Officiers* *Lustplaats*, die men op gelyke wyſe tot
aan

aan den grond toe vernielde, en over hoop wierp, ruïneerende al het geene daar gevonden wierd, geen kostelykheid wierd ontzien, de schoonste Wyngaarden wierden berooft, en bedorven, en men rustte niet voor dat alles onbruikbaar gemaakt was.

Onder alle deze beweginge zaten de *Wyven* mede niet stil, die met geheele *Compagnien* naar het Stadthuys trokken: begeerende de *loflating van alle de Gevangenen*. De Heeren *Burgermeesteren*, hier voor een nieuw geweld vrezende, stonden deze Eischen toe: maar zy begeerden noch groter tekens van Triomf, en begaven zich op marsch naar 't *Spinhuys*, aldaar mede alle de *Gevangenen* los willende hebben: 't welk hier insgelyks wierd ingewilligt, uytgezondert van zulke die den dood verdient hadden; maar zy rusten niet voor en alear het *Spinhuys* geopent, en alle die 'er in waren los gelaten wierden.

Kort hier na quam 'er een gerugt, dat 'er Duizend *Ruyters* en *Soldaten* in aantocht waren, om binnen de Stadt te komen: dit deed de hoofden weder op nieuws by elkander steken, dies lietenze de Heeren *Burgermeesteren* afvragen: of zy dezelve zoude binnen laten komen?

Die

Die *Neen* geantwoort hebbende, echter mistrouwt wierden: en op dat zy buiten blyven zouden, besloten de onrustmakers het geschut op de wallen te brengen, gelyk zy ook deden, en het zelve met schroot laaden, om op de aannaderde *Soldaten* te vuuren, indien zy 'er eenige mogten vernemen: nemende ter zelve tyd ook de *Poorten* in verzekering.

Ondertusschen mompelden zy nog van meer baldadigheden te zullen bedryven; en besloten onder elkander, om het Huis van eene der Heeren *Schepenen* te plunderen, nevens dat van den *Pachter*: dog de goede *Burgery*, ziende dat aldus de geheele Stadt gevaar zou lopen: nam op het voorstel der bedaarste en bezadigste, de resolutie om in het geweer te komen, en alle verdere onheilen, zoo veel mogelijk te weeren. Evenwel eer alles tot stiltant quam, eischte het gepeupel, dat den *Hoofst Officier* aanstonts afgezet, en een ander, tot genoegen der *Burgers*, in zyne plaats aangestelt zoude worden: 't welk de *Magistraat*, reeds genoeg hebbende aan het voorgevallene, om de rust der Stadt te maintaineren, terstondt, en van het *Stadhuis* liet afkondigen; benoemende ter zelve tyd in de plaats den *Oudburgermee-*

meeſter *Beyer*, waar mede ieder ſcheen te vreden te zyn, en alle gevreesde wanordre verder voorgekomen wierd.

Wy hebben in dit ſtuk wat wydlopi- ger geweest, dan anders, om dat dit eene der allervoornaamſte *Oproeren* ge- weeft is, die ooit te ROTTERDAM zyn voorgevallen: gelyk wy ook dezelve wyze zullen te werk gaan met het ver- haalen van den *Oproer* te AMSTERDAM die aldaar in den Jaare 1696 is voor- gevallen, en wy zullen, om des te be- ter verſtand te hebben van de beweeg- redenen, die gelegenheid tot dezelve ge- geven hebben, de zaak van vooren af aan opgeven, gelyk zulks, uyt de te dier tyd gedrukte geſchriften, tot onzer kenniſſe is gekomen.

Het is aldaar eene gewoonte van o- ver oude tyden, dat ten opzichte van het begraven der Lyken, de *Bidders*, aldaar *Aansprekers* geheten, niet door de *Magiſtraat* worden aangeltelt, maar dat het ieder vryſtaat, zoo hy wil, die be- diening waar te nemen, gelyk ook nog hedendaags gepractiſeert word. Maar eenige van deze *Aansprekers*, door de aanwaſſende menigte van *Medebroeders*, bekommert voor hun broodt werdende .
keer-

keerden zich met een klagend *Request* tot de *Magistraat*, verzoekende dat hun getal bepaalt mogt worden, en by openvalling van een plaats, dezelve vervult worden door een Persoon dien de *Heeren* bequaam keurden. Hier by quam noch , dat verscheide goede *Burgers*, meermalen klagtig gevallen waren over het gedrag van deze *Aansprekers*, die niet zelden te veel Loon voor hun werk en Rouwgoed vorderden als de betameljkheid toeliet.

De *Magistraat*, deze dingen in overweging nemende , vond goed , om de ingeslovene wanordres te weeren , het *Aanspreken* tot een vast Ampt te maken, nevens het dragen van *Lyken*, en *Lantaarnen*: ten dien einde aanstellende *Zes en dertig Aansprekers* en *Twee en Seventig Dragers* van *Lyken* en *Lantaarnen*, kiezende zulke Luiden als hun *Ed.* goeddagt, en over dezelve vier *Commissarissen* , en *Twaalf Hoofdlieden* om de nieuwe *Ordonatie* wel en behoorlyk waar te nemen.

De *Aanspreckers*, reeds vermeerdert tot een getal van 300. hadden zoo dra dit besluit niet verstaan , of begonden te morren: ziende dat de *Heeren* de zaken anders bestierden dan zy verwagt hadden;

den; en dat hun getal zodanig vermindert wordende, het noodzakelyk volgen moest; dat verscheide van hen hunne Broodwinning stonden te verliezen. Hun oogmerk in 't overleveren van het *Request*, was, om alle in hunne Bedieningen te blyven, maar tot een bepaalt getal uit te sterven. Hier op begonden ze te klagen en te kermen: zoo dat de *Heeren* uit medelyden met hen, de gemaakte *Ordonnantie* eenigzins veranderden; stellende in plaats van zes en dertig, een getal van twee en seventig *Aansprekers* aan, vermeerderende ook teffens het getal der *Lyk- en Lantaarndragers*: maar alle deze Bedieningen, nu vastgesteld, wierden eerstdaags vergeven, en ten einde een ieder weten zoude waar na zich te gedragen, wierd de volgende *Ordonnantie* afgekondigt, die wy, alzoo ze de voornaamste oorzaak der volgende onlusten geweest is, geheel zullen opgeven.

KEURE EN ORDONNANTIE,

Op het DRAGEN en BEGRAVEN der
DOODEN binnen de Stadt AMSTER-
DAM, en de Jurisdictie van dien.

Myne Heeren van den Gerechte der Stadt
Amsterdam, uit zonderlinge genegenheid tot
K
het

het welwezen van haare Ingezetenen , acht gegeven hebbende op de zeer kostbaare maniere, die tot noch toe hier ter Stede in gebruik is geweest omtrent het Begraven der Dooden, en de Ceremonien van dien, en die te duchten staat, dat door de exempelen, waar mede de eene de andere daar inne is voorgaande, van tyd tot tyd noch meer kostbaar worden zal, hebben tot menagie en tot weeringe van het zelve, goedgevonden te beramen en vast te stellen, zoo als haar Ed: Achtb: doen by dezen, de navolgende Artikelen, zoo ten respecte van het Aanspreken, Dragen en Begraven, als het geen verder daar aan dependeert, namelyk:

Artikel I.

Eerstelyk, dat van nu voortaan, niemand zal vermogen binnen deze Stadt of Jurisdictie van dien, tot het Dragen van eenige Dooden ter Begraaffnisse en de uitvaart, ofte tot het dragen des avonds van Lantaarnen te gebruiken, dan alleen die geene die daar toe by Acte van haar Ed: Gr: Achtb: de Heeren Burgermeesteren, zullen wezen aangesteld, op poene van boven het ordinaris recht der gequalificeerde Personon, te verbeuren 25. gl. by den geenon die buiten de aangestelde Lyk- en Lantaarn-dragers andere tot het geene hier vooren gemeld, zoude mogen hebben gebruikt, en

en 10 Caroli guldens, by ieder Drager, die zich invoegen als voren, zonder Acte daar toe zal hebben laten employeeren; dezelve boeten te appliceeren ten behoeve van de Aalmoesseniers Armen dezer Stede.

II.

Ook zullen geen Personen tot Aansprekers mogen werden gebruikt, of haar laten gebruiken, dan alleen die geene, die daar toe by speciale Acte aangesteld zullen zyn: te verbeuren, boven het ordinaris Recht der gequalificeerde Aansprekers, een somma van 25. gl. die eenige onvrye Personen zal hebben gebruikt, en 10. gl. die zich zal hebben laten employeren; te appliceeren de boeten als hier boven.

III.

Alle Magistraatspersonen, Commissarissen, Pensionarissen, Secretarissen, zullen haare Lyken, als mede die van haaren Huize, ter begraaffnisse of uitvaart vermogen te laten dragen of uitvoeren door haare Stads-Bodens.

IV.

Alle die onder eenig Gild forteeren, welkers Ordonnantien specialyk mogten medebrengen, dat dezelve of die van haare Familie, door de Gildebroeders of Contribuanten moeten werden gedragen, zullen haare Lyken vermogen te laten dragen of uitvoeren

door hunne Gildebroeders, en hunne Gildeknechts tot het Aanspreken employeeren, onder dien verstande nochtans, dat geene nodiging te Begraaffnisse of uitvaart zullen vermogen te doen, buiten die van den Gilde ofte Contribuanten van dezelve.

V.

Die van de Joodsche Natie, blyven van deze Keure en Ordonnantie geëximeert.

VI.

Alle onvermogende Personen zullen haare Lyken vermogen te laten dragen en uitvoeren door hunne Geburen, of Personen by haar zelfs aan te stellen, te weten de zodanige onvermogende, die Acte ter Secretary voor den Armen komen te verzoeken, zullen ook geen Aansprekers gehouden zyn te employeeren.

VII.

Werd mede wel expreffelyk verboden, dat geen Wyn in den Sterfhuize na de Begraaffnisse ofte uitvaart zal mogen werden geschonken, op poene van 600 gl. te verbeuren, die deze contrarie komen te doen, te appliceeren gemelde boete ten dienste der Arme voorz. Doch het Lykgevolg vertrokken zynde, komt dit geordonneerde te cefseeren.

VIII.

Wyders zullen ook geene Lyken van onge-

gehouwde Personen, ter Begraaffenisfe ofte uitvaart mogen werden gebragt met Jongmans benevens het kleet, als werdende zulks wel expreffelyk verboden, op poene niemant contrarie komende te doen, zal verbeuren een fomma van 600 gl. ten behoeve van de Armen hier voren gemeld.

IX.

En word geordonneert, dat de Aansprekers, Lyk- en Lantaarndragers, ten tyde van hunnen dienst behooryk in 't zwart gekleet zullen moeten wezen met Mantels, Beffen, Lamfers van een lengte, en Handschoenen, uitgezondert nochtans de Lantaarndragers, die ten tyde van het dragen der Lantaarnen, van geene mantels behoeven voorzien te wezen.

X.

En word wel expreffelyk verboden, dat de Aansprekers, Lyk- en Lantaarndragers, als mede de Hooftluiden voor of op de Begraaffenisfe, geen Lamfers of Handschoenen by vereeringe zullen vermogen aan te nemen, of daar voren iets te genieten, op poene van hare dienst gepriveert te zyn.

XI.

Die tot Lyk- of Lantaarndragers zullen wezen geeifcht, zullen gehouden zyn, een uur voor het uitdragen van den Lyke voor den Sterfhuize te compareeren; als wan-

neer de Hooftman over dezelve de rolle van de aldaar geroepen Personen zal oplezen, den absenten aantekenen, en aanstonds in deszelfs plaats een ander ontbieden.

XII.

En zullen dagelyks des middags de klokke Een uur, tien Personen der Drageren moeten verschynen aan 't Comptoir der Commissarissen, en aldaar verblyven tot drie uren, om in cas eenige der geroepene niet tydelyk ter Begraaffnisse mogte verschynen, deszelfs plaatse daaruit te suppleeren. Gelyk mede des avonds een Lyk begraven wordende, twee Personen der Drageren, ter plaatse voorschreven, de klok acht uren zullen moeten verschynen, en aldaar verblyven tot negen uren.

XIII.

Die na het Lezen der Rolle komt, zal verbeuren een somma van 1. gl. 10. ft. en na het Lyk op de Bare zal zyn gestelt, 2. gl., en na het zelve zal wezen opgenomen, of zich zal komen te absenteeren 25. gl. voor de eerste reize, en weder gebeurende zal van zyn dienst gepriveert wezen; te appliceeren de gezegde boeten ten profyte van de gemeene buffchen.

XIV.

De Aansprekers de weet gekregen hebbende, de Begraaffnisse of uitvaart te bedienen,

dienen, en de Lyk- en Lantaarndragers ge-
 waarschouwt wordende, den Lyk of Lan-
 taarne te dragen, zullen in cas van ziekte
 of diergelyk ongeval, of door eenige par-
 ticuliere ongelegenheid of belet, des mor-
 gens voor de klokke negen uuren, van den
 dag der Begraaffnisse, aan den Hooftman
 over hun gesteld, daar van kennisse moeten
 geven, en zulks binnen de tyd als voren
 gezegt, niet doende, zal verbeuren een
 somma van 3. gl. ten profyte als voren.

XV.

Zoo iemand van de voorengemelde Per-
 sonen, buiten belet van ziekte, excuse ver-
 zoekt, de zodanige zal ten einde der weke
 afgetrokken worden, dien dag of dagen
 die gemanqueert mogte hebben.

XVI.

En zal den Hooftman moeten bezorgen,
 dat immediatelyk een ander in des geëx-
 cuseerdens plaatsse werde gefurrogeert, en
 deszelfs naam aantekenen.

XVII.

Die enig Lyk ter Begraaffnisse of uit-
 vaart gedragen zullen hebben, zullen ge-
 houden zyn, zoo dra het zelve ter aarde
 besteld of uitgevoert zal wezen, van de
 Begraaffnisse of Uitvaart afscheid te ne-
 men, zonder in den Sterfhuize te mogen

komen , op privatie van hun ampt, zulks contrarie doende.

XVIII.

Die eenig Lyk met Lantaarnen des avonds geleid zullen hebben , zullen gehouden zyn, de Luiden ter Begraaffnisse verzogt, weder ten Sterfhuize geleid hebbende, afscheid te nemen, zonder in den Sterfhuize te mogen komen , op poene als in *Articulo* hier voren gezegt.

XIX.

De Aansprekers, Lyk- en Lantaarndragers, mitsgaders de Hooftluiden , zullen haar wachten , dronken ter Begraaffnisse of Uitvaart te komen, op poene van 6 Caroli guldens voor de eerste reize, en weder plegende, gelyke 6 gl. met suspensie voor den tyd van een maand van haar dienst, en privatie van winsten , te executeeren zoo dra zoodanigen Aanspreker, Hoofman, Lyk- en Lantaarndrager, by drie van de Draggers of andere Personen voor dronken zal worden geoordeelt , en daar voor by den Hoofman aangetekent zal zyn ; de voorengemelde boeten te appliceeren ten profyte van de gemeene busse.

XX.

De Aansprekers, Hooftluiden, Lyk- en Lantaarndragers zullen niet vermogen eenige spys of drank te vorderen , noch aan

te nemen, op pœne van 6. gl. by ieder te verbeuren, die het zelve zal geëifcht of aangenomen hebben; de boeten te appli- ceeren als voren.

XXI.

Zoo eenige Aansprekers, Hoofstman, Lyk- en Lantaarndragers, den andere eenige injurien met woorden of werken komen aan te doen, zoo zal den injuriant met woorden, telkens verbeuren een somma van 1 gl. 10 ft., en met werken 6. gl. voor de eerste reize, boven dien 't gunt in die weeke zal hebben verdient; en voor de tweede reis met werken geïnjureert hebbende, privatie van zyn Ampt, en zal het zelve ter Executie worden gelegd, op de verklaring van drie van zyne Confraters, of andere, ten wiens aanhooren of presentie de injurie begaan zal wezen; de boeten ten behoeve als voren.

XXII.

De Aansprekers zullen gehouden zyn te compareeren aan den Sterfhuize, des voormiddags precise ten negen uren, en des namiddags ten twee uren, gedurende het Lyk boven aarde zal staan, en waar tenemen de zaken haar aanbevolen werdende, de Begraaffnisse of uitvaart rakende; 't geordineerde exactelyk op te volgen, die van den Sterfhuize respectieus te bejegenen,

nen , en niet te vertrekken dan alvorens permissie te hebben gevraagd , tot die haar verleent zal wezen : op pœne contrarie doende , en daar over geklaagt wordende , zal voor den tyd van een maand van zyn dienst gesuspendeert zyn , zonder eenige winsten te mogen genieten.

XXIII.

En of 't mogt komen te gebeuren , dat ten geordonneerden tyde , de Aanspreker of Aansprekers niet quamen te compareeren , en niet te voldoen aan de ordre hen by die van den Sterfhuize gegeven , zoo zal aan Commissarissen daar over geklaagt wordende , zonder eenig uitstel een ander in deszels plaats worden gezonden.

XXIV.

Zullen wyders ten dage der Begraaffnisse of Uitvaart , een uur voor het uitdragen van het Lyk , de zaken tot de Begraaffnisse of Uitvaart vereischt , bezorgen , het Lyk begraven zynde , weder ten Sterfhuize compareeren , en al 't gunt de Begraaffnisse rakende is , waar te neemen , en niet eerder te vertrekken , dan van hunnen dienst ontslagen zullen worden ; op pœne contrarie doende , te incurreren de pœnaliteit als in *Art. 23.* is gezegt.

XXV.

De Lyk- en Lantaarndragers zullen in
't ge-

't gemeen in een beurſe werken , en zal die ziekelyk , en daar van doet blyken , by acte van Doctor of Chirurgyn , genieten half zoo veel als die gediect zal hebben , de reſt accreſceeren aan des anderens portie.

XXVI.

Zullen ook de Aansprekers in 't gemeen in een beurs werken , en zal die geene die ziekelyk is , en daar van doet blyken , als in *Articulo* hier voren , genieten half zoo veel als die gediect zal hebben , de reſt accreſceerende aan des anderens portie.

XXVII.

Zullen ook de Hoofthuiden in 't gemeen en in een beurſe werken , mede op dezelve wyze en ordre als in 't reguarde van de Aansprekers , Lyk- en Lantaarndragers geſtatueert.

XXVIII.

En op dat in alles goede ordres mag worden nagekomen , zoo werden aangeſteld over de Aansprekers , Hooftmannen , Lyk- en Lantaarndragers , vier Commiſſariffen , die 's morgens des Zomers van 8 tot 11 , des Winters ten 9 uuren in hunne vergaderplaatſen zullen moeten verſchynen , en aldaar verblyven tot 12 uuren , gelyk ook des namiddags van 2 tot 4 uuren , die aldaar een Lyſt zullen moeten houden van alle de Aansprekers , Hooftmannen en Dragere,

geren, mitsgaders onder wat Hooftman ieder Drager zal wezen gesteld, met expressie van deszelfs naam en woonplaatse.

XXIX.

Verders zullen dezelve gehouden zyn, notitie te houden, van het getal der Aansprekers, Lyk- en Lantaarndragers, die zullen werden geëischt, met expressie van den naam van den Eisscher, de plaatse van den Sterfhuize, en dag en uure der Begraaffnisse, plaatse van de Begraving, en precies bezorgen dat de Dragere tot het dragen gerequireert, tydelyk de weet door den Hooftman werde gedaan, met notificatie ten wiens Sterfhuize, plaatse en uure, dezelve hebben te compareeren.

XXX.

De Hooftluiden zullen hunne ontfangene ordres promptelyk executeeren, en voor 't afgaan van Commissarissen van den Comptoire, van hunne verrichtinge raport doen.

XXXI.

Die een Lyk ter Begraaffnisse of Uitvaart zal willen bestellen, zal gehouden zyn 's daags te voren, des morgens zich te vervoegen aan 't Comptoir van Commissarissen, en eisschen aldaar zoodanigen getal van Dragere, als dezelve zullen begeeren, met aangeving van den naam van den Overledenen, de plaatse van den Sterfhuize,
de

de dag en uure van de Begraaffeniſſe.

XXXII.

De vorengezegde Commiſſariffen zullen gehouden zyn , van 't geëiſchte getal der Lyk- en Lantaarndrageren , aan den Eiſcher te geven een Biljet , inhoudende het getal der begeerde Perſonen , met invulling van des Overledens naam , plaats van den Sterfhuize , en uure van de Begraaffeniſſe of Uitvaart.

XXXIII.

Zullen ook Commiſſariffen de Loonen der Aanſprekers , Lyk- en Lantaarndrageren doen invorderen , en daar van quitantie paſſeeren , welke invordering zal moeten werden gedaan , by ieder Hooftman , die de Begraaffeniſſe of Uitvaart zal hebben bedient , en zullen Commiſſariffen ten einde der weke , van der Aanſprekeren , Lyk- en Lantaarndrageren winſten aftrekken , twee en een half ten hondert , die genoten zullen worden by Hooftmannen in 't gemeen , voor de moeite haarer ontfangſt.

XXXIV.

Commiſſariffen zullen van de gelden die dagelyks inkomen , goede notitie houden , en na aftrek van vier ten hondert voor de Aalmoeffeniers Armen , van de winſten der Aanſprekeren , Lyk- en Lantaarndrageren , aan ieder zyn gerechte portie , uit elks verdienſte

dienste op 't einde der weke uitdeelen, en de voorengemelde vier ten hondert voor de gezeide Armen, op de drie maanden aan de Regenten, onder behoorlyke quitantie overhandigen.

XXXV.

Zullen wyders van alle mislagen en nalatigheden, by iemand der voorfz. Perfonen ter Begraaffeniſſe of Uitvaart gepleegt, en door den Hooftman haar opgegeven, goede notitie houden, en zorge dragen, dat deze Keure en Ordonnantie in allen deele wel naar gekomen, de contraventeurs bekeurt, mitsgaders de pœne en boeten daar in begrepen, ſtrictelyk geëxecuteert worden.

XXXVI.

Zullen ook gemelde Commiffariffen om de zes maanden, aan de Aansprekers, Hooftmannen, Lyk- en Lantaarndragers, uitdeelen nieuwe Lamfers en Handschoenen, 't zelve afhouden ten einde der weeke van ieders verdiende portie, ook zullen dezelve agt hebben te ſlaan, dat de voornoemde Perzonen van behoorlyke mantels voorzien zullen wezen, of die niet, zoo zullen dezelve vermogen, ten laſte van die niet behoorlyk voorzien zal zyn, te laten maken, en op dezelfs verdiende portie af-trekken.

XXXVII.

XXXVII.

Zoo iemand gemelde Commissariffen qualyk komt te bejegenen , zal verbeuren 1 gl. 10 ft. voor de eerstemaal , de tweede reize drie gulden , ende derde reize suspensie van een maand van bedieninge en privatie van winsten , de vierde reize verbeurte van 't ampt ; de boetens te appliceeren ten profyte van de gemeene busse.

XXXVIII.

En zullen Commissariffen in 't gemeen , voor hunne moeiten van ieder Lyk , dat door de gequalificeerde Drageren gedragen zal worden , genieten een Caroli gulden , af te trekken ten einde der weeke van het loon der Lyk- en Lantaarndrageren , onder dien verstande , dat gemelde een Caroli gulden , van der Lyk- en Lantaarndrageren geheele winste , en niet na 't aftrek van 't recht der Armen zal werden genomen.

XXXIX.

En werden aangestelt over de Lyk- en Lantaarndragers twaalf Hoofstluiden , die des morgens by Zomertyd ten 8 , en des Winters ten 9 uuren , zullen hebben te compareeren aan 't Comptoir van Commissariffen , om derzelver ordres te ontfangen , hunne bevelen precise op te volgen , de namen der Drageren die besproken zullen moeten werden , by geschrifte opnemen ,
als

als mede den naam van den Overledenen, plaats van 't Sterfhuis, uure van de Begraaffnisse te noteeren, en die niet in staat bevonden mogten werden van zynen dienst waar te kunnen nemen, (door ziekte of andere wettige redenen) zullen daar van aan Commissarissen kennis geven, op dat een ander tydelyk kan werden gestelt.

XL.

Den Hooftman zal ten dage van de Begraaffnisse of Uitvaart, een uur voor 't uitdragen van het Lyk, zich ten Sterfhuize laten vinden, de zaken der Begraaffnisse of Uitvaart rakende, waar nemen, en niet eerder vertrekken dan permissie zal hebben bekomen.

XLI.

De Hooftluiden zullen van alle fauten, mislagen, contraventien, nette notitie houden, en 't zelve aan Commissarissen des daags na de Begraaffnisse aanbrengen, den naam van den Delinquant en wat faute die begaan heeft.

XLII.

Zoo iemand de voorn: Hooftluiden qualyk komt te bejegenen, zal verbeuren voor de eerste reize 1 gl. 10 st., voor de tweede reize 3 guld., voor de derde reize een maand suspensie van zyne bedieninge, zonder eenige winst te genieten, en voor de vier-

vierde om zyn Ampt gepriveert , de boe-
tens te appliceren ten profyte van de buffe.

XLIII.

Indien ook eenige Hooftman de ordres
hem opgelegd niet komt op te volgen, en
ter geordonneerde uure ten Comptoire van
Commiffariffen niet en verfchynt, zal ver-
beuren 1 gl. 5 ft. voor de eerfte reize, voor
de tweede reize 2 gl., de derde 3 gl., en
voor de vierdemaale gefufpendeert worden
voor 3 maanden van zyn bedieninge, zon-
der iets gedurende de fufpenfie te mogen
genieten.

XLIV.

Zoo by aldien iemand geoordeelt word
in boeten of boetens vervallen te wezen,
en dezelve weigert te betalen, zoo zullen
Commiffariffen de zoodanige dagvaardden
voor de Heeren Scheepenen Extraordina-
ris, en de zaken doen brengen op de Keur-
Rolle.

By deze Keure was noch gevoegt een
Reglement op de Loonen der voorn: nieu-
we Officianten, 't welk wy hier uittrek-
zels gewyze laten volgen.

I. Een Lyk begraven wordende
op een Kerkhof, met een Aan-
fpreker, moest aan hem betalen 2 gl. 10 ft.

aan de Hooftman - - - I - - 5 -

- - - Draggers, ieder - I - - 5 -

L

II. Een

- II. Een Lyk voor 2 uuren in de Kerk, met een of twee Aansprekers, aan ieder - - - 5 gl. -- -
 aan de Hooftman - - 2 - 10 ft.
 - - - Draggers, ieder - 1 - 16 -
- III. Een Lyk voor half drie uuren in de Kerk, met twee Aansprekers, aan ieder - - - 6 - -- -
 aan de Hooftman - - 3 - -- -
 - - - Draggers, ieder - 2 - -- -
- IV. Een Lyk voor drie uuren in de Kerk, met drie Aansprekers, aan ieder - - - 6 - 16 -
 aan de Hooftman - - 3 - 10 -
 - - - Draggers, ieder - 3 - -- -
- V. Een Lyk na drie uuren in de Kerk, met vier Aansprekers, aan ieder - - - 7 - 10 -
 aan de Hooftman - - 4 - -- -
 - - - Draggers, ieder - 3 - 3 -
- VI. De Kinderlyken zonder Aanspreker, moesten door eene der Draggers uitgevoerd worden.
- VII. Een Lyk met gevolg, en met een Aanspreker, moest den laastgen: betalen - - - 2 - 10 -
 de Hooftman en Draggers, ieder 1 - 5 -
- VIII. Als boven, met twee Aansprekers, aan ieder - - - 5 - -- -
 de Hooftman - - 2 - 10 -
 de

	de Draggers, ieder	- 2	- --	-
IX.	Als boven, met drie Aansprekers, aan ieder	- - - 6	- 6	-
	de Hooftman en Draggers, ieder	3	- 3	-
X.	Als boven, met vier Aansprekers, aan ieder	- - - 7	- 10	-
	de Hooftman en Draggers, ieder	3	- 3	-
XI.	Avond Lyken, met drie Aansprekers, aan ieder	- - - 6	- 6	-
	de Hooftman en Draggers, ieder	3	- 3	-
	-- Lantaarndragers, ieder	- 2	- --	-

Dusdanig was de *Keure* die den 10. *January* 1696. wierd gearresteert, en aanvang zoude nemen op den 31. *dito* daar aan volgende: maar een wyl tyds van te vooren wierd gepubliceert, niet zonder smaadelyk van de Gemeente verworpen te worden; gelyk ook eenige de moedwil hadden, van de afdrukzels dezer *Ordonnantie* aftescheuren, en met vuiligheid te besmeeren.

De *Commissarissen* namen vier dagen voor den ingang der *Keure*, zitting in het *Aalmoesseniers Weeshuis*, daar hen een Kamer ten Comptoir was aangewezen; maar het liet zich aanzien dat het zoo gemakkelyk niet gaan zoude, om het morrende Volk deze *Keure* op te dringen, alzo de *Aansprekers* niet alleen met hunne Vrouwen, jammerende over het verlies van hun bestaan, de

menigte in roere bragten , maar ook verscheidene , die 'er geen belang by hadden , het hunne dachten en zeiden. De *Aansprekers* hadden met weinig eerbied de *Magistraat* in hunne huizen , op de straat en elders hunne klagten voorgestelt , komende met geheele hoopen verzoeken de intrekking der *Keure* ; 't welk ook veroorzaakte dat de *Heeren* die tot tweemaal toe veranderden.

Het Gemeen door eenige *Wargeesten* aangeblazen , begon opentlyk te zeggen : *Dat de Keure alleen op de Kaliffen aanquam , dat men de ryke Luiden eerlyk voor haar gelt zou begraven , maar dat de Armen zulks als Beedelaars om Gods wille zouden moeten bidden ;* hier voegde een valsch gerucht by : *dat de Armen in een witte slegte kist met het Amsterdamsche Wapen beschildert , zonder roef , naar 't Kerkhof zouden gebragt worden.*

De bezadigste waren van gedagten , dat deze *Keure* onmogelyk staande konnende blyven , de *Magistraat* dezelve by oogluiking , van zelfs weder zou laten vervallen.

Maar andere waanden , dat 'er de *Burgery* niet weinig in haar Vryheid by verloor , wyl ieder te vooren *Aansprekers* na zyn genoegen kon nemen ; maar nu gedwongen wierd , zich met zulke te moeten

ten vergenoegen als hen *Commissarissen* en *Hooftluiden* toezonden ; terwyl vinniger gemoederen uitstrooiden : dat het de *Heeren* maar om het begeven van *Officien* te doen was , en tot schade der *Gemeente* hun vrinden zochten voort te helpen. Zommige hadden het alleen geladen op de *Artikelen* , die de *Kerkhof Lyken* betroffen : en al zoo zeide ieder het zyne , maar hier in warenze alle eens , dat de gemaakte *Keure* tegen het belang der *Burgeren* was.

De aangestelde *Commissarissen* hadden nu reeds zitting genomen in het *Aalmoesseniers Weeshuis* , om hunne nieuwe *Ampten* te aanvaarden , en alles tegen den dag van het ingaan der *Keure* in ordre te schikken , terwyl eene der *Hooftluiden* , aldaar door het gepeupel aangerant was , zoodanig , dat hy zich door de vlucht moest redden. De *Heeren Burgermeesteren* , den 28. *January* , op hunne gewoonlyke tyd , op het *Stadthuis* vergaderende , zag men een grote menigte Volks van alle oorden der Stadt te zamen gevloeit , op den Dam ; dringende met alle magt naar het *Stadthuis* , niet zonder de afgaande *Heeren* te schelden , en (na eeniger getuigenis) dezelve met vuiligheid in 't aanzigt te werpen. De *Hooftluiden* , die boven geweest waren om hunne ordres te halen , hadden nevens de *Lykdragers* geen

beter ontmoeting by 't *Aalmoesseniers Weesbuis*; want aldaar komende om te vernemen, wat *Lyken* begraven moesten worden, wierden zy van 't omstaande *Kanailje*, by de mantels getrokken, beschimpt en met drek gegooit, zoo dat zy ter nauwernood hun lyf konden bergen: zoo begonden zich de voortekens te laten zien van het aanstaande *Oproer*.

Den 30. dito, gaven de Heeren *Burgermeesteren* bevel aan de *Stads Soldaten*, om tegens den 31. 's morgens vroeg in 't geweer te verschynen; wel voorziende wat het vervolg van dit begonnen *Treurspel* zyn zou; doch de nieuwsgierigheid en quaadaardigheid dreven nu beide, ieder ter plaatse daar dit *Krygsvolk* stont: de eene om te zien hoe alles zou aflopen, den anderen om zyn gal aldaar uit te braken; want het stille gemompel nu einde nemende, hoorde men eenige zeggen: *Dat de Burgers zich door geen geweld van Soldaten zouden laten dwingen, maar liever alles wagen om een Keure te vernietigen die ieder verwierp, en tegen ieders Vryheid streed.*

In 't *Noordsche Bosch*, was men 's morgens des voorn: daags al vroeg in de weer, met zamenrotten, en men riep: *dat 'er geen Wever dien dag op zyn getouw zou zitten: en hier op trokkenze met alle man naar den*
 Dam,

Dam, waar ook uit andere plaatsen der Stadt by geheele drommen van Volk afzakten, waar onder niet weinige vreemde matrozen en loskoppigen, die ook de eerste baldadigheid begonden.

Onderwyl bezetten de *Soldaten* de *Hoofdwagt*, een *Compagnie* stond voor 't *Aalmoesseniers Weeshuis*, terwyl de overige alle de Poorten bezet hielden; maar niet tegenstaande dit alles, vloede het gespuis van alle kanten te zamen: hier en daar zag men geheele troepen, gewapent met puthaken, luiwagens en bezemstokken; hunne vaandels waren schorteldoeken, terwyl de *Tamboers* de marsch sloegen op biervaten en boter tonnetjes, gebruikende talhout voor trommelstokken. Eenige *Muitemakers* droegen als by form van een *Lykstatie* een schaafbank op de schouderen, waar in een die voor dood speelde, lag: deze schimpende vertoning marcheerde naar 't *Aalmoesseniers Weeshuis*, daar de *Soldaten* hen beletten om voort te gaan, daar raakte de schaafbank van de schouders, en de gewaande *Dood* sprong van boven neêr. Diergelyke vertoningen ontzagen zy zich niet ook op den Dam aan te richten.

De *Heeren* alle deze opschuddingen zien-
de, namen een besluit daar tegen, en zou-
den een *Waarfchouwing* afgekondigt heb-
ben

ben tegen de *Muitelingen*; maar vonden goed een andere in deszelfs plaats af te leezen, om den oploop niet groter te maken, dat de *Ordonnantie* zes weeken zou opgeschort worden: doch dit had het gewenschte uitwerkzel niet; want het *Kanailje* was nu te ver heen om na reden te luisteren: hier by quam noch een nieuwe hoop *Jan Hagel* van de *Nieuwe Markt* af zetten, gewapent met stokken en sparren, terwyl deze *Notificatie* wierd afgelezen, die het *Stadthuis* door en door kruisten, en met vliegende vaandels naar 't *Aalmoesseniers Weeshuis*, en naar 't huis van den Heer *Boreel* trokken.

By 't *Aalmoesseniers Weeshuis* begon het treurspel eerst. De *Soldaten* aldaar geplaatst, om het *Comptoir* der nieuwe *Officianten* te beveiligen, leden zelfs overlast van het aanrukkende *Rapaille*, dat onzinnig met stenen begon te werpen. Een wyf met een hoepel om 't lyf, en een stok op schouder, moedigde hen aan; de *Soldaten* bleven echter deze hagelbui met gevelde pieken, in een goed postuur uitharden, omtrent een half uur lang, niet tegenstaande een gedurig geschreeuw van *sla dood die bonden*, en *val aan*.

De *Officieren*, deze overlast niet langer kunnende dulden, gaven order om te schieten, na alvorens de omstanders gewaarschouwt

fchouwt te hebben : maar daar wierd niemant gequetst , zoo dat men vermoeden mag dat het alleen met los kruid geweest is.

Het Gespuis door 't schieten verschrikt zynde , maar niemant gequetst ziende , hervatte den moedt , en drong door een geweldige aanval , de voorste troep *Soldaten* tot lopen : andere drongen tegen het geweer in , zoo dat eenige zich in 't *Aalmoesseniers Weeshuis* , en andere in de *Leidsche Poort* genoodzaakt waren te salveeren ; ja de *Soldaten* waren zoo ontzet , dat ze hun meeste geweer achter lieten , 't welk aan stukken gebroken en in 't water geworpen wierd.

De andere troep schoot met scherp , en quetste twee Personen ; maar dit belette niet dat het *Jan Hagel* ook geweladig tegen dezelve indrong : *Wyven* en *Jongens* bragten steenen aan , die met groote verwoedheid in 't hondert gegooit wierden : zoo dat *Officieren* en *Soldaten* om een goeden heen komen begosten om te zien : te meer wyl een *Officier* , die dappere defensie deed , door een steen gewond was : dies ging het werpen van steenen nu zyn gang tegen het *Aalmoesseniers Weeshuis* , waar in zich eenige *Soldaten* niet hadden kunnen bergen , die genoodzaakt wierden al vechtende na de *Leidsche Poort* te retireeren : daar zy , door tuf-

fchenspraak , met het *Rapailje* een stilstant van wapenen maakten.

Het wyken der *Soldaten* gaf het gepeupel recht om triomf te roepen : dus trokken zy als overwinnaars met een woest geschreeuw naar 't huis van den Heer Burgemeester *Boreel*, daar reeds andere muitelingen een begin met plonderen gemaakt hadden. Deze *Heer* stont by hen voornamelyk in een quaad blaadje , alzooy meenden dat hy de opsteller der *Keure* was, om dat zyn naam daar onder stont , geen onderscheid makende tusschen Vader en Zoon; welke laatste als *Secretaris* de *Ordonnantie* ondertekent had. Dit huis dan stond het geweld ten doel, echter wisten eenige Personen van aanzien, het volk zoo ver tot stilte te brengen, dat zy weder ten huize uitweken. Ondertusschen komt Capt. *Spaarrog* met zyn *Compagnie* na 't huis van de Heer *Boreel* trekken, om de verdere plondering te stuiten: doch deze vond 'er niet alleen het *Jan Hagel*, maar ook vele ordentelyke *Burgers*, die 'er uit nieuwsgierigheid gekomen waren : hy dit ziende spreekt haar aan met ernstige woorden, verzoekende hen hunnes weegs te gaan; te meer daar toe verplicht zynde, om dat hun *Ed: Gr: Achtb:* de gehete *Keure* vernietigt hadden; allerly redenen daar toe by bringende,

gende , om de gemoederen te doen bedaren , maar te vergeefs ; zy zeiden : *dat men zulks slechts uitstrooide , om haar te bedriegen* ; en hier op weder aan 't werpen van steenen ; begeerende dat drie van hunne makkers , die zy zeiden dat in des *Burgermeesters* huis gevangen zaten , ontslagen zouden worden : maar dit was zonder grond , wyl niemant binnens huis was .

Als *Spaarroog* zag , dat zyne redenen geen ingang vonden , gaf hy zyn volk last om haar geweer klaar te maken , en hier op zich andermaal tot den woesten hoop wendende , vermaande hy alle , zich vredig van daar te maken , of dat hy onder haar genoodzaakt zou zyn te schieten ; maar alles te vergeefs ; dies liet hy het eerste gelid losbranden , maar alleen met los kruid .

De *Opreermakers* drongen toen noch verwoeder aan , en maakten het den *Soldaten* zoo loof , dat zy met scherp begonden te schieten ; dit koste aan twee omstaanders het leven : hoewel deze geen *Muitelingen* waren . Capt. *Spaarroog* trok boven dien zyn degen , stak ze een *Jongen* in de borst , en quette noch twee of drie : waar op de woede zoo groot wierd , dat de *Tamboers* in 't water gesmeten , en de *Soldaten* met messen , stokken en steenen zoodanig begroet wierden , dat eenige om lyfgenade moesten

moesten bidden, terwyl de overige na den Dam vluchten.

Nu ruimte hebbende, rukten zy een Lantaarnpaal uit de grond, en rammeyen de deur van 't huis op; daar zy met geheele benden indrongen, en alles vernielden, wat hun voorquam: niets, hoe kostelyk ook, wierd verschoont, men vernam echter niet, dat zy zich met de buit poogden te verryken: uitgezondert een der *plonderaars*, die met een stuk *zilverwerk* meende door te gaan: maar belet wierd door andere, die hem zyn roof ontnamen, en in de burgwal wierpen. Eene der Huisbediende zocht een uitnemende schoone Spiegel te behouden, met belofte aan een der *plonderaars*, om die te verkopen, en het geld zamen te deelen, in hoope door deze list den zelve te bergen; maar een andere booswicht dit merkende, trad toe, en stak met zyn mes een star in 't glas, en vernielde verder dit Vorstelyk geschenk.

Ondertusschen quamen de *Burgers* in 't geweer, die met kleine moeite het graauw ten huize uitdreven; doch de laatstgenoemde niet te vreden, met het geweld alhier gepleegt, trokken nu met alle man naar 't huis van Capt. *Spaarroog*, om hem zyn schieten te betalen, en aldaar een nieuw toneel van verwoesting te openen.

Aldaar gekomen, klopten zy aan de deur, en drongen 'er met geweld in, en wederom hun gewoon werk by der hand nemende, floegen ze alles aan stukken, wat in huis was. Schilderyen, Bedden en al het verdere uitnemende huisraad, wierd onzinnig geschonden en bedorven: de glazen in de vensters wierden met de kruiskazyenen uit de voorgevel gebroken, en toen alles in 't water geworpen; zoo dat alles met het overschot der brokken bedekt was, en twee *Compagnien Burgers*, toegeschoten om het geweld te keer te gaan, waren gedwongen om dit treurspel met goede ooggen aan te zien.

's Namiddags quam de geheele *Burgery* in de wapenen: en verydelde alle de schen- zuchtige voornemens die het Graauw gesmeed had, om 't huis van den Heer *Burgermeester de Haze* mede te plunderen: met het vallen van den avond schein ieder uitterlyk tot stilstant te komen. Drie vierdedeelen der *Burgers* begaven zich naar Huis, wordende ondertusschen de volgende *Notificatie* aangeslagen.

N O T I F I C A T I E.

Mynne Heeren van den Gerechte der Stadt
 Amsterdam /maken hier mede aan alle en een
 tege=

tegelijk bekent / dat de Heure en Ordonnantie op
het Begraven / den 10. van deze maand gepu-
bliceert / geen voortgang nemen zal / maar ver-
nietigt wordt by dezen.

Aetum den 31. January 1696 , *Presentibus*
de Heer *François de Vicq*, Hoofd-Offi-
cier, alle de Heeren Burgermeesteren,
en alle de Heeren Schepenen.

In kennisse van my Secretaris

Joz. HUYDECOPER.

Schoon hun *Ed: Gr: Achtb:* door deze
Notificatie alles op den ouden voet bragten,
kon zulks echter niet beletten dat de *Mui-*
temakers 's anderen daags ieder hunnen gang
gingen met plunderen. 's Morgens vroeg
eer de *Burgers* ordre hadden om in 't ge-
weer te verschynen, waren zy al by een
gerot, en vielen met de uitterste woede
op het Huis van den Engelschen Consul
Kerby aan; roepende dat hy een uitvinder
van nieuwe lasten was, en verscheide na-
deelige Ordonnantien, en mogelyk ook
deze op het *Begraven der Dooden*, de *Hee-*
ren in 't hooft gebragt had.

Zy hadden hunne moed noch niet ten
vollen gekoeld, toen alles wat in huis was
verniet en bedorven was; het Huis zelf,
moest hunne woede ontgelden; zy ver-
woesten

woesten daar en boven al het binnenste timmer- en metselwerk ; een kostelyke Italiaansche Vloer , wierd te morzel geslagen ; het geschilderde paneel-Werk wierd van de Zolders afgerukt , en aan stukken gebroken : het Secret zelf wierd niet gespaart , kortom alles wat 'er was , moest het geweld ten doel staan ; zoo dat ieder verbaast stont , hoe zy in minder dan anderhalf uur , eene zoo jammerlyke verwoesting hadden kunnen maken. Het draagbaare goed wierd op de straaten geworpen , vertrapt en verder in 't water gegooit ; dit koste aan twee menschen het leven , die door het onzinnig werpen van een Vleeskuip sneuvelden. De Winkelder wierd opengebroken , en hier dronkenze de wyn en 't bier uit hun schoenen en mullen , en lieten de rest weg lopen.

Dit verricht zynde , trokken zy naar 't huis van de Heer Oud-Burgermeester *de Vries* , om aldaar mede diergelyke rolle te speelen , maar de *Magistraat* , om alle verder geweld te stuiten , liet de volgende *Notificatie* publiceeren.

N O T I F I C A T I E.

D E Wyl de Keure en Ordonnantie op het Be-
graven / is vernietigt en ingetrokken / en alles
dieſ

dies aangaande weder gebragt op den ouden voet; zoo maakt de Boodschap der Stadt Amsterdam by dezen bekend / dat alle eerlijke Burgers / behalven die in de Wapenen onder haare Officieren zyn / zich aanstonds ieder na zyn huis zullen hebben te begeben / alsoo men genoodzaakt wordt / en goedgebonden heeft / tot behouding van rust en vrede / geweld met geweld te doen weeren en afkeeren. En geschied deze Waarschouwing / op dat geen onnooselen komen te lijden.

Actum in Amsterdam, den
i. February 1696.

Ter Ordonnantie van dezelve,

JOZ. HUYDECOPER.

Dit waren geen ydele dreigementen, want om den inhoud dezer *Notificatie* met des te meer nadruk uit te voeren, wierd de geheele *Burgery* bevel gegeven, om zonder vertoeven in de wapenen te verschynen, met ordre om de woedende menigte voortaan niet met reden en zachtzinnigheid, maar met het uitterste geweld te keer te gaan, alsoo 'er geen ander middel meer overschoot, om het gespuis te doen verstuiven: daar en boven deden de *Heeren* van de Wet, verscheide Jongelingen als *Vrywilligers* te Paard zitten, die met de Sabel in de vuist de geheele Stadt doorkruisten, en
hier

hier en daar de zamenrottingen afbraken. Deze *Vrywilligen* waaren uit de voornaamste Huizen der Stadt, en wierden voorgegaan van de Heeren *Burg: Hinlopen* en *Six*.

Maar alle deze voorzorgen, konden echter niet beletten, dat het huis van den voorn. *Consul* geheel vernielt wierd; want terwyl een party *Burgers* verzamelden, voor het huis van Burgermeester *de Vries*, waaren ook aldaar van hunne gemelde expeditie te rug gekomen, een grooten hoop *Kanailje*, voorgevende, dat zy hier nu hunne verdere moed zouden koelen; want zy zeiden, dat nadien hy onlangs niet belet had, dat eenige oproerige *Matrozen* aan de Galg gehangen waren, zy 'er thans wraak over zouden nemen.

Eenige *Zee-Capiteinen*, ter dier tyd in gemelde huis zynde, zagen met leetwezen dat eenige vuilikken door de *Burgerwacht* heen drongen, die zy, aizo de *Schuttery* noch niet sterk genoeg was, met geld en goede woorden paaiden; het gespuis van de overzyde van de gragt, dit merkende, poogde ook deel aan den buit te hebben, en stak met een Schuit over, recht op 't huis aanzettende, schreeuwende en tierende, dat men hen meer geld moest geven, onder veele onbetamelyke en ondragelyke dreigementen.

De *Burgers* , ondertuffchen in getal aangroeyende , konden deze moedwil met geen onverschillige oogen langer aanzien , hier op poogden zy , nevens de Heer *de Vries* , voor de laaste maal , met minzame en met harde woorden , de menigte te doen wyken ; maar noch 't een noch 't andere hielp , zoo dat zy op het aller-fpoorloofte getergt zynde , op het *Kanailje* los branden , eenige quetstede , en twee der *Belhamels* nêerschoten.

Men verhaalt ook , dat een der uitdeeler van 't geld , een handvol te grabbel smeet , zoo dat de Roofzuchtigen , elk wat willende hebben , over elkander tuimelden , en by die gelegenheid van de *Burgers* braaf afgeroft wierden , zoo dat ieder met een warme huid , om een goed heen komen zag ; en het voornoemde huis , alzo van het plunderzieke Roofgedierte beveiligd wierd.

Aan 't huis van Burgermeester *de Haze* , hadden eenige *Moedwilligen* geen beter geluk , zoo dat zy hun voorgenomen plundering , aldaar niet dorsten in 't werk stellen : want eenige stelden zich aldaar tegen dit *Rapailje* , in goed postuur met blote Sabels. Onder andere toonde ook eene der Dienstboden zyn helden moed , gewapent met een Braadspit , daar de schyf noch aan was ,

althans

althans het ging 'er zoo heet toe; dat zy niet goedgevonden om verder aan dit huis te tornen.

Een andere party Booswichten, sloeg voor om de Huizen van Burgermeester *Maarssveen*, van den Onderschout *Engelbrechts*, het *Rasphuis* en de *Bank van Leening*, te gaan plunderen, doch dit wierd niet in 't werk gestelt; maar zy begaven zich na de *Anthonis Breestraat*, daar zy het huis van den Jood *Pinto*, met een onbeschryffelyke woede aanvielen, brekende de Glasyzers aan stukken, rukkende voorts na binnen, daar zy al het kostelyke Huisraad vernielden, niets verschoonende, behalven het geene zommige Dieven, onder den hoop gemengt, ter sluik poogden weg te dragen; wat oogmerk zy gehad hebben, met het plunderen van dit huis, is onzeker; maar 't was meer dan waarschynelyk, dat het nu alleen op rooven en steelen gemunt was, weshalven de *Schuttery*, die de *Nieuwe Markt* bezet hield, de *Resolutie* nam, om deze *Vagebonden* te verneestelen.

Volgens dit besluit, dreven zy met de blote Degens het omstaande *Kanailje* weg, en vlogen in huis, hakkende onder dit gebroedzel in 't hondert, zoo, dat 'er verscheidene sneuvelden, en een grote party gequetst wierden, die met bebloede koppen het ha-

zepad koozen : zommige sprongen verbaast in 't water, terwyl een party van omtrent dertig Dieven, meest gewond, gevangen genomen, en na de *Waag* op den *Dam* gebragt wierd. De *Joden* schoten ook toe, om dit Gespuis te verdryven: zoo dat deze ontmoeting hen dier te staan quam, en ook het meeste gedeelte alle moed en couragie deed verliezen.

De *Turfdraggers* trokken tegens den Avond ook na den *Dam*, daar zy geposteert wierden, op de aanbieding van haare *Overluiden*, die voor haar goed gedrag by de *O-verigheid* borg gebleven waren.

Ondertusschen quam den Avond, die een einde van 't verder geweld sctieen te maken: omtrent zes uren wierden twee der *Gevangenen*, door de *Magistraat*, 's Namiddags geëxamineert zynde, by toortslicht in een venster van de *Waag* op den *Dam* opgehangen, dies de muitzuchtige *Rekels* dit schouwspel ziende, met ingetrokken staarten, om een goed heen komen zagen.

Het waken der *Burgers*, en het door kruiffen van de *Stadt* door de *Vrywilligen*, hadden haast het gewenschte uitwerkzel; alles geraakte weder in stilte. Op den tweden *February* wierden noch drie *Roofvogels* opgeknoopt naast de vorige; na't volvoeren van deze *Justitie* trokken de *Vrywilligen* af,

af, en 't *Gerecht* deed overal nauwe huiszoeking, om meer der Roervinken op te vangen. Eenige *Ruiters*, uit den *Hage* getrokken, om het *Oproer* te stuiten, wierden voorzigtig van de *Magistraat* buiten gehouden, met verzoek van te rug te keeren, alzo de woede door de vigilantie der *Burgeren* en *Vrywilligen* nu een einde genomen had.

Den derden *February* was alles in stilte, en alle zamenrottingen verdweenen; alleenlyk liet het *Gerecht* onderzoeken, of hier of daar, eenige gestole Goederen verborgen waren, en kondigden denzelven dag deze *Waarschouwing* af.

W A A R S C H O U W I N G .

M An Heeren van den *Gerechte* der *Stadt* *Amsterdam* / hebben goed gebonden / by dezen alle en een iegelyk wel ernstelyk te *Waarschouwen* / dat de gene die eenig *Goed* / van wat natuur of naam het zoude mogen wezen / onder zich heeft / of zoude mogen bekomen / 't welk zyns *Gozdeels* / in deze tumulte geplundert of gerooft is / niets het allerminste van dien / onder zich en kome te behouden / nemaar al het selve aanstonds zal moeten laten brengen in handen van den *Hoost-Officier* / met verklaring daarenbeng / vooz zo veel hem bekend is / van waaren uit wiens huize het selve is gekomen; waaren vooz den gene die zulks goedwilliglyk komt te doen / of die al sulks goed zal komen aan te wysen /

fen / in dierboegen / dat het in handen van den Heere Hooft-Officier gerake / een eerlyke beloning sal werden toegeleid / na proportie van 't geene hy komt aan te brengen ; en dat ter conzarc die gene / die daar inne nalatig sal komen te blyben / gewiffelyk een rigoureuze ftraffe te verwachten heeft.

Actum den 3. February, *Præfentibus* den Heere Hooft-Officier, alle de Heeren Burgermeestren, en alle de Heeren Schepenen.

In kenniffe van my Secretaris

W. G. DEDEL.

Des Saturdags den vierden *February*, wierden de *Vrywilligen*, uit naam der *Magiftraat*, door hunne *Officieren* bedankt, met toezegging van erkentnisse. Ook waren de *Heeren* uitnemend wel voldaan, over de getrouwheid van hunne *Burgery*: en lieten om alle verdere wanordres te weeren, wederom een *Waarfchouwing* afkondigen, als hier volgt:

W A A R S C H O U W I N G.

Alzo het den goedertierene Godt behaagt heeft / de getrouwigheit / vigilantie / en 't edelmoe- dig voornemen / van de *Burgerpe* deser *Stadt* / om /

om / ingeolge van de bevelen der Hegeeringe /
 het geweld te beletten / tot grootmaking van Zyn
 allerheiligsten Naam / en hunne roem en eer /
 met zodanigen goeden uitslag te zegenen / dat
 daar door de goede Ingesetenen bebrpd sijn ge-
 worden van verdere plunderinge en overlast / en
 de Stadt gebragt is tot haar vorige rust en vze-
 de / en dat men reden heeft te vermoeden / dat
 de Bpanden van het Vaderland / door eenige
 van hare uitgesondene / wel de principaalse aan-
 leiding van de voozsz. plunderinge / geweld en
 feitelijke aanballeu mochten sijn geweest / om
 daar door de Stadt te Ontroeren / en over hoop
 te werpen / en bygeolge den Staat merkelyk te
 verzwakken / en de Bpanden aan te moedigen /
 waar van men bezig is den rechten grond te
 onderzoeken / en de Justitie daar aan ten hoog-
 sien is gelegen / dat zodanige uitgesondene / die of
 in Persaou / of door anderen / met het geuen van
 geld / of belofte van beloninge eenig paxt of deel
 aan het voozsz. geweld en plundering soude mo-
 gen hebben gehad / mitsgaders de Belhamels en
 Doozgangers in 't uitboeren van dien / in hechte-
 nis geraken / en andere ten Exempel werden ge-
 straft; Zo is 't / dat myne Heeren van den Ge-
 rechte / hebben goed gebonden en geresolveert /
 gelyk haar Ed. Achtb. doen by desen / te belo-
 ven een Premie van zeshondert Caroli guldens /
 die betaalt zullen worden ter Chesaurie deser
 Stadt / aan die gene / dewelke sal komen te ont-
 dekken of aan te wyzen / zodanig dat hy in han-
 den van de Justitie gerake en van 't Feit word
 overtuigt / een of meer van alsulke uitgesondene /
 opgemaakte Belhamels of Doozgangers van 't
 voozsz. geweld en plunderinge; op dat zodanige
 grouwsaame Feiten / verstorende de gemeene rust /
 met

met de uiterste straffe na behoren mogen werden gestraft; met toezegging niet alleen dat des aanbryngers naam sal worden berzweigen / maar ook by so verre hy medeplichtig mochte geweest syn / dat men sal trachten te bekomen Acte van Impunititeit.

Actum den 4. February 1696. *Presentibus*, den Heere Hooft-Officier; alle de Heeren Burgermeesteren, en alle de Heeren Schepenen, demto den Heer Mr. *Jacob Hinlopen de Jonge*.

In kennisse van my Secretaris
W. BOREEL.

's Maandags verschenen de *Burgers*, meest van 't *Witte Regiment*, op ordre van de Heeren *Kolonellen*, nevens de *Vrywilligen*, wederom 'smorgens in hun volle Geweer, op den Dam, om aldaar de Poorten te bezetten, en wierden omtrent den middag noch zeven misdadigen uit de Waag, zonder veel ceremonien, opgeknoept; andere, op quade suspicie gearresteert, wierden vrygelaten, behalven twee of drie die in 't Werkhuis van *Sinte Raspinus* wierden opgesloten.

Onder de Geëxecuteerde was 'er een, die een mes boven 't hooft wierd gehangen; deze was neus en ooren afgesneden, in den Jare 1672. ter beloning van zyn ongetrouwheid in de *Militie*, onder den vermaarden *Rabenhaupt*; hy was van zeer slechte

flechte hoedanigheden, de grootste schurk die op voeten gaan kon; en heeft hy de stoutheid gehad, van sterke drank te verkopen aan 't Gepeupel, terwyl het bezig was met het Plunderen van het Huis des Engelschen *Consuls*, zynde zelf ook eene der voornaamste aanstokers en voorgangers in 't Roven en Schenden.

De Gehangene wierden alle na de *Volewyk* gebragt, en de laatstgenoemde aldaar het hoofd afgehouden, en op een staak gezet: vier *Oproermakers*, in de hitte der verdediging dood gelchoten, wierden daar mede by de beenen aan de Galg gehangen: en met dezer aller dood, bequam AMSTERDAM zyn oude rust weder.

Doch in de volgende maant *April* des zelve Jaars, bestonden drie *Vroului*, om de ontslaging van de gene die om bovengemelde *Oproer* gevangen zaten; de *Magistraat* op een onbeschofte wyze lastig te vallen; maar van de *Heeren* afgewezen wordende, ontzagen zy zich niet om haar *Ed. Achtb.* met onbetamelijke dreigementen te forceeren, tot het volbrengen van haar begeerte: Ook hadden eenige baldadige *Matrozen* de stoutheid, om met een mat en een doek, toegestelt op de manier van een *Vaendel*, met een party groente op de hoed, langs de straten te lopen,

en groote opschuddingen te verwekken. De Heeren van den Gerechte, om alle nieuwe wanordres te weeren, gaven daar op in 't licht de volgende

WAARSCHOUWING.

A Lzo myne Heeren van den Gerechte der Stadt Amsterdam in erbaringe zyn gekomen / dat eenige quaadwillige en boosaardige Menschen / genegen tot Onrust / op een nieuw hebben getragt binnen dese Stad Troubles te berwekken / en tot uitvoering van hun quaad boozemen / Samenrottingen te maken / onder voorwendsel van zekere Booswichten / die om hun quaad gedrag en misdaden / reeds zyn geconsigneert in het Tuchtuis deser Stede / te willen ontslagen hebben / endaar door / waare het mogeljk / de cours van de Justitie te strengen ; en dat het is van de uitterste aangelegenheid / ja van het welvaren van deze Stadt / en van de goede Ingezetenen van dien / dat zodanige snode boornemens en pogingen aanstonds werden gestuit ; zoo werden alle en een ieder goede Ingezetenen / zo wel Manluiden als Vrouwen / by desen wel ernstelyk gewaarschouwt / zich stil en breedzaam te houden / en hunne pligt als trouwe Burgers en Ingezetenen waar te nemen / op dat haar geen ongemak en wederbaare.

Actum den 13. April 1696. Presentibus Francois de Vicq. Hoofd-Officier, alle de Heeren Burgermeesteren, en alle de Heeren Schepenen demto
M. Jan Graasland, Schepen,

In kennisse van my Secretaris

B. BOREEL

In

In gevolge dezer *Waarschouwing*, wierden op den 21. der voorn. maand gemelde *Vroului* strengelyk gegeeffelt, mitsgaders twee der genoemde *Matrozen*, staande een derde op het Schavot te pronk, met een brief op de borst waar op itont: *PYPESTELDER*. Een der Gevangenen, waar van de *Loslating* verzocht wierd, had de eer van onder de Galg te staan, mede gegeeffelt, en verder met al de anderen, uitgebannen te worden.

En aldus quam deze schromelyke *Oproer* aan zyn einde. De Heeren der *Magistraten*, ondervonden hebbende, hoe een getrouwe *Burgery*, (na het zeggen van een oud Grieksch *Veldoverften*) de beste muuren van een *Stadt* zyn, zo wel om *buitenlandsch geweld af te weeren*, als *inwendige onlusten te keer te gaan*, lieten niet na, om aan dezelve, een beloning voor hunne goede diensten te bezorgen, die zo lang noch eenige tekenen van dezelve gevonden worden, tot een getuige zullen strekken, van hunne vlyt in 't onderbrengen der *Muitemakers*, en van de erkentenis der brave *Regenten*. Deze beloning bestont in een *Zilver Gedenk-Penning*, vertoonende aan de eene zyde den *Zeegod Neptunus*, rydende met zyne *Wagen*, die de *Stadt*

AMSTERDAM wil verbeelden, door een
onstuimige Zee met dit opschrift:

MOTOS PRÆSTAT COMPOSERE FLUCTUS.

Betekende

HET IS BEST DE WOEDENDE BAAREN EERST TE STILLEN.

De andere zyde vertoont een *bedaarde Zee*, waar op de *Tsvogel* zyn nest vervaardigt, wordende door een *lieffelyke opgaande Zon* bestraalt, met het opschrift.

HALCYONIBUS REDUCTIS, SENATUS AMSTELODAMENSIS CIVIBUS
SUIS HOC ANTIQUE VIRTUTIS SPECTATÆQUE FIDEI PRÆMIUM LARGITUR.

Dat is

OVER HET HERSTELLEN DER RUST; SCHENKT DE RAAD VAN AMSTERDAM AAN HAARE BURGERS, WEGENS HUNNE ALOUDE DAPPERHEID EN BEPROEFDE TROUWE, DEZEN GEDENKPENNING.

Deze *Penningen* wierden den 28ten *November* des zelve Jaars aan de getrouwe *Burgery* uitgedeelt; tot schande der *Muitemakers*, en eer der brave *Verdedigers* van de rust der Stadt.

Wy gaan nu weder voort, en komen tot den Jaare 1702. een Jaar, aanmerkelyk om het smertelyk afsterven, van dien groten Koning *Willem de III* wiens gedachtenisse eeuwig in alle rechtschappen *Britsche* en *Nederlandsche* Gemoederen in zegeninge zal blyven. *V R A N K R Y K* zoo beangst door zyn beroemt leven, als verblyd over zyn ontydige

tydige doodt, had de *Heeren Staten* na dit droevig sterfgeval, naar zyn gewoonte, door belofte en dreigementen, pogen af te trekken van hunne heilzame *Resolutien*, genomen tot behoudenis van ons dierbaar *Vaderland*; doch haar *Hoog. Mog.* zich, door deze *Syrenenzang*, niet latende misleiden, zagen wel haast door het masker der *Fransche vlyerijen* heen, en waren bezielt met de eigene heldenmoedt, die den geest van den voortreffelyksten der Koningen, *Willem de III^{ie}* by zyn Vrienden bemint, en by zyn Vyanden gevreeft maakte.

Zy hielden zich niet op, om naar zyn spoorelooze voorwendzelen te luisteren: en 't bleek ook wel haast wat de Fransche voornemens waaren, door een welbeleide aanslag op *NIMWEGEN* te maken; die, zoode *Goddelyke Voorzienigheid* zulks niet belet had, door hen in hunne optogt te verhinderen en op te houden, zekerlyk een gevoeligen slag aan de Vereenigde *Nederlanden* zou toegebracht hebben: maar nu door de vigilantie der *Burgery*, en het schie-lyk aanrukkende *Leger der Staatsche*, verrydelt wierd.

De tyding van dit voorval in *Holland* komende, ontstelde de gemoederen niet weinig, en té meer, daar den *Franschman*, hier 't hoofft stotende, zich begaf tot het

roven

roven en verwoesten der omleggende landstrecken, plonderende onder andere ook de Stadt **CLEVE**; maar den geest der vervolging en Oproerigheid der *Roomschgezinden*, stak op het horen dezer maare, het hoofd boven; (gevallen die wy meer hebben zien gebeuren!) en stelde een gedeelte der Stadt **AMSTERDAM**, nevens **HAARLEM**, en eenige omgelegene Dorpen in Roere; want nu schein hen de kans schoon te staan, om het Land weder aan *Vervolging* en *Bygeloof* te onderwerpen: Echter willen wy alle *Roomschgezinden* juist niet onder deze Woelgeesten begrypen.

Het gebeurde dan, omtrent dezen tyd, zonder dat wy den precysen dag (by gebrek van genoegzame aantekening) kunnen bepalen: dat een zeker *Kaerel*, lang van postuur, breed van schouders, hebbende grys en krullend hair, naar 't uitterlyk aanzien, tusschen de 60 en 70. Jaaren oud, zich niet ontzag om in de *Nieuwe Kerk* te **AMSTERDAM**, te meeten, hoe veel *Altaren* in dezelve zouden kunnen gezet worden, indien, gelyk hy ieverig hoopte en wenschte, het land weder tot zyn oude Gesteltheid en Godtsdienst gebragt wierd, door den *Franschen Koning*: volgens zyn reekening, bevond hy, dat 'er een genoegzame plaats was, om *Twee en*

twintig *Altären*, met alle de daar by behoorende *Ornamenten* en *Cieraden* te zetten. Dit stuk was in zyn oogen te fraay, om voor zich zelve alleen te bewaaren; dies ontzag hy zich niet, om op dit goede werk te roemen, en den Voorbygangers te verhalen; ieder even nieuwsgierig, vermengde zich onder den hoop, onder welke niet weinige, door een rechtvaardige verbittering gedreven, dezen Booswicht te lyf wilden, om hem in 't water te werpen, en (zonder eene ordentelyke rechtpleging af te wachten) loon naar werken te verschaffen; doch hy ontquam, tot allen gelukke, hunne handen, wordende door duizenden menschen vervolgt; maar te vergeefs, alzoo hy zich t'zoek maakte, zonder dat men wist waar hy gebleven was, 't zy dat hy onder de menigte is versmolten, of zich ergens heeft weten te verschuilen.

Maar de iever tot zyn superstitieuse Godsdienst, niet door dit toeval vermindert zynde, (mogelyk hoop scheppende om als Martelaar te sterven) deed hem te HAARLEM in de *Grote Kerk*, dezelve wanordre bedryven; maar hier vond hy maar zeven plaatzen, naar zyn zeggen, om Altaaren te zetten; onder het zoogenaamde Hooft van *Duc d'Alba* zouden 'er twee gestelt worden, aan de overzyde
noch

noch twee, en aan ieder end der Kerke noch een; houdende de plaats, in 't midden-ruim, voor de voornaamste, geschikt voor den Priester, om den geweiden dienst te celebereeren; dit verricht, en ook aldaar grote opschuddinge verwekt hebbende, ontvluchte hy het gevaar des verbitterden Volks, naar *Heemstede*, en van daar na de *Glip*, en *Bennebroek*, daar hy zeide, dat in ieder Kerk twee *Altaren* zouden gezet worden; maar dien Dolleman, niet te vreden, met het geen hy reeds verricht had; poogde de *Predikant*, ter laastgemelde plaats predikende, van den Kanzel te scheuren, en in zyn dienst te verhinderen; maar de Dorpelingen, zulk een ongewoon geweld niet kunnende aanzien, ontzetten den *Leeraar*, en joegen deze Wargeest ter Kerke uit, daar hy voorts, niet weinig door de Boeren op vuistlock onthaald wierd, en zoo men het gerucht geloven mag, is hy onder hunne handen gesneuveld; althans de *Hillegommer* en *Lisser* Boeren, van deze beweging kennis krygende, besloten hem op te wachten, indien hy ook by haar de maat zou willen nemen; maar te vergeefs; hy quam niet te voorschyn; en hoe 't verder met hem afgelopen is, is tot onzer kennisse niet gekomen.

Het voornemen dat wy hadden, in het
 begin

begin van dit werkje, om ons alleen met Binnenlandsche *Onlusten* op te houden, en waar van wy den Lezer te vooren verwittigt hebben, kan ons, zoo wy oordeelen, zoo verre niet verpligten, dat wy geenerley gewag zouden mogen maken, van iets het geene den Afrikaanschen *Uithoek van Goede Hoop*e, omtrent deze tyd en eenige volgende Jaaren in Rep en Roer stelde; te meer, daar wy in dit tydftip niet veel byzonders te melden hebben, en alzo een bequame gelegenheid aantreffen, om den Lezer zoo kort als doenlyk is, uit echte Bescheiden en Documenten, met een verhaal van de zaken aldaar voorgevallen, onledig te houden; ook kan het niet geheel buiten proofft geoordeelt worden, daar van te spreken, alzo het zelve onder het gebied van hun *Hoog. Mog.* forteerende, als een deel des Lands dient aangemerkt te worden; behalven dat deze byzonderheden onder het gemeen niet veel bekend zynde, wetenswaardig genoeg zyn, om ook plaats in dit werkje te vinden, gelyk wy ook te zyner tyd, onze geëerde Lezers zullen opgeven, welke *Onlusten* te *Curaçao*, en laastelyk te *Batavia* zyn voorgevallen. Maar in dit stuk, zullen wy zoo onpartydig te werk gaan, als eenigzins mogelyk is; alzo wy het doel niet zouden treffen,

zoo wy al de schult op de eene of de andere party wilden werpen; het ging hier ook mede, gelyk meermalen, dat een klein verschil, zomtyds aan beide zyden grote tweedragt, haat en wraakzucht, verwekt; wy zullen eenvoudig alles opgeven, wat ons daar van is voorgekomen.

De Heer Gouverneur *Willem Adriaan van der Stel* in den Jaare 1698. door de *Bewindhebber*en der *Oostindische Compagnie* aangesteld zynde, had den lof van een goede Regeeringe, ten minsten getuigt hy zelve, in zyne *Deductie*, dat hy, gedurende seven Jaaren, geene moeielykheid ter wereld met de *Ingezeten*en van de *Kaap* gehad heeft; maar het schynt dat de *Vryburgers*, dat genoeg over zyn *Oppergebied*, niet lange Jaaren hebben genoten; want na dat eenige tyd herwaarts, de haat en verbittering in de gemoederen als onder de affche gesmeult had, en de *Vryburgers* zich te vergeefs aan Zyn Ed. geaddressleert hadden, met verzoek, hunne bezwaarredenen tegen zyne Regeering te willen hooren, hunne grieven af te doen, en hen in hunne ouden staat te herstellen; nadien (volgens hun oordeel) de zaken dusdanig behandelt wierden, dat 'er niet alleen die ondergang van alle de *Vryburgers*, maar ook van de geheele *Colonie* uit te wachten stont; na-
dien

dien zy in hunne vryen handel belemmert, en op allerlei wyzen in hun wettige Privilegiën verkort wierden; bequamen zy geen voldoende antwoord; maar in tegendeel wierden zy (volgens het getuigenis van de Heer *Kolbe* in zyne Beschryving van de *Kaap*) met een harde afwijzing te rug gezonden; dies besloten zy zyn Ed. zoo wel by de hooge *Indische Regeering*, als by de Heeren *Bewindhebbers* der *Oost-Indische Compagnie* by geschrifte aan te klagen. De eerstgenoemde, zich liever van deze zaak ontslaande, zonden de klachten aan de Heeren *Bewindhebbers*, om aan hun Ed. het oordeel van zoo een netelige zaak over te laten.

Dit Klaagschrift bestond in 38. *Artikelen*; meest ten lasten van den Heer *van der Stel*, en zyne Favoriten. En op dat men des te beter daar van oordeelen zoude, zullen wy 'er den korten Inhoud van opgeven. Het I. bestond in een Inleiding, waar by de *Vryburgers* vertoonden de dringende noodzakelykheid, die zy hadden om zich tegen de trotsche behandelingen van de Heer *van der Stel*, aan hunne *Heeren* en *Meeesters* te vervoegen, en in hunnen schoot hunne rechtvaardige klachten uit te schudden. Het II. beschuldigt hem van een onmatige *Landbouw*, dat hy een groot *Landgoed* achter

ter de Vesting had, die beter een Stadt dan een Lusthuis geleck; dat hy een streek lands bezat, daar wel 50. Boeren, konden wonen, behalven noch 60. andere morgen Lands; dat hy * 800 stuks *Rundvee*, en ruim 10000 *Schapen* in eigendom bezat, dat hy 60. *Compagnies-Bedienden* tot zyn eigen werk gebruikte, nevens 100 *Slaven* van dezelve *Compagnie*, waar over de *Compagnies-Tuinman* het bevel voerde; dat hy te veel *Koorn* zaaide, en ruim 400000 *Wynstokken* had; door welke middelen hy den geheelen handel der *Vryburgers* bedorf. Het III. verthoont, dat hy 15. byzondere *Vee-Plaatzten* had: ook opgepast van een *Dienaar* der *Compagnie*. Het IV. behelst, dat hy een tyd lang, den *Vryen Handel* met de *Hottentotten*, voor zich alleen gehouden had, en ondertusschen veel *Vee* voor zich, voor zyn Broeder *Francois van der Stel*, den Predikant *Petrus Kalden*, en andere Groten van hen had weten in te zamenlen: dat hy, voor den *Vryen Handel*, de *Kaapsche Ingezetenenen* was opengesteld, eenige *Burgers* had uitgezonden om *Vee* in te handelen: en op zyn eigen houdje kort daar na deze *Vryheid* weder had ingetrokken.

* *P. Kolbe* verhaalt dat men by een nader onderzoek 1200. *Runderen*, en 20000. *Schapen* telde.

ken. Het V. klaagt geweldig over het ergerlyk Leven van den voorn. Prediker *Kalden*; dat deze zich meer met den *Landbouw* als met den *Goetsdienst* bemoeide, schoon hy uit de *Armenkas* een kostbare *Kerk* had laten timmeren, doende dikwils den dienst door een *Voorzanger* waarnemen, zoo dat eenige onverrichter zake hadden moeten vertrekken, als zy ter *Trouw* of met *Kinderen* ten *Doop* quamen; dat hy de *Ledematen* niet bezocht, maar ten *H. Avondmaale* liet nodigen, door een *Ouderling*, en een *Diaken* of een *Ziekentrooster*, maar die, wat te verre woonden, alleen door den *Koster* of door een *Hottentot*: dat hy een *Kind* by een *Slavin* had; en meer andere aanstotelyke dingen bedreef. Het VI. klaagt dat de *Gouverneur van der Stel*, meest op zyn *Landgoed* zynde, het belang der *Ed. Compagnie* geheel verwaarloosde. Het VII. Dat hy de *Burgers* het vrye weiden van hun *Vee*, bellette. Het VIII. brengt deze zelve klagte in tegen den *Oud Gouverneur Simon van der Stel*. Het IX. beschuldigt *Jonker Francois van der Stel* met diergelyken handel, dat hy ieder zocht te bedriegen, en alle de *Vryburgers* poogde in de grond te helpen. Het X. meld dat de voorn. *Francois van der Stel*, een *Burger* verzocht had om twee *Burgermeesters* af te roffen, die niet goed-

vonden hunne goederen aan den *Gouverneur* te geven. Het XI. beschuldigt den *Oud Gouverneur*, den *Gouverneur* en zyn *Broeder*, dat zy als onafhangelijke *Heeren* heerschten. Het XII. behelst een klagte over het *Verkopen* van *Houtwerk*. Het XIII. klaagt dat het de *Burgers* verboden was, om vry *Hout* in de *Boschen* te kappen. Het XIV. bewyft het vorige *Artikel*, door een voorbeeld van *Catharina Wismar*, een arme *Weduwe*, in boete beslagen over het zelve stuk. Het XV. klaagt dat den *Gouverneur* den vryen *Wynhandel* verbood, en de *Boeren* de *Wyn* asperste voor een lagen prys, en naderhand dezelve aan de aankomende *Schepen* voor groot geld weder uitverkogt. Het XVI. klaagt over zyn verbod, om iets aan vreemde *Schepen* te leveren. Het XVII. behelst een klagte over een onbetamelyke dwang om hout na *Zyn Ed. Hofstede* te moeten brengen, zonder *Arbeids-loon*. Het XVIII. handelt over dezelve stoffe. Het XIX. toont dat hy des *Compagnies Tienden* niet betaalde, maar zyn *Koorn* aan de *Bakkers* verkogt, met hen het zelve voor een hogen prys op te dringen. Het XX. beschuldigt hem, dat hy zyn *Koorn* aan de *Compagnie* voor een buitspoorigen prys verkogt had. Het XXI. spreekt van den Heer *Samuël Elsevier*, en zyn wydluftige

tige *Hofstede*, daar hy mede veel *Vee* fokte, *Koorn* zaaide, en overvloedig *Wyn* won, daar hy den handel door hielp bederven. Het XXII. klaagt dat de *Gouverneur* de *Vryburgers* het *Visschen* in *Hottentots Holland* verbood, dezelve tot zyn eigen voordeel aanhoudende, met daar toe 's *Compagnies* *Dienaars* te gebruiken. Het XXIII. behelst dezelve klagt tegen *Francois van der Stel*. Het XXIV. beschuldigt den *Gouverneur*, van *Schapen* gehaalt te hebben van de *Burgers*, zonder die te betalen, in plaats van geld, scheldwoorden gevende. Het XXV. klaagt dat den *Gouverneur* de weggelopen *Slaven* aanhield. XXVI. spreekt van het verkrygen van *Landeryen* door geschenken, en dat zy, die met ledige handen quamen, afgewezen wierden. Het XXVII. bewyft het voorige, door een exempel van een *Burger*, die *Wyn* aan den *Gouverneur* geleverd had, en om betaling komende, met scheldwoorden afgewezen wierd. Het XXVIII. beschuldigt zyn *Ed.* met het weigeren van *Knegts* aan de *Burgers*. Het XXIX. vertoont een ordre der *Compagnien*, waar by haar *Dienaren* verboden word, Land te bezitten. Het XXX. spreekt van de vermindering en aflag der *Huizen* en *Landeryen*. Het XXXI. klaagt, dat 'er een *Generalen Pachter* over de *Wynen* was aan-

gestelt, zynde een geschavotteerden *Dief*, die de *Burgers* op allerley wyzen plaagde. Het XXXII. vertoont een *Request* van dito *Pachter*, om alleen *Wyn* te mogen verko-
pen. Het XXXIII. behelst een klagte tegen 4. gepre-
vilegeerde *Veeslachten*, welke dezen handel alleen vry stont, die de *Burgers* verboden was, op *Geld* en *Lyfstraf*. Het XXXIV. vertoont dat 'er over alle de voor-
noemde geweldenaryen ligtelyk een opstant ontstaan kost. Het XXXV. meld, dat de *Heer Monkerus*, de quade behandelingen over zyn *Perfoon*, zoo na getrokken had, dat hy zyn eigen leven verkorte. Het XXXVI. spreekt van een diergelyk voorbeeld. Het XXXVII. vertoont alle de vorige klagten in 't kort; en het XXXVIII. smeekt aan de *Ed. Heeren Bewindhebberen*, om een gunstige verandering.

Deze *Klaagbrief* overgezonden aan de *Indische Regeering*, quam wel ras ter ooren van den *Heer Gouverneur*; die in tegen-
deel om aan *Zyn Heeren en Meesters* zyn onschuld te vertoonē; een *Tegenschrift* liet opstellen, behelzende: dat de *Vryburgers* *Zyn Ed. kenden voor een vroom en eerlyk Man*, waar op niets te zeggen viel: 't welk hy begeerde dat de *Kaapsche Ingezetenen* zouden tekenen; ten dien einde, hen aan zyn huis ontbiedende, en met *Wyn en Bier*

Bier aanmoedigende, om zyn begeerte te volbrengen, 't welk ook door een getal van ruim 240. Personen geschiede, onder welke vier *Raaden* den voortocht hadden, die van de overige gevolgt wierden, schoon de meeste niet wisten wat zy tekenden, volgens het getuigenis van *A. Bogaart* en *P. Kolbe*.

Deze ondertekening, geschiede echter niet van ieder een; maar, op dat de zaak zyn volle beslag zoude hebben, wierd de *Land-Droft* met zyn *Soldaten* overal rondgezonden, ten huize van de *Burgers*, om dezelye met zachte woorden daar toe over te halen, of zoo niet, met harde dreigementen te dwingen: 't welk niet zonder gevaarlyke opschuddingen toeging. Eenige tekenden tot haar leedwezen, maar andere sloegen zulks plat af, en zeiden: *dat zy hun gemoed geweld aan doen zouden, zoo zy den Land-Droft hier in te wille waren*. Onder anderen was 'er een dronken *Hamburger*, die mede aan des *Gouverneurs* huis ontboden zynde om te tekenen, geenzins zyn naam op het papier begeerde te zetten, voor en aler hy met een goed glas bier beschonken was; de *Gouverneur* vertoonde hem, dat hy mogelyk door den drank onbequaam zou worden om zyn naam te schrijven: maar hy, in tegendeel, riep en schreeuwde:

de: *Edele Heer*, *Bier moet 'er wezen, of ik teken niet*; en toen men hem lustig beschonken had, zette hy zyn naam en ging heen: verscheidene der *Teekenaars*, waaren, om hunne wanbedryven, gegeeft en ebrantmerkt, of ten minsten uit *Indiën* gebannen, zoo dat op hun getuigenis niet veel staat te maken was.

De *Gouverneur* hier mede niet te vreden, liet nu ook streng onderzoek doen, na de *Personen* die het bovengemelde *Klaagschrift* ondertekent hadden. Hier op wierd hem door den *Land-Droft* aangewezen, dat een zekere *Diaken* en *Vaendrig* van de *Burgerye*, *Adam Tas*, buiten twyffel de opsteller daar van zyn zoude; en dat 'er dierhalven om de zaak te ontdekken, niet beter was dan deze by de *Kop* te vatten; gelyk dan deze *Perfoon* ook op den 28. *February* 1706. 's Morgens ten 6. uuren, met geweld, uit zyn bed geligt, alle zyn *Kisten* en *Kasten* gerech- telyk gezegelt, wierd zyn *Lessnaer* van den *Tafel* mede genomen, na dat hy in arrest wierd bewaart, door *Soldaten* met blote degens.

De *Land-Droft* onderzocht, noch daar en boven; verscheidene *Huizen*; en opende de *Lessnaer* van *Adam Tas*, waar in hy een *Copy* van 't voorn. *Klaagschrift* vond: 't welk van den *Gouverneur* gretig aangeno-
men

men wierd; die nu eenig licht begon te krygen, welke Personen het zelve getekent hadden, dien hy voornemens was te vuur en te zwaard te verdelgen.

Tas, ondertuffchen gevangen zittende, kon geen verlof verwerven, om iemand by zich te mogen hebben, zelfs zyn eigen *Vrouw*, wierd door de gewapende *Soldaten* afgewezen. Dit bedryf zyn vrienden finertelyk vallende, namen zy een besluit, om zyn ontslag onder *Borgtogt* te verzoeken, doch te vergeefs, alzo den *Gouverneur* oordeelde, dat hy een misdad van hoog verraad begaan had.

Onder alle deze voorvallen, ontving den Oud Burgermeester *Jan Rotterdam*, een Man van 70. Jaaren, van den *Gouverneur* ordre, om naar *BATAVIA* te vertrekken, om zich aldaar over eenige misdaden, aan de *Kaab* gepleegt, te verantwoorden voor de *Indische Regeering*.

Zyn grootste misdad bestond daar in, dat hy het gemelde *Klaagschrift* mede had getekend, en den *Gouverneur* (zoo als de gewoonte is) in de Kerk komende; niet behoorlyk had gegroet; en of de Man bybragt, dat hy door een zekere quaal, niet kon opstaan, om zyn reverentie te doen, 't mogt niet helpen: hy moest zich te *BATAVIA* verantwoorden, over zyn oneer-

bie

biedigheid tegen den Heer *Gouverneur*. Echter, op aanraden van eenige des *Gouverneurs* vrienden, werd deze order ingetrokken, maar 't was voor weinig tyds; want, door zyn zwakhed, dezelve misdaad noch eens begaande, was 'er geen bidden voor; en men dreigde hem, zoo hy niet goedwillig vertrok, met Gerechts-Dienaars aan boort te zullen laten brengen. De *Gouverneur* (zegt *Kolbe*) zocht zich door dit middel van hem te ontslaan, en zyn goederen magtig te werden; doch wierd daar in, door zyn onverwagte wederkomst, bedrogen.

Nu moesten het de overige *Tekenaars* mede ontgelden; maar om de zaken wis te nemen, nam den *Gouverneur* zyn toevlucht, tot een *Scheepsraad*, van eene ter dier tyd aldaar leggende *Retourvloot*; hen by zich ontbiedende, om over alle deze Onlusten te handelen; maar deze van gemelde wanorder verstendigt, wezen zulks beleefde-lyk van de hand, uitgezondert eenige *Kapiteinen*; in deze *Raadsvergadering* vroeg den *Gouverneur*: of niet best was een *Manifest* tegen *Oproer* uit te geven? Waar op alle de *Leden* eenparig zeiden: dat zulks nooit *quallyk* gedaan was; hier op wierd een *Manifest* gepubliceert, ten dien einde van te voren gereed gemaakt; inhoudende: Een
Klag-

Klagte over het gepalleerde, wegens het *Klaagschrift*; het zelve verklarende voor schandelyk en injurieus; en daarom wel expreffelyk verbiedende, eenige tekening van zoodanige gefchriften, complotten, zamenrottingen en diergelyke; gebiedende dat alle de *Tekenaars* van gemelde *Gefchrift*, zich zonder vertoeven, zouden vervoegen aan de *Overigheid*, om aldaar berouw te toonen, op pœne van anders als *Verstoorders* der gemeene rust, te zullen worden gestraft.

Toen dit *Manifest* angeplakt was, ontstond 'er een grote Oneenigheid, tuffchen de *Burgers*, die nu malkanderen begosten te wantrouwen: want de *Ondertekenaars* van het *Klaagschrift*, wierden overal vervolgt, terwyl de *Onderschryvers* van de *Attestatie*, ten voordeele van den *Gouverneur*, alles verkregen wat zy wilden. De *Gouverneur* verdubbelde zyn *Lyfwacht*, en fteelde een *Nachtwacht* aan, om overal de ronde te doen: hy verbood aan den *Secretaris* voor de *Ondertekenaars* van 't *Klaagschrift* eenigé dingen op 't Papier te fteflen, terwyl hy voor zich zelfs zeer veele bewysftukken liet opmaken, om zyne onfchuld te toonen, en dien volgens zyne *Befchuldigers*, na rigeur der *Wetten*, te *Straffen*; door deze handel was niemant zyn-
ner

ner Vryheyd meer zeker: Ouders en Kinderen, wierden Oneenig, en op elkander verbitterd, gelyk bleek aan den *Land-Droft* die zyn eigen Stiefvader, *Wessel Pretorius*, door gewapende *Soldaten* liet in arrest nemen, toen hy van *Stellenbosch* aan de *Kaab* was gekomen, om te zien wat 'er aangaande dit *Manifest* te doen was; zyn karakter van *Burgermeester*, kon hem van deze schande niet bevryden.

Drie dagen daar na, wierd *Elias Kina* gearresteert, die met den voorn. *Pretorius*, na veel examineerens, weder ontslagen wierd. *Jacob van der Heiden*, *Burgermeester*, *Ouderling* en *Luitenant* van *Stellenbosch*, wierd ook voor den *Raad* gedagvaard, en ter examen gebragt, die de *Hollandfche Rondborstigheid* zoo niet in dit Gewest vergeten had, of hy kost zyne gewaande *Rechters* in overschrokken taal, zoo veel zeggen, weigerende hen te erkennen, dat zy door verbittering, hem mede in arrest namen; hier weder ondervraagt, met bedreiging, dat men, zoo hy niet fluks alles beantwoorde, wat men hem Vragen zou, men wel wist wat men met hem te doen had; maar deze fiere bejegening, zyn iever gaande makende, verweet hy den *Land-Droft* zyn onbillyk bedryf tegen *Adam Tas*, die hy met zyn *Lessenaar*, ook alle de Bewyzen

zen van zyn goede zaak, ontfutzeld had, en dierhalven nu alleen kon praten: deze *Lessenaar* eischte hy weder, en beloofde dan op alles te zullen antwoorden; maar dit antwoord niet van hun smaak zynde, wierd hy verder in arrest gehouden; en den *Raad* stelde een *Getuigschrift* op, ten laste van hem *van der Heiden*, en ten voordeele van den *Gouverneur*. By nadere examinatie werd hem na den *Opsteller* van 't *Klaagschrift* gevraagd, maar hy weigerde dat te ontdekken, en wierd, na eenige bittere bejegeningen, in een donker gat gezet.

Henning Huzing, eene der *Tekenaars*, ziende dat alles hoe langer hoe wilder liep, had in boven gemelde *Scheepsraad* verzocht: dat 'er *Twee*, uit naam van alle de *Vryburgers*, na *Holland* zouden vertrekken, om by de *Heeren Bewindhebberen* de zaken tot een goed einde te brengen: doch dit verzoek geen ingang vindende, schein nu echter van de smaak van den *Gouverneur* te worden, (mogelyk om zoo veel minder *Vyanden* by zich te hebben) dies hy besloot om *Henning Huzing*, *Pieter van der Byl*, *Ferdinandus Appel*, *Jan van der Meerland* en *Jacob van der Heiden*, na 't *Vaderland* af te *Schepen*; van welk besluit hy de *Heeren Bewindhebberen* verwittigden, echter *Jacob van der Heiden* liet men zitten

in zyn naare Kerkèr, terwyl de andere vier Perfoonen aan boort gingen, om de reis naar *Holland* aan te neemen: doch de *Gouverneur* had ras berouw van dit vertrek; dies hy, toen de Vloot onder zeil was, aan boord van een Galjoot stapte, om hen in te haalen, en de bewuste vier Personen weder van de Schepen te ligten, doch dit mislukte.

Toen de Vloot vertrokken was, handelde hy noch erger; *van der Heiden* bleef in den Kerker, zonder dat iemand met hem spreekèn mogt; na vyftien dagen zittens wierd hy geëxamineert; den *Land-Droft* hem lastig vallende met onderzoek na meergemelde *Opstellers* van 't *Klaagschrift*, antwoorde hy weder met een Vraag: *Wie hen magtig gemaakt hadden om hem zoo lang gevangen te houden?* maar kreeg tot wederantwoord: *dat men niet gehouden was hem rekschap te geven, en zoo hy niet wilde antwoorden, dat men hem noch erger logement zou bezorgen;* *van der Heiden* hier op: *In Godts naam, maar Godt zal u werk wel belonen, ik begeere geen wraak te oeffenen:* dit onderzoek geëindigt zynde, wierd hy in noch slimmer Gevangenis geworpen.

Klaas Meiboom, mede in arrest genomen, ontquam het gevaar door zyn ondertekening, van 't *Klaagschrift* te herroepen;

twee

twee andere wierden hier ook toe gedwongen, of zouden by weigering na 't Eiland *Mauritius* gebannen worden: deze dreigementen deden ook noch verscheidene andere de moed ontvallen, die hun eerste getuigenis voor leugenagtig verklaarden, van welke herroepingen de Heer *van der Stel*, in zyn korte *Deductie*, een ampel gebruik maakt, alleenlyk *Adam Tas* en *Jacob van der Heiden* bleven stantvastig, liever alles willende uitstaan, dan hun goede zaak verraden; gelyk ook de Heer *van der Stel* niet goedgevonden heeft, het antwoord van *van der Heiden*, op zyne *Interrogatorien* door den druk gemeen te maken.

Verscheide andere Perzonen wierden ook in hechtenis genomen, en met allerlei dreigementen verschrikt. Een *Sergeant* werd om eenige onbedagte woorden, zoo vreesfelyk door den Heer *Gouverneur* met eigen handen afgeroost, dat hy naauwelyks gaan of staan konst.

De Vrouwen der Gearresteerden, hielden te vergeefs om ontslag harer Echtgenoten aan; eindelyk geraakten 'er twee los, die, eer zy dit geluk mogten genieten, hun leetwezen aan den *Gouverneur* moesten betuigen. *Vander Heiden* al zyn uitgestaan verdriet niet langer kunnende uitharden, werd ziek, en op voorspraak van den

Doctor ontflagen. De *Zegels* op de *kisten* en *kasten* van *Adam Tas*, wierden ook zonder form van *Rechtspleging* door den *Land-Droft* afgenomen, maar hy wierd noch in hechtenis gehouden.

Negen andere *Ondertekenaars* van 't *Klaagschrift*, de *gramschap* des *Gouverneurs* door den vlugt ontkomen, vonden niet goed op zyn *Citatie* te verschynen, maar bleven agter. De *Vice-Landdroft*, uitgezonden om hen op te vangen, nam dit *Ampt* niet naar genoegen des *Gouverneurs* waar, om dat hy van hunne onschult overtuigt was, dierhalven wierd hy op ontboden, en naar *Ceylon* gezonden. De tweede *Citatie* had geen beter uitwerkzel dan de eerste, doch bragt te weeg, dat de *Gedaagden* een *Smeekschrift* overleverden, 't welk veroorzaakte dat zy voor de derdemaal, tegen de protestatien van de *Heeren Swellingrebel* en *Oortman*, wierden ingedaagt, ja ook voor de vierde reis, op verbeurte van alle exceptien, benificien, &c. by *non comparitie*.

Oortman zich gedurig tegen deze *Proceduuren* aankantende, wierd door een opgemaakte *Attestatie* van *Gouverneur* en *Raden*, van *Oproer* beschuldigt, en *Jacob van der Heiden* weder op nieuws verdagt gehouden, dat hy den *Gedaagden* behulpzaam was; dierhalven ontfong hy order om na
Hol-

Holland te vertrekken, doch onder de hand liet de Heer *van der Stel* hem *vander Heiden* bewegen, om zich aan den *Raad* te adresseeren, met verzoek deze ordre in te trekken: *van der Heiden* liet zich daar toe bepraten, en kreeg een jaar uitstel van vertrek.

De *Ingedaagde Persoonen* niet verschynende, poogde men hen, onder voorwenzel van vry geleide, in hechtenis te krygen; verbindende zich de Heeren *Elzevier* en *Bouman*, als borgen, dat zy geenzins qualyk zouden gehandelt worden; maar 't mocht niet helpen, het wantrouwen kon zoo ligt niet weggenomen worden; ook hadden zy alle redenen om het ergste te vrezen. Zy dan niet opdagende, wierden gevonnist om eeuwig gebannen te worden, tien jaaren zonder loon aan de publique werken te arbeiden, en voorts hunne goederen verbeurt verklaart: maar de Heeren *Swellingrebel*, *Heems* en *Bouman*, konden tot dit werk hun toestemming niet geven; maar wilden de zaak aan de Heeren *Bewindhebberen* overlaten; echter na menigvuldige debatten, verwees hun den *Raad*, tot 5. jaarige ballingschap, verbeurtverklaring van Ampten, en 200. *Ryksdaalers* boete; doch de uitvoering dezer *Sententie* bleef agterwege.

De *Ingedaagden* gaven hier op een *Request* over aan den *Fiscaal*, die hen met een trots en verdrietig antwoord afwees; *van der Heiden* wierd weder op nieuws bedreigt, in hechtenis genomen te zullen worden. *Adam Tas* wierd in nauwer gevangenis bewaart, en verzoekende onder borgtocht ontslagen te worden, om zyn Zoontje te begraven, wierd zulks op een onmenfchelyke wyze afgeflagen.

Twee der *Ingedaagden* wierden nu ook gevangen genomen. Maar onder alle deze gebeurteniffen quam op den 20. *February* 1707. het Schip de *Pieter en Paulus* op de Reede van de *Kaap*, aan, medebrenghende de tyding: dat de Heer *van der Stel* van zyn ampt ontslagen, en de Heer *Louis van Assenberg* in zyn plaats aangestelt was; doch hy vond goed dit bericht voor zich zelven te houden, en voer, niet tegenstaande dit alles, met zyne geweldenaryen voort. Maar de *Burgers*, door verscheide *Brieven*, zekerheid van dit alles bekomen hebbende, wierden eenigzints geruft gestelt. Echter deed de Gouverneur *van der Stel*, de Heer *Guiliam du Toit*, op een barbarifche wys gevangen nemen, in voornemen om hem nevens de *Ingedaagden* op nieuws te quellen: de Vrouwen der Gevangenen wierden belet om hunne Mannen te spreken. Maar
de

de *Retour-Vloot*, ter dier tyd aankomende, deed de geweldenaryen een keer nemen; de *Gouverneur van der Stel*, de Heer *Elzevier*, de *Predikant Kalden*, de *Land-Droft Johannes Starrenburg* en *François van der Stel*, wierden aangekondigt door een Brief der *Heeren Bewindhebberen*: dat zy naar 't *Vaderland* moesten vertrekken; in welke Brief deze *Ed: Heeren* hun ongenoegen be-
 tuigden over alle deze onrechtmatige Pro-
 ceduren; met aanwyzing, dat zy hunne
 toestemming niet hadden gegeven tot het
 grote beslag van *Huis-, Land- en Vee-Bou-
 weryen*, die de *Compagnie* voor haar reeke-
 ning begeerde over te nemen, of aan Par-
 ticulieren te verkopen, voorts redresse-
 rende het geen de *Wyn- en Vee-Pacht* be-
 trof: noch zorgdragende en beveelende al-
 le de *Gevangenen* te ontslaan, en op vrye
 voeten te stellen. De nieuwe *Gouverneur*
 quam den 24. *January* 1708. aan de *Kaap*,
 die 'er alles vond, gelyk *Overbeke* in een
 Punt-dichtje te kennen geeft; 't welk wy,
 schoon by een ander geval gemaakt, den
 Lezer niet onthouden willen:

't Hooft van het Hooft de goede Hoop,
 Vond alle dingen overhoop.

Hy vroeg: wat raad ik hem daar in kon geven?

Ik zei: myn Heer 't is een vuil nest;

*Gedult te hebben is hier best;
Wyl gy gedwongen zyt op goede Hoop te leven.*

Dusdanig zyn de verhalen van deze *Onlusten*, die by den toenmaligen Oorlogstyd van zeer slegte gevolgen konden geweest zyn; maar door het wys bestier der *Ed. Heeren Bewindhebberen* tot een goed einde gebragt wierden. De Heer *van der Stel*, in 't *Vaderland* gekomen, gaf eene *Deductie* ter zyner verdediging over, waar van wy meermalen gesproken hebben, maar wierd in een *Contra-Deductie*, door de *Kaapsche Ingezetenen* beantwoord en wederleid. Eer wy evenwel van deze zaak afstappen, zullen wy eenige *Vaerzen* van de Heer *de Marre* uitschryven, op dat den Lezer zien moge, wat oordeel dezen voortreffelyken Dichter van gemelde *Onlusten* heeft. Hy zingt dan in zyn *Eer-Kroon* voor de *Kaap de goede Hoop*, aldus:

*Ginds, daar de wolken op een rei van bergen
rusten,
Rivieren vormen, tot bevogtiging der Kusten,
Legt DRAKENSTEIN: een ver van een ver-
spreid gebucht,
En hier, daar 't lomm'rig woud de kruin beft
in de lucht,*

't Ver-

't Vermaaklyk STELLENBOSCH, in klaver-
 ryke weiën;
 Noch nader, daar wy in Plantaadje spelemeiën,
 CONSTANCE: een lust Paleis. O Heerelyk
 Gesticht!
 Schoon u de booze nyd voorheen vloog in't ge-
 zicht,
 U vloekte, als of gy 't heil van dezen Uithoek
 drukte,
 En 't voordeel van den bouw de Burgery ont-
 rukte,
 De bitze laster heeft vergeefs op u gewoed:
 Uw yver schenkt aan ons dat heerlyk druiven
 bloed,
 Welks kragt de Ziel verkwikte!

En wat verder,

Maar als de sterveling, bevryd van 't lastig juk
 Des bitt'ren tegenspoeds, door 's hemels milde
 zegen,
 Den Vrede smaakt, en eer en schatten heeft
 verkregen,
 Zien wy niet zelden hoe de weelde hen vervoert.
 Hy, in zyn nedrigheid gelukkig, niet beroert
 Door helsche Monsters, die op schatbezitters
 azen,
 Word, door zyn overvloed, wellustig, opge-
 blazen,
 Onhandelbaar, en door de baatzucht weggerukt.

Behoeftiger dan toen hem d'armoë heeft gedrukt.
 Dan sluipt de Wangunst in de Ziel der Onder-
 zaten;

't Verbastert Volk durft dan 't geluk zyns
 Naastens haten;

Begeert dat d'Overheid voor zich alleen geniet
 Den bloten eernaam van meestresse in dit gebied;
 En dat schoon zy den staat door wys beleid doet
 bloeijen,

De schat des Lands moet in der Burg'ren kisten
 vloeijen;

En stookt om dat genot, het Twistvuur in den
 Staat.

Dus was 't ook hier gestelt; een onverzoenbren
 haat,

Een sporeloze nyd, een bitter wanvertrouwen,
 Wyl d'Overheden, vette en vruchtbare Akkers
 bouwen,

Verbeert de harten van een deel der Burgery,
 De Tweedragt, Vyandinder OOSTER MAAT-
 SCHAPPY,

Voor eeuwig werkzaam om den Vreë naar 't
 hart te steken,

Zwaait haar gevloekte toorts, om 't Oproer
 aan te kweken;

Gelyk een wolk, door vuur en dampen fel ge-
 perst,

Een rommelend geluid veroorzaakt eer zy berst,
 En scheurende, uit de breuke, een drom van on-
 weër winden,

En

*En heete blixems schiet, die huis en hof ver-
sinden;*

*Zoo woeld het zinloos volk door geen ontzag
gestuit,*

*Het mort, barst met geweld tot daadlykheden uit;
't Verbreekt de banden die hen onderling ver-
bonden;*

*Het recht der Overheid word opentlyk ge-
schonden:*

*Terwyl 's Lands Hoofd uit wraak de wrevelle
Burgers plaagt,*

*Hun voordeel fnuikt, of hen uit have en erf
verjaagt,*

*Hen zwerven doet op 't vlak der tuimelende
vloeden,*

*Dus zag men 't wreevlig volk tot 's Lands ver-
woesting woeden,*

*De Burgerliefde en Vreë gebannen uit deez' oort;
Tot dat de Maatschappy door nooddwang aan-
gespoort,*

*(Gelyk een zorgende Arts, die, om een wond
te heelen,*

Ook d'onbedorve met de kankerige deelen

*Van't Ligchaam scheid, eer't vuur door al de
leden slaat)*

Het dreigende gevaar afweerde van den Staat.

Aldus deze Beroerte, zoo kort als moge-
lyk is, afgehandelt hebbende, arriveeren
wy weder tot AMSTERDAM, daar wy in

den jaare 1710. een nieuwe *Opfchudding* aantreffen; doch van vry minder gewicht, die wy echter, om dat het op eene *Historie* of twee min of meer niet aankomt, ook hier plaats zullen geven: *de Verscheidenheid Vermaakt*, zeggen de Latynen.

In 't begin des voornoemden jaars, begaven zich eenige vreemde *Wervers*, van wat Natie is onbekend, ten Huize van een zekeren Waard, *Jan Orak* genaamt, woonagtig op de *Cingel* over de *Luthersche Nieuwe Kerk*, alwaar zy de aankomende *Gasten*, met geld en beloften, wisten te bepraten, om dienst te nemen; en mogelyk (zoo men met recht vermoeden mag) in dronkenschap of door dwang. Maar op den 21. *February*, ontfont 'er een geweldige Tumult aan 't voornoemde Huis, alzoovyf van deze aangenomene *Gasten*, aldaar tegen hun wil en dank opgesloten, na middelen omzagen, om uit hunne gevangenis te ontvlugten; zy wisten hier op eene der Vensters van het *Agterhuis* op te breken, met intentie van zich aldus van boven neêr te laten; maar de eerste waaghals had het ongeluk van boven neer te vallen, en zich deerlyk te bezeeren, brekende door den geweldigen val, zyn eene been; deze smert deed hem jammerlyk schreeuwen en kermen, zoo dat de rondom woonende *Buuren*,

ren, dit ongewoon gerucht hoorende, van alle kanten toefchoten, om te zien wat 'er te doen was; ondertuffchen poogden zyn andere *vier Makers* ook naar beneden te komen, doch by gebrek van de nodige gereedschappen, viel de tweede ook van boven, en bezeerde zich mede zeer deerlyk. Hier op quamen de Buuren wat nader, en vroegen: wat de oorzaak van dat gekerm was? zynde zy in de verbeelding dat 'er een party Dieven in huis waren, die van achteren een uitweg zochten, om te ontkomen. Maar zy kregen, tot haar verwondering, van deze *vyf Personen*, dit bericht: dat 'er *twee en dertig Personen* in dit huis waren opgesloten, die door listigheid bepraat waren om dienst te neemen, en nu reeds al eenige weken aldaar in gevangenis gehouden, ter tyd en wyle men hen naar de plaats van hunne destinatie zoude vervoeren; en dat zy zeer qualyk getracteert waren, moettende, wildenze iets eeten of drinken, alles voor een schandelyke buitensporige prys aannemen; zoo, dat men hen voor een pond Spek 7 ft., en voor een halfje Brandewyn 4 ft. in rekening had gebragt, en alle andere dingen na proportie; dat zy dierhalven hadden getragt, deze wreede gevangenis te ontkomen; maar nu zoo elendig in dit voornemen, door hunnen
val,

val, waren belet; verzoekende voorts om assistentie van alle eerlyke Liedén. De Buuren maakten het voorgevallene aanstonts aan de voorbygangérs bekennt, die door een grote toeloop versterkt, de *Waard* toeriepen: dat hy alle die hy in zyn Huis gevangen hield, had los te laten, of datze hem met geweld daar toe zouden dwingen. Hy en zyn *Wyf* zeiden: behalven deze geen Volk meer in Huis te hebben; ja de *Waar-
din* ontzag zich niet, zulks met een valschen Eed te bevestigen. De vergaderde menigte geen genoegén in deze betuigingen nemende, wilden recht weten wat van de zaak was, en begosten ernstiger taal te voeren, die mogelyk eerlang tot dadelykheid zou uitgeborstén hebben; maar de *Waard* en zyn *Wyf*, ziende dat hier geen praatjes zouden helpen, maakten de *Gevangenen* los, die met de voornoemde *vyf* een getal van *twee en dertig Personen* uitmaakten, en zoo verwildert uit hunne oogen zagen, door gebrek aan nodig onderhoud, dat een ieder medelyden met hen kreeg; en door meedogenheid getroffen, deze arme menschen aanstonts mildadig zoo veel geld gaven, dat zy hunne honger konden stillén. Onder alle deze was 'er een zekere *Jongeling*, die aldaar mede opgesloten, en wel *vyf* weken vermist geweest was, woonende

de zyne *Ouders* in de *Goudsbloem-straat*, die te vergeefs na zyn wederkomst hadden verlangd, en in al deze tyd taal noch teken van hem gehoord of gezien hadden. Toen men meende, dat zy alle ontsnapt waren, quam 'er noch een voor den dag, zynde mede in een erbarmelyken staat, deze had gelyk de andere, zich zonder vuur moeten behelpen, en was voor de koude onder het bedde-stroo gekropen; maar had, dit gerucht vernemende, de gelegenheid ook waar genomen om te ontkomen. Midde-lerwyl kregen de *Heeren* van den *Gerechte* van deze opschudding kennis, en de Heer *Hoofd-Officier* zond 'er een party van zyn *Dienaars* na toe, doch de *Waard* en *Waar-
din* vrezende voor slechte gevolgen, hadden zich ondertusschen te zoek gemaakt, zonder dat men weet waar zy, of de voor-
noemde *Wervers* vervaren zyn. De *Ge-
rechtsdienaars*, om het Huis voor plondering te bevryden, bezetten het zelve, en ver-
der liep deze zaak aldus ten einde.

In *Noord-Holland*, is op zommige *Plaatsen* *Tolvryheid* voor zekere *Bieren*, aldaar *Kuit* genaamt; doch de onbehoorlyke flui-
keryen onder dit pretext gepleegt, gaven aan den *Pachter* over **ALKMAAR** en den *Resforte* van dien, in den jaare 1714. ge-
legenheid om eenige van de voornoemde *Bie-*

Bieren, of die onder dezen naam vervoert wierden, aan te halen; men was voornemens alle devoiren aan te wenden, dat de voorn: *Bieren* verklaart mogten worden, aan den *Accyns* onderworpen te zyn, maar dit kon zoo stil niet toegaan of het gemeene Volk kreeg van deze dingen kennis, dat jaloers over haar oude Privilegien, zulks voor een inbreuk van haar gerechtigheden hield, zonder te letten dat een onbehoorlyke *Sluikhandel*, de voornaamste redenen daar toe gegeven had; dies begonnen de gemoederen te murmureeren, en alles zich tot een geweldige *Oploop* te schikken, die ook uitborst op *Zondag avond*, den 7. *October*, voor het huis van den *Impostmeester Canje*, woonende op het *Dronkenoort*. Het *Canailje* vergaderde aldaar in een groote menigte, sloeg met geweld de *Deur* open, terwyl de *Pachter* met een van zyn bekenden achter in 't *Tuinhuis* zat; maar wel haast door dit onzinnig gebulder, alzoohy zich zynes lyfs niet zeker oordeelde, de vlugt nam. Toen begonden zy het huis te plonderen, smeten de boeken, daar de *Rekeningen* der *Impost* in geschreven stonden, op de straat, en bedreven allerly moettwil. Ondertusschen speelde de *Wind* door de opene deuren op het vuur in de *Keuken*, 't welk zoo een geweldige vlam veroorzaakte,

zaakte, dat de vonken uit het huis stoven, waar door eindelyk brand ontfont, zoo, dat dit huis genoegzaam geruïneert wierd. Eenige tyd daar na stroomde men onder 't gepeupel uit, dat men by het doorbladeren der *Boeken* bevonden had, dat eenige *Magistraats Personen* mede deel aan de *Impost* hadden, en met den *Pachter* waren geaccompagneert: door welk gerucht, een nieuwe verbittering in de muitzicken hoop ontfont; welke, alhier vernielt hebbende al wat zy konden, met alle man naar 't huis van den *Pachter Cromhout* trokken, staande op de *Zaatmarkt*, in meening om hier desgelyks hun rol te speelen, gelyk zy ook al werkelyk begonnen hadden, toen zy wel te pas door de vigilantie der *Magistraat* en *Burgers* gestuit wierden, en eindelyk geheel verstrooit raakten.

De beruchte *Windhandel* van den jaare 1720. heeft ook verscheidene *Opschuddingen* verwekt; niet alleen in *Engeland* en *Vrankryk*, maar ook in onze *Nederlanden*; en voornamelyk in *Holland*. Deze *Attiekraam* is te veel bekend, om 'er wydlopig van te spreken, doch wy kunnen dezelve zonder stilzwygen niet passeeren; en indien eene algemeene *Zotheid* onder de *Beroertens* en *Onlusten* van 't *Verstand* te tellen is, mogen wy 'er met recht een woord van zeggen,

gen, te meer daar deze *Bubbel-Negotie* niet zonder buitensporigheden gedreven wierd, die aanleiding tot dadelykheid gaven.

Jan Law had met zyn nieuwe *Ontwerpen*, *Vrankryk* en *Engeland* in rep en roer gestelt, en had de gemoederen zoo weten te betoveren, dat hy zich op een listige wyze, ten behoeve van de Kroon *Vrankryk*, van 't geld der Onderzaten had weten meester te maken. Hy was de uitvinder der *Wind-Negotie*: zyn *Concepten* behelsden nieuwe *Projecten* om handel te dryven op de *Zuid-Zee*, en de Rivier van *Mississippi*, in *Louisiana*, in *Noord-Amerika* gelegen. Deze nieuwe *Negotie* behaagde de *Hollanders* dermate, dat *Zotten* en *Wyzen* beide hun geld en welvaart te kosten lagen, om deel aan de gewaande schatten te hebben; wel haast zag men de allerzinneloofte *Projecten*, *Ontwerpen* van nieuwe *Compagnien* van *Commercie*, *Navigatie* en *Assurantie* te voorschyn komen. De eene Stadt poogde den andere den kans af te zien. Die gaf voor dat zyn gelegenheid uitnemen tot den *Koophandel* geschikt was; deze zou een nieuwe *Haven* aanleggen; terwyl andere *Voornamen* om een nieuwe *Vaart* te graven, ter lengte van eenige *Mylen*, om des te gemakkelijker aan de *Zuider-Zee* te komen; en deze *Projecten* spraken niet dan

van

van 't inleggen van *Millioenen*. Steden, daar naauwelyks zoo veel stuivers of duiten in gevonden wierden, als zy van *Gulden*s spraaken, speelden meede; er op dat men 'er te beter van overtuigt zyn mag, zullen wy 'er een *Lyst* van laten volgen, met de *Sommen* die ieder in 't byzonder wilden laten intekenen:

<i>Gouda</i> , een <i>Capitaal</i> van	10	<i>Millioenen</i> .
<i>Harlingen</i> .	16	
<i>Vlissingen</i> .	30	
<i>Dordrecht</i> .	8	
<i>Hoorn</i> .	20	
<i>Purmerende</i> .	5	
<i>Monnikendam</i> .	20	
<i>Alkmaar</i> .	24	
<i>Edam</i> .	16	
<i>Medenblik</i> .	16	
<i>Enkbuysen</i> .	20	
's <i>Gravenbage</i> .	10	
GELDERLAND.	18	
<i>Muiden</i> .	5	
UTRECHT.	10	
<i>Naarden</i> .	5	
<i>Weesp</i> .	15	
<i>Zwolle</i> .	10	
<i>Hasselt</i> .	8	
<i>Kampen</i> .	15	
<i>Schiedam</i> .	6	
<i>Veere</i> .	25	
<i>Del't</i> .	6	
<i>Rotterdam</i> .	12	

Gravenbage een Generale Compagnie met een Capitaal van Amsterdam een Assurantie Compagnie.	100 Millioenen.
De VEREENIGDE NEDERLANDEN een dito.	12. . . . .
Middelburg een Assurantie Compagnie.	75. . . . .
— een Commercie Compagnie.	200000. P. VI.
	10. Millioen.

Zulke Sommen waaren het, daar elk van sprak, en daar elk deel aan hebben wilde; want men verwachtte niet minder, dan een nieuwe *Peru* te zullen vinden. Alle *Negotien*, behalven deze, stont stil. *Schoenlappers* en *Kruyers* handelden mede in 't gros: en het gedurig verquanselen der Ingeteekende *Actien* baarde niet wëinig ontroering onder de *Kooplieden*, die meê door de algemeene *zothed* waaren getroffen; alzoo ieder de eerste wilde zyn om deze onnaadenkelyke rykdommen magtig te worden; doch de *Wel Ed: Gr. Achtb. Magistraten* van AMSTERDAM, LEIDEN en HAARLEM, konden hunne goedkeuring aan deze *Wind-Negotie* niet geven, maar wezen de gemaakte *Projecten* van de Hand: zoo, dat een zeker *Dichter*, om den roem dezer brave *Regenten* in achtinge te houden, dit volgende *Klink-Dicht* in het Licht gaf:

De Pest der Koopmanschap in Gysbrechts Stadt ontstoken,
 Door Fransche en Britsche lucht, en heillooze Eigenbaat,
 Wierd baast gestuit door vlyt dier wyze Magistraat;
 Waar door die damp weer scheen in d' Afgronds poel ge-
 doken.

Maar iste Rotterdam weer felder uitgebroken,
 't Geen zich van Stadt tot Stadt verspreid en overstaat,
 En doet veel Woekraars en bedriegers, 's Avonds laat,
 Verbit op 's naastens roof, als Avondwolven spookten.

Doch Amsterdam bied pal dien Hydra tegenspits,
 Govolgt van Leiden en van Haarlem, als een trits
 Van stonkersteenen, aan de sluyer Kroon der Vryheid.

o Vrye Bataviërs! volg deez' pryswaarde steen,
 Betrapt uw eed en pligt, ten besten van 't gemeen,
 Dan ziet men 't Land herstelt, gewreeft in rust en blyheid.

En gelyk dit tot lof der voornoemde
 Magistraten strekt, zoo kunnen wy niet
 voorby, om nochein *Klink Dichtje* by te
 brengen, waar in niet onduidelyk gezin-
 speelt wierd, op de overige Steden, die
 door de harde storm van deze *Bubbelwind*
 ongemeen veel te lyden hadden: waar in
 ook te gelyk aan de *Welmeenende*, door dit
 Opschrift, een Waarschouwing door het
 volgende gedaan wierd.

LET OP 'T END.

*Met Muts en Pekbroek is het Vry-Gewest gewonnen
Riep onlangs een Matroos: maar 't zal langs de ze baan,
Die Deugt en Dapperheid doet agter 't Neeffchap staan,
Door Broekjes van Fluweel wel haast zyn afgesponnen.*

*Noch zag men 't daar door niet ten enden aangeronnen,
Viel geen vergifter pest op zyne welvaart aan:*

*Zag men de baatzucht niet in Zee-en Standertwaan:
Die hem de magt sterkt en vernagelt 's Lands Kanonnen.*

*Om die te styven, en met magt te treén op zy,
Rees deze doller Rook-en Windverkoperij,
Een woede, daar het recht de kroon spant, niet te dulden.*

*Maar wie zal van 't Gemeen den Paus doen in den ban?
De Hofpluim ryst 'er door, het Koorkleed groeid 'er van.
En, mist de kaats, men hangt hier niemand o n zyn schulden.*

Dusdanige Geschriften, Pasquilleuse Prenten en Toneelspelen quamen dagelyks in het licht, terwyl de doller razerny, van dag tot dag aangroeide. Te AMSTERDAM voornainelyk, woelden Christenen en Smouzen zoodanig onder een, dat men naauwelyks de Kalverstraat kon gebruiken; want aldaar hadden deze Windkopers haar gewoone rende-

rendevous in de *Koffihuizen*: maar voornamelyk in 't *Engelsche Koffihuis*. Hier liepenze in en uit, met zulk een geweld, en onzinnig geroep en getier, dat men gemeent zou hebben, dat 'er weder een nieuwe *Oproer* der *Wederdopers* voor handen was. Het *Gemeene Volk*, niet agter 't geheim konnende komen, quam met geheele troepen uit de *Agter-Straten* naar den *Dam* en de *Kalverstraat* afzakken, om ooggetuigen van de verwarring dezer *Windbandelaars* te zyn: die hier en daar by kleine en grote partyen, op de *Straat* en in de *Stoepen*, de pryzen der *Actien* malkander zoo stil in 't oor luisterden, dat men vermoed zou hebben, datze de allerwigtigste geheimen verhandelden; terwyl andere schreeuwden: *Wie koopt 'er Acties op Muiden, Weesp, &c.* deze *Omroepers* wierden de *Hoeden* en *Paruiken* van 't *hoofd* gehaalt door de *Jongens*; dit duurde verscheide *Dagen* agter een, tot eindelyk op den 5. *November* des voorn. Jaars, het *Gepeupel*, door dit onzinnig tierren, gaande geworden, met alle man naar 't *Engelsche Koffihuis* liep, om aldaar met smalen en schimpen, de uit-en ingaande *Windnegotianten* te verwelkomen. Hier raakte men eerst aan 't kyven en schelden, en wierden voorts de *Kooplieden* door de

Jongens aangerant, een der eerstgenoemde, mede uit het huis komende, en door de *Jongens* van zyn Hoed en Paruik berooft werdende, beloofde dezelve om hunne baldadigheid helder te zullen afroffchen: dit was genoeg om de geheele rest gaande te maken, welke met alle man aan 't graven en werpen van Straatsteenen vielen, die als hagel in 't hondert gesmeten wierden; toen ging men aan 't stormen op 't voorn. *Koffiehuis*, en wel haast waaren al de glazen ingegooit, terwyl de *Bubbelheeren* om een goed heenkomen zagen. Het Huis zag 'er 's anderen Daags vreeslyk gehavent uit, en men vreesde voor een nieuw geweld en algemeene plundering; maar de *Ed. Gr. b. Heeren* van den *Gerechte* gaven den 6. *dito* een *Waarschouwing* in 't Licht, waar by ieder bevolen wierd, zich stil en vredig te houden, op pøne van als een *Rebel* en *Verstoorder* van de *gemeene Rust* te zullen worden gestraft. Dit deed de voorgenome plundering achter blyven; gelyk ook deze geheele *Afkiekraam* eerlang zoodanig verviel, dat verscheide *Kooplui*den van rang, die wat te veel van deze *Bedrivers* by de neus gevat waren, zich genoodzaakt zagen, om alles te verkopen, en met een kale beurs en een beroit hooft na *KUILENBURG* en *VIANEN* te wyken,

ken, om aldaar in de stilte dier Steden,
des te beter hunne dwaasheid te kunnen
beklagen, en hunne *Crediteurs* te ontsnap-
pen.

Zie hier noch, eer wy 'er van afstappen,
de *Pryscourant* van alle deze *Actien* opge-
maakt door de *Omroeper* der *Windnegotie*,
met vragen en antwoorden:

Hoort *Steeelui*, *Burgers*, *Boeren*, hoort

'K Heb *Actien* van alle soort,

By *Regimenten* en by *hopen*,

Wie wil 'er goedkoop *Acties* kopen?

Daar he'je DORT als d'eerste Stadt?

" *Die Acties dorren dat je 't vat.*

Nu ROTTERDAM dat 's niet te spotten?

" *Die Actien zyn al aan 't rotten.*

Wel nu SCHIEDAM, wat zyn die waard?

" *Een borrel of een Varkenstaart.*

Daar 's WOERDEN met haar *Tichelsteenen*?

" *Die Actien zyn om te weenen.*

Wel DELLEFTSHAVEN t'zaam met DELFT?

" *Ach die zyn minder als de helft.*

Wel nu 'i vermaaklyk 's GRAVENHAGEN?

" *Al wie ze koopt zal 't zich beklagen.*

Wel UTRECHT, met zyn *nieuwe Vaart*?

" *Die zyn geen Sleuteldragen waard.*

Wel hei, wat bie je dan voor HOREN?

" *Die volle Hôren loopt verloren.*

Ook niet EDAM of PURMEREND,

- " *Die prullen hebben 't voor hun krent.*
 Nou MEDENBLIK dan of ENKHUIZEN?
 " *Breng vry die Acties by haar Buizen.*
 Wel VLAARDINGEN of M^AASLANDSLUIS?
 " *Die Nettenbreyers zyn niet pluys.*
 Nu MONN'KENDAM dat 's wat te zeggen?
 " *Die bubbelform is ook gaan leggen.*
 Wel nu zie daar, dat 's ALLEKMAAR?
 " *Voor Zee-negotie veel te naar.*
 Wel ja op MUIDEN dan, of NAARDEN?
 " *Die ſcham'le bloeds zyn niets van waarde.*
 Komt neem dan WEESOP, heel goed koop!
 " *Weg met die Varkens bubbels, loop.*
 Wel nu TERGOU, met *Vlas* en *Pypen*.
 " *Die leggen gapende al op 't gypen.*
 Nu HASSELT, EMDEN, STEENWYK, ZWOL?
 " *Die zyn noch erger, ben je vol.*
 Wel koopt dan in de *Zeeuwſche Steden*?
 " *In Oorlog goed, maar niet in Vreden.*
 Wel is 'er niemand die wat bied?
Zoo geef ik al den brui voor niet.

Dusdanig was de beklagelyke uitflag, van alle deze ſchone ontwerpen. Die nader Onderrechting van deze malle *Koop-handel* begeert, kan tot zyn genoegen te recht raken, in het *Groote Tafereel der Dwaasheid*, zynde een boek in *Folio*, vol *projecten*, *Gedichten*, *Toneel-Speelen* en *Spotprenten*, op dit onderwerp gemaakt; en
 nu

nu noch by de *Boekverkopers* te vinden.

In den Jaare 1731. had men weder een nieuwe Opfchudding te AMSTERDAM; den 24. November, 's Morgens zag men een *Schip* den *Buiten-Amstel* doorvaaren, geladen met *Hammen*, *Worsten*, *Spek*, &c. maar de *Schipper* was voornemens, deze vragt, zonder Accyns binnen de Stadt te brengen; doch de zaak was zoo heimelyk niet belegt, of lekte uit, en wierd aangebragt aan 't Comptoir van 't *Vleeshouwers Gilde*. De *Overluiden*, van deze *Sluikbandel* verwittigt, besloten om hun wettig recht te handhaven, op het zelve *Schip* en Goed, een exploit te doen: ten dien einde medenemende tot assistentie, eenen *Willem Brunt*, als *Geauthoriseerden*, om voorz. Goederen in beslag te nemen. Deze Man woonde op het *Schape Plein*, op de hoek van 't *Rokkin*, en had zoo dra hier van geen kennis, of deed een *Attacque* op het *Schip*, daar hy boven op ging zitten, en een pyp Tabak rookte, zonder zich aan de toevloeyende menigte volks, dat van alle kanten quam afzakken, te krennen; onder welke egter eenige waaren, die hem kennende wierden, toen hy door de hooge *Amstelsluis* in de Stadt quam; Hier op ontstont een gerucht, dat voorz. *Willem Brunt*, de Verklikker was, die nu,

daar en boven, noch de stoutheid had, om opentlyk als in triomf de Stadt in te vaaren. De menigte volgde het *Schip*, langs den *Binnen-Amstel*, tot op de *Doelensluis*, die het zelve door moest passeeren, om op de *Fluwcele Burgwal* achter de groote *Vleeshal* te komen: maar toen nu het *Schip* door de *Doelensluis* schoot, op welke een groote party *Canailje* verzamelt was, begondenze zoo vreesfelyk met steenen te werpen, dat *Willem Brunt* genoodzaakt wierd, om een veilige schuilplaats onder de Luiken van het *Schip* te zoeken. Het *Schip* echter, liet men eindelyk ongemoeit passeeren; maar het geweld viel nu op 't Huis van den voorn. *Willem Brunt*; roepende ieder om 't hardste: *Hier woont de Verklikker*; maar het bleef niet lang by enkel roepen en schreeuwen. De *Jongens* namen de voortocht, om met steenen in de Glazen te werpen, die van den woesten hoop verder gevolgt wierden, en tot een blyk van haare rechtvaardige Justitie, ook de *Vrouw*, die boven op de *Kamer* woonde, en geen de minste schult had, noodzaakte te vluchten, doordien de steenen zoo hoog vlogen, dat *Zy* aldaar niet meer veilig was: toen ging men aan 't plunderen, zonder dat de *Gerechtsdienaars*, afgezonden om deze wanordre te stuiten,

he

het onzinnig geweld konden beteugelen. Een *Wynkopers Knecht* speelde hier den voornaamsten rol, geaffisteert door verscheidene, die met geheele voorschoten met steenen, te gelykaanquamen. Dit onzinnig geweld deed verscheidene Menschen daar na toe trekken, om ooggetuigen te zyn van het geene 'er omging. Dit bragt een onnoemelyke meenigte by een; waar van zommige uit nieuwsgierigheid, andere uit baldadigheid quamen, om het begonnen Treuspel te zien affpelen.

's Avonds ten 8. uren, zoo dra de *Ratelwachts* aan hun *Corps de Garde* gelezen waren, kregen zy ordre om het Huis te bezetten, gelyk geschiedde; by welke gelegentheid vier der *Muitemakers* in hechtenis wierden genomen. 's Anderen Daags wierd het Huis door *Schout* en *Dienaars* bezet; die, om alle zamenrottingen voor te komen, begeerden: dat niemant op het *Schapen Plein* stil zou blyven staan, en die niet goed schik heenen ging, wierd daar toe met geweld en dreigementen genoodzaakt; dit heeft aldus drie dagen geduurt, maar eenige *Burgers*, in de Wapenen gekomen, bragten alles weder in stilte. De vier voornoemde *Gevangenen* moesten hunne *Oprocrigheid* met haar rug boeten, wordende in 't heimelyk met Geesselslagen beloont, en ver-

verder voor eenige tyd buiten de Stadt en derzelver Jurisdictie gebannen.

In 't volgende Jaar 1732. was te AMSTERDAM weder een nieuw tumult , voor het Huis van Doctor *Reinestein*, wonende op de *Heeregragt*, het sesde huis van't *Konings-Plein* na de *Vyzel-Straat*. Deze Heer had een *Dienstmaagt*, die beschuldigt wierd, van haar *Juffrouws Coulang* te hebben gestolen; de vermoedens vermeerden zoodanig tot haaren laste, dat voorn. *Doctor*, en zyn Huis-Vrouw, daar van kennisse gaven aan de *Ed. Heeren van den Gerechte*, alzo de voorz. *Coulang* nergens te vinden was, en men alle zekerheid had, dat dezelve binnen 's Huis gestolen moest zyn. De *Dienstmaagt* betuigde wel hoog en laag, dat zy van de aangetygdten Dieffstal onschuldig was, en nergens van wist, maar wierd echter in verzekering genomen, en in hechtenis gebragt, alwaar de Heeren *Schepenen* haar na een wyl zittens *condemneerden* om publiccq Gegeeffelt en eenige Jaaren in 't *Spinhuis geconfineert* te worden; welk Vonnisse ook aan haar is volbragt, zonder dat zich iemand opdeed om haar van dezen Dieffstal te zuiveren. Maar omtrent een half Jaar daar na, namelyk op den 23. *October* des voornoemden Jaars, ontstont 'er een ongewoone beweging in de Stadt over dit voor-

voorval: Daar liep onder het gemeen eên vliëgend gerucht, dat de *Bleker* van den voorfz. *Doctor* aldaar aan Huis was gekomen, met de vermiste *Coulang*; die hy, zoolmen zeide, in des *Juffrouws* Onderrok had gevonden. Wat 'er van zy, dit is zeker: dat 'er een groote meenigte Volks voor het Huis begon te vergaderen, waar zich eenige onder voegden, die voorgaven, uit de mond van den *Bleeker* gehoord te hebben: dat de *Dienstmaagt* onschuldig was Gegeeffelt, alzoohy het voorn. Juweel weder gebragt had. Dit was genoeg om een hoop onbefuift volk gaande te maken: op alle Gragten en Straten stonden geheele troupen van Menschen, ieder had 'erden mond vol van, zeggende elk zyn oordeel, 't welk meest ten voordeele van de *Dienstmaagd* was. Eindelyk na veel over en weer praten, begon het *Rapailje* van wraak te fpreeken, de eene den andere aanmoedigende, tot dat de *Jongens*, het fpel begonnen, met de Deur te fteenigen; 't welk zoolfors toëging, dat met 'er haaft alles wat breekbaar was aan flarden vloog, nadien fchier alle de Straatfteenen voor dat Huis uitgegraven en door de Glazen geworpen wierden, dat het daverde. Een fraaye *Porceleinkas* in de Zykamer ftaande, wierd geheel vernielt. De toevloed van

Volk

Volk was zoo groot, dat 'eraan de overzyde van de Gragt, vier Personen dood gedrongen wierden. Het razende gespuis sprak ondertuschen, van in passant ook de *Burgermeesters* huizen op dusdanigemanner aan te tasten: Echter waagden het den Heer *Hooft-Officier* met de Heeren *Schepenen*, om inspectie te nemen, van het geen aldaar gepleegt wierd; die ook uitterlyk den razenden hoop in stilte bragten, en met goede woorden tot rust vermaanden. Een zekere *Gerechts-dienaar*, sloeg met zyn rotting, zonder ordre, een daar bystaande *Schoenmakers-Gezel*, maar de *Hooft-Officier* nam dit euvel op, verbood zyn voorbarigen *Dienaar*, en beloofde de *Schoenmaker* te vreden te zullen stellen, die op ordre van den *Hooft-Officier*, aan zyn Huis ontboden, met vier goude *Ducaten* beschonken wierd.

De Heeren van den *Gerechte*, om alle verdere wanordre te stuiten, lieten 's Namiddags deszelven daags, een *Waarschouwing* publiceeren, waar by ieder bevolen wierd alle Tumultueuse vergaderingen te myden; en wierd daar en boven aan den Aanbrenger van den eersten *Belhamel* van dezen *Oproer*, een *Premie* van 1000 Gl. beloofd.

De *Burgery* van de naastgelegene Wyken,

ken, op ordre van hunne *Officieren*, ondertuffchen in de Wapenen gekomen, bezetteden de *Heere-Gragt* van 't *Konings-Plein* tot aan de *Vyfelstraat*, na alvorens ruimte onder het *Jan Hagel* gemaakt te hebben; zy bleven noch eenige dagen in 't Geweer aldaar post houden; tot dat alles zich weder tot rust begon te fchikken, en zy voor hunne trouwe dienften, in den Doelen treffelyk getracteert wierden.

't Luft ons ook met korte woorden een weinig te zeggen van den beruchte *St. Jansdag*, die in den Jaare 1736. zoo veel ongeruftheid verwekte onder het Gemeene Volk, doorgaans al te licht gelovig; 't welk bleek aan een zekere Stadt in *Zeeland*, waar van getuigt word, dat de *Burgers* ten dien tyde, zynde den 27. *Ju-ny*, door de *Boeren* gewaarfchouwt wierden, dat 'er in een oud vervallen huis, een party *Roomsgezinden* op haar luimen lagen, om de *Proteftanten* onverhoeds op 't lyf te vallen; ieder quam hier op in de Wapenen, om den Vyand te keer te gaan, die men by nader onderzoek, bevond een party *Vleermuyzen* te zyn.

Maar om niet te wydlopig te zyn, zeggen wy alleenlyk dat het gevoelen der *Roomsgezinden* in twederly concepten beftond; beide geground op gewaande *Prophetien*.

phetien. Volgens het eene gevoelen zou de Werelt vergaan op deze *St. Jansdag*, die te gelyk met eenige beweeglyke feestdagen, by de *Roomfchen* beter dan by my bekend, op een ongewoone wyze in den *Almanach* viel; zoo dat men diergelyken nauwelyks om de hondert Jaaren eens zag. Volgens een ander gevoelen, zoude het nu de tyd zyn geweest, dat de geheele Werelt zich aan den *Pauffelyken Stoel* zou onderwerpen: en de *Baron van Pöllnitz* getuigt in zyne *Gedenkschriften*, dat de *Ridder van de droevige Figuur*, alias de *Pretendent*, *Koning van Engeland* zou worden, op deze tyd: volgens de voorzegging van een van *St. Pieters Navolgers*. De uitkomst heeft geleert, dat alle deze gewaande profetien, op de lyst der *Apocryphe Schriften* gestelt moeten worden. Evenwel lieten ze niet na, groote ontsteltenisse in de gemoederen te baaren in onze Provincien: doch om kort te zyn, zullen wy **AMSTERDAM** tot een voorbeeld neemen; een Stadt, die door de verscheidenheid der Natiën, de meeste Opschudding gewaar wierd. Eenige *Protestanten* vreesden voor hunne *Roomfchgezinde* Nabuuren, terwyl deze, weder op hun beurt in de grootste verlegenheid des werelds waren: want de geruchten waren zoo veel, dat men aan de eene zyde waan-

de

de, dat 'er weder een nieuwe *Parysche Brui-
loft* of *St. Bartholomeusdag*, voor handen
was; en aan de andere kant vreesde men
geweldig, voor een diergelyke ontmoeting,
als voor eenige Eeuwen de wellustige *Tem-
peliers* overquam; die op een nagt door ge-
heel *Europa* alle vermoord wierden; (doch
te *ZIRIKZEE* ontquamen 'er twee het ge-
vaar, zynde op die tyd, juist by geluk in
een Hoerhuis.) Om dan ter zaake te ko-
men: De meeste Inwoonders gingen uit
wantrouwen op elkander dien nagt niet te
bedde; verscheidene in voornemen, om
hun leven zoo duur te verkopen als zy
konden, verzagen zich van Snaphanen, Pis-
tolen, Kruid en Loot, en ander Geweer,
even als of de *Vyand* zoo aanstonds voor de
deur stont te komen. De *Smoussen* te recht
onder de getrouwe *Patriotten* gerekend,
waren mede wel op hun hoede, en hadden
wel eens een kans willen wagen op de *Mo-
zes* en *Aärons Kerk*, staande t' *AMSTERDAM*
op de *Joode Breë-straat*; maar zy dorsten den
eersten aanval niet beginnen. Veele die door
de Stadt moesten passeeren, hadden Geweer
by zich, om des noods, alle geweld af te
keeren. Op de *Hooftwacht* van het *Stad-
huis*, waren de *Schutters* in een dubbel ge-
tal geplaaft; aan de *Poorten* mogt niemant
van zyn Post afgaan voor 's morgens, om

in alle gelegenheden des te beter by der hand te zyn. Den *Dam* was zoo opgepropt van Volk, dat men (by gelykenis) over de hoofden loopen kon, dit duurde de geheele nagt. Met een woord, de gantsche Stadt was in Rep en Roer; maar alzoo 'er niets voorgevallen is, dat eenige schyn gaf van de voorgenomen moord der *Protestanten*, geraakte alles weder met der haast in stilte, en aldus liep deze *St. Jansdag* voorby, en geraakte verder in 't vergeetboek, hoewel eenige *Roomfchen* noch van gevoelen zyn, dat by de eerste verschyning van diergelyken dubbele fecstdagen, de Profetien vervult zullen worden.

Nu zullen wy weinige woorden van de *Vrye Metzelaars* zeggen; een Genoodfchap dat ieders verwondering gaande maakte, door het geheim houden van haare verborgenheden, die zeer singulier en zeldzaam moeten zyn, zoo men eenigzints staat maken mag op de berichten van eenige hunner gedeferteerde *Medebroeders*. Men acht in 't gemeen dat hunne eerste oorsprong uit *Engeland* is, van daar zy zich in verscheidene gewesten, als *Vrankryk*, *Duitschland*, en elders, verspreid hebben; doch met meerder geluk dan hier in *Nederland*, daar zy niet al te welkom waren, en wel dra hebben moeten verhuizen, 't zy dat deze niet

van

van de rechte zoort geweest zyn , of dat de *Heeren Regenten* niet hebben kunnen gedogen , dat zulk een *Gezelschap* , 't welk elkander door een dieren Eed verpligte , om geene hunner geheime te melden , hier te Lande zouden nestelen , en oorzaak van argwaan , quade vermoedens en *Oproer* geven ; schoon echter in *Engeland* verscheidene *Collegien* van dit slag van Luiden zyn opgericht : onder het bestier van een algemeene *Groot-Meester* , en dat onder dezelve veele van de voornaamste des Ryks zich niet schamen om hunnen naam onder deze *Gebroeders* te laten aantekenen : wat 'er van zy of niet , dit is zeker , dat ze hier te Lande niet lang vertoeft hebben. Zie hier een *Kort Bericht* van hun *Collegie* , en bekend geworden gebruiken , zoo als men die te AMSTERDAM heeft aangetekend , met de uitflag van hun voornemen aldaar.

Op den 16. *October* des voorn: jaars 1735. quamen eenige *Heeren* , meest in *Engelschen* bestaande , te AMSTERDAM , die in 't midden van de *Stil-steeg* , aan de *Zuidzyde* , een Huis huurden , om 'er een zeker *Collegie* op te rechten , zonder dat men tot noch agter de zaak kon komen , wat 'er in die nieuwe vergadering uitgevoert stont te worden ; engelyk het gemeenlyk gaat , maakte dit de nieuwsgierigheid van het Gemeen

gaande , om uit te vorffchen hoe het met deze ongewoone *Vergadering* gelegen was, tot men eindelyk bericht ontfong, dat aldaar een *Genootfchap* van *Vrye Metzelaars* was opgericht. Een naam zoo barbarifch in *Hollandfche* ooren, (namelyk die des gemeenen Volks) dat 'er eenige avonden, de toevloed van menfchen ongemeen groot was, om nader van de zaken onderricht te zyn, en met eigen oogen te zien, 't geen zoo veel gerucht in de Stadt maakten, dat men naauwelyks een *Gezelfchap* vond, waar in niet het een of ander van deze Luiden verhaalt wierd: maar zy moeftten zich ook alleen met zien vergenoegen, alzo 't niemand geoorloft was in huis te treden. Het gemompel deed ondertuffchen zeer vuile en nadeelige geruchten van dit *Collegie* de Stadt doorwandelen; zynde de meefte van gevoelen, dat men flechts de naam der *Vrye Metzelaars* gebruikte, om onder dien dekmantel, een deel quade boeueftukken te verbergen. Deze geruchten bragten zoo veel te weeg, dat op zekeren avond de wanorder onder 't volk algemeen wierd, 't welk van deze dingen, naar genoegen geen kennis kunnende bekomen, hun gedult niet langer kon rekken; maar zonder beraad, het befluit nam om de glazen van dit Huis in te fmyten, gelyk zy ook met goed suc-

ces deden, en verdere onbehoorlykheden bedreven, tot dat de nacht ieder ter rust dreef.

's Morgens daar aan, vergaderde het gepeupel aldaar weder op nieuw, en men was niet zonder reden bekommerd, voor meerder Hostiliteiten; dierhalven namen haar *Ed: Gr: Achtb: de Heeren Burgermeesteren en Schepenen* het besluit, om by tyds voor de rust der Stadt te zorgen, en deze *Vergadering* te stooren; gelyk ook geschiede, komende alle de *Ed: Heeren* van den *Gerech- te*, op den middag in voorn: Huis, om uit hunne eigen oogen te zien, en des te beter kennisse van zaken te krygen: gelyk hun *Ed: Gr: Achtb:* dezelve in zoodanigen staat vonden, dat zy ordre gaven aan den *Bewoonder*, om zich ten eersten uit de Stadt weg te maken; om de gevreesde *Opschudding* daar door te weeren, en te verhinderen. 's Anderen daags vertrokken zy met zak en pak, en bragten hunne *Meubelen* buiten de *Utrechtsche Poort*, op het *Zaagmolens Pad*: daar ze van een ieder kosten gezien worden, die in 't zelve huis een fles Wyn wilden drinken. De *Waard* stak aldaar een Uithangbord uit met het Opschrift: *L'OBSERVATOIR*. De voornoemde *Meubelen* bestonden in drie *Stoelen*, die weergaloos van *Karssiebomen hout* waren gemaakt.

De *Stoel* van den *Groot-Meester* was als een *Troon*: de kap van boven tot onderen was twaalf voeten hoog: men zag daar op aan de eene zyde verbeeld de *Zon*, aan de andere kant was de *Maan*, en in 't midden een *Astronomische Sphaer*; alles deftig verguld: boven in de kap waren uitgehouwen alle de gereedschappen die *Timmerlieden* en *Metzelaars* in de *Bouwkunde* gebruiken: Daar nevens stonden twee *Pedestallen*, dienende om *Waschkaarzen* op te zetten, die zoo dik moesten zyn als een mans arm, en van de *Broeders Vrye Metzelaars* gemaakt wierden.

Wat nu hunne *Ceremonien* betrof, die bestonden (zoo verre men die heeft kunnen ontdekken) in 't volgende: als een *Broeder Vrye Metzelaar* in huis quam, en na de *Collegie Kamer* ging, vond hy boven aan de *Deur* een zyner *Medebroeders*, die aldaar met een blote *Sabel* den ingang bewaarde. Dezen, de aankomende *Gasten*, aan zeker teken kennende, liet alle *Perfoonen* op de ontdekking van dit teken, vry passeeren; maar andere *Lieden* van dit geheim onkundig, moesten weder te rugge. De *Prys* van *Inteekening* om dit *Gebroederschap* by te wonen, was een *Engelsche Guinie*; maar moest vergezeld gaan van een *Eed*, die vry zwaar was. Men verhaald dat een *Nieuweling*

weling om in de *Broederschap* bevestigt te worden, met een *Passer* op de Neus, een weinig geklemt, en voorts met den vinger door den *Groot-Meester* op de Neus geknipt wierd, onder de bygevoegde vermaning: **WEEST GEHEIM**; nevens deze wierden by die gelegenheid noch meer andere *Ceremonien* van gelyke waarde, in acht genomen. Het *Collegie* zelf, bestond in drie *Scholen*; in het eerste moest een *Candidaat* omtrent vier jaaren doorbrengen, eer hy tot het *Tweede* wierd toegelaten; en zoo vervolgens tot het derde *School* overging, daar de *Groot-Meester* zat, op de *Stoel* hier voren beschreven, togetakelt met een *wit Zeemleedere Voorschoot* voor het Lyf, en met een *Zilveren Truweel* in de hand. Wat daar verhandelt wierd, is een Raadzel, mogende de *Broeders*, volgens hunnen *Eed* zelfs hunne *Echtgenoten* geen opening van derzelver verhandelingen geven. Men zegt dat het oogmerk van hunne byeenkomst, de verbetering der *Bouwkunde* betrof: gelyk ook (volgens eenige *Tractaatjes* ten dien tyde in 't licht gegeven) blykt, dat zy hunne *Afkomst* van *Hiram* en *Salomon* afleiden, die volgens hun voorgeven mede *Vrye Metzelaars* geweest zyn, om van geen dwazer dingen, die van hen getuigt worden te spreken.

Deze *Broederschap* verbond de *Leden* zoo naauw aan elkander, dat zy, van wat *Natie* men ook was, een *Broeder* zynde, niet gedogen mogten, dat men eenig gebrek leed: hunne liefdadigheid quam de arme *Broeders* te hulpe, door onderstand van geld en goed, hen in voorige staat herstellen- de. Zy waren (naar 't zeggen) door zulk een algemeene geest van Liefde, tot hunne Medeleden bezielt, dat twee *Soldaten*, zynde de eene een *Engelschman*, en den anderen een *Franschman*, in de Slag van *Dettingen*, malkander aan de gewoone tekens kennende, in plaats van tegen elkander te vechten, onderling in eensgezinthed, als *Broeders* malkanderen om den hals vielen, en voorts alle vriendschap bewezen.

Niet tegenstaande alle deze fraaije hoedanigheden, quamen deze voorn: Heeren *Metzelaars*, 's nachts braaf bestoven door den drank uit hun *Collegie*; dies vond de *Ed: Magistraat* der Stadt AMSTERDAM goed, om hen te doen opkramen, met welke Resolutie alle gedreigde Onheilen wierden voorgekomen; want men kreeg zulke wonderlyke berichten van deze menschen, dat het Gemeen niet wift wat men 'er van maken zoude: de *Meubelen* van 't *Collegie* zyn naderhand vervoert naar ROTTERDAM, en verder naar *Engeland*, daar ze van daan gebragt

bragt waren ; en aldus hebben deze *Vrye Metzelaars* hunne Vergadering weder opgebroken , en dat karwytje was afgewerkt.

Den 29. *November* van het volgende jaar 1736. , viel 'er te *AMSTERDAM* weder een nieuwe *Opschudding* voor ; doch meest onder de *Scheeps-Timmerlieden* , die by deze gelegenheid ontstont. Eenige *Baazen* van particuliere *Timmer-Werven* , en voornamelyk twee onder hen , waren over een gekomen : om het *Loon* van hun *Knechts* te verminderen , en het *Geld* dat zy daaglyks (volgens een oude gewoonte) voor *Bier* betalen moesten , af te schaffen. Maar dit *Arbeids-Volk* , niet gezind , om zich zoo gemakkelyk haar *Privilegiën* en *Gerechtigheden* te laten ontnemen , vervoegden zich door onderlinge overeenstemming met elkander op het *Stadthuis* , ten getale van omtrent *twee duizend Man* , om aan de *Ed: Gr: Achtb: Heeren Burgermeesteren* bescherming te verzoeken , tegen de geweldenary en beknibbeling van de *Werk-Baazen* : van welke de twee voorz. ook voor *Burgermeesteren* verschenen , om opening te doen van de motiven die zy hadden , om den *Loon* als vooren , te verminderen. Terwyl deze voor de *Ed: Gr: Achtb: Heeren* in hun *Kamer* waren ; quam het *Scheeps-Timmervolk* op de *Burgerzaal* met alle man.

De *Magiftraat* dit vernemende liet door eene hunner *Bodens* weten : dat zy naar beneden moesten gaan voor 't *Stadtbuis*, om aldaar rapport af te wachten; doch de *Scheeps-Timmerlieden* waren onwillig om te vertrekken, ten zy de *Heeren* alles op den ouden voet ftelden; betuigende voorts zich liever dood te willen yechten, dan van hun Loon af te ftappen. Dit bericht binnen gebragt zynde, ordonneerden haar *Ed: Gr: Achtb:* dat vyf of zes van de *Oudften* en bezadigfte uit de hoop, binnen zouden komen; om in byzyn van de *Baazen* hunne bezwaarredenen in te brengen; dit gefchiede, en het debat by die gelegenheid voor de *Ed: Heeren Burgermeesteren* voorgevallen, duurde omtrent twee uuren, terwyl ftonden de *Scheeps-Timmerlieden* te wachten, maar ontfongen geen favorabel rapport, alzoo de uitgekozene buiten de Kamer quamen, met bericht, dat 'er niets voor hen te doen viel, alzoo de *Burgermeesteren* geinclineert waren, om de zaak tot genoegden der *Baazen* af te doen, en by gevolg den Loon der *Knechts*, ten minften voor een gedeelte, te verminderen. Maar op dit bericht raakte ieder aan 't murmureeren, en de geheele hoop drong tegen wil en dank naar binnen, om nochmaals haar *Edele Groot Achtbare*

te

te bewegen, hen in hun goede zaak te helpen, en met hun *Ed:* gezag te ordonneeren, dat de zaken in die staat als vooren moesten blyven. De *Heeren Burgermeesteren* gaven deze gemengden hoop aanstonds order om te vertrekken; en zich uit de *Kamer* te maken, met belofte, dat zy de zaken nader zouden overwegen. Dit deeden zy ook goedwillig, alzo hun voornemen niet anders was, dan om hun Rechten te spreken, zonder geweld te gebruiken. Ondertuffchen bleven de *Baazen* met de zes verkoren *Perfoonen* voor de *Heeren Burgermeesteren*, die na een weinig toevens hunne *Spitsbroeders* rapport bragten, dat alles op den ouden voet zoude blyven: dit bericht deed hun ongenoegen in genoeg veranderen; zoo dat zy wel te vreden na beneden gingen. Maar de twee voornoemde *Baazen*, die gelegenheid tot deze *Opfchudding* hadden gegeven, quamen deerlyk te pal, alzo eenige heet gebakerde *Perfoonen*, op hen ten uitterfte verbitterd, zich niet ontzagen, om op hen aan te vallen met schoppen, slaan en stoten, zoo dat zy van de trappen vielen: buiten 't *Stadthuis*, op den *Dam* gekomen zynde, ging de woede weder zyn gang, en wierden zy zoo deerlyk geteifert en gehavend, dat men genoodzaakt was hun t'huis te brengen.

Dus

Dus koelde het Volk haar moedt , ieder ging zyns weegs , en men heeft zedert over diergelyke gevallen geen onrust meer vernomen.

Den 18. *Augustus* des jaars 1738. , ontstont 'er te *AMSTERDAM* , by , en in 't *Oost-Indisch Huis* , een geweldig Tumult , onder de *Varendsgezellen* : misnoegt over het bestier der *Ed. Heeren Bewindhebberen* , waar door zy vermeenden in haare wettige Rechten verkort te zyn. Zy verzamelden in groten getale voor het voorn: Huis , begeerende , dat hunne *pretense Rechten* voldaan zouden worden : maar geen gehoor vindende , drongen zy met geweld door het hek van het *Slachthuis* , en verder naar binnen ; met grote brutaliteit de *Heeren Bewindhebberen* dreigende en scheldende , terwyl andere de stoutheid hadden van steenen uit te graven , om daar mede de glazen te begroeten , latende niemand pafseeren , die uit of in 't Huis moesten zyn. De *Dienaars* van de *Justitie* hadden werks genoeg , om deze razende menigte , nu door den toevloed van andere , die met de *Oost-Indische Compagnie* niets te doen hadden , versterkt , tot stilstant te brengen : maar de *Heeren* van den *Gerechte* van deze *Wan-ordre* verftendigt , gaven den 5. *September* daar

daar aan volgende , deze *Publicatie* in 't licht om alle verder geweld te beletten.

P U B L I C A T I E.

Mine Heeren van den Geregte der Stad Amsterdam / in erbaringe zynde gekomen / dat op den 18. Augustij deeses Jaars in en booz het Oostindisch Hups / alhier een groote menigte van Matroosen en andere Menschen syn vergadert geweest / en het Hek van het Slagthups / het welke met een Knip gestoten was / hebben geopent / en met een groote menigte / in weerwil van de Bediendens van het selve Hups / daar syn ingedrongen / en vervolgens dooz aanhittinge en opstokinge van sommige quaadaardige Persoonen / verscheyden insolentien soo binnen als buyten het selve Hups hebben gepleegt / soo dooz diepementen / uytgraven van steenen / als seftelpheden / beletten dat niemant uyt het selve Hups konde uytkomen; seggende niemant te willen uytlaten / ten zy sy waren voldaan van haar pretens voorgeven / en verders verscheyde andere baldadigheden hebben gepleegt / sizekkende alles tot verstoringe van de publicque rust / en vilipendie van de Justitie. En myne voorn. Heeren van den Geregte / niet tegenstaande alle aangewende devoiren / tot nog toe niet hebben konnen ontdekken / wie de Wanboerders en Belhamels / en voornaamste Uytboerders van alle de voorn. quaataardige seftelpheden syn / en de Justitie nochtans ten hoogsten daar aan gelegen is / dat de Wanleyders / Belhamels / en voornaamste Uytboerders van diergelyke moettwilligheden in
beg-

hegtenis geraken / en andere ten exempel worden gestraft. Zoo is 't / dat myne voorn. Heeren tot voorkominge van diergelyke moetwilligheden hebben goedgebonden te beloven / gelyk Haar Ed: Agtb: beloven by deesen een p^remie van 1000 gl. te betalen ter *Thesaurie* deser *Stede* / aan den geenen / die sal komen te ontdekken / of aan te wipfen / sodanig dat in handen van de *Justitie* geraaken / en van 't *fact* werde overtuypt / sodanig een of meer van alsulke *Persoonen* / die *Aanvoerders* / *Belhamels* / of voornaamste *Uprvoerders* van de voorsz. moetwilligheden sijn geweest / op dat de sodanige na behoren mogen worden gestraft / sullende daar en boven des aanbrenghers naam / des begeerende / worden gesecreteert.

Aldus gearresteert den 5. September 1738.
Presentibus de Heer Mr. *Ferdinand van Collen*, Heere van *Gunterstein* en *Tienhoven*, Hooft Officier deeser Stadt; alle de Heeren *Burgermeesteren*, en alle de Heeren *Schepenen*, demp^tis de Heeren *Bonaventura Oetgens van Waveren*, Heere van *Waveren*, *Botsbol*, en *Ruige Wilnisse*, en Mr. *Nicolaas Witsen*, *Schepenen*

En ten zelven daage gepubliceert. *Presentibus* de Heer Mr. *Ferdinand van Collen*, Heere van *Gunterstein* en *Tienhoven*, Hooft-Officier; en de Heer *Gerrit Corver*, Heere van *Velsen*, *Burgermeester*, en de Heeren *Pieter van Loon*, en Mr. *Antony Warin*, *Schepenen*.

In kennisse van my Secretaris

N. WITSEN, DE JONGE.

Dit

Dit geweld raakte aldus van langzamerhand weder aan 't bedaaren.

Maar in 't volgende jaar 1739. had men 'er weder een nieuw gewoel. De Matrozen in Kroegen en Herbergen, vatten een voornemen op, om by de eerste gelegenheid, voor 't voorn. Huis zamen te rotten, en een nieuwe *Oproer* te verwekken: (alle deze bewegingen quamen meest voort, door het *Verbod* van de *particuliere Handel* op *Oost-Indiën*,) doch myne *Heeren* van den *Gerechte*, in tyds van deze *complotten* bericht ontfangende, droegen alle mogelyke zorg, om de rust der Stad te bewaren; en lieten ten dien einde de volgende *Waarſchouwing* aanplakken.

WAARſCHOUWING.

Alſoo myne *Heeren* van den *Gerechte* der Stad *Amſterdam* in ervaringe zyn gekoomen / dat niet tegenſtaande de *Publicatie* in dato 5. *September* van den voorsz. *Jaare* / tegenſ die gemen die eentge *Inſolentien* / bedryginge ofte *ſeprelpheden* vooz / in ofte omtrent het *Oost-Indiſche* *Huyſ* / ofte aan de *Bediendens* aldaar zoude doen / geëmaneert: Egter eenige quaadaardige menſchen / ſig niet outſien hebben / op nieuwſ *dygementen* van ſaamentroſtinge / en verdere *Inſolentien* te doen / SOO IS 'T: dat myne voorsz. *Heeren* hier hune willende voozſien / heb-

hebben goedtgebonden / te ordonneeren / gelyk
 haar Ed. Achtbaarheden ordonneeren by dese /
 alle Werbergiers / Slaapbaasen / Zeevarend Volk /
 en een iegelyk sig te onthouden van eenige saam-
 mentrottinge by ofte omtrent 't Oost-Indies Huys /
 ofte elders in deese Stad / veel min eenige com-
 plotten in de Huysen van de Slaapbaasen / Wer-
 bergen / ofte elders te maken / en op die wyze te
 saamen naa 't selve Huys te gaan, om aldaar
 eenige Insolentien of septelykheeden / 't sy niet
 schelden of andersints uyt te voeren / op voene
 dat die geene die sulks soudeu komen te doen /
 als perturbateurs van de gemeene rust en mup-
 temakers sullen worden gestraft: ordonneerende
 wyders myne voorsz Heeren / wel expresselyk aan
 de Slaapbaasen / Werbergiers / en alle anderen /
 sulke Complotten ten haare Huysen niet alleen te
 beletten / maar ook aanstonds daar van kennisse
 te geeven aan den Heer Hoofd-Officier / en dat die
 geene / die 't selve geweeten of ten synen huysse
 toegelaaten heeft / en niet aanstonds Bekent ge-
 maakt / als Complicen sullen werden gehouden ;
 belovende wyders mynen Heeren van den Ge-
 rechte een premie van f 300 te betaalen ter Chesau-
 rie deser Strede / aan die geene die een van de Vaar-
 ders sal komen te ontdekken of aan te wyssen / soo-
 danig dat hy in Handen van de Justitie geraakt en
 van 't fait werd overtuyod / sullende des Ranzen-
 gers naam / des begeerende / worden gesecreteert.

Gearresteert den 2 December 1739. *Presentibus*
 den Heer en Mr. *Ferdinand van Collen*, Hee-
 re van *Guntersteyn* en *Tienhoven*, &c. Hoofd-
 Officier; alle de Heeren Burgermeesteren,
 en alle de Heeren Schepenen.

En

En ten zelve dage Gepubliceert. *Presentibus* den Heer en Mr *Ferdinand van Collen*, Heere van *Gunterstein* en *Tienhoven*, &c Hoofd-Officier; de Heer en Mr. *Jan van de Poll*, Burgermeester; en de Heeren Mr. *Willem Sautyn* en Mr. *Gerard Aarnoud Hasselaar*, Scheepenen.

In kennisse van my Secretaris

NICOLAAS WITSEN, DE JONGE.

Door deze voorzorgen, verdweenen alle de voorgenomene zamenrottingen; en de Heeren Bewindhebbers zagen zich van de Muitmakers voor dien tyd ontslagen.

CURACAO, cene der Voor-Eilanden van Amerika, onder het gebied van hun Hoog Mog: de Heeren Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden gelegen, zag zich omtrent dezen tyd, en eenige voorige jaaren, inwendig dusdanig beroert, dat 'er alles in 't wilde liep, door de Directie van den Gouverneur *Jan Gales*. Wy hadden hier wel eerder gewag van behoren te maken, maar alzo eenige gevallen zich tot aan dezen tyd uitstrekken, zoo hebben wy liever om de zaken niet van elkander te scheiden, deze plaats verkoren, om dat ze de bequaamste schein, voor dit verhaal: 't welk wy meest zullen trekken uit een *Memorie*, door verscheidene voorname *Kooplui*den, aan hun

R. Hoog

Hoog Mog: geprefenteert, met de daar toe fpecteerende *Documenten*, zynde een echt ftuk, dat in weinige handen is, latende ondertuffchen de befchuldigingen in haar waarde en onwaarde, en ten lafte van den geenen wier plicht het is, om ze te bewyzen.

Onder het beftier van den voorigen *Gouverneur van Collen*, was het *Eiland* verdeeld in fterke Partyfchappen: en men hoopte dat de Heer *Jan Gales*, by zyn aanftelling aldaar, de verwarde boedel vereffent zoude hebben, of zich ten minften neutraal gedragen: maar het bleek wel haaft aan de manier van zyn regeeren, dat men buiten den waard gerekent had, en dat de vorige verdeeldheid, in plaats van uitgeblufcht te worden, noch veel felder ontftak, de gemoederen noch meer van elkander verwydert wierden, en alles zich fchikte om den ondergang van deze *Colonie* en deszelfs *Commercie* te bevorderen.

Het eerfte dat tot zyn laft word ingebragt, is, de partydigheid die hy droeg tegen alle Perfoonen, die door den vorige Heer *van Collen* in eenige bedieningen waren aangefteilt, en dienvolgens den zelve *Heer* toegedaan waren. Ook droeg hy een dodelyke haat tegen den Heer Capitein *Peterfen*: in tegendeel begunftigende alle die
van

van de tegenovergestelde *Cabale* waren. Dit gedrag liep zoo hoog, dat de *Engelschen* en *Franschen*, aldaar woonagtig, het *Eiland* dreigden te verlaten; alzoo hy 'ertwee met geldboete en gevangenis strafte over eenige onbedagte woorden, waar toe hy zelfs de eerste gelegenheid had gegeven. De *Nederlanders* hadden geen beter lot. Een *Tuintje*, toebehoorende aan de *Heeren van Collen* en *Petersen*, wierd door een zyner *Negers* berooft. Een zeker *Pieter Beek* dwong hy met geweld, zyn galdery, tegen de Stadts muur, met goedkeuring van Capitein *Schryver* en de *Burger Officieren* gebouwd, af te breken.

Een Vrouwspersoon, *Trui Witting* genaamt, kreeg ordre om haar vrye woning te quiteeren, om dat haar Man dienst genomen had by Capitein *Petersen*. De tweede Chirurgy *Rudelof* wierd in arrest genomen, alleen om dat hy woorden gehad had met zyn Schoonvader, die de *Cabale* was toegedaan, over het genezen van een *Soldaat*; wordende dus op een onbetamelijke wyze van zyn kostwinning verftoken. Een zeker *Jan Dam*, zich ten dienste van den Lande verhuurt hebbende, om met zyn Bark te Navigeren, ten behoeve van 's Lands Schip de *Beschermmer*, gevoert door Capitein *Petersen*, wierd om deze reden

den berooft van zyn *Permissie* of *Zee-Brief*, hem door den vorigen *Gouverneur* gegeven: en deze Brief voor zyn oog en aan stukken gescheurt, en alzoo wierd hem mede de gelegenheid benomen, om voor zyn *Vrouw* en zes *Kinderen* de kost te winnen: vindende hy zich genoodzaakt om naar *Europa* te keeren, tot ruïne van zyn Huisgezin, om zyn beklag aan de *Heeren Bewindhebberen van de West-Indische Comp.* te doen.

Een *Jood* moest een stuk Lands missen, dat hem met geweld wierd afgenomen: niet tegenstaande dit Land hem geschonken was door den vorigen *Gouverneur*, uit confederatie van zyn armoedige staat, en het zelve Land woest gelegen had; maar waar van hy nu eenige vrugten begon te genieten, doch aldus met zyn *Vrouw* en veertien *Kinderen*, tot den bedelzak gebragt.

Verscheidene *Inwoonders*, ziende dat alle deze onwettige *Proceduuren* tot een totale ruïne des *Eilands* strekten, en vrezende voor de slegte gevolgen, wierden genoodzaakt zich met de vlugt te salveeren: alzoo men zich niet ontzag van deze en geene *valsche Verklaringen* af te vorderen, om die van de tegenparty te ruïneeren, gelyk bleek aan een zekeren *Quartier-Meester Silvester Leth*, die volgens de waarheid getuigt had, dat by zekere gelegenheid, op den Heer
Pe-

Peterfen met hagel gefchoten was. Om welke getuigeniffe hy zoo fel bedreigt wierd met de ongenade des *Gouverneurs*, dat hy goed vond zich op het Schip de *Befchermer* in dienft te begeven, om de gedreigde geweldenary te ontgaan.

De Heer *Peterfen* mogt de eere niet hebben, dat zyn Schip gefalucert wierd, by het in- en uitzeilen van de Haven, alzo de *Gouverneur* verboden had, deze eerbewyzyng aan de *Staten Vlag* te doen: maar in tegendeel had hy ordre gegeven om het Gefchut op het Fort met fcherp te laden, waarfchynelyk met geen goed oogwit, gemerkt zyn haat tegen voorn: *Heer Capitein*.

De gewaande züinigheid van den *Gouverneur* omtrent het Buskruid, belette egter niet, dat hy op zyn *Jaarfeest*, met het opgaan der Zon, vyftig fchoten tot zyn eer liet afsteken. Zyn *Gezondheid* wierd het allereerft gedronken, en vergezelt met elf *Eer-Schoten*. Hun *Hoog Mog:* kregen de tweede plaats, (de *Applicatie zy den geëerden Lezer bevolen*) met een gelyk getal; de *Bewindhebberen der West-Indifche Compagnie*, negen, en by de gezondheid van de aanzittende *Gaften* wierd het Gefchut insgelyks negenmaal losgebrant, ten teken hoe zyn *Ed: 's Compagnies Buskruid* bespaarde.

De Oud *Gouverneur van Collen* wierd zoo

schandeleus behandelt, dat hy de vexatien niet langer kunnende dragen, in een quynende ziekte verviel, en tot zyn laafte uur toe, om wraak tegen de geweldenary riep; met bede, dat zyn Vrienden na zyn dood, *satisfactie* van zyn goeden naam zouden vorderen.

Na het overlyden van voorn: Heer *van Collen*, nam den *Gouverneur* alle deszelfs *Effeeten* in beslag: zoo dat niemant in staat was om de Rekeningen te vereffenen.

Een zekeren *Hero Ellis*, door den *Gouverneur* in hechtenis genomen, wierd beschuldigt van verscheide quade delicten, meest door den *Gouverneur* zelfs ingebracht, maar den *Raad van Justitie*, de zaken naar eisch van recht en gerechtigheid behandelende, gaven voor vonnisse dat hy onder *cautie* ontslagen zoude worden. De *Gouverneur* zich aldus verzet vindende, van een *Sententie* die hy gehoopt had te verkrygen, deed tegen alle recht en reden, zonder den *Raad* daar in te kennen, op eigen *authoriteit* den voornoemde Persoon voor de tweemaal in hechtenis nemen: niet alleen met ongenoegen van den *Raad*, die zich grote lyks in zyn *Caracter* verkort zag; maar ook tot verbittering der *Gemeente*, die met dusdanige geweldenaryn niet gediend zynde, zich verfstoute om den *Gouverneur* te

be-

belasten; den *Gedetineerden* immmediaat, zonder eenig verzuim, los te laten, en in vryheid te stellen; of dat zy, by weigering, genoodzaakt zouden zyn, geweld te gebruiken, en om assistentie verzoeken van het *Oorlog-Schip*, te dier tyd op de Reede leggende; want dit moesten zy doen, alzoo den *Gouverneur* hen den weg tot den *Raad van Justitie* had afgesneden, door denzelven te vernietigen. Hier voegden zy noch verscheide verwytingen by, namelyk dat hy in plaats van *Justitie* te oeffenen, zedert zyn aanstelling noch niets anders gedaan had, dan de *Vrienden* van de Heeren *van Collen* en *Petersen*, te vervolgen en te verongelyken. Eenige heet gebakerde Persoonen lieten zich ontvallen, dat men zich van zulk een *Tyran* behoorde te ontdoen, en dat het nu tyd was, om de Heer *Petersen* in zyn plaats aan te stellen; met een woord de verbittering vermeerderde dagelyks, die zoo verre ging, dat men zich niet verwaardigde om zyn *Ed.* het respect dat men een *Gouverneur* schuldig is te bewyzen, wordende hy in de dagelyksche wandeling slegts by zyn naam, *Jan Gales*, genoemd.

De wanordre in de *Justitie* vermeerderde dagelyks, gelyk uit eenige volgende staaltjes zal blyken. Den 1. *September* 1738.

wierd by gelegenheid van eenig Tumult de trommel geroert, zonder kennis van den *Gouverneur* en *Burger-Officieren*, om de *Gemeente* in de wapenen te brengen, tot bystant van de meer gemelde *Cabale*. Een zeker Perfoon, weigerende aldaar te verschynen, wierd voor den *Raad* gedagvaard, zoo dra *Jan Gales* te *Curacao* arriveerde, over een somma van 1000 *Pesos*, die den voorn: voor Rekening van iemant anders had opgenomen, hoewel met een *Obligatie* op zyn eigen naam. De *Gouverneur Jan Gales*, in stede van behoorlyk onderzoek te doen, gaf aanstonts *Sententie* van *Executie*, zoo de 1000 *Pesos* met den *Intrest* niet binnen 24. uren betaalt wierden: 't welk voorn: Perfoon, om geen erger dingen te ondergaan, ook voldeed: blykende genoegzaam dat deze *Sententie* slegts voortquam, om dat hy niet van de *Cabale* was.

Een ander in tegendeel, die om eenige *Crimineele Deliften* in hechtenis zat, en tegen welke de Ed: Heer *Jan van Schagen*, *Fiscaal*, een *Akte* had, wierd los gelaten: en men vergenoegde zich daar noch niet mede, maar hy wierd aangesteld tot *Capitein*. Dus bleek de beschuldiging waar te zyn, by welke men verhaalde, dat den *Gouverneur* gezegt had, dat hy alle de *Vrienden* van *van Collen* en *Peterfen*, zou ruinee-

neeren, en in tegendeel die van de *Cabale* voorthelpen.

Deze buitensporigheid ging zoo ver, dat hy een *Spaansche Schipper* in de Haven gekomen, aanstonts met zyn Volk liet *Arresteeren*, onder pretext dat zy *Spionnen* waren; midlerwyl wierd het Schip door een *Militaire* wacht bezet, schoon naderhand de valscheheid van dit voorgeven bleek, wist men egter de zaken zoo te beleggen, dat de Lading verre beneden de waarde verkogt wierd, aan een van des *Gouverneurs Vrienden*.

Hy dreigde ook de *Officieren* van 's *Lands Schepen* te zullen gevangen nemen, zoo dra zy zich verftouten zouden, iets tegens zyn wil te ondernemen. Een *Matroos* liet hy door een getekende ordre, strengelyk voor de Mast geesselen, zonder den *Raad* of den *Fiscaal* in deze zaak te kennen, of in zyn ordre deszelfs misdaad uit te drukken.

Tegen den voorn: *Rudelof* sprekende, zeide Hy: *dat hy Meester was, en dat schoon de Compagnie, hem voor Opper-Chirurgyn had aangestelt, Hy echter hem voor Onder-Meester aanstelde.*

De *Fiscaal* gebood hy, by een *Schrifte-lyke Insinuatie*, zich te onthouden van het aantekenen van eenige *Akten van Revisie*,

stremmende aldus op allerly wyze de cours van een welgeregelde *Justitie*. Den zelven op zekeren tyd , met hem in woorden rakende over de *Rechtzaken* , en des *Gouverneurs* onkunde willende aantonen , kreeg tot antwoord : *Ik lach met Grotius Boeken* , en met al die *prullen van Boeken* : niet onduister te kennen gevende , dat hy zich weinig aan 't *Recht* liet gelegen leggen , indien het met zyn oogmerken streed.

Alle deze wanordres bragten ook te wege , dat de *Raaden van Justitie* , zich de *Judicature* van alle particulieren onttrokken , weigerende eenige *ordinaire* of *extraordinaire Sessie* in hun *Collegie* te nemen.

Geen wonder dan , dewyl de zaken op dezen draf liepen , dat de *Kooplieden* zich genoodzaakt vonden , om hunne *Bezwaarredenen* , tegen den voorn: Heer *Gouverneur Jan Gales* in te brengen , alzoo hy de *Partyschappen* zoodanig aankweekte , dat men dikwils zag , dat zoo eenige *Inwoonders* elkander te gemoete kwamen , en zy wisten tot wat party men behoorde , zy zich niet ontzagen met schelden , tieren en slaan malkanderen aan te vallen , waar by zomtyds eenige dadelykheden voorvielen.

Maar om alles weder in order te brengen , hebben hun *Hoog Mog:* de zaken in overweging genomen ; en middelen uitgedagt

dagt om de rust van het voornoemde *Eiland* en deszelfs *Commercie*, zoo veel mogelijk was weder te herstellen. De Heer *Gouverneur* is van zyn dienst ontslagen, en opgevolgt door den Ed: Heer *Isaac Faesch*, en zedert heeft men van deze Onlusten, myns wetens, weinig of niets meer vernomen, alzoó onder de Directie van den tegenwoordigen *Gouverneur Isaac Faesch*, de Oproeren en Onlusten zyn gedempt, door het wys beleid van dien Heer, beantwoordende ten vollen aan de verwagting die men van zyn bequaamheid had, beproeft in het Oppergebied van het Eiland *St. Eustatius*, daar hy met veel lof heeft geregeert; gelyk hy ook met veel genegenheid op *Curacao* is ontfangen.

Na zoo verre een tocht over de *Atlantische Zee* afgelegd te hebben, spoeden wy ons weder naar het *Vaderland*, en arrivceren te *AMSTERDAM*: alwaar in den jaare 1739. weder een *Tumult* ontstont onder de *Bootsgezellen*, in dienst der *Oost-Indische Compagnie*. Eenige *Matroozen*, door de sterke Vorst belet aan boord te gaan, hadden de stoutheid de *Heeren Bewindhebberen* lastig te vallen om kostgelt, gedurende de tyd dat zy aan Land moesten blyven. Eerst scheenen zy dit te verzoeken; maar ondersteunt door de *Zieleverkopers* en ander ruigt,
be-

begonden zy dit met grote brutaliteit te
 eiffchen. De *Dienaars* van de *Justitie*, op
 dit geweld toegeschoten, hadden de han-
 den vol werks om deze Oploop te ftutten:
 want de *Matrozen* begonden geweld te ge-
 bruiken, en trokken het mes tegen de *Hee-
 ren Bewindhebberen*; fchreeuwende en tie-
 rende zoo onzinnig op de Plaats van 't *Ooft-
 Indifche Huis*, dat elk horen en zien ver-
 ging: voorts verwekten zy ook een grote
 ravage in de *Hoog-ftraat*, daar de eene over
 den andere tuimelde, zoo dat 'er verfchei-
 dene Perfoonen in de Kelders van de Hui-
 zen vielen. Boven alle, hadden twee *Ma-
 trozen* den voorrang in baldadigheid, ne-
 vens een *Zieleverkoper* en zyn *Wyf*. 's *Hee-
 ren Dienaars* ondertuffchen wiften middel
 te vinden, om deze twee woedende Gaften
 te arrefteren. Die ook op den 23. *Janua-
 ry* des jaars 1740. hun verdiende loon kre-
 gen: wordende by *Sententie* gecondem-
 neert, om publicq gegeeffelt te worden,
 met het mes boven hun hoofd, na alvorens
 onder de galg geftaan te hebben. De *Zie-
 leverkoper* met zyn *Wyf* wierden ook in
 hechtenis genomen: en aldus wierden de
 overige afgefchrikt om meerder geweld te
 bedryven.

Deze Onluften verhaalt hebbende, komen
 wy tot een zaak van minder gewicht, me-
 de

de voorgevallen te AMSTERDAM: 't welke onzen geëerden Lezer misschien wat al te *mal-à-propos* zal vinden, om in deze bladeren te plaatzen, als iets van al te weinig belang; maar:

Dat hem erg wedervaare, die'er erg uit denkt.

Het bestont in een onderlinge verdeeltheid tusschen twee *Echte Luiden*. Het *Huishouden* is een soort van *Gemeenebest* op zich zelf, waar in niet zelden verschil over de *Souvereiniteit* voorvalt, hoewel gelyk zeker *Puntdichtje* zich uitdrukt, *Man en Vrouw beide eenerlei neiging en wil hebben* (namelyk om *VOOGT* te zyn), zoo komt 'er nochtans wel eens een woordje tusschen beiden, gelyk bleek aan het *Welzereende Paar*, waar van wy nu zullen spreken.

Op den 16. *Maart* 1740., des namiddags ten 4 uren, quam langs de *Heere-Gragt*, een *Koets* op een draf ryden: waar in een *Heer* en *Juffrouw* zaten, die door een onderlinge oneensgezindheid, van ongenoe-gen tot kyven, en van kyven tot handgemeenschap quamen: en tot blyk dat hen de zaak ernst was, malkanderen zoo helder havenden, zonder dat de eene den anderen
iets

iets schuldig bleef, dat eerlang de twee ftrydende Partyen 'er zoodanig uitzagen, even of zy de *Veldslag* van *Ramillies* hadden bygewoont, het bloed froomde langs het aangezigt van deze twee *Liefjes*, dat ze ten naaften by onkenbaar wierden. De *Koets* hield ftill voor zeker Huis op de voorn: Gragt: maar dit ftillftaan bragt geen ftillftant in hunne gemoederen, de *Heer* sprong uit de *Koets*, en trok op een bevallige en beleefde wys, zyn *Vriendinnetje* by haar kleëren van boven uit het Poortier; op de straat quamen zy tot een tweede attaque, tot verwondering van een hoop zamengevloeit Volk, 't welk van alle kanten quam toefchieten, om deze vertooning te zien, en mogelyk zouden 'er wel eenige van de Omftanders, de goede hand aan geleent hebben, om de verwarring noch groter te maken: maar elk ging vredig zyn's wegs, na dat deze twee *Geliefjes* zich in 't voorn: Huis achter de deuren verfholen hadden.

Op dat het niet fchynen zoude of de meefte binnenlandsche *Onlusten* te AMSTERDAM waren voorgevallen, zullen wy nu eens gaan bezien, wat in den voorn: jaare 1740. te ROTTERDAM gebeurt is: maar den Lezer zy teffens verwittigt, dat ook te LEIDEN, DELFT, en andere Plaatsen, dier-

diergelyke *Opfchuddingen* by gelyke gelegenheid van de duurte der Levensmiddelen zyn verwekt. Doch ROTTERDAM de voorrang in dit stuk hebbende, zullen wy deze Stadt eerst tot een voorbeeld uitkiezen.

Men weet wat gevolgen de vreeffelyke harde Winter van den voorn: jaare 1740. in *Europa* gehad heeft; en hoe verscheide *Ambachtslieden* in de deerlykste armoede zyn vervallen, waar van noch heden ten dage wel eenige voorbeelden zullen te vinden zyn. De baatzucht, gewoon in 't verderf van andere Luiden haar voordéel te zoeken, had te dier tyd ook een menigte *Avondwolven* aangeprikkelt, om de schamele *Gemeente* noch meer te drukken, en een soort van *Monopolie* in de eetbare Waaren op te richten, niet tegenstaande alle de voorzorg die de *Magistraten* daar tegen van tyd tot tyd genomen hebben. Hier by komt noch dat de Armoede een quade Raadsman is, en volgens het oude zeggen: *de Buik geen Ooren heeft*; 't welk alles by den anderen gevoegt, te ROTTERDAM een hevig *Tumult* verwekte. Alwaar op den 13. *Augustus* des gemelde jaars, het *Gemeen* samenrotte voor het huis van zekeren *Grutter*, die voor zyn Waaren opslag gevordert had: van daar verspreide zich de hoop tot noch twee andere huizen, die ook

ook om deze reden in een quaad blaadje stonden, in meening om dezelve te plunderen: roepende en schreeuwende, dat het een onbehoorlyke zaak was, meer geld voor de eetbare Waaren te vorderen, in een tyd dat de voorgaande harde Winter, veele *Ambachtslieden* genoegzaam tot Armoede gebragt had. De *Magistraat* van deze wanordre by tyds de lucht krygende, gaf aan de *Hellebardiers* last om aanstonds in de wapenen te komen: 't welk ook van dat uitwerkzel was, dat ieder om een goed heen komen zag, en vorders in stilte gebragt wierd. AMSTERDAM, had op dien eigen dag ook een diergelyke beweging in de achter-straaten, hebbende het de haat aldaar ook meest op de *Grutters* geladen: maar alles quam noch ras in stilte. Maar te ROTTERDAM wierden twee der voornaamste aanvoorders in hechtenis genomen.

Gelyk deze storm op de *Grutters* viel, zoo viel een diergelyk onweer op de *Bakkers* in 't volgende jaar 1741, den 13. *April* te AMSTERDAM. Het gemeene Volk was op hen verbittert, en zy weder op hun beurt tegen de *Koornkopers* gekant. De *Tarwe* en *Rogge* van dag tot dag in prys steigerende, door het inhouden van de *Granen* door baatzuchtige Gierigaarts, deed de *Bakkers* naar een middel zoeken om meer geld te win-

nen

nen dan hen betaamde, namelyk het Brood
 ligter en flegter te bakken, dan de ge-
 maakte Keure medebragt; twee zaken die
 de *Bakkers* (de eerlyke uitgezondert) wel
 meer eens dienftig voor zich oordeelen.
 Althans het gemeene Volk van over de
Prinfe-Gragt, begaf zich by honderden
 naar het *Stadhuis* met eenige *Bollen*, die
 zy een zekeren *Bakker* hadden afgenomen.
 Dit deed de geheele *Gragt* rondfom over
 einde ftaan: Vloeyende noch verſcheide-
 ne by de vergaderde menigte, die ge-
 lykerhand zich voor de *Heeren Burgerme-
 ſteren* vervoegden, verzoekende recht te-
 gen de inheligheid der *Bakkers*. Deze voor-
 noemde *Bollen* waaren meeft ſamengeſtelt
 uit *Zemelen* en *Pompwater*, en bygevolge
 genoegzaam onëetbaar. Haar *Ed. Gr. Achth.*
 door een rechtmatig ongenoegen getrof-
 fen, gaven een *Publicatie* uit, (die wy
 om den Lezer met het uitschryven van al
 te veel *Placaten* niet te vermoeyen; ſlechts
 uittrekken zullen) waar by bevolen wierd,
 dat de *Overluiden* alle weken de *Huizen* der
Bakkers zouden viſiteeren, en het *Brood*
 beſien, of het volgens de gemaakte Keu-
 re was of niet. De *Bakkers* wierden daar en
 boven beſtaft, zich tegen den 1. *Mei* daar
 aan volgende, te voorzien van *Schaal* en
Gewicht op de *Toonbank*; op dat ieder
 des

des begeerende, het Brood zou kunnen laten wegen: ten allen tyde mede onderworpen aan den schouw der *Broodwegers*. Op pœne van des contrarie doende, van 12. Guld. voor de eerste, 24. Guld. voor de tweede, 50. Guld. voor de derde reis te verbeuren: maar voor de vierde reis zou hunne schandelyke inhaligheid gestraft worden, met publiccq op het *Schavot* onder de *Galg* te pronk te staan, en voorts met Bannissement uit de Stadt. Deze *Publicatie* gaf zoo veel genoegen aan 't *Gemeen*, als ongenoegen aan de *Bakkers*, en bragt voorts de Stadt weder in stilte: hoewel deze loff-lyke *Ordre* van haar *Ed: Gr. Achtb.* naderhand zelden wierd opgevolgt, nadien het *Gemeen* uit beleeftheid, den *Bakkers* de moeite van 't wegen zelden afvorderde; maar het waare te wenschen geweest, dat aan de goede intentie der *Ed: Magistraat* wat beter voldaan was; doch dit in 't voorbygaan.

Na zoo lang in *Holland* vertoeft te hebben, doen wy een tocht naar *Oost-Indiën*, om te zien wat daar voorviel in den Jaare 1740. maar eerst in 't volgende Jaar 1741. hier te lande ruchtbaar geworden: waaromme wy dit lieft hier tusschen invlechten: te meer, daar wy noch iets op onzen weg zullen ontmoeten dat aldaar mede

de gebeurt zynde, niet wel van elkander kan gefcheiden worden, gelyk ook de twee vorige Verhalen van een natuur waren, fchoon niet gelyktydig gebeurt, echter niet toelieten om door het volgende Verhaal gefepareert te werden : Na deze uitweiding ftappen wy over tot het volgende Relaa:

BATAVIA, de Hooft-Stadt van *Nederlands Indiën* op *Groot Java* gelegen, zag zich met zyn geheele ondergang gedreigt, door den *Opftand der Chineezen*, in den voorn. Jaare 1740. Dit *Verraad* aan de *Hooge Regeering* aangedient zynde den 26. *September*, kon zoo weinig geloof vinden; dat ieder deze ontdekking in de wind floegt; maar by nadere berichten gebleken zynde, dat zy zich in de *Bovenlanden* eenige 1000. fterk verzamelden, was het geen tyd meer om te twyffelen. Dies de *Heeren Ambaff* en van *Aarden*, met ontrent 200. *Europianen* en 600. *Makaffaarfche*, *Balyfche* en *Javaanfche Militie* wierden afgezonden, om op de bewegingen der *Chineefen* een wakend oog te houden: en des noods zich tegen hunne quade voornemens aan te kantten. Gelyk ook deze *Manfchap* nu en dan, met kleine partyen handgemeen raakte en dezelve verftrooide. Ondertuffchen wierden de voornaamfte *Buitenposten* in ftat

van tegenweer gestelt: maar een zekere Post *Dequal* genaamt, slegts van *veertien Man* bezet, kon zich tegen het geweld niet genoegzaam verdedigen, maar wierd na dat *negen Man* van 't *Guarnisoen* gebleven was, door de overige verlaten. Ook viel een andere party *Chineesen* op een *Commando* van 25. *Man* die tot versterking van de *Buitenpost Tangerang* waaren afgezonden, en reeds tot omtrent *Cadawa* waaren aangekomen; van welke zy na het eerste losbranden de commandeerende *Officieren* en 10. *gemeene* afmaakten, salveerende de overige zich met de vlucht. De Post *Tangerang*, ondertussen aangevallen door dit *Chineesche* gespuis, weerde zich nevens een ander Fortje, zoo dapper, dat de *Vyand* geen lust had om een nader *Attacque* daar op te doen: Maar zyn geluk beproefde aan de kant van *Maronde* en *Tanjepoere*, en voornamentlyk te *Bacasy*, alwaar zy een *Corps* van 50. *Man* overvielen en *Moorddadig* massacreerden; doende de *Chineesen* overal daar zy quamen, niet anders dan *Moorden* en *Brandstichten*.

Hoe de *gemoederen* te *BATAVIA* gestelt waaren, op het ontfangen van deze bedroefde tydingen, is zeer gemakkelvjk op te maken: te meer daar men *verzekering* had, dat de *Chineezzen* een *Leger* van

60000. *Man* in de ommelanden van BATAVIA op de been hadden: hier by quam noch dat 'er binnen de Stadt noch ruim 8000. *Man* van die *Natie* zich onthield; zoo dat men den *Vyand* van binnen en buiten te vrezen had; welke ook alle gereedschap by een gebragt had, om den aanval te beginnen, hebbende een grote voorraad van *Oorlogs Ammunitie* by een verzameld, nevens eenige *houte Kanonnen*: waar mede zy hun voornemen wilden uitvoeren. De *Hooge Regeering* liet wel de *Burgers* Nacht en Dag in de Wapenen verschynen, en dubbelde *Patrouilles* binnen en buiten de Stadt kruiffen: maar dit belette niet dat de *Chineezen* den 8. *October* 's Avonds ten 6. uuren, haar vervloekt voornemen in 't werk stelden, ter zelve tyd dat men berigt ontfong van het innemen van de *Buitenpost* by 't *Eiland Onrust*, * *Dequal* voornoemt, stelde de *Gouverneur Generaal* alles in 't werk, wat mogelyk was om de *Vyanden* af te keeren; maar deze lieten zich echter wel haast voor de *Stadts Poortzen* zien, daarze de *Bruggen*, voor de *Poort* gelegen, zochten in brand te steken; en ondertuffchen, niet tegenstaande het ge-

S 3

wel-

* Daar Zy alle de *Europeanen* vermoorden, en de *Huizen* in brand staken.

weldig schieten uit de Stadt, de *Burgerwacht* op de punt *Zeelandia* Attaqueerden. Om deze woede te stuiten trokken de *Compagnie Granadiers* van 't *Kasteel*, met de *Burger Cavallery* nevens een goede party *Inwoonders* na buiten, om de *Chineezen* in de flancq aan te tasten. Hier ging het zoo heet toe, dat de *Chineezen* verscheide *Burgers* dooden en quetsten: staande de *Vyanden* tegen haar gewoonte hier een langen tyd pal, zonder een voet te wyken: maar zes *Veldstukjes*, gevoegt by het *Geschut* van de *Punt Zeelandia*, deden hen omtrent 3. uuren na *Middernagt*, allengs afdeinzen; en in hun retraite door het *Geschut* van de *Diest-Poort* getroffen, begon de *Wanordre* onder hen zodanig de overhand te neemen, dat Zy het haazepad koozen, met achterlating van 2. *Veld-Stukjes* en 3. *Vaandels*, maar hun moed nu op de *Stadt* niet kunnen koelen, staaken zy uit wederwraak, alle de omgelegene *Huizen* in brand, 't welk een afgryffelyk gezicht gaf: doch het zoude noch vry droeviger geweest zyn zoo hun voornemen om de *Europische Wagt* aan de *Kruidmolens* te vernielen, wel geslaagt had: waar toe zy ook alle geweld in 't werk stelden: maar hier wierden Zy manmoedig afgeslagen, en dus eindigden deze fatale *Nacht*. 's *Morgens*

vie-

vielen zy weder tot twee reizen op de voorn. *Kruidmolens* aan, maar met geen beter geluk, dies zy met agterlating van een groot getal Dooden en gequetsten de vlucht namen.

Dusdanig was de gesteldheid buiten de Stadt: maar de *Inwoonders* waaren ook in gedurige bekommring binnen de Stadt, vrezende dat de *Chineezen* hier en daar brand zouden stichten, en van achteren op hen aanvallen. Om dit zoo veel mogelijk was voor te komen, liet de *Regeering* alomme afkondigen, dat geen *Chinees* op poene des Doods, des Avonds na 6. uuren, zich verftouten zoude om uit zyn Huis te komen, of uit zyn Venster te zien: permitteerende een iegelyk, den geenen die zy mogten ontmoeten door de Kop te schieten; patrouilleerende ondertuffchen verscheide Compagnien *Vryburgers* en *Pennisten* door de Stadt, staande aan de hoeken der Straaten ook eenige Manschap geposteert, zoo dat het dien Nagt van binnen noch door de goede voorzorg tamedlyk in rust bleef; want de *Chineezen* bleven, door vrees getroffen, binnen hunne Huizen en dorsten de aanvallers van buiten niet ondersteunen: anders had het zekerlyk met de Stadt gedaan geweest, dewyl men slechts 3000. weerbaare Mannen op de been had.

's Morgens daar aan, zynde den 9. *October*, verlieten de *Chineezen* de Voorſteden. Maar toen quam de grootſte ellende noch agter aan: deze Dag begon met een verwoede Moord, en eindelyk met een ſchrikelyke Brand. Men wilt niet op wat wyze men van de *Chineezen* die binnen de Stadt waren onſlagen zoude worden; de zekerheid der Inwoonderen hing 'er egter van af; de *Magiſtraat*, om verder verwoefing voor te komen, liet den Kapitein der *Chineezen* NIHOEKONG in 't Kaſteel komen, om informatie te nemen. Maar het Zeevarend Volk begon ondertuſſchen aan 't *Vierkant* de *Chineezen* te Attacqueeren, en te Vermoorden; hunne Huizen wierden met geweld opengebrouken, en alles ter neer gemaakt wat voor de hand quam, uitgezondert *Vrouwen* en *Kinderen*. Deze Moord wierd eindelyk algemeen, en door de geheele Stadt verſpreid: zonder dat de *Chineezen*, tot verwondering van een ieder, zich te weerſtelden. Maar men was in lang na noch geen Meester, want verſcheidene *Europiaanen* dien het meer om plunderen te doen was, dan om de Stadt van de Vyandige *Chineezen* te zuiveren, begaven zich tot Steelen en Rooven; 't welk van ſlegte gevolgen geweest konde zyn, om dat de voor-

noem-

noemde Capitein *Chinees* middel gevonden had, om uit het *Kasteel* te ontkomen, en verscheidene van zyn Natie in zyn Huis verborgen hield, wier getal men op Driehondert Man begrootte, zynde alle wel gewapent. Dit stuk ontzette de *Europeanen* zoo geweldig, dat niemand de eerste wilde zyn, om op dit Huis aan te vallen. Om de schrik en Wanordre te vermeerderen, staken de *Chineezen* daar en boven, hunne Huizen, waar uit zy't ontvlucht waren, in brand, zoo, dat tegen de Middag alles in Vuur en Vlam stont, en de *Europeanen* werks genoeg hadden om hunne eigen woningen voor de woede der vlammen te beschermen: doch in dit stuk was de *Vigilantie* zoo groot, dat men eerlang voor de *Europische* Huizen niets meer te vrezen had.

Na de Middag trokken de *Pennisten*, onder hunne Luitenant *Harmen Jacob van Suchtelen*, van het *Kasteel* na de *Roemalake*, met ordre om zich, nevens de *Ruiterij* van 't *Kasteel*, om en by het Huis van den Capitein *Chinees* te posteeren, alwaar ook de *Granadiers* onder Capitein *Fan van Oosten*, met noch 200. *Varends-Gezellen* onder de Heeren *FanVerstraten* en *Christiaan Duif*, voorzien van 5. stukken *Geschut*, zich geplaatst hadden. Hun last was het

voorn. Huis nevens die der andere *Chineez*en in brand te schieten, en hen aldus tot een uitval te noodzaken: zynde ondertuffchen alle de passagien van de *Roemalakke* en de *Grote Rivier*, die midden door de Stadt loopt, wel bezet, zoo dat de *Chineez*en nu niets meer doen konden, dan een van beide te kiezen, of uit te komen, of te verbranden.

Niet tegenstaande de *Chineez*en nu van alle kanten waaren ingesloten: viel echter een party van omtrent 40. dezer Natie aan op de *Pennisten*, die aan de *Hoendermarkts Brugge* geplaatst waaren: maar zy wierden zoo dapper ontfangen, dat weinige van hen te rug keerden.

Ondertuffchen schoot men dapper op het Huis van den Capitein *Chinees*, zoo dat eerlang dit Huis nevens het geheele blok Huizen rondsom, in ligte vlam stont, dies zy hier en daar na een vrye uittocht begosten te zoeken; doch zoo dra 'er eenige op de Straat quamen, wierden ze doorschooten, en die by geluk zoo ver quam dat hy de *Grote Rivier* meende te passeeren, vond mede aldaar zyn Dood, alzo het *Varends-Volk* aldaar met Vaartuigen op de weglopende *Chineez*en pafte, die zy, zonder eenige genade, alle om hals bragten. Veele *Chineez*en zyn door de vlammen verflonden,
andere

andere geen middel van ontkoming gezien de, Verhingen zich zelve, zochten de Dood in diepe Putten, of ontnamen zich op andere wyzen het Leven.

Midlerwyl stond de Stadt op meer dan 12. Plaatsen in lichte vlam; doch de Brand-Spuiten deeden hier noch een zonderlinge dienst; maar buiten de Stadt moest alles wegbranden, want de *Chineezen*, van buiten meester zynde, staken de geheele *Wester Voor-Stadt* in brand: ter zelve tyd deden zy ook telkens nieuwe aanvallen, om in de Stadt door te breken, maar wierden gedurig met verlies afgeslagen. De naderende Nagt gaf alzoo het gezicht van een erbarmelyk Schouwspel, van zoo veele Dode Lichaamen en brandende Huizen, dat het scheen, of *Nero* de ondergang van *Trojen* weder had willen vertoonen; in den Avondstond waaren ook een getal van 635. *Chineezen*, die Gevangen zaten, door de verbitterde *Europeanen* ontzielt.

's Nachts ten half-twaalf uuren daverde en schudde de geheele Stadt door een vreesfelyken slag, waar door de meeste pannen van de Daken en verscheide brokken van Huizen van boven neêrvielen: men wist in't eerst niet waar dit geweldig geluid van daan quam; maar men ontdekte ras dat het een ondermynt Huis was geweest, nu door
de

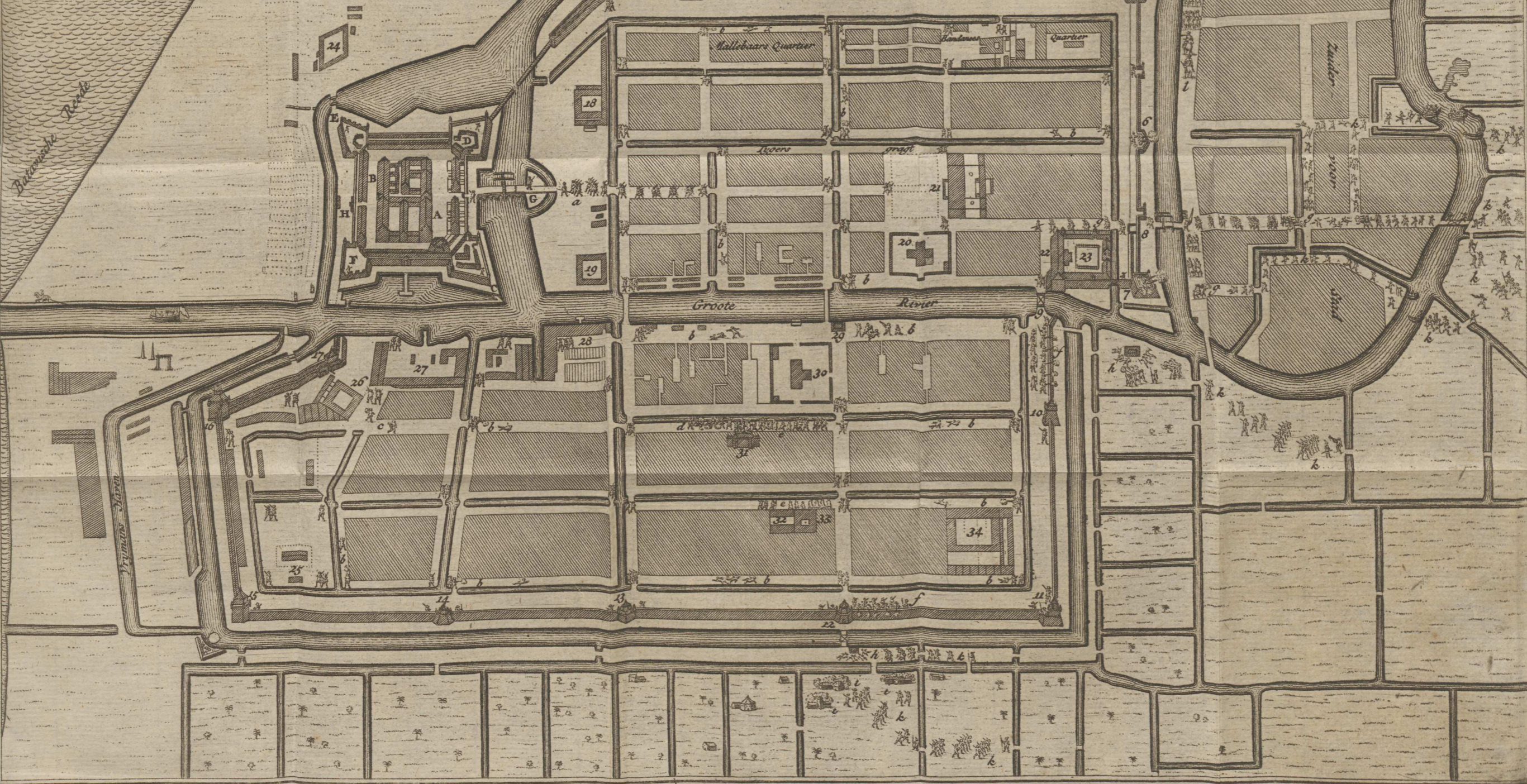
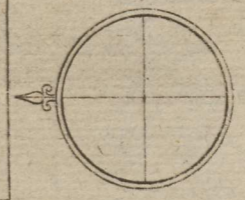
de vlammen aangestoken, staande aan 't einde van de *Lepel-Straat*; een weinig daar na sprong noch een Huis in de Lucht, 't welk naby de woning van den Capitein *Chinees* stont.

De Laastgenoemde, vast ziende dat zyn Huis door de vlammen en het Geschut tot een erbarmelyke Puinhoop geworden was, en daar in geen zekerheid van Lyf en Leven meer vindende, begaf zich onder de vluchtende *Chineesche Vrouwen*, in *Vrouwengewaad*, ten Huize uit, in meening om onbekend voorby te passeeren; maar hy was al te veel bekend, om door deze list te ontsnappen: hy wierd dan gevat, en 'sMorgens den 10. *October* in Verzekering op het *Kasteel* gebragt. Terwyl men noch al voortging om de overige *Chineezen*, die zich hier en daar verscholen hadden, te massacreren. En op dat den bescheiden en nieuwsgierigen Lezer zich eén des te beter denkbeelt maken mag, van het geene op ieder plaats der Stadt ter dier tydt is voorgevallen, zoo wyzen wy hem tot de nevensgaande ingevoegde Afbeelding van *BATAVIA*, gecopieert naar een origineel Plan, en ons gelukkig ter handen gekomen, waar in de meeste byzonderheden exact zyn aangetekent.

De Compagnie *Ruitery* trok nu ook weder

Afbeelding naar het best Origineel, van de Stad BATAVIA, en hoe het verraad der Chineezen op de zelve, door de Europiaanen is veydeld geworden. op den 8ten October etc. des Jaars 1740.

- In 't Kasteel.*
- A. Generaals huis.
  - B. Logim. der Raaden van Indie.
  - C. Punt Diamant.
  - D. — Robyn.
  - E. — Safier.
  - F. — de Parel.
  - G. Punt en brug van 't Kasteel.
  - H. Waterpoort.
- Punten en Poorten der Stad.*
- 1. Punt Amsterdam.
  - 2. — Middelburg.
  - 3. — en Poort Rotterdam.
  - 4. — Delft.
  - 5. — Gelderland.
  - 6. — Oranje.
  - 7. — Hollandia.
  - 8. Nieuwe Poort.
  - 9. Punt en Poort Diest.
  - 10. Punt Nassouw.
  - 11. — Zeelandia.
  - 12. — en Poort Vrecht.
  - 13. — Westfriesland.
  - 14. — Overysel.
  - 15. — Groningen.
  - 16. — Zeeburg.
- Oostzyde der Stad.*
- 17. Punt Cuienburg.
  - 18. H^{er} pakhuys.
  - 19. Tuighuis.
  - 20. Hollandsche Kerk.
  - 21. Stadhuis.
  - 22. Maleische Kerk.
  - 23. Hospitaal.
  - 24. Arak pakhuys.
- Westzyde.*
- 25. Kruithuis.
  - 26. 't Vierkant.
  - 27. de Werf.
  - 28. Vismarkt.
  - 29. Middenpunt.
  - 30. Portugesche Kerk.
  - 31. 't Huis van Kapiteyn Chineezen.
  - 32. Chineezen Hospitaal.
  - 33. Spinhuys.
  - 34. Weeshuis.
- De beamten van de Compagnie*
betrebbende Wacht op 't Kasteel.
- b. Bezetting der straaten, de uitkomende Chineezen, behabben*
vrouwen en kinderen doodende,
zynde de rest, meest in hunne eygne
huizen verbrand.
- c. Roovende buitmaakers.*
- d. Bestorming van 't huis van Kapiteyn Chineezen, die met de vrouwen in*
dier bloeding uitkomende, ge-
kend en gevangen wordt.
- e. Vrouwen en kinderen worden na*
't Chineezen Hospitaal gebragt.
- f. Vuuring van de Wallen, tegen*
de Chineezen.
- g. Vitval en geregt, tegen de*
Chineezen.
- h. Afgemaakte wachten buiten*
de Vrechtische en Diest poorten.
- i. Brandstichting door de Chineezen*
buiten de Vrechtische poort.
- k. Afbrekkende en vluchtende*
Chineezen.
- l. Terughkomst der Edele M^{ren}*
van Imhoff en van Aarden,
met hunne troepen uit de bo-
ven landen, van het verstrooven
der Chineezen.

der buiten de Stadt, met de *Granadiers* en *Varends-Gezellen* om de geretireerde *Vyanden*, op te zoeken; die ook hier en daar aangetroffen, na een weinig standhoudens, het hazepad koozen, zynde dusdanig door schrik en angst belemmert, dat zy de Wapenen nederwierpen, en in de *Bosfchen* vluchteden: dierhalven toog de voorn. Manschap weder in triomf naar de Stadt.

Den zelve[n] Dag had de woedende vlam noch zodanig de overhand binnen de Stadt, dat de geheele *Chitfestraat*, en veele *Chineefche Huizen* in de *Lepel-Straat*, tot den grond afbranden. 'sAvonds ten 9. uuren, wierd *BATAVIA* weder gefchudt door een yffelyken flag, van een Kruid-Kelder, in de laaftgenoemde Straat gelegen, die als een fchrikkelyken Donder door de geheele Stadt klonk, en nict weinige vrees veroorzaakte voor het behoud van een menigte *Pakhuizen* aldaar, en de *Equipagie Werf*, die in groot gevaar waren, maar nocht ydig door Brand-Spuiten en 't overhalen van Zylen gered wierden. Gelyk ook met het bluffchen van den Brand noch voortgevaren wierd, den volgenden Dag, zynde den *II. October*, toen begon de Stadt tot eenige rust en ftilte te komen, en de Brand op te houden; doch de Plundering nam hand over

over hand toe , zoo dat hier door menige twisten onder de Plunderaars voorvielen : poogende elk een ander de gemaakte buit te ontnemen , 't welk zommige een oorzaak van het verliezen van Lyf en Leven was ; men verhaalt voor de waarheid dat eenige gemeene *Matroozen* een Somma van 9. à 10000. *Ryxdaalers* by deze gelegenheid ten deel viel.

Oudertusschen bleef men in de Wapenen: terwyl men noch telkens bericht ontving, dat zich hier en daar in de Bostchen en Boven-Landen verscheide Vyandelyke Partyen onthielden, maar de vlucht naamen zoo dra zy eenige *Europianen* gewaar wierden, anders was het binnen en buiten de Stadt dien volgende Nacht noch al tamelik stil.

Den 12. en 13. *October* was het mede stil, doch men bleef uit voorzorg in de Wapenen, en hield overal goede Wacht.

Den 14. *dito* quamen de Compagnien *Ruitery*, *Granadiers* en *Bootsgezellen*, die op nieuws uit de Stadt waren getrokken, weder binnen, na 200. *Chineezen* in een rencontre neergemaakt, en de overige verstrooit te hebben ; zy hadden by zich 5. veroverde *Vaandels*, een *Snaphaan* en een *Malie* met Kopere kettingen, nevens noch eenige andere *Malien* die zy den Vyand ontnomen

nomen hadden, en op de Voorzaal van Zyn *Edelheid den Gouverneur* tot een teken van overwinning nederlagen.

Tuffchen den 15. en 19. *dito* zuiverde men de Stadt van de Doode Lyken, zoo wel van die welke in de Huizen als op de Gragten en Straten lagen. Op Kondfchap, dat zich weder eenige *Rebellige Chineezen* rondfom de Stadt hadden laten zien, togen de *Europeanen* op hen af, maar de Vyanden vonden niet goed om hen af te wach'en: Zy vergaderden alle Avonden by geheele troepen, doch verftaken zich by Dag.

Den 20. *dito* trokken de Capiteinen *Chrummel* en *Jan Verstraten* met een Party van 1000. Man na de Boven-Landen; met ordre om zich voorby de Post *Anke* te *Cadawa* neêr te flaan, en onderweege het Land na de kant van *Tangerang* van Vyanden te zuiveren: alzo de *Chineezen* zich aldaar in de Suiker-Molens onthielden, en alle de *Paffanten* overvielen, en op een grouwelyke wyze ter Dood brachten: zy verdreven hen van daar, en quamen den 21. *dito* met verfcheide Vaandels te rugge.

Den 22. *dito* wierd een ACTE VAN AMNESTIE afgekondigt voor alle de *Chineezen* die binnen den tyd van 4 weken
we-

weder onder de Gehoorzaamheid van de *Ed: Oost-Ind. Maatschappy* keerden, zul-
lende by faute van dien, voor Rebellen
en Vogelvry verklaart worden. Ook wierd
Pardon nevens een Premie van 1000. Gl.
beloofd, aan den geenen die de *Hoofd Re-
bel* en aanvoerder der *Chineezen* aan den
Ed: Raad van Justitie, 't zy Levendig of
Dood, overleverde, waar op zich ook
aanstonts eenige hebben aangegeven, met
betuiging dat zy van de voorgenome con-
spiratie niets geweten hadden.

Den 23, 24, 25, en 26. *dito* hadden de
gedetacheerde Troupen te *Cadowa* ver-
scheide Schermutselingen met den Vyand,
die zy telkens op de vlucht sloegen: den
laaftgenoemden Dag heeft de Opfiener
van 't Eiland *Onrust*, *Nicolaas Geyschpel* de
ingenomene *Post Dequal* weder op den Vyand
heroverd.

Maar op den 27. *dito* bleef het niet by
eenige geringe Schermutselingen. De *Chi-
neezen* nochmaals hun geluk willende be-
proeven, tasten furieus de Brand-Wachten
der *Europianen* an, om te zien of zy eenige
confusie konden verwekken, en daar me-
de haar voordeel doen, en vielen verder
op de voorn. Manschap aan, die het ge-
luk had hen na een Gevecht van omtrent
twee uren te doen retireeren, na dat 'er
een

een goed getal van hen neêrgemaakt was: toen smetentez alle de Wapenen neder, en vloten na de kant van *Bantam*: maar de meeste vonden mede aldaar een gewisse Dood. Voorts wierden eenige Suiker-Molens ingenomen, onder welke een was, die met een goede muur omringt, en met 5. houte en 12. met yfere banden beslagen stukken Geschut voorzien was, die met scherp waren geladen: men vond 'er ook eenige Oorlogs-Ammunitie. De gemelde Opziender van 't *Eiland Onrust* behaalde ook eenige voordeelen op de *Chineezen*, en verbrande eenige Suiker-Molens. 2000. *Chineezen* verzochten ook op den zelve dag Pardon, en verkregen een *Sauvegarde* van den *Generaal*.

Vorders passeerde 'er niets tot aan den 1. *November*: wanneer eenige zwervende *Chineezen* verscheide Huizen en Tuinen op *Maronde* en *Toegoe* in brand staken.

Den 2. *dito* quamen de *Europische Troupen* van *Cadowa* in een tamelyke goede gesteldheid weder te rug, na de *Chineezen*, die daar om heen zworven, afgemaakt of verstroot te hebben: en dus is alles weder in een geruste toestand gekomen.

Wat nu de ontdekking van dit verraad belangt, eer de *Chineezen* hun voornemen in 't werk stelden, vond men schier alle

Nachten, eenige Huizen opengebrooken en bestolen, de Suspicie was meest op hen, en men Arresteerde 200. Man van deze Natie die na *Ceylon* wierden getransporteert, andere die men onschuldig bevond wierden los gelaten. Vervolgens vernam men, dat zy zich in een geheel Leger verzamelden buiten de Stadt: ter zelve tydt verzochten zy, om eenige *Wayangs* te spelen, maar dit werd afgeslagen; zy transporteerden ook hunne *Vrouwen* naar buiten; 't welke alles by elkander gevoegt, genoegzaam reden gaf, om deze bedriegelyke Natie te wantrouwen, gelyk ook het gevolg toonde dat de Suspicie niet ongegrond was: want den 8. *October* wees ook een zekere *Chinees*, die zich over 't voornemen van zyn Landsluiden bezwaart vond, eenige Huizen aan waar in zy ook Geweer en Oorlogs-behoeftens hadden verzamelt.

De voornaamste aanlegger van dit snode *Verraad* was, zoo men de Berichten geloof mag geven, een Bastert-Broeder van den *Keizer* van *China*, daar hy eenige *Oproeren* verwekt, en naar de *Kroon* gestaan hebbende, van daar gevlucht en Vogelvry verklaart was. Zyn naam was *TAI-JOEWAN SOEY OEY*, gelyk blykt uit een zekeren *Brief*, die van hem aan den *Chineeschen* Capitein *Toalang* geschreven, en onder-

onderschept is: waar in hy de zynen aanmoedigt om zyn voornemen te helpen begunstigen.

In het zelve Jaar 1740. viel op den 6. December ook te BATAVIA een ongehoort geval voor, tusschen den Gouverneur Generaal *Adriaan Valkenier* en de Heer *Elias de Haze*, Ordinaris Raad van *Justitie* van *Nederlands Indiën*, 't welk wy kortelyk met weinige woorden zullen opgeven.

Den voorn. *Gouverneur Generaal*, liet de wettige *Regeering* op een geweldadige wyze door *Soldaten* inferteeren, en den gemelde Heer de *Haze*, en zyn Ampt zeer grovelyk offenseeren, en daar en boven, door een ongehoord *Arrest*, hem voor 't oog van ieder een, onder een escorte van *Soldaten* naar zyn Huis brengen, beveelende den zelve Heer van de *Tafel*, daar hy als concluderende *Raad* zat, op te staan.

Dit geschied zynde, wierd den voorn. Heer in zyn Huis in *Arrest* gehouden, zonder dat hem toegelaten wierd met iemant te spreken, dan alleen met eenige weinige *Personen*, die den *Gouverneur Generaal* goedvond, zulks te permitteeren: moettende daar en boven noch allerlei hoon en smaad lyden.

Maar den 12. *January* des volgenden

Jaars, stond geheel BATAVIA over einde, doordien den voorn. Heer met magt van Soldaten uit zyn Arrest gebragt wierd, aan boord van een Oost-Indisch Schip, om naar 't Vaderland getransportteert te worden op zulk een onhebbelyke wyze, dat men naauwelyks de grootste misdadigers, alzoo zoude behandelen; daar en boven wierd hy, te Scheep zynde, ook op ordre van den Gouverneur in een streng Arrest gehouden; tot zyn aankomst in 't Vaderland: alwaar hy echter, door de Heeren Bewindhebberen, gratieuselyk is ontslagen: maar had echter het ongeluk, van geen goederen naar zyn rang en qualiteit, mede gebragt te hebben, nadien het hem niet gepermitteert was geweest ordre op zyn zaken te stellen, eer hy van BATAVIA vertrok.

De Hr. Elias de Haze heeft hier op Recht en Justitie verzocht, tegen den voorn. Valkenier en verkregen een Mandament van Arrest en Rau-Actie met Edicte waar by de goederen van den gedaagden wierden gearresteert, onder eenige Heeren hier telande berustende, en hy zelve geciteert om in Persoon, of door gemachtigden voor den Ed. Hove te compareeren tegen den eersten Rechtsdag van de Vacantie van Augustus van den Jaare 1743.

*Wanneer 'sLands Opperhoofdentwisten,
Door 't oor te leenen aan de listen,*

En vleyery van Eigenbaat :

Dan moet Gerechtigheid gaan doolen ;

Want raakt zy niet by tyds verscholen ,

Zoo Sterftze als Mart'lares van Staat.

In den Jaare 1742. den 6. Augustus, gaven de Ed. Heeren Bewindhebberen der Oost-Indische Compagnie een nieuw Reglement uit, voor den geene die in hunnen Dienst zouden aangenomen worden : behelzende een toelating van het overvoeren van *Wyn* en *Bier*, door de *Scheeps-Officieren*, en een afschaffing van alle *Negotie* buiten deze, voor alle de *Scheeps-Vrienden*, 't zy voor hunne eigen of voor particuliere Reekening ; maar ieder wierd naar zyn rang beloofst, een *douceur* voor de vernietiging van hunne *Koophandel*, namentlyk

Aan de Matrozen van f. 12. 11. 10. een S van	150.
— dito en Soldaten van f. 9. 8. 7. - - - -	100.
— Gasten van f. 6. 7. - - - -	50.
— Deks-Officiers van f. 14. Timmerlieden, Corporaals en andere beneden 30. Gl. - - -	180.
— Boots- en Schiemansmaat en 3de Meester - - -	200.
— Deks-Officiers, van 20. Sergeanten en Op- per-Scheeps-Timmerlieden boven 30. - - -	250.
— Boots en Schieman, Constapel en Ondermeester	300.
A 3	Aan

Aan de *Bootsman* en *Maat*, *Schieman* en *Maat*, *Constapel*, *Bottelier*, *Kok*, *Opper-Timmerman* en *Opper-Zeilemaker*, wierd daar en boven noch gepermitteert een *Kist* mede te mogen nemen.

Aan de <i>Derde</i> waak en <i>Krankbezoeker</i> - - f	300.
— <i>Onderstuurman</i> - - - - -	400.
— <i>Jongste Luitenant</i> , <i>Opper-Stuurman</i> en <i>Opper-Chirurgyn</i> - - - - -	500.
— <i>Oudste Luitenant</i> - - - - -	800.
— <i>Schipper</i> - - - - -	2000.
— <i>Capitein</i> - - - - -	3000.

Deze recognitie zoude aan ieder, op bovenstaande wyze, by hun retour in 't *Vaderland* betaalt worden, ten zy, zy zich tot eenige particuliere handel begaven, waar door deze *Præmie* vernietigt, en verder al het geene ongepermitteerd medegebragt wierd, verbeurt verklaart zoude worden.

Maar de *Varends-Gezellen*, zeer slegt vergenoegt met dit nieuwe *Reglement*, begonden allengs de hoorens op te steeken, en opentlyk op den Heer *Imhoff* een quaadaardige laster uit te braken; als of deeze, om het Gemeen te plukken, en door dien weg by de *Heeren Bewindhebberen* in achttinge te geraken, de *Uitvinder* was van dit nieuwe *Placaat*. Hier op begonden reeds voor 't Huis van *Zyn Ed:* eenige zamenrottingen van baldadige *Scheeps-Gasten* zich

te

te vertoonen, welke ook twee dagen achter den anderen, de Stadt met een geweldige *Opfchudding* dreigden; Maar de *Ed: Heeren Magiftraten* van deze toeloop verwittigt, zonden 12. *Gerechts-Dienaars* ter beveiliging van de Heer *Imhoff* in zyn Huis en lieten 6. *Soldaten* voor de deur *Patrouilleeren*, om alle geweld afte keeren; gelyk ook geene van alle de ftoutheid had, om aan 't voorn. Huis eenig moleft toe te brengen.

Maar op den 10. *Augustus*, ontftond 'er voor het *Ooft-Indifch Huis* een geweldig Tumult, tuffchen *Matroozen* en *Matroozen*: fommige hadden, niet tegenftaande het voorn. *Reglement*, echter *Dienft* genomen by de *Compagnie*; en zouden op den voornoemden *Dag*, hunne *Kiften* laten branden; maar andere ftelden zich hier tegen; wilende niemant laten paffereen om zyn zaken te vervorderen; fltaande voorts in 't hondert elk om de ooren, die met hen geen een lyn wilden trekken, om op deze wyze, de *Heeren Bewindhebberen* te dwingen, tot het veranderen der gemaakte *Ordre*; doch de *Ed: Gr. Achtb. Heeren van den Gerechte*, gaven noch dien zelven *Dag* een *Publicatie* uit, om deze infolentie op 's Heeren *Straten* en aan de *Dienaars* der *Ooft-Indifche Compagnie* gepleegt, op het

rigoreufte te weeren. Verbiedende alle en een iegelyk wanordres aan te rechten, of ook de aangenomen Gasten te verhanden of te slaan; op pœne van publike Lyfftraffe. Met een Premie van 300. Guld. voor den aanbrenger van eene der voor-naamfte *Aggreffeurs*. Dit deed de misnoegde hoop al morrende en knorrende fcheiden, nadien zich de meeste genoodzaakt zagen, om zich, 't zy goed-of quaadwillig, aan de gemaakte *Ordonnantie* te onderwerpen.

Maar een Jaar daar na, namelyk op den 17. *Augustus* 1743. zagen zich de *Ed: Heeren van den Gerechte* nochmaals genoodzaakt, een *Waarschouwing* van gelyke Inhoud, uit te geven, alzoo eenige *Matrozen* de ftoutheid gehad hadden, om troepsgewyze op het *Ooft-Indifch Huis* te komen, met oogmerk om weder nieuwe zamenrottingen te maken, zonder zich te kreunen aan de herhaalde Ordres der *Heeren Be-windhebberen*, om zich van elkanderen te fepareeren; zich in tegendeel op een turbulente en onbetamelyke wyze tegen wel-gemelde *Heeren* gedragende. De pœne, by deze *Waarschouwing*, was Lyfftraf of Dood-*traf*, na bevindinge van zaken: volgens het 49. Artikel van de *Artikel-Brief* der *Ooft-Indifche Compagnie*, by haar *Hoog. Mog. Gear-*

Gearresteert den 4. September 1742. Men had grote suspicie, dat de *Slaaphazen* en *Zielverkopers* de voornaamste Aandryvers van deze *Onlust* waren, waarom ook een Præmie van 300 Guld. gestelt wierd niet alleen op de Belhamels maar ook op den genen die dezelve hadden opgerooit.

Dus naderen wy allengs tot de tyden, en gevallen, die eenige betrekking tot den *tegenwoordigen Oorlog* hebben; maar welke Oorlog wy niet gezind zyn te beschryven; nadien, over deze *Geschiedenissen*, zoo veel op 't Papier gestelt is, dat 'er de *We-reld* tot walgens toe mede overladen is: ons Onderwerp is te handelen van *Oproe-ren* en *Onlusten*, zonder dat wy ons in het Verhaal van alle de byzondere voorvallen van dezen *Oorlog* kunnen steken; dies wy 'er alleenlyk zoo veel van zullen zeggen als met het geval dat wy verhalen betrekking heeft: tusschen beide inlasschende, zulke dingen, die wel onder de Beroeringen der gemeente of een deel van dezelve behooren, maar echter geen gemeenschap hebben met de *Oorlogszaken*.

Men weet hoe *Vrankryk* zich gedragen heeft, tegen het *Huis van Oostenryk*, zedert den Jaare 1740 na den doot van Keizer *Karel den VI* hoe hy de eenige Erfgename, haare Majesteit *MARIA THERESIA*

heeft getragt, van haare wettige bezittingen, zoo in *Duisland*, als *Italien* en de *Nederlanden* te beroven; en van welke laastgenoemde *Nederlanden*, hy thans een aanzienlyk deel haare Schepter ontwongen heeft: hun *Hoog. Mog.* door bedriegelyke betuigingen van Vriendschap zoekende te bewegen, om van hunne *Alliantien* af te stappen, gemaakt met *Oostenryk* en *Grootbrittanje*, tot bewaringe van haar *Godtsdienst* en *Vryheid* en *Barrière* in *Braband*, *Vlaanderen* *Henegouwen* en *Namen*; zaken, zoo overvloedig bekend, dat wy 'er niet verder van spreken zullen: Maar hoe oprechtelyk ook onze Hoge *Overigheid* omtrent *Vrankryk* geintentioneert is geweest, om de Vriendschap aan te queken en te behouden: heeft Zyn Majesteit echter kunnen goedvinden, midden in *Vrede*, en onder *schyn van Vriendschap*, zich van onze *Barrière* Meester te maken, en daar van een begin gemaakt, met het innemen van *Cortryk*, *Warneton* en *Harlebeke*, van welke gebeurtenis men te *Brussel*, met een expresse, bericht ontving op den 18. *May*, van waar deze onverwachte tyding wel haast over de *Vereenigde Nederlanden* verspreid wierd; alwaarze een grote gifting in de meeste gemeederen veroorzaakte; doordien verscheidene van Oordeel waaren, dat den *Staat* gehou-

gehouden was formeel den Oorlog aan *Vrankryk* te verklaren. Andere en wel de *Roomfchgezinden* (de goede niet te na gesproken) waaren met deze tydingen zeer wel in hun fchik, gelyk zy te dier tyde, en voornamelyk te *AMSTERDAM* in eenige *Sluipkroegen*, en *Bierkitten* in de *Plantagie*, genoegzaam lieten blyken: en dierhalven de eerfte gelegenheid de beſte by 't Haïr grepen, om hun Patriottifch gemoed te ver-tonen. En van deze dingen, zoo ver zy tot ons oogmerk dienſtig zyn, ſtaat ons alleen te ſpreken, zonder een aan eenschakeling van *Oorlogs Gebeurteniffen* te maken.

Ter zelve tyd dat de Troepen des *Konings* van *Vrankryk*, *Meenen* belegerden, had men een gevaarlyke *Opſchudding* te *AMSTERDAM* onder de *Katoendrukkers Gezellen*, die ieder voor quade gevolgen deed duchten, om dat de omſtandigheden van zoo vreemd een uitzicht waren, dat een goed Patriot dezelve met geene onverſchillige oogen kon aanzien:

Het begin van hunne zamenrotting was op den 14 *May* des Jaars 1744. die voortſproot uit eenig ongenoegen, dat zy tegen hunne *Meeſters* hadden opgevat. Het gebruik (want het is my niet gebleken dat 'er een zekere *Keure* op dit ſtuk door de *Wetgevende magt* geſtelt is) bragt mede,
dat

dat op ieder *Winkel* by een getal van *zeven Knechts* een *Aankomeling* (anders onder hen genaemt een *Jong-maatje*) gestelt wierd; maar eenige *Katoendrukkers-Bazen* stelden nu *twee* of *drie Aankomelingen* by het voorn. getal van *Knechts*. Dit stak haarlieden zoo geweldig in de krop, dat zy met alle Man weigerden te werken, en dolkoppig van de *Winkels* liepen, andere *Knechts*, die noch werken wilden, verbiedende onder zware dreigementen meer te arbeiden; ja zelfs ging de euveldoed zoo verre, dat zy zich niet ontzagen *Brieven* naar andere plaatsen te Schryven; inhoudende dreigementen aan alle die weigeren zouden het werk te staken; zullende zich niet ontzien, om den geenen die naar hunne pypen niet dansen wilden, te doorsteken, en diergelyke quaadaardige redeneeringen lieten zy zich dagelyks ontvallen. Dit was hen niet genoeg, maar zy stelden, zonder de *Magistraat* te kennen, een *Keur* en *Ordonnantie* op, waar na ieder zich had te reguleeren, ten opzicht van Werk en Loon; gelyk zy zich ook niet ontzagen, het zelve by zekere welbekende *Boekverkoopers* te doen Drukken en uitgeven. Ondertusschen vergaderden zy daagelyks in een *Bierkroeg* daar *St. Crispinus* uithing, gelegen in de *Nieuwe Plantagie*, bewoond by een *Roomschgezinde*

zinde *Waard*: alwaar zy van het een gesprek op het ander vielen, en eindelyk, als Lieden van oordeel, van *Staatszaken* begonden te handelen: gelyk ter dier plaats nevens noch een andere Kroeg het *Witte Lammetje* genoemd, wel meer gebeurt, sprekende hier de *Paapjes* hun hart recht uit, zonder zich aan iemand te kreunen; wyl zy doorgaans in dito Kroegen de overhand in getal hebben. Althans deze *Heere Kattoendrukkers*, die al reeds de wettige *Regeering* door het opstellen van *Placaten*, van hun eigen maakzel, zoo schandeleus gehoont hadden, ontzagen zich niet onder 't dak van den voorn. *St. Crispinus*, hungal uit te braken tegen de *Protestanten*, en ten voordeele der *Franschen* te spreken, dat 'er alle edelaartige gemoederen de walg van hadden, hier by lieten zy het niet, maar hadden de stoutheid om op de gezondheid van den *Franschen Koning* te drinken: roepende en schreeuwende, met het lyf vol *Genever*: *Vivat de Koning van Vrankryk*; en om ten overmaat hunne baldadige stoutheid te toonen, staken zy een *Wit Vaandel* uit, ter eere van den gemelden *Koning*; en bedienden zich ondertusschen van allerlei schandelyke en Injurieuse expressien.

De *Regeering*, van deze verre uitzierende
stout-

stoutheid kennis krygende, lieten eenige der voornaamste *Belhamels* van hun Bed ligten, onder andere een zekere *Tapper* op *Vloyenburg* woonagtig, nevens een die zyn redevous hield op den *Binnen Amstel*, en nog vier die op andere plaatzen in de Stadt woonden, die alle in Hechtenis gezet wierden, eenige wierden veertien Dagen, anderen drie Weken, te Water en Brood gezet; en een is voor twee Jaaren de Stadt ontzegt. Om alle onlusten die uit deze buitensporigheid konden spruiten, te verhoeden, wierden de *Schildwachten* aan de *Poorten* verdubbelt, ook wierden alle Avonden twee *Soldanten* buiten de *Poorten* geposteert. En daar en boven een *Waarschouwing* tegen deze baldadige hoop afgekondigt, zedert welke tyd de overige weder aan den arbeid geraakt zyn.

Gelyk de Tyding van het overgaan van *Meenen*, zoo veel onzinnige vreugt by de *Roomschgezinde* verwekte, zoo hadden de *Protestanten*, met meer recht, reden van blydschap, op 't ontfangen van de tyding van den *Overtocht* van *Prins Carel van Lotharingen* over den *Rhyn*, (wenschelyk ware het dat dit geval van gelukkiger gevolgen geweest was!) De *Vereenigde Nederlanden*, nu reeds met een quaad oog de *Progtressen*

grefsen van *Vrankryk* in de *Oostenrykſche Nederlanden*, beſchouwende, konden niet nalaten, deel in dit gelukkig geval te nemen; dewyl zy het aanzagen voor een magtige diverſie ten hunnen behoefte te weeg gebragt. Te *AMSTERDAM* zag men alles op den Dag van deze aangename tyding, zynde tuſſchen den 9. en 10 *July* des voornoemden Jaars, in volle Vreugt: des Nachts ſtak men *Vuurwerken* op den *Dam* af, en wierd helder *Gefchoten* ter eere van *Prins Carel*. Elk had de mond vol van de gelukkige gevolgen die men daar van te wachten had: maar de *Roomſchgezinden*, waaren over deze tyding extra geallarmeerd: en lieten niet na volgens hun gewoonte alledly hatelyke reflexien te maken, waar door niet weinig ontſteltenis ontſtond. Onder anderen was 'er een zekeren *Roomſchgezinde* wiens (naam men niet zal noemen,) die de ſtouthed had, van opentlyk op den *Dam* ten aanhoren van eenige Menſchen te zeggen: *Dat hy noch eens den tyd hoopte te beleven, dat hy zyn handen in des Geuzen bloed zou kunnen waſſchen*: Deze bittere redenen veroorzaakte ook verbitterde gemoederen. *Vier Perſonen*, in wier bywezen hy zich deze onhebbelyke woorden had laten ontvallen, ſtelden een *Verklaring* op wegens dit geval, en leverden dezelve over aan den

Heer

Heer Hoofd-Officier die hem, op dat hy leeren zoude wat omzigtiger te redeneeren, in een boete van 600. Guld. besloeg. Waarlyk een genadige *Justitie*.

Hoe ten dien tyde *Zyne Hoogheid* onzen tegenwoordigen dierbaren *Erf-Statthouder*, reeds by de Gemeente in achting was, bleek uit de beweging van het Volk te AMSTERDAM, toen dien *Doorluchtigen Vorst* aldaar in 't voorn. Jaar 1744. arriveerde. Het gerucht liep dat *Zyn Hoogheid* op den 5. *Augustus* aldaar stont aan te komen; Dies men eene ongelooffelyke menigte van Menschen 's Morgens ten 6. uuren op de *Cingel* over de *Lutersche Nieuwe Kerk* by een zag komen, die tot 's Avonds ten 8. uuren aldaar bleven vertoeven: Nadien de tegenwind *Zyn Hoogheid* zoo lang in zyn reis verhindert had. De tyd verstreken zynde, om verder voort te reizen, bleef den *Prins* dien Nacht in zyn Jacht overleggen, en verrok 's Morgens ten 9. uuren door de *Haarlemmer-Poort*, naar *Haarlem*, onder een algemeen gejuich, terwyl *Zyn Hoogheid*, zeer voldaan over de *Liefde* des Volks tot *Zyn Doorluchtige Persoon*, een ieder uit de *Koets* met het buigen van het Hooft, en andere vriendelyke gebaarden Groette. Eenige Liefhebbers van 't *Huis van Oranje*, niet naar genoeg en de *Prins* en *Zyn Koninglyke*

lyke Gemalinne konnende zien, vielen door hunne drift in 't water, maar wierden 'er ras weder uitgeholpen, met een woord, de Stadt was in rep en roer, en die 't geluk gehad hadden, van Zyn Hoogheid te zien, wisten niet genoeg van zyne ongemeene vriendelykheid te spreken.

Den 16. October des jaars 1745. stelde een *Fransche Kaper* AMSTERDAM in alarm. Hy met zyn Schip voor 't Land kruiffende nam een *Engelsche Prys*, die hy verder opzond: een *Engelsch Kool-Scheepje* mede in zyn gezicht komende, werd door hem geattaqueert, en maakte zich reeds tot overgave gereed, toen wel te pas noch 3. andere *Kool-Schepen* aanquamen, die hem met hun alle, zoo geweldig door de huid schoten, dat hy de vlucht nam door 't gat van *Texel* na de *Zuider-Zee*, en voorts naar AMSTERDAM, zonder ophouden voortzeilende, nadien een *Engelsch Schip* hem na joeg. De *Fransche Kaper*, aldaar voor de Stadt gekomen, wou om zyn wellevenheid te toonen, de Stadt met eenige *Eer-Schoten* salueeren, maar schoot by ongeluk door een *Curaçaos Vaarder* met een *Kogel* heen, 't welk een geweldige ontsteltenis baarde: zyn Schip werd in beslag genomen, en hy genoodzaakt om de schade te vergoeden. De gevangene *Engelschen*, in

een vry Land zynde , pretendeerden ook hunne vryheid , over welke zaak eenige *Brieven* met den *Engelschen* Gezant in den HAGE zyn gewiffeld ; en was van dit gevolg , dat zy op hooge ordre los gelaten zyn. Het Schip is naderhand verkogt , en met dezelve *Capitein* na *Schotland* geftevent , maar onderwegen door een *Engelsch* Oorlog-Schip genomen.

In den jaate 1746. treffen wy niets byzonder aan om hier op te teekenen : ten zy wy een ongehoorde *Moord* , gepleegt aan een *Oude Juffrouw* en haar *Dienstmaagt* , op de *Braak* te AMSTERDAM , plaats wilden geven ; maar vrezende den Lezer hier mede ondienst te doen , wyl de zaak ten overvloed bekend is , zullen wy 'er niets van zeggen ; schoon de geheele Stadt over dit gruwelyke schelmstuk over einde gestaan heeft , door het opviffchen der ontzielde en aan stukken gehouwen Ligchaamen. Wy wyzen den nieuwsgierigen tot de berichten te dier tyd over dit geval gedrukt : en spoeden ons voort , om aan 't oogmerk van onze Verhandeling te voldoen , door het aantekenen van de gevallen van het jaar 1747.

Op den 22. *Maart* des evengenoemden Jaars , ontstont te AMSTERDAM in de *Wieringerstraat* een Tumultieuze beweging,

VOOR

voor het Huis van een *Tabaksverkoper*. Een zekere *Dienstmaagt* aldaar woonachtig, wierd beschuldigt met de diefstal van een *Zak-Horologie*; of deze beschuldiging waar of valsch was, is my niet gebleken: maar dit is zeker, dat de zaak aan het *Gerecht* bekend gemaakt is; ingevolge daar van, quamen eenige *Dienaars* van de *Justitie*, het Huis bezetten; nadien het Gemeen, anderszints een streng vervolger van Dieven en Zakkerolders, thans de zaak van de voornoemde *Dienstmaagt* zich aantrok, in zoo verre, dat eenige honderden menschen aldaar voor de deuren verzamelden, den tyd van omtrent vyf dagen lang. De *Jongens*, doorgaans de voorste om baldadigheid te beginnen, namen hier ook eenige steenen op om in de glazen te werpen: maar de vigilantie van de *Dienaars* der *Justitie*, belette alle verder geweld, en deed de vergaderde menigte verstuiven.

Nu treden wy tot het verhaal van die grote omwenteling, in het inwendige betitier van onzen *Staat*, kortelyk voor af aanteekenende, wat aanleiding gegeven heeft tot de Verkiezing van zyn *Hoogheid*, den *Heere Prinse van Oranje en Nassauw*, tot *Stadhouder* van *Zeeland*, *Holland*, *Utrecht* en *Over-Yffel*, zoo ook ten laatsten van *Gelderland* politief: wy zullen alles zoo

beknopt by een voegen als ons mogelyk zal zyn.

Hoe het in het begin dezes jaars, met ons lieve *Vaderland* gesteld was, bleek ten allerklarste uit de treffelyke *Aanspraak*, door een waardig *Lid* der *Regeering*, aan hun *Hoog Mog.* gedaan, by het overgeven van de *generaale Petitie* van 1747. Waar in een vergelyking gemaakt wierd, tusschen den toestant der *Fransche* en onze *Legers*; de eerste, aangevoert door een kundige *Generaal*, en de laatste door eene, die weinig bequaamheid bezat. Daar in toonde deze treffelyke *Staatsman* aan, dat onze geheele *Barriere* in een ongelooffelyken korten tyd was overweldigt, en daar en boven 36. *Battaillons* en 11. *Esquadrans*, en meer dan 2. *Compagnien Artillery*, krygsgevangen waren gemaakt, met een verlies van 97. *Vaandels* en *Standaarden*, die de Kerken van *Parys* vercierden: hoe daar en boven verloren waren 194. *Metale stukken Geschut*, zonder de *Yzere* te rekenen. Nevens de geheele *Veld-Artillery*, tweemaal in een *Campagne*, in 's *Vyands* handen gevallen.

Dit deed den voorn: *Heer* besluiten, dat 's *Lands* toestant zeer gevaarlyk stond: ja vry gevaarlyker dan in 1702., toen geheel *Europa* genoegzaam *Geallieerde* of *Vriend* van onzen *Staat* was: dat toen alle de har-

ten

ten tot 's Lands behoudenis waren vereenigt: dat de *Finantien* van den *Staat* in een goede gesteldheid waren , en het *publique Crediet* ten toppunt gerezen , door het goede *vertrouwen* dat men van de *Regeering* had. Dat toen onze *Legers* gecommandeert wierden door de beste *Officieren* van *Europa* , en die der *Vyanden* door onbequaame *Generaals*. Die een weinig opmerking bezit , zal ligt het onderscheid gewaar worden , dat 'er is tusschen het voorn: jaar en het voorleden voorjaar van 1747.

Dit alles eindigde dien braven Man , met een hartelyke vermaning aan de *Regenten* , om alles tot behoudenis van *Godsdienst* en *Vryheid* aan te wenden ; verder aan *Gods Voorzienigheid* den *Staat* des *Lands* bevelende.

Dit is genoeg , om te doen blyken , hoe wel te pas *Godt* ons een *Voorganger* verwekt heeft : te meer , als wy aanmerken dat den benauwdten staat des *Lands* , hoe langer hoe droeviger geworden is , dies wy na deze uitweiding weder voortgaan.

Vrankryk nu reeds genoegzaam van onze *Barriere* en de *Oostenryksche Nederlanden* meester , in het uiterlyke om zyn woord en beloften naar te komen , gelyk eerlyke *Luiden* gewoon zyn : had in 't voorjaar haar *Hoog Mog:* op 't allervriendelykste laten

bekend maken : dat hy het *Territoir* van den *Staat* niet meer zoude menagceeren; want op den 17. *April* dezès jaars, leverde de Heer *Chiquet* aan haar *Hoog Mog:* een *Brief* van den *Abt de la Ville*, nevens een *Declaratie* des *Konings* over, waar in men zeer veele betuigingen van vriendschap, maar ook meer bedreigingen van vyandschap gewaar wierd. De *Heeren Staten* vonden niet goed om op deze *Verklaring* te antwoorden; maar oordeelden beter te zyn, zich in postuur van defensie te stellen, dan zich trouweloos tegen hunne *Geallieerden* te gedragen, en zich zelve in een oogenschynlyk gevaar van ondergang te stellen. Dies de *Vyand* der *Vryheid* van *Europa*, eindelyk ziende, dat hy de *Hollanders* zoo ligt niet naar zyn wil zou doen buigen, besloot tegen den raad van verscheidene zynner *Ministers*, het eigen *Territoir* van den *Staat* vyandelyk te invadeeren: ten dien einde in het geconquesteerde Land van *Vlaanderen* een *Armée* van 25000. *Mannen* verzamelende, waar mede hy (op den eigen dag van de overlevering der *Declaratie*) in *Staats Vlaanderen* viel, en los ging op *SLUIS*, dat hy na weinig dagen bemagtigde; nemende in korten tydt, het geheele Land dat hun *Hoog Mog:* aan de *Overzyde* van de *Schelde* hadden, in bezit.

Cadzand had den eersten aanstoot te lyden, daar alles geplundert wierd, en de Inwoonders gedwongen met Vrouw en Kinderen, zich, byna moeder naakt, met de vlucht te salveeren: alzoo zy zich niet in staat bevonden, om de uitgeschrevene contributie van 600000 *guldens* aan den *Vyand* op te brengen.

Deze onmenschelyke Inval, tegen eed en goede trouw, stelde het nabuurig *Zeeland* in een jammerlyken alarm: nadien men alle ogenblikken verwagtede dat den *Vyand*, zyne progressen vervolgende, een Landing op *Walcheren* zou ondernemen. Hier op stelde men alles in 't werk, wat tot nodige defensie diende, om den gevreesden inval voor te komen. Men wapende de Vaartuigen, werfde Manschap, en versterkte de Kusten, terwyl zyn *Groot-Brittannische Majesteit*, met een ongelooffelyken spoed, eenige *Oorlog-Schepen* ter hulpe van het benaauwde *Zeeland* afzond.

Maar de *Goddelyke Voorzienigheid*, deed den raad van *Vrankryk*, tot ons verderf gesmeed, tot ons onwaardcerlyk geluk gedyen, en bewoog de harten van *Nederland*, om eenstemming, de Verheffing van Zyn *Hoogheid*, als een middel ter behoudenis van ons lieve *Vaderland*, te bewerken.

Doch schoon wy genootzaakt zyn deze

gevallen hier aan te haalen, zoo willen wy echter den geëerden Lezer gewaarschouwt hebben, dat wy wel hertelyk protesteeren, tegen alle de zoodanigen, die ons zouden willen verdenken, als of wy deze beweging met de gemeene naam van *Oproer* wilden benoemen: 't zy verre van daar; buitensporigheid van eenige heetgebakerde hoofden, die dikwils de allerbeste voornemens te leur stellen, mag men niet aan een gantsch Volk te laste leggen. By de *Oprechting* van ons *Gemeenebest*, zyn dikwils veele zaken voorgevallen, die beter achter gebleven waren: wie zal echter zoo onbezonne oordeelen, dat onze gewenschte *Vryheid*, haar geboorte verschuldigt is aan *Seditie* en *Oproer*? dit is ten allerduidelykste wederlegt, in de *Acte* van *afzweering* des *Konings* van *Spanjen*, en in de treffelyke *Apologie* van *Prins Willem de I.*, de *Vader* des *Vaderlands*. Van gelyken moeten wy ook van deze laatste *Staatswisseling* oordeelen; te meer, als wy van achteren beschouwen, hoe deze zaak, zoo ongezien, zoo schielyk en onverwacht van 't eene einde des Lands tot het andere, is voortgevloogen, dat iemand, die niet willens blind is, of met een onverzettelyke haat tegen het Doorluchtig *Huis* van *Oranje* ingenomen,

aan-

aanstonds zal moeten zeggen : DIT IS
GODTS VINGER !

De Stadt VEERE, klein in zyn omtrek, heeft de cere van het eerste beginzel dezer grote gebeurtenis bewerkt te hebben. Des nachts op den 25. April, quamen eenige *Officiëren* en *Adelborsten* van het *Oranje Vaandel*, 't welk ten dien tyde de Wacht had, eenige reizen aan 't Huis van den Burgermeester *Huiffen*, om den zelven te verwittigen van de beweging der *Gemeente*, die alle om de *Verheffing* van zyn *Hoogheid* tot *Stadthouder* riepen, 't welk aldus toeging: op de Wacht hadden de *Burgers* met elkanderen over 's Lands erbarmelyke toefant gesproken, en met eene, een quaad oog op de *Regeering* hebbende, viel het gesprek op de dienften die het *Vaderland* van den *Huize* van *Oranje* had genoten; hier voegden eenige by: dat zy wel wenschten dat zyne *Hoogheid*, de laatste *Spruit* van dit *Vorstelyk Huis*, aan 't hooft der *Regeering* mogt gestelt worden. Dezen van ieder toegevallen wordende, besloot men onderling eenige *Gevolmagtigden* af te zenden, om met den voorn: *Burgermeester* over dit onderwerp te spreken. Die dit herhaald bezoek niet langer in de wind kunnende slaan, 's nachts ten 3. uuren de *Regeerende* en *Oud-Burgermeesteren* te zamen riep, om

over het voorstel der *Burgery* te raadplegen. Het getal der laatstgenoemde groeiende ondertusschen hand over hand aan; die ook eenige aan de *Burgermeesteren* afzonden; met verzoek: dat de *Heeren* by hen op de Markt geliefden te komen, om de ontstane beweging te doen bedaren; dit verzoek ingewilligt zynde, kreeg men de gemoederen een weinig in stilstant; maar verstond ook te gelyk dat de *Burgery*, ernstig de *Verheffing* des *Prinses* begeerde, met aanbieding van in dit geval, alles wat zy dierbaars hadden, tot behoudenis des *Vaderlands* op te offeren. De *Burgermeesteren* lieten hier op de *Heeren* van de *Wet* by een komen, met dit gevolg, dat zyn *Hoogheid* 's morgens ten 5. uuren, tot STADTHOUDER, KAPITEIN en ADMIRAAL GENERAAL, voor zoo veel de Stadt VEERE betrof, tot groot genoegen, en met een algemeen gejuich van *Vivat Oranje!* deed uitroepen. Verscheidene Ingezeetenenschenoten van blydschap de tranen uit de oogen: terwyl de *Gedeputeerden* der Stadt, dit besluit aan den *Raad* noch dien zelve dag, in de *Staats-Vergadering* te MIDDELBURG bragten. Ondertusschen had men te GOES eenige uuren later het zelve besluit genomen, op voorstel van de Heer *Keetlaar*. MIDDELBURG, op het ontfangen de-

dezer aanmerkelyke tyding in rep en roere, viel ook, neffens de overige *Zeeuwfche Steden*, dit besluit toe; dies zyn *Hoogheid*, by een formeele *Staats Resolutie*, op den 26. *dito* uitgeroepen wierd voor STADTHOUDER, KAPITEIN en ADMIRAAL GENERAAL VAN ZEELAND. Op welk besluit eene algemeene vreugde volgde, zoo met losbranden van 't gefchut, het luiden der klokken, als anderzins; en elk om zyn aankleving en liefde tot zyn *Hoogheid* te toonen, voorzag zich van *Oranje Cocardes* en *Strikken*. Men Illimuneerde des avonds de Huizen, en was onledig met het afsteken van Vuurwerken; met een woord de vreugde in *Zeeland* was onbeschryffelyk.

Ondertuffchen was zyn *Hoogheid* (van dit geval onkundig) bezig, om op den zelven dag de *Heeren Staten van Zeeland* door een vriendelyken *Brief*, waar in zyn iever en liefde tot het gemeene *Vaderland* uit blonk, zynen dienft als *Leenman* van hunne *Provincie* aan te bieden, toen hy den vyandelyken Inval in *Cadzand* had vernomen; met toezegging: van alles wat in zyn vermogen was, tot behoud van *Land* en *Kerk* aan te zullen wenden. Aldus is de Voorzienigheid gewoon, de gevallen te doen zamenlopen tot een zeker punt, om aan de oogmerken van haren Goddelyken Raad te voldoen.

Den

Den 29. *dito* quam de tyding van dit gelukkig geval te ROTTERDAM. Dit deed de *Gemeente* van alle oorden der Stadt zamenvloeijen , om malkanderen met deze *Verbeffing* te feliciteeren , en te bewerken dat ook zyn *Hoogheid* dezelve *Waardighe-*den , uit naam van *Holland* , mogten worden opgedragen. En nadien op dezen dag de *Magiftrature* verandert moest worden , nam de *Burgery* een besluit , om aan de afgaande *Regenten* te verzoeken : dat zy , alvorens tot de verkiezing van nieuwe *Overigheden* te treden , zyn *Hoogheid* de *Prins* van *Oranje* tot *Stadthouder* wilden uitroepen. Haar *Ed: Gr: Achtb:* met dit verzoek belemmert , gaven de *Burgers* te verftaan : dat zy onmogelyk het zelve konden inwilligen ; nadien de *Regeering* niet bevoegt was , om zodanig een besluit te neemen , zonder alvorens de medestemming van hun *Ed: Gr: Mog:* te hebben verkregen. Maar de *Burgery* , wel verre van zich met dit antwoord te laten vergenoegen , begonden te morren , en een gevaarlyke *Oproer* te verwekken ; doch deden een tweede verzoek aan de *Magiftraat* , om , zoo het eerfte niet kon gelchieden , ten minfte dan de *Verheffing* des *Prinsen* te helpen bevoor-deren , voor zoo veel hunne *Stad* betrof. De *Regeering* , wel ziende dat de gemoederen

zoo gestelt waren, dat men by langer uitsfel, een geweldig tumult te duchten had, namen een *Resolutie* tot genoegen van het Volk, en Publiceerde 's morgens ten acht uuren derzelve besluit: waar by zy Zyn Hoogheid tot *Stadthouder* verhieven, uit liefde voor 't *Vaderland*, de *Religie* en de *Republyk*. In een ogenblik veranderde het ongenoegen in blydschap, en men hoorde eerlang de geheele Stadt door, een vreesfelyk gejuich en geroep van *Vivat Oranje*. Voor alle de voornaamste Gebouwen hingen *Oranje Vaandels*, men zag elk met *Oranje Cocardes* pronken, onder het geluid der klokken, en het lossen van 't geschut. In deze vreugde-bedryven staken de *Jooden*, ongemeen boven andere uit. Maar 'tschynt dat de menschelyke natuur zoo gestelt is, dat zy 't zelden by een matige vreugde kan laten blyven; dit zag men ook aan de *Rotterdamers*, wier blydschap tot zoo buitensporig een top rees, dat 'er verscheide ne baldadigheden gepleegt wierden, die zeer grote overeenkomst met *Oproer* en *Muitery* hadden; schoon zy de voorzichtigheid hadden, om aan dit bedryf een andere naam te geven; namelyk: zy verzochten quansuis van deze en geene een *Drink-Penning*, om op Zyn Hoogheids gezondheid te verteeren. De onwillige, of die niet
ge-

genoeg naar hun zin gaven, wierden veelmalen mishandelt; onder anderen wierd een zeker *Heer* van rang, zeer smadelyk van hen behandelt: andere gingen noch verder, en ontzagen zich niet de Huizen van eenige, die by hen in den haat waren, te inculteeren, en de Inwoonders met baldadige dreigementen geld af te vorderen.

De *Magistraat*, niet langer deze wanordres kunnende gedogen, publiceerde den 1. *Mei* daar aan volgende een *Waarschouwing*, waar by ieder bevolen wierd, zich vredig te gedragen, niemant met woorden of daden te hoonen, of eenig molest aan de Huizen te doen, op pœne van als verstoorders der gemeene ruste te zullen worden gestraft.

Na dat de *Publicatie* van zyn *Hoogheids* verkiezing, nu ruchtbaar gemaakt was, wierden de nieuwe *Regenten* verkoren. Voorts wierden de Huizen 's avonds geillumineert, en alles was in onbeschryffelyke vreugde; maar een valsch gerucht, dat den 1. *Mei* voorn: in ROTTERDAM verspreid wierd, dat de *Franschen* een Landing aan den hoek van *Holland* gedaan hadden, stelde de Stadt in een ongelooffelyke bekommering. De *Magistraat* vergaderde 's avonds op 't Stadhuis, en de *Burgery* quam in de Wapenen; terwyl de onvermogende

mogende zulks van hunne Buuren, of uit het *Magazyn* leenden. Hier op maakte men toefsel van uit te trekken, en den Vyand te gaan opzoeken; nemende elk afscheid van zyn Vrienden en Bekenden, met zulk een tederheid, als of men elkander nooit weder zoude zien. Maar ondertuffchen ontvingen de *Heeren Regenten* bericht, dat het voorn: gerucht, valsch was, en lieten zulks den *Burgeren* communiceeren; doch deze de *Magistraat* wantrouwende, wilden echter met geweld naar buiten, om te zien of ze ook bedrogen wierden. Eindelyk quamen 'er zoo veel berichten van de valscheid van dit gerucht, dat ieder wel te vreden naar huis ging. Eenige baatzuchtige, deze gelegenheid waarnemende, hadden de beleeftheid om het wedergeven van hun geleende Wapenen, te vergeten: tegen welke ook den 6. *dito* een *Waarfchouwing* in 't licht quam.

Te DELFT ging het vrediger toe. Alwaar de *Stadts Gedeputeerden* op den 29. *April*, om *Instructien* wegens de Verkiezing van zyn *Hoogheid* quamen. 's Avonds ten 7. uuren vergaderden de *Heeren* van de *Wet*, en namen het besluit om den *Prins*, voor zoo veel hunne Stadt betrof, tot *Stadthouder* van *Holland* aan te stellen: 't welk van den *Puye* van 't Stadthuis afgelezen, een on-

onbeschryffelyke vreugde verwekte: tot op den 1. *Mei*, wanneer dezelve onverwagt gestoort wierd, door het valsche gerucht, daar wy zoo even van gesproken hebben; maar hier zyn anders, zoo veel my gebleken is, geene onlusten voorgevallen.

DORDRECHT had zoo veel geluk niet: hier begonden de gemoederen in onrust te geraken, op het hooren van de tyding van 's *Prinses* Verheffing in *Zeeland*. De *Burgery* zamengerot, drong de *Magistraat* om ook een besluit daar toe te neemen: welke, om verdere opschudding voor te komen, de begeerte des Volks inwilligde, en aldus de geheele Stadt in vreugde stelde. Maar deze vrolykheid wierd gevolgt door een schromelyk *Oproer*, waar in de Huizen van verscheidene aanzienelyke *Heeren*, die by het Volk in een quaad blaadje stonden, wierden gemolesteert met het inwerpen van steenen door de glazen, en andere onbetamelykheden. Het Volk, dat doorgaans 's Lands onheilen, op de halzen der *Overigheid* schuift, had het hier ook uitnemend op het gedrag van verscheide *Leden der Regeering* geladen: verbeeldende zich, dat 'er zommige onder waren, die zich tegens 's Lands belang gedragen, en niet ter goeder trouwe of in oprechtigheid, de welvaart der *Gemeente* behartigt hadden.

Uit

Uit zulke imaginatien sproot de wanordre, die wy verhaalt hebben, voort, die zodanig de overhand nam, dat Zyn Hoogheid zich genootzaakt vond, om de verdachte *Regenten* voor meeder geweld te beveiligen, een *Publicatie* uit te geven, waar by ieder bevolen wierd, zich van alle tumultueuse en feditieuſe *Discourſſen* en *zamenrottingen* te onthouden, op pœne van als *Perturbateurs* van de gemeene ruſte te zullen worden geſtraft.

Wy gaan over tot *LEIDEN*, welke Stadt ook een goed deel van de algemeene onluſt had: Die meerendeels op het hoofd van eenige qualykgezinden uitborſt. Het was op den 30. *April*, dat de *Magiſtraat* van het Stadthuis liet aflezen, dat zy met eenparige ſtemmen beſloten hadden, hunne *Gedeputeerden* te gelaſten, om Zyn Hoogheid van hunner Stads wegen, aan hun *Ed: Gr. Mog.* voor te dragen als *Stadthouder* van *Holland*. Dit baarde een algemeen genoegen, en de geheele Stadt was uitermaten verheugt, het gejuich van *Vivat Oranje*, doorgalmde alle de *Gragten* en *Straten*: en ongelukkig waren de gene die weigerden het gedruis met hun ſtem te vermeederen, of nalatig waren in het dragen van *Cocardes*; verſcheidene waren 'er echter, die hunne hartnekkigheid met een

huid vol flagen moesten boeten. De Rechts-
 pleging van alle, die by het Gemeen be-
 ichuldigt wierden, had opstaande voet
 voortgang, even gelyk in *Turkyen*, daar
 men niet gewoon is zich met lange Pro-
 cessen op te houden. Een zekere Persoon
 in de *Groene Steeg*, was van deze prompte
 expeditie een onwraakbaar getuigen. Deze
 zich, zonder schaamte, door eenige bit-
 tere uitdrukkingen, in den haat des Volks
 gebragt hebbende, zag zyn Huis zoo ge-
 weldig aantasten door een woedende me-
 nigte, dat 'er eerlang alle de Glazen wa-
 ren ingeslagen. Toen poogde hy het Volk
 weder in een goeden luim te brengen,
 door het roepen van, *Oranje boven*: maar
 deze, met die gedwonge Vriendschap niet
 te vreden, beloofden hem 's Avonds een
 tweede Visite te zullen geven. Doch de
Magistraat, by tyds van dit voornemen
 verftendigt, belette het uitvoeren van dit
 dreigement, door het voorzichtig nemen
 van gepaste maatregelen tegen dit onbe-
 fuift gedrag. Midlerwyl deze aanflag te leur
 liep, had men het echter in de zoogenaam-
 de *Kyfhoek* lustig drok, met de plundering
 van het Huis van een zekeren *Roomsch-Ge-
 zinde*, die zich mede in onbetamelyke uit-
 drukkingen had te buiten gegaan: hier wierd
 alles vernielt en geruïneert. Op het *Kerk-
 Plein*

Plein had men het insgelyks te doen, by iemand die de *Burgers* over het dragen van *Oranje Cocardes* beschimpt had, en verder zich vermetelyk tegen de algemeene *Vreugde* gekant had. De *Magistraat* liet onder tusschen, om alle verder geweld te stuiten, een *Publicatie* tegen de aanvoorders van deze onlusten afkondigen, en gaf ieder bevel om dadelyk aan het *Gerecht* aan te brengen, alle die zich zouden durven verstouten om iets ten nadeele van *Zyn Hoogheid* te spreken.

Te *HAARLEM* nam de *Magistraat* ook op den voorn. 30. *April*, het besluit dat die van *LEIDEN* genomen hadden, tot groot genoeg der *Burgery*; die zich ook uitnemen weet in allerly *Vreugde*-bedryven. Maar tusschen den 6, en 7. *Mey* ontstont 'er 's Nachts eene geweldige confusie, veroorzaakt door de *Vrouw* van een zekeren welbekende *Hospes*, staande op de hoek van de grote en kleine *Krogt*: die met de *Knecht* zich schandelyk had uitgelaten, in zeer schimpende bewoordingen tegen de *Protestanten*. De *Geest* der vervolginge, zoo eigen aan de meeste *Rooms-Gezinden*, had deze twee tot zeer vermete taal aangezet, ten nadeele van *Kerk* en *Staat*, dat 'er ieder even zeer over gemeent was. Men vergaderde dan 's Avonds ten 11. Uuren,

voor het voorn. Huis, en door eene, niet pryswaardigen yver gedreven, begon men de Steenen uit de Straten te graven, en dezelve in de Glazen te werpen: voornemens om het geheele Huis, van onder tot boven, te plunderen en te vernielen; maar de *Burgers*, op ordre der *Magistraat* schie-lyk in de Wapenen gekomen, deden de vergadering half verrichter zake scheiden.

's Morgens ten 6. Uuren poogde de *Knecht*, zich, zyn's Lyfs niet zeker Oordeelende, te ontrukken aan de haat van het verbitterde Volk; maar hy op Straat komende, en van eenige bekend wordende, ging de woede weder haar gang: voor de *Dam-Straat* komende, wierd hy van een party Volks aangevallen, die hem zonder eenige genade, van boven neder in de Burgwal wierpen, en hem niet weder daar uit wilden helpen, voor en alear hy, *Vivat Oranje* geroepen had; maar deze, in zyn iever tegen Zyn *Hoogheid*, door't Water niet verkoelt, weigerde zulks hartnekig, maar dit bragt ook te weeg, dat hy door de vergramde menigte, tot driemaal toe, hals over kop, onder gedompelt wierd. Hy eindelyk, door hogen nood geperft, begon flauwelyk *Vivat Oranje* te roepen, waar op hy toen weder by 't Hair uit het Water getrokken wierd: en door een me-
nigte

nigte Volks na de *Sparwouder Poort* wierd uitgeleid, daar hy voorts met een compliment van eenige schoppen tegen zyn achterste, de Stadt uitgezet wierd.

Men hoopte nu, dat alles in Stilstant geraakt zou hebben, maar het was 'er ver van daan: *Sondags des Namiddags* ten 3. Uuren onder Kerkyd, begon men weder het oude Spel: de overige Glazen, die by de eerste aanval heel gebleven waren, wierden nu mede lustig met Steenen verbryzelt; het Volk wilde noch naar raad noch reden luisteren, ten zy de bewoonders uit de Stadt gezet wierden; doch wierden in hunne verdere moedwil verhindert, doordien de *Burgery* weder in een oogenblik in de Wapenen quam. Evenwel de *Ed. Magistraat* ziende dat 'er anders geen Stilstant te hopen was, deed, op hoge ordre, tusschen 4. en half 5. Uuren, dit paar Volks, de *Hospes* en zyn *Wyf*, de Stadt ruimen, werdende zy uitgeleid door den *Onderscbout* en twee *Dienaars*, tusschen een *Corporaalschap* Gewapende *Burgers*, en van daar zyn zy op een Wagen naar AMSTERDAM vertrokken.

Men zag ook in de *Grote Houtstraat* een nieuw Toneel openen, voor de Huizen van een *Bakker*, een *Kaasverkooper* en een *Distelateur*: men had het voornamelyk op

den laaftgenoemden geladen, en gooiden 'er de Glazen in. De *Bakker*, vrezende dat het mede zyn beurt zoude worden, dacht dat het beter was een Mouw dan een Arm te verliezen; dies gaf hy al het Brood, dat hy in voorraad had, aan 't Gemeen ten beste, 't welk door deze beleeftheid getroffen, omtrent hem wat zachter te werking, maar de *Vigilantie* der *Burgery* bellette de plunderzieke hoop iets verder te onderneemen.

Van hier zullen wy gaan zien wat bewegingen 's GRAVENHAGE omtrent 's *Prinsfen Verbeffing* tot *Stadthouder*, in rep en roere stelden. Toen aldaar 's Nachts den 27. *April* de Tyding van deze grote gebeurtenis in *Zeeland* quam, wierd men alomme een grote blydschap by het Gemeen gewaar, 't welk de hoofden by elkander stekende, genoegzaam te kennen gaf, dat het nu tyd wierd. om ook in *Holland* Zyn doorluchtige Hoogheid tot dezelve waardigheden te eligeeren. Evenwel, schoon het Volk van tyd tot tyd aangroeide, om te verneemen hoe het met deze zaken zoude aflopen, onthielden zy zich van buitenfporigheid, tot aan den 29. daar aan volgende, wanneer eenige *afgezondenen* van de Stadt ROTTERDAM tyding bragten, dat Zyn Hoogheid aldaar, eenige uuren
van

van te vooren, tot *Stadthouder* was uitgeroepen. Deze *Heeren*, zich in hunne Koets ter vergadering van haar *Ed: Gr. Mog* begevende, zag men het Volk van alle kanten aandringen, en van oogenblik tot oogenblik in getal toenemen. De *Heeren Staten van Holland*, nu op 't punt staande van te scheiden, verwachtte een ieder zoo aanstonds het uitroepen van *Zyn Hoogheid* te zullen vernemen, hebbende zich meest alle met *Oranje Strikken* en *Linten* opgeschikt: maar zy wierden wel haast in hunne meening bedrogen. Alzoo de *Gedeputeerden* der meeste *Steden*, geen *Instructien* over dit onderwerp by zich hebbende, de *Heeren Staten* onmogelyk tot deze aanstelling konden treden. Doch dit was een zaak waar van 't *Gemeen* weinig kennis had; en dierhalven drong het Volk in groten getale, zoo geweldig aan, dat hun *Ed: Gr. Mog.* de uitgangen niet alleen bezwaarlyk, maar ook gevaarlyk vonden: nadien het *Gemeen*, zyner drift geen meester, *Zyn Hoogheid*, op staande voet, begeerde afgekondigt te hebben. De *Graaf van Bentink*, *Heer van Rhoon en Pendrecht*, waagde het echter om een en andermaal na buiten te treden, en met goede woorden de *Gemeente* te stillen, gelyk hy ook het geluk had, van hen eenigzins tot bedaaren te brengen: alzoo

zy zich met zyne verzekering, dat de zaak op een goeden voet stont, lieten verge- noegen: te meer, nadien ook de *Heer Ba- ron van Wassenaar* van de Puye van het *Stadthuis*, aan 't Volk verzekerde, in zeer vriendelyke termen, dat men hen aan- staande *Woensdag* of *Donderdag*, zoo ras de consenten der *Steden* waren ingekomen, de *Resolutie* van Haar *Ed: Gr. Mog.* zou- de communiceeren; het Volk wist echter van geen scheiden, maar bleef op de been, tot dat 's Avonds omtrent 8. uren, de Heer *Diderik van Bleiswyk*, *Burgermeester van GORKUM*, neffens *Jonkheer Willem van Haren*, een *Oranje Vaandel* op het *Binnen- hof* bragten, het welk uit eene der Ven- sters, die men op het *Buitenhof* zien kost, wierd uitgestoken: terwyl de gemelde *Ba- ron van Wassenaar* een diergelyke, op de Puije van 't *Stadthuis* liet Waayen: dit ver- oorzaakte zodanig een blydschap onder 't *Gemeen*, dat elk tot bedaren quam, en zich verder bezig hield met allerlei vreugde be- dryven.

Den 1 *Mei* vermeerderde het genoegen grotelyks, door de aankomst der *Heeren Gedeputeerden van HAARLEM*, die van ier- der met groot Gejuich verwelkomt wier- den. Aanmerkelyk is de Aanspraak van de *Heer Burgermeester van de Kamer*, die zich voor
de

de Gemeente in deze woorden uitliet: Vrienden, Ik ben een Man van 81. Jaaren; Ik heb eens beleefd dat een Stadthouder van Holland wierd gemaakt, en gelyk zulks eerstdaags weder staat te geschieden, in hoope en verwagting, dat Godt Almagtig zulks tot Heil van 't Vaderland zal laten gedyen, zo heb ik niet kunnen nalaten, of schoon ik in langen tyd niet in den HAAG ben geweest, my hier echter, als Oudste Regent van onze Stadt, tot het bywoonen van deze Plechtigheid, te laten vinden; Alleen maar biddende, dat de goede Gemeente zich Stil en Zedig gelieve te houden. Deze reden wierd met algemeen gejuich beantwoort, en ten blyk van 's Volks genoeg, vergezeld de menigte dien Heer tot aan het Logement van HAARLEM. Den 2. Mei Publiceerden de Heeren Gecommitteerde Raden een Bekendmaking, dat den Dag der Verkiezinge van Zyn Hoogheid bepaalt was op den derden dito. Men zag ook op dien laastgenoemden Dag, 's Morgens ten 8. Uuren, het Oranje Vaandel reeds van de Grootte Kerks-Tooren waajen: het Guarnisoen wierd, nevens de Haagsche Schuttery, aan de toegangen van het Binnenhof geplaatst, om alle onheilen voor te komen. Ten 9. Uuren vergaderden de Heeren Staaten, alle met Oranje Linten verciert, nevens de Ridderfchap van Holland

met de *Raad-Pensjonaris*, die alle twee aan twee, te Voet naar hun *Collegie* gingen. Ten 10. Uuren bliezen de *Staatens Trompetters*, beantwoord door de *Trompetters* van 't *Regiment* van *Schultz van Hagen*, eenige Lustige Airtjes. De *Publicatie* der *Verkiezing* geschiede omtrent half elf Uuren. Dies zag men den geheelen HAAG in eene Onbeschryffelyke blydschap; gelyk men daar van weder nieuwe Proeven had, toen Zyn *Hoogheid* aldaar op den 12. *dito*, zyn plegtige Intrede deed; maar deze zaken behooren niet tot ons bestek, en zyn by andere ten overvloede te vinden; Wy zeggen alleen, dat tot ieders *Verwondering*, alle deze bewegingen en *Vreugdebedryven* zonder ongelukken zyn afgelopen.

Nu treden wy met ons *Verhaal* naar het grote AMSTERDAM: daar men niet ten onrechte voor eenige buitensporigheden beducht was, gemerkt de verschillende *Nationen* aldaar woonachtig; doch alles is noch van een gematigde uitflag geweest, gelyk wy zoo veel ons *Onderwerp* belangt, zullen verhalen.

Men ontving aldaar in 't laast van *April*, de tydingen van 's *Prinsens Verkiezing* tot *Stadthouder in Zeeland*, doch het schein of de *Gemeente* weinig aandoening van dit gelukk

lukkig Geval had. Men hoorde hier en daar onder de byeengekome *Nouvellisten*, wel eenige Samenspraken over deze tydingen, daar in ieder zyn gevoelen, aangaande dit stuk, voorstelde; beweerende den eene, dat het een zonderling voordeel voor den Lande te weeg zoude brengen, terwyl andere, en inzonderheid een zeer lang mager Man, in de *Politique Vergadering* van des *Stadts Nouvellisten* buiten de *Haarlemmer Poort*, by 't *Jagers Huisje*, in 't lang en breed poogde te bewyzen, dat de *Gemeente* onder een *Stadthouder* zeer gedrukt zoude worden; 't welk hy altemaal aandrong, met de oude en koude *Louvensteinsche Argumenten* van 1650. en diergelyke; maar deze questien, voor zyn toehoorders te hoog loopende, lieten zy deze *Tveraar* voor de *Vryheid in den Burgerstaat* alleen praten; diergelyke discoursen hoorde men ook elders, doch men zag geene uitwendige bewegingen, dan alleen dat eenige *Geldersche*, *Friesche* en *Groninger* Beurt-Schepen, de *Princen Vlag* lieten Waajen. Maar toen men bericht ontving van de besluiten van **ROTTERDAM** en **DORDRECHT**, begon men ook hier en daar te mompelen; en inzonderheid by de *Schuttery*; die 's Nachts, tusschen den 30. April en 1. May de wacht hadden. Den vol-

gen-

genden Avond vergaderde een ontelbare hoop Volks op den *Dam*; daar ieder zyn Hart recht uit begon te spreken, en men het voor een zekere zaak hield, dat Zyn *Hoogheid* alhier insgelyks moest uitgeroepen worden. Eenige vermaakten de vergaderde menigte met toortslicht, waar mede zy 's Nachts de *Warmoesstraat* doorliepen, en verder naar den *Dam* voor het *Stadthuis* marcheerden, daar zy halte hielden. 'sMorgens den 2. *Mey*, nam de toevloet van Menschen weder hand over hand toe, zoo dat 'er een ongelooffelyke menigte vergadert was, toen de *Magistraat* by een gekomen was om tot een besluit te treden; men zag 'er verscheidene, die reeds eenige *Oranje Strikken* en *Linten* droegen, die, terwyl den Raad by een was, op den *Dam* langs het *Stadthuis* heen en weêr kruisten, waar onder niet weinige waren, die wel eens den lust gehad zouden hebben, om onbetamelyke dingen te bedryven; want de beweging onder het Volk begon nu reeds eenige blyken van ongedult te geven, waarom zy langer dan zy dachten wierden opgehouden; eindelyk wierden de Vensters van de Puye van 't *Stadthuys* tusschen Elf en half Twaalf Uuren geopent; alwaar de *Burgermeesters* ter zelve tyd verscheenen, by zich hebbende een *Oranje Vaendel*, 't
welk

welk door een der *Stadts-Bodens* met ongedekten Hoofde, wierd uitgestoken en vastgehouden: het gezicht van dit *Vaendél* verwekte zulk een algemeen gejuich, dat de *Publicatie* die afgelezen stont te worden van niemand gehoord konde werden, dies wierd 'er stilte gemaakt, waar op den Volke bekend gemaakt wierd: dat *Burgermeesteren* en *Raden* besloten hadden, met eenparige Stemmen, de *Heeren Gedeputeerden* tot den *Dagvaart* in den H A G E te qualificeeren, om ter Vergaderinge van de *Heeren Staten van Holland* met de *Edelen* en andere *Stemhebbende Steden*, te concurreeren tot de *Verkiezinge* van Zyn Hoogheid den Heere *Prince van Oranje en Nassauw*.

By 't eindigen van het aflezen dezer *Publicatie*, ontstont 'er zoo vreesfelyk een gejuich en geroep van, *Oranje boven*, en *Vivat Oranje!* dat de Lucht weergalmd. *Burgermeesteren* zwaaiden ook met de Hoeden over 't Hooft, en namen op een beleefde wyze, na een weinig vertoevens, afscheid van het Volk, 't welk hunne *Overigheid* wederom met het geroep van *Vivat en Hoezee* beantwoordden. Voorts zag men allerly Vreugde bedryven. Alle de *Scheepen* in het Y lieten de *Prinsen* of *Oranje Vlag* waajen. Terwyl elk zich van *Oranje Lint* moest voorzien, nadien de iever tot den *Prins*, aldaar

zoo heftig wierd, dat niemant het hart had om de Straaten te passeeren zonder eenig *Oranje teken*. 's Avonds wierden Vreugde-Vuuren, ter eere van Zyn *Hoogheid* aangestoken, onder een algemeen gejuich van *Oranje boven!* Zoo slechts een *Jongen* in zyn hooft kreeg, om deze woorden te roepen, wierd hy van al de omstanders gevolgt, en zulken die dwaas genoeg waren, om tegen den algemeenen Stroom op te willen, kreegen ongenadig de hooft vol slagen, of wierden in 't Vuur of in 't Water gegooit. Andere *Veraars* beschouden wel naaukeurig, of de voorbygangers wel van *Oranje-Lint* voorzien waaren, wordende zelfs zulke die ter *Begraaffenis* gingen, daar om aangehouden. Met een woord, de geheele Stadt was in rep en roer, en men gelove vry dat 'er den volgenden Nacht meer gedronken dan geslapen wierd.

Den 4. *Mei* wierd aan den Volke bekend gemaakt, dat de *Verkiezing* van Zyn *Hoogheid* ter *Staats Vergadering*, volbragt was: waar op niet alleen weder een nieuw Toneel van Vreugd geopent wierd; maar ook een Toneel van ongenoegen en onlust: want het gerucht liep, dat verscheidene *Roomsch-Gezinden* en andere qualyk geintentioneerde Perzonen, zeer onbetamelyk van Zyn *Hoogheid* hadden gesproken; en voornamelyk ver-

vergaderden een grote hoop Volk, in eene der Achter-Straten, waarschynelyk met een Oogmerk om aldaar niet veel goeds te verrichten: maar een *Waarschouwing* van Haar Ed: Gr. *Achth.* tegen alle geweldenary, belette de verdere zamenrotting; ja de *Burgery* wierd nu zoo geschikt en Vredig, dat zoo het by geval gebeurde dat 'er eenige handgemeen wierden, zy ras van den anderen wierden gescheiden, met onderrichting, dat het nu geen tyd was, door kyven of vechten de algemeene Vreugd te belemmeren.

Op den Dag van Zyn *Hoogheids* aankomst, zynde den 11. *Mei*, wierd de Vreugt verdubbelt, en alles tot de receptie en begroeting van den *Prins* en Zyn *Koninglyke Gemalinne*, zoo wel beschikt, dat 'er deze twee doorluchtige Personagien ten uittersten over voldaan waren. En dus eindigde allengs de bewegingen in deze vermaarde en Volkryke Stadt, dies wy ons spoeden om te zien, wat op andere Plaatsen by deze gelegenheid is voorgevallen.

Te *SCHOONHOVEN*, *GORKUM*, *SCHIEDAM* en in den *BRIEL* ging alles Vredig toe: gelyk ook in de *Noordhollandsche Steden*, alwaar behalven de uitnemende Vreugde-bedryven, ons niets voorgekomen is, om hier in te plaatsen. Alleenlyk
fchee-

scheenen de Gemoederen te H O O R N , een weinig aan 't giften te geraken: in welke omstandigheden men zich te G O U D A ook bevond; maar de Bekentmaking van 's *Prinszen Verheffing*, by tyds gedaan zynde, verdwenen alle zamenrottingen, en het ongenoegen veranderde ras in blydschap.

Dus lange ons in *Zeeland* en *Holland* opgehouden hebbende, staat ons te bezien wat te U T R E C H T voorviel: alwaar de *Magistraat* op den 1. *Mey*, uit eigen beweging, Zyn *Hoogheid* voor *Stadthouder* uitriep, tot algemeene blydschap van de Ingezetenen, die de overige *Nederlanders*, met hunne *Vreugde-bedryven*, in 't minste niet toegaven, maar veel eer te verre gingen; want het Volk was zoo uitgelaten in blydschap, dat elk weigerde aan den *Arbeid* te gaan, denkende genoeg te doen, als zy onledig waren met *Drinken* en *Schieten*, ter eere van Zyn *Hoogheid*; maar de *Beurs* van de meesten ondertusschen te plat wordende, ontzagen zich eenige niet, om naar ongeoorloofde middelen om te zien, namelyk om hier en daar den gegoeden *Burger* om *Geld* aan te spreken; terwyl andere, rekenende dat zy hier aan niet genoeg zouden hebben, de *vryheid* namen van *Tuinen* en *Lusthoven* te *Plunderen*, en van daar te halen al wat zy dachten nodig te hebben tot

tot het oprichten van *Eerebogen* : en aldus stont het aldaar geschapen om geheel in 't wilde te loopen, dies de *Heeren* van de *Wet* zich genoodzaakt vonden, by *Waarfchouwing* van den 5. *dito*, ieder te bevelen van ftil en vredig weder aan den arbeid te gaan, op poene van 3 *gl.* te verbeteren ; maar dit had zoo weinig uitwerkzel , dat men den 10. *dito* dezelve noch eens vernieuwen moest. Voorts weet men niet van eenige andere bewegingen in deze geheele *Provintie*, omtrent dezen tyd voorgevallen, dan die van de gewoone vreugde bedryven.

Te DEVENTER was men bekommerd dat de tyding van 's *Princen Verbeffing*, die den 4. *May* inquam , eenige opfchudding onder het *Gemeen* zou baaren : naardien men niet alleen zag dat verfcheidene *Burgers* op het hooren dier maare, *Oranje Strikken* en *Cocardes* begonden te dragen, maar dat ook een zeker geval daar toe aanleiding had konnen geven; namelyk dit : de *Burger-Wacht* was op dien zelfden dag op de *Waag* by een, om een vrolyke maalyd te houden; ondertuffchen quamen 'er eenige *Trompetters* van 't *Regiment* van *Schack*, toen aldaar in *Guarnizoen* zynde; deze, de blyfchap over deze *Verkiezing*, zoo 't fchynt willende vermeerderen, bliezen lustig het

Y

oude

oude Deuntje van *Wilhelmus van Nassouwen*, op hunne Trompetten. Het Gemeen schoot op dit gerucht van alle kanten toe, zoo dat 'er een grooten hoop Volk by den anderen quam: welke zamen over deze gelukkige en aangename gebeurtenis begonnen te spreken, en dat het te wenschen ware dat zyn *Hoogheid*, ook in die zelve *Waardigheden*, over hunne *Provintie* gesteld wierde; echter deed niemand eenig molest, of liet eenige *Oproerigheid* blyken; maar de *Magistraat*, deze toeloop van Volk ziende, oordeelde raadzaam om een besluit ten voordeele van zyn *Hoogheid* te nemen, voor en al eer de *Gemeente* zulks zoude vorderen: dies beriepenze de *Gezwoorene Gemeentsluiden* tegen den volgenden dag te zamen: en toen wierd 's *Prinsens Verkiezing* by *Publicatie* 's namiddags ten drie uren, den Volke bekend gemaakt; aanstonds stelde deze bekendmaking de Stadt in ongemeene blydschap. De *Magistraat* strooide geld onder het Volk, kort om alles was in vreugde verscheide dagen lang, zonder dat 'er eenige onlusten voorvielen.

Te GRONINGEN, daar de *Regeering* zich zeer *tranquil* gedroeg, over de *Verkiezing* van den *Prins*, kon echter het Gemeen zyn blydschap dus niet binnen houden: doch 't

zy dat eenige *Liefhebbers* van zyn *Hoogheid* niet goed konden vinden, dat 'er zoo weinig aandoening was, 't zy dat het sproot uit eenige andere oorzaken, althans men vond op een morgen een geschreven *Manifest*, in forme van een *Placaat*, op verscheide plaatsen der Stadt, aangeplakt; by 't welke een ieder verzocht wierd *Oranje Strikken* te dragen. De *Magistraat* daar van kennis bekomende, liet den *Raad* over dit gewichtig stuk vergaderen: daarmeden besloot om de voorn: *Placaten*, buiten kennis van de *Regeering* aangeslagen, af te scheuren, gelyk geschiede: en men liet verder elk zyn vryheid om *Oranje Lint* te dragen of niet.

Deze voor verhaalde omstandigheden by de *Verkiezing* van zyn *Hoogheid* tot *Stadthouder* in de *Provintien* voorgevallen, gevoegt by de onbeschryffelyke blydschap, die uit ieders oogen genoegzaam te lezen was, zyn genoeg, om ons de geestneigingen, der *Vrye Nederlanders* te doen kennen, die niet ontäart van de gevoelens hunner *Voorvaderen*, toonen dat 'er noch dezelfde liefde en achting voor het *Doorluchtig Huis van Oranje*, in de harten leeft, die in oude tyden zoo veel aankleving aan de belangen dier *Vorstelyke Stadthouders* te weeg brachten.

*Grootvader Willem lag de grondsteen onzer
Vryheid :*

*Waar op Prins Maurits bouwde, en Fre-
drik Henriks vlyt.*

*Hem volgde zynen Zoon. Wiens Zoon, tot
ieders blyheid,*

*Ontrukte aan Vrankryks magt, 't geen hem
in korten tyd*

Verraderlyk verkogt of laf wierd opgegeven.

*Zeg Vryheid, of gy meer in Stadt- en
Staats-bestier,*

*Of met een Prins aan 't hooft, uw Vyand
hebt doen beven?*

*Zoo 't laatste, volg dan nu Held Frisoos
Veldbanier;*

*Die waakt en zorgt, om u te ontlasten van
Tirannen,*

*Wier magt u drukt en poogt uit ons Gewest
te bannen.*

*Zyn Hoogheids Verkiezing aldus volvoert
zynde, zag men wel haast, hoe den oude
iever der Landzaten weder boven quam,
ter bescherminge van *Vaderland* en *Vry-
heid*; gelyk bleek door het oprichten van
verscheide *Genootschappen*, die zich onder-
ling in de *Wapenhandel* oeffenden. ZEE-
LAND, dat nu den eersten aanval van *Vrank-
ryk* schein te moeten wachten, stelde zich
zoo veel mogelyk in goeden staat van de-
fensie.*

fenfie. In deze iever ftak *Walcheren* en *Zuid-Beveland* uit: daar zyn *Hoogheids* aankomft, weinig dagen na zyne *Verkiezing*, de harten een nieuw leven gaf, en een nieuwe moed inboezemde. Maar eer onzen geliefden *Stadhouder* die Eilanden met zyn hooge tegenwoordigheid vereerde, ftont *ZIRIKZEE* in rep en roer, door een fchromelyke twift tuffchen de *Magiftraat* en *Burgers*, gelyk wy nu zullen hooren.

De *Burgery* met fhrik en ontfteltenis der *Franchen* Inval in *Staats-Vlaanderen* vernomen, en zyn *Hoogheid* voor *Stadthouder* uitgeroepen hebbende, was niet vergenoegt over de *Bestiering* van 's *Lands Overigheid*, en in 't byzonder met eene uitzinnige woede tegen hunne eigen *Magiftraat* ingenomen. Men zeide opentlyk, dat het onmogelyk was dat de zaaken in goede handen waaren: nadien het verlies van zoo veel *Barriere Steden*, die het conquest van *Staats-Vlaanderen* mede bragten, nergens anders aan toegeschreven konde werden, dan aan de quade trouw der *Regenten*; die, of onkundig van 's *Lands* gevaar, of onwillig om daar tegen te waaken, waren; en dat het dierhalven meer dan tyd wierd, om de zodanige uit alle bewind te fluiten, en uit eigen oogen te zien waar het haperde; van woorden quam men tot dadelykheid,

heid, en 't *Gemeen*, door zulke en dierge-
lyke redenen opgerooit, beval niet zonder
oproerigheid, aan alle die in de *Stads Re-
geeringe* waren, hunne *Ampten* te verlaten,
zoo lang tot zyn *Hoogheid* anders zoude or-
dineeren. De *Magistraat* wel ziende dat
de woede te ver gekomen was, om zich
met bezadigde redenen te verdedigen, vond
zich genootzaakt om van alle *Regeering* af
te stappen. De *Burgery*, zich aldus van
hunne *Overigheid* ontlagen hebbende, ver-
koos op staande voet, andere *Regenten*, uit
de rykste en geachtste *Ingezetenen*, die voor
ieverige *Liefhebbers* van zyn *Hoogheid* te
boek stonden: doch deze wat verder zien-
de dan het gemeene Volk, lieten zich zoo
licht niet bewegen om in de plaats der af-
gezette *Magistraats Persoonen* te treden,
weigerende de meesten, de hun opgedra-
gen *Ampten* te aanvaarden. Echter, om dat
het Volk bleef aanhouden, lieten zy zich
eindelyk, om erger dingen voor te komen,
bewegen, om 't Roer der *Regeeringe* in
handen te neemen. Dit verricht zynde,
was men daar mede noch in geen stilstant:
want, behalven de smadelyke behandelin-
gen aan eenige *afgezette Heeren*, onderwon-
den zy zich om zelve te zien wat zorg tot
's behoudenis gedragen wierd, en openden
de *Magazynen*, die zy naauwkeurig bezich-
tigden,

tigden , maar niet wel naar hun genoegten voorzien vonden: en zedert liep in verſcheide Plaatsen van de *Vereenigde Nederlanden* een mompelend gerucht, dat men 'er *Zand* en *Steenen*, in plaats van *Kruid* en *Kogels* gevonden had. Wat 'er van de zaak zy, de verwarring wierd dagelyks grooter en gevaarlyker, en ſpatte tot allerly baldadigheid uit; dies zyn *Hoogheid*, om te toonen welk een geflagen Vyand hy van *Muitery* en *Oproer* was, den 29. *Mai* een *Publicatie* van zynent wegen liet uitgaan, om de onruſtige gemoederen tot bedaren te brengen. Waar in zyn *Hoogheid* na een kort verhaal van deze onluſten: de *afgezette Regenten* by proviſie, herſtelde, tot dat by nader informatie zoude blyken, of de beſchuldigingen ten hunne laſte ingebracht, waarachtig waren of niet; beveclende ieder de ſchuldige gehoorzaamheid aan zyne wettige *Regeering* te bewyzen, met poene van als verſtoorders der gemeene ruſte (des contrarie doende) te zullen worden geſtraft.

Het waare te wenschen geweest dat deze ontydige Ieveraars zich bedient hadden van de weg van wettige *Juſtitie*, 't is waar, het ogenſchynelyk gevaar van ondergang, kan wel eens de *Burgery* met reden misnoegt en verlegen maken: doch men had behooren te denken, dat, nu zyn *Hoogheid*

aan 't hoofd der *Regeering* geplaatst zynde, het ook aan hem stont, om zodanige voorzieninge te doen als nodig was, zonder de handen te schenden aan de *Magistraat*; indien de beschuldigingen en misdaden bewezen kunnen worden, waar toe dan zyn klacht niet uitgestort aan 's *Lands Staten* en aan zyn *Hoogheid*? het goede vertrouwen dat men van beide behoort te hebben, laat niet toe, dusdanigen Oproerigen handel te billyken, nadien het onmogelyk is, om de onschuldigen van de schuldigen te onderscheiden, wanneer misnoegen, drift en verbittering, die niet zelden naar redenen weigeren te luisteren, de Vierschaar spannen; doch dit in 't voorby gaan.

Den 19. *Mai* zag men FRANEKER mede overhoop, doordien een zekere *Student* in de *Geneeskunde*, *D. Koenig* genaamt, en van *Bern* in *Zwitserland* geboortig, zich een tyd lang, zeer onbeleeft tegen de *Burgers* en *Studenten* gedragen had, door eene ongegronde en hatelyke afkeer van de *Nederlanders*; welke afkeer zoo diepe wortelen by hem geschoten had, dat hy zich dagelyks in onbetamelyke en onvoorzichtige discoursen uitliet, over den staat des Lands, en het bestier der publike zaaken; waar door hy zich den haat van alle *Ingezetenen* op den hals haalde. Het *Gemeen*, kennis kry-

krygende van zyne ergerlyke propooften, vergaderde voor het huis van zyn broeder, waar in hy zich verscholen had; en opende met geweld de Deuren, en doorzocht alle de vertrekken, tot dat men hem eindelijk magtig wierd; hier op voerden zy hem het huis uit, in meening om hem met nadruk zyn ongegronde euvelmoed betaalt te zetten; doch den Rector Magnificus *Balk*, hier van de lucht krygende, gaf aan de *Studenten* ordre om hem naar de *Akademie* te brengen: die hem ook, onder hun geleide, beschermden tegen de woede van het verbitterde *Graauw*, 't welk met geweld hem uit hunne handen poogde te rukken, en in 't water te werpen; eindelijk ontquam hy hunne handen in de *Akademie*, daar hy by provisie in een honorable detentie wierd gehouden: tot dat het *Hof van Justitie*, zyn zaken dus crimineel oordeelde, dat hy den 8. *Juny* in een aanzienlyke geldboete gecondemneert wierd. Hier mede eindigde dit Tumult, zonder dat men de aanleggers van deze oploop heeft kunnen ontdekken. De voorn: *Student*, zich echter hier niet meer veilig oordeelende, maakte zich de Stadt uit, en vertrok naar ROTTERDAM.

Vrankryk, nu reeds van *Staats-Vlaanderen* meester geworden, wendde zyne voor-

spoedige Wapenen nu tegen het maagde-lyke *Bergen-op-Zoom*: waar voor zyne troepen tuffchen den 14. en 15. *July*, de Loopgraven openden. Ieder rechtschapen *Nederlander* nam deel aan de behoudenis dier gewichtige *Vesting*, en gelyk men daage-lyks van daar zoo veele goede en gewichtige tydingen vernam, dat elk hoopte dat den *Vyand* hier de pas afgefne- den zoude worden, om verder ons lieve *Vaderland* te benauwen: zoo wekte de nieuwsgierigheid en bekommering veele Ingezeten- en van *AMSTERDAM* op, om alle avonden op den *Dam* by een te komen, om naar nieuws van *Bergen* te vernemen, zoo dat 'er dage-lyks zoo veel Volk by een quam, dat men naauwelyks door de menigte heen konft dringen. Was 'er goed bericht met de *Post* van 's *GRAVENHAGE*, of van elders geko- men, zoo hoorde men een onophoudelyk gejuich, voor de *Koffy-Huizen*; dit ftak te geweldig in 't oog van de jongfte *Zoon* van eenen zekeren *Roomfgezinde Schoenma- ker*, woonachtig in de *Hal-fteege*. Deze de blydfchap der menigte over het verlies der *Franschen* voor de voorn: *Vesting* niet kunnende dulden, had de ftoutheid om op den 1. *Augustus* onder deze tallooze menig- te, veele onbetamelyke woorden tegen zyn *Hoogheid* uit te flaan, wenfchende te ge- lyk

lyk nu haaft te zullen hooren , dat *Vrankryk* van *Bergen* meester mogt worden. Dit van zommige omftanders gehoort wordende , verbitterde de gemoedren zoo geweldig , dat hy aanftonds begroet wierd , met een brave foufflet om zyn ooren , wordende voorts met gevoelige redenen wederlegt , en bedreigt dat hy zyn Graf in de *Damrak* zou vinden. Hier op vatte men hem by de lurven , maar hy , wel ziende wat 'er gaans was , poogde de verwoede menigte door de vlucht te ontwyken , 't welk hem door 't fcheuren van zyn rok gelukte ; dies hy , met snelheid de *Vygendam* over liep , en verder in zyn Huis geraakte ; maar hy wierd zoo wel van zyn Vervolgers in 't oog gehouden , dat zy lieden 'er omtrent zoo ras waren als hy : en voor de deur een brave zamenrotting begoften te maken : terwyl de *Lasteraar* van den *Prins* zich fchuil hield : maar zyn *Vader* quam aan de Deur , die , door deze toeloop van Volk voor zyn Huis , niet weinig ontzettede , aan de menigte vroeg ; *Waar toe al deze menschen voor zyn Deur verzamelden ?* het antwoord was : *om uw Zoon het Oproerig spreken tegen zyn Hoogheid , af te leeren.* Ondertuffichen riepen andere hem toe , dat , indien zyn *Zoon* niet te voorschyn quam , zy aanftonds het Huis zouden plonderen ; echter hier

toe

toe scheen niemant de eersten te willen zyn, dies blevenze noch een wyl staande: maar eenige, die mogelyk uit medelyden tot het Huisgezin gedreven wierden, oordeelde dat het beter was dat hy *amende honorable* deed: derhalven besloten zy om hem te dwingen, om een *Oranje-Vlag* uit te steken; en de drie volgende avonden te illumineeren van onderen tot boven. Deze harde voorwaarden (gemerkt de bittere haat tegen de *Protestanten*) was de oude Man genootzaakt te accepteeren; hoewel men gemakkelyk zien kon, dat het gedwongen spel was: de vrees echter voor erger gevolgen, deed hem besluiten, de wil van 't Volk te volbrengen; 't was nu reeds *'s avonds 10. uuren* geworden, evenwel stak men voor al de vensters, brandende Kaarzen op: maar 't Volk noch niet te vreden, dwong hem ook Lichten op de luiffel te zetten, gelyk hy deed, en wou met geweld de *Oranje-Vlag* zien waaijen; maar hier was goede raad duur, om zoo schielyk een *Vaendel* te bekomen; dies hy, nadien 't Volk geen zamelen verstant, omtrent *half elf* een *rood dobbelsteen Voorschoot* aan een stok gebonden, waar op van vooren een Kaars vast gemaakt was, ten vensteren uitstak. Aantonds op 't zien van dit teken, verhefte zich het algemeen gejuich van *Oranje boven*,
en

en *Vivat Oranje*, dat zonder ophouden duurde tot 's nachts ten 12. uuren, waar na ieder in stilte heenen ging.

's Anderen daags, 's morgens, verzamelde 'er weder een groote hoop Volks, die den geheele dag aldaar by den anderen bleven, zoo dat men 's avonds in de *Bedestond*, de *Hal-steeg* niet konst passeeren: en quam 'er by geval een Rytuig aan, die mogt niet passeeren, ten zy den gene die daar in zaten, eerst mede lustig geroepen hadden: *Oranje boven*. Eenige *Franschen*, uit de Kerk komende, wierden aangehouden, de Hoeden en Paruiken afgerukt, en gedwongen om mede ter eere van den *Prins* te roepen. Men zag ondertusschen de menigte geweldig aangroeijen, uit alle oorden der Stadt. Dies twee *Compagnien Burgers* in de Wapenen quamen, voor welke deze hoop Volks ras ruim baan moest maken, en uit de geheele *Hal-steeg* wyken. De *Burgers* bleven aldaar de Wacht houden, van 's avonds ten 10. uuren, tot 's nachts ten half driën. Terwyl de verstrooide menigte op den *Dam* weder by een quam, en zich omtrent den geheelen nacht bezig hield met zonder ophouden, het meer gemelde *Vivat* te roepen.

Den 3. *Augustus* vergaderde zich weder een groote menigte voor 't zelfde Huis: welke de *Oranje-Vlag* niet ziende afwaaijen,

jen, begeerden dat hy aanstonds het *Vaendel* uit zou steken; en schoon hy betuigde dat hem zulks door de *Ed: Gr: Achtb: Magistraat* verboden was, vond hy zich nochtans genootzaakt, om aan dezen eisch te voldoen: dit geschiede 's morgens ten 11, uuren, en bleef dit *Vaendel* tot 's avonds ten 10. uuren weder uitsteken. Wanneer weder eenige *Burgers* in de Wapenen quamen, om het Huis te bezetten. Den 4. *dito* vergaderde het Volk op nieuws, doch dwong thans niet om de *Oranje-Vaen* meer uit te hangen. En wie weet hoe lang deze verzameling noch stant gehouden zou hebben, indien de *Wel-Ed: Magistraat*, in deze onlust niet voorzien had door een wel gepaste *Waarschouwing* tegen dit geweld; by welke verboden wierd, iemant zonder forme van Rechtspleging, tot het doen van *Illuminatie* of anderzins, te dwingen, op poene van geëffeling. Aan de andere zyde wierd ook verboden eenige ergerlyke *Discoursen* te voeren: met bevel om alle die men schuldig wist aan diergelyke onordentelykheden, by den *Gerechte* aan te brengen, om na styl van *Rechten*, tegens den zelve te *Procedeeren*.

Deze *Waarschouwing* deed de wanordre een einde nemen: men had mogelyk anders noch eenige nieuwe bewegingen gezien:

zien: alzo veele begoften te spreken van na de meergemelde Herberg in de *Plantagie*, het *Witte Lam* genaamt, te willen gaan; en by een zekeren *Broodbakker*, om aldaar ook wraak te nemen over eenige oneerbiedige woorden tegen zyn *Hoogheid* gesproken: maar op 't hooren der voorn: *Waarfchouwing* verging ieder de lust om iets meer te ondernemen.

Zuidbeveland, ondervond in de maand *September*, dat het juist niet al *Vrienden* zyn, die onder fchyn van vriendschap, komen om ons te beschermen, nadien de *Engelfchen*, in dit Eiland gekampeert, om nevens de *Staatsche Troepen* goede wacht, tegen de invallen der *Franschen* te houden, verscheide buitensporigheden begingen, in het steelen en roven van Vee en Veldvruchten: die zy zoo gewelddadig wegnamen, dat de *Landlieden* haares Lyfs geen zekerheid hadden, wanneer zy zich tegen deze *Roofvogels* stelden. De moetwil dezer *Soldaten* ging zoo verre, dat zy by nacht om de Ingezetenen te doen schrikken, met *Kogels* door Deuren en Vensteren fchoten, en ondertuffchen met steelen en roven haar personagie speelden. Een zeker *Landman*, onder de Heerlykheid van *Hoedekenskerke*, wierd by die gelegenheid tuffchen den 19. en 20. dezer maand, met een *Kogel* dwars door

door de borst gefchoten , zoo dat hy op 't zelve ogenblik den geeft gaf; doch de verdachte *Soldaten* zyn aanftonts tot nader onderzoek in hechtenis genomen : maar de *Schotten* wierden in tegendeel , om hunne goede Krygsdiscipline zeer geroemt.

Haar *Ed: Gr: Mog:* lieten den 12. der voorn: maand *September* , gedurende de ftrenge belegering van *Bergen-op-Zoom* , een *Placaat* uitgaan , behelzende bevel om in 's Lands Schatkifte een *Vrywillige Gifte* van 2. *per Cento* te furneeren , tot onderftantgelden van de grote kosten die gedragen moeften worden , by den tegenwoordigen toeftant van zaken. Men vond wel hier en daar , die 't geweldig op deze beftasting geladen hadden; maar men moet in 't gemeen zeggen , dat byna alle *Ingezeten* den deze gifte , liefdragende in 's Lands fchoot gebragt hebben: ja de iever was zoo groot , dat een zeker gezelfchap van *Naai-Meisjes* te ROTTERDAM , de pot van hunne verbeurde penningen daar mede ingebragt hebben. Doch te HOORN fcheen men niet al te wel te vreden over de *Commissariffen* die tot den ontfang der voorn: *Gifte* aangefteft waren : en welke alle uit *Leden der Regeering* beftonden. Het Volk begon hier over geweldig te morren , zeggende elk het zyne; maar de meeften waren

van Oordeel, dat men deze Verkiezing uit de *Burgers* had behoren te doen. En niet alleen waren de Ingezetenen van deze gedachten: maar men vond ook op een Morgen een schandeleus *Pasquil* aangeplakt, 't welk het onbezonnen en verbitterd gemoed van den maker zoo klaar vertoont, dat wy niet anders te doen hebben om zulks te doen blyken, dan den Inhoud op te geven, zonder 'er eenige Aanmerkingen over te maken. Het was in weinig woorden begrepen; en luide: *By aldien de Heeren Burgermeesteren der Stadt HOORN niet gelieven aan te stellen Burgers tot ontfangst van de 50ten Penning dan zullen wy de drie oudste Burgermeesters en lange Jan. . . den hals breken: want daar zyn reeds meer dan 25. tonnen Gouds van de Stadt gestolen. Wenschelyk waare het dat de Opstellers van diergelyke Libellen, altyd loon naar werk ontfingen; maar deze wist zich gelyk meer andere incognito te houden. Evenwel de Magistraat der Stadt HOORN, in serieuze aanmerking nemende, dat hier uit quade gevolgen konden spruiten, gaven de *Burgers* het genoegen van andere *Commissarissen* te benoemen; doch deze meerendeels uit *Advokaten* en *Procureurs* bestaande (waar van een zeker *Fransch Staats-Minister* zeide; dat hy onder luiden van deze rang nooit *Heiligen* gevonden*

Z

den

den had,) stonden de *Burgers* ook niet al te wel aan. Echter is alles verder in rust gebleven.

Na een langdurige en manmoedige Verdediging ging BERGEN-OP ZOOM op een onverwachte en onbegrypelyke wyze op den 16. der voorn. Maand *September*, aan de *Franschen* over. De tyding daar van wierd in AMSTERDAM daags daar aan bekend, doch vond weinig geloofs, tot dat men 's Avonds de confirmatie bequam; 't welk zoodanig een verflagenheid onder het Gemeen veroorzaakte, dat het met geen Pen te beschryven is; zommige der Ingezeten tenen vertelden elkanderen met weenende Oogen het verlies van deze gewichtige Sleutel van *Holland* en *Zeeland*: en de geheele Stadt stont genoegzaam van het eene tot het andere einde in Alarm. Den 17. *dito* was de beweging noch groter: maar de verflagenheid begon nu plaats te maken voor een verwoede verbittering, die op den kop van verscheide qualyk geintentioneerde *Roonsch-Gezinden* uitborst: die zoo wel met deze tyding in hun schik waren, dat hun mond overliep van 't geene waar van hun hart vol was: latende zich opentlyk verluiden, dat het nu eerlang den tyd zouzyn dat *Hollandt* voor de glorieuze *Fransche Wapenen* zou moeten bukken, en aldus het geheele
Neder-

Nederland van *Ketters* en *Ongelovigen* gezuivert worden; bedreigende zommige de *Protestanten*, dat zy hen de oude *Wrok* als dan betaalt zouden zetten. *Schimp* en *Smaat*, uitgebraakt tegens *Zyne Doorluchtige Hoogheid*, was 'er mede geen gebrek: kortom de zaaken liepen zoo hoog, dat de tegenparty dit *Schempen* en *Smalen* niet langer kun- nende dulden, tot geweldadige *Woede* quam, en verscheide *Huizen* Plunderde.

Den zelve[n] Dag wierden 'er verscheide- ne in *Hechtenis* genomen. Waar onder een *Bakker* en een *Wynkoper*, woonachtig in de *Ridderstraat*, hebbende den eene *Brood* en den andere *Drank* ten besten gegeven, om hunne blydschap over het innemen van *BERGEN* opentlyk te kennen te geven: dit te zeer in 't *Oog* lopende, zagen zy wel haast dat de *Gemeente* van andere gevoelens was: want in een ogenblik wierden de bei- de *Huizen* geplondert en de *Winkels* ver- nielt, en zy zelve[n] zoo jammerlyk geslagen en geteifert, dat zy blyde mochten zyn, dat 'er eenige *Dienaars van de Justitie* hen in *Hechtenis* namen, en van de *Woede* des *Volks* bevrydden. Een zekere *Juffrouw*.... woonachtig op de *Haarlemmerdyk* 't 2de. *Huis* van de *Oranjestraat*, liep mede in 't *Oog*; we- gens eenige onbetamelyke zegswor- den; roepende overluid: dat het goed was dat

Vrankryk BERGEN-OP-ZOOM, had gewon-
 nen, en voegden 'er noch by: *Vrankryk bo-*
ven, *Oranje onder*, en nu zullen wy *Witte*
Linten dragen, waar door de haat des
 Volks zoodanig op haar gebeten was, dat 'er
 's Morgens ten 11. Uuren een grote party
 met geweld in Huis drong, Kisten en Kasten
 open brak, Porcelein, Schilderyen en alles
 wat breekbaar was Vernielde; de Bedden
 wierden opengesneden, de Veeren in de
 Wind gestroot, met een woord niets wierd
 verschoont, ja zelfs zegt men dat 'er eeni-
 ge *Obligatien* aan flarden gescheurt wierden:
 want de Woede was hier zeer groot. On-
 dertusschen verschenen de *Burgers* in de Wa-
 penen, die de Straaten bezetten, gelyk
 ook den *Onderschout Jolles* met eenige *Ge-*
rechtsdienaars in Huis quam, en de voorn.
Juffrouw daar uit haalde, en bragt op de
Heere Markt: alwaar zy in een *Toeflede*
 gezet, en voorts naar de *Boeyen* gebragt
 wiert. 's Avonds had men op den *Dam* een
 diergelyk geval, doordien een zeker *Karel*,
Oranje onder! geroepen had: maar hy wierd
 ras in de *Corps de Garde* achter de *Beurs* in
Hechtenis gebragt. Den 18. *dito* viel het
 geweld op een *Melk. Boerin* in de *eerste We-*
terings-Dwarsstraat in een *Kelder* woonach-
 tie: deze was door de verbittering van haar
 onbesuift gemoed, noch verder gegaan dan
 eenige

eenige der voornoemde: roepende de *Lely* *boven*, *Oranje onder*! op haar deur hadt zy drie *Lelien* geschildert, uittende zeer verre gaande Schimpreden tegen *Zyn Hoogheid*, den zelve eenen Smadelyken Dood wenschende. Zy, wel voorziende wat haar te wagten stont, koos het hazepad, en liet haar Wooning en Inboedel ten prooi aan de Plunderzucht, die hier meesterlyk den rol speelde, en alles vernielde wat voor handen was, hakkende en slaande alles aan stukken wat 'er gevonden wierd, de Onderfchout *Brouwer* achterhaalde haar op 't* vlakke Veld en bragt haar na de Boeyen. Dit Onweer hier uitgebult hebbende, dreef over naar 't Huis van een zekeren *Grutter* die insgelyks met diergelyken onthaal gedreigt wierd, en men begon alreeds toefstel te maken om aldaar het Plunderen te beginnen, toen wel te pas eenige Gewapende *Burgers* toefschoten, die aanstonts het Huis bezetten, gelyk het ook den geheelen Nacht bezet bleef. Den 19. *dito* wierd een *Koekbakker* op de *Haarlemmerdyck* gehaalt, en in Hechtenis genomen, om dat hy (zoo gezegt wierd) wegens het overgaan van *BERGEN Koek* uitgedeelt had. Den 20. *dito* wierd een zeker *Vrouwspersoon* uit de *Anjelierstraat* mede Gearresteert over onbetamelyke woorden. Een *Mof*, die mede in 't Spel geweest was ontquam het gevaar over

Z 3

het

* Van Ouds zoo genaamt, en nu de derde *Wetering*-straat.

het Dak, wordende de fobere Inboel aldaar mede vernielt. Een *Aanspreker* in de *Laurier-Dwarsstraat*, die mede in 't Oog liep, verzette de woede des Volks door eenig Geld en goede woorden.

Ondertuffchen zag men den 19. een *Waarschouwing* tegen deze buitensporigheden in 't Licht komen, waar by aan de Aanbrenger van eenige *Belbamels* een Præmie van 300. Guldens beloofd wierd: en *Acte* van *Impunitieit*, zoo hy zelfs mede Handdadig was: en voorts aan alle welmenende *Ingezetenen* bevolen, aanstonds op 't hooren van eenige ergerlyke Discourfen dezelve aan te brengen aan den *Gerechte*, om na bevind van zaken Gestraft te worden.

Schoon deze *Waarschouwing* niet weinig indruk in de meeste Gemoederen verwekte, echter vreesde men zeer voor de Nacht, tuffchen den 19. en 20. want het gemor over de stoutheid der *Roomfch-Gezinden*, was nu zoo ver aan 't hollen, dat 'er geen ophouden aan fcheen te zullen komen; doch een fingulier geval belette de verdere Wan-ordre. Een valsch gerucht, na alle vermoeden, door eenige met een goed Oogmerk onder de Gemeente uitgestrooit, namelyk dat BERGEN-OP-ZOOM by verraffing Her-overt was, deed het ongenoegen in een to-meloofe blydschap verkeeren; dies de Stra-
ten

ten de geheelen Nacht weêrgalmden van allerly Vreugde-gejuich; maar eilaas! de Vroegge Morgenstont deed wel ras dit ydel geklap verstuiven, en maakte plaats voor een nieuwe verslagenheid. Echter zyn 'er over dit geval geen meer opschuddingen voor gevallen.

Deze zelve maare van het overgaan van BERGEN-OP-ZOOM had te LEIDEN, en in den HAGE ook de Plundering van eenige Huizen veroorzaakt. In de laatstgenoemde plaats kreegen een *Paruikmaker* in 't *Lang-achterom* en een *Vettewaarier* in 't *Noord-einde* een hoop Volks voor de deur, die aldaar op boven verhaalde wyze huis hielden. Te HAARLEM beliepen 4. *Huizen* het zelve ongeval; waar van wy de byzonderheden, die vermoedelyk meest al dezelve geweest zyn, by gebrek van Berichten, niet kunnen melden.

Te UTRECHT viel de woede den 20. *September* op een *Paruikmaker Hourdez*, maar in de wandeling *Picart* genoemd: woonende op de *Hoogt*: die mede betigt wierd, van zich veele aanstotelyke expressien, ten na-deele van 's *Lands Regeering*, en ten voordeele des *Franschen Konings*, te hebben laten ontvallen. 's Avonds ten 7. *Uuren* rotte het *Gepeupel* voor zyn Huys by een; daar ieder de beschuldiging breed uitmat, en ter

verposing, zoo wel in 't algemeen op de
Roomschgezinden, als op deze *Paruikemaker*,
 in 't byzonder, schold en raasde. Dit een
 wyl tyds geduurt hebbende, begon men ge-
 weld te gebruiken, en viel met een dolle
 furie op het Huis aan: dat eerlang Deur en
 Vensters aan spaanders vlogen; toen speel-
 de de plonderzieke hoop meesterlyk hun rol,
 slaande *Kisten* en *Kasten* open. *Glazen*, *Spie-*
gels en *Porcelein* aan stukken: terwyl ande-
 ren, na de *Provisie-Kelder* gelopen, de hol-
 le maag met *Wyn* en *Bier* vulden, latende
 voorts het overige op de vloer loopen. De
Paruikemaker, niet bestant tegen zulk een
 vreesfelyke woede, poogde te vergeefs de
 razende menigte te ontwyken; men vatte,
 sloeg, en havende hem erbarmelyk, en
 sleepte hem over de Straat, tot dat de
Hooft-Officier, op dit gerucht toegeschoten,
 den ongelukkigen uit de handen van het *Ge-*
peupel verlosste, en voorts, naar de *Staten-*
Kamer, in veiligheid bragt. De *Magistraat*
 gaf ondertusschen ordre, om het geplunder-
 de *Huis* met Planken te beschutten, doch
 de dolle woede was noch niet uitgehold;
 want 's Morgens verzamelde 'er weder een
 nieuwe hoop Volks, die op deze Planken
 met Steenen wierpen, dat het daverde;
 roepende: dat men hier ook bres moest schie-
 ten gelyk voor BERGEN-OP-ZOOM. Doch,
 op

op dat het geweld niet verder komen zoude, lieten de *Heeren Regenten* een *Waarschouwing* uitgaan, waar by een ieder Verboden wierd, om eenig moleft aan zyn Medeburgers te doen; maar indien dezelve zich in onbehoorlyke *Discourfen* mogten hebben uitgelaaten, geboden zy dezelve aan den *Gerechte* aan te brengen: op pøene van anderzins mede voor fchuldig gehouden te zullen worden.

De *Hoofd-Officier* deed midlerwyl onderzoek na de waarheid der beschuldigingen, tegen den voornoemden *Paruikemaker* ingebragt, maar kon geen een getuigen vinden, die van de zaak wift. En de *Paruikemaker* zelfs, meermalen verhoort; bleef ftantvastig, in ferieuze termen, Zyn onfchult fttaande houden. Dies de *Magiftraat* by een tweede *Publicatie* aan 't *Gemeen* te kennen gaf, dat tot noch toe niemand tegen hem was opgekomen, om de genoemde beschuldigingen te bewyzen; dierhalven vermaanden en Ordonneerden haar *Wel: Ed.* dat, (op dat de voorn. *Hourdez*, fchuldig zynde, mogt geftraft worden na exigentie van zaken,) alle en eeniegelyk, die getuigen kon eenige onbetamelyke woorden van hem gehoord te hebben, zulks moest aangeven, met belofte van *Secretesse*.

Ondertuffchen wierden fommige die men

vermoedde de *Belhamels* van dit *Tumult* geweest te zyn , in Hechtenis genomen : van welke eenige aanstonds weder losgelaten zyn. De *Paruikmaker* , mogelyk niet geheel onschuldig , wierd nevens de overige *Gevangene* bestormers van *Zyn Huis* , na acht Dagen te Water en te Brood gezeten te hebben , weder ontslagen.

Even voor dat de *Plundering* van 't gemelde Huis begon , was 'er een *Karnemelksboer* , mede te *UTRECHT* woonagtig , die , om zyn zucht voor *Vrankryk* te toonen , zyn Juk met *Lelyen* beschildert , en daar en boven de *Gemeente* verbitterd had , door verscheide quade en Schimpende redenen tegen *Zyne Hoogheid* en de *Regeering* , in Hechtenis genomen ; die , na van zyn *Misdaad* overtuigt te zyn , voor een Jaar in het *Tucht-Huis* gezet wierd , om aldaar genezen te worden van zyn miltzucht.

Te *GRONINGEN* , daar alreeds op den 28. *Augustus* (zynde den Dag van het verlaten der *Stadt* door den *Bisschop van Munster* in den Jaare 1672.) eenige insolentien gepleegt waren , aan de *Huizen* van eenige *Rooms-Gezinden* , begonnen de gemoederen weder op nieuws aan 't gilten te geraken : 's Nachts tusfchen den 20 en 21. *September* ; wanneer men daar de tyding van het overgaan van *BERGEN* verstond. De geheele
Stadt

Stadt geraakte over hoop, en 't *Gemeen* begon van alle kanten zamen te rotten, ten uitterften misnoegt over dit fatale geval, De ontfteltenis veranderde in verbittering, zoo dra eenige *Roomf-Gezinden*, (die hier door den zelven geest van buitensporigheit gedreven wierden gelyk elders) zich onder den hoop voegden, en zoo door gebaerden, als redeneeringen, lieten blyken dat zy geen deel aan de algemeene fchrik hadden: dies zy niet bewogen over dit fmertelyk Verlies, ook geen medelyden by hunne *Medeburgers* vonden; welke, op wraak bedagt, hier en daar de Glazen begoften in te fmyten, zoo dat men eerlang 60 à 70. *Huizen* telde, die door het verbitterde Volk meer of min gefchonden waren. Onder andere kreeg de *Roomfche Kerk* in de *Ebbingeftraat* rykelyk zyn aandeel: maar alles, wat flegts met Steenen breekbaar was jammerlyk vernielt wierd: zoo dat de meeste *Heiligen* van fchrik ftonden te trillen en te beven, in verwachtinge van weder een noodlottige *Beeldenftorm* te zullen moeten bezuren; ten minften de meeste aanvallers fchitterde het Vuur der oude *wilde Geuzen* zoo helder uit de Oogen, dat men wel zien konft, dat het echte afstammelingen waren, van hen die *Duc d'Alba* 't eerfte een *Bril* op de Neus dorften zetten: En 't ftont gefchapen, dat eerlang alles wat

Roomfch

Roomsch was, de algemeene verbittering ten
 doel zou staan, indien de *Ed: Magistraat*
 zich daar tegen niet verzet had. Men gaf
 dan den volgenden Avond een zeer strenge
Waarschouwing in 't Licht, welke door de
Stadts-Boden op de hoeken der Straten wierd
 afgekondigt, tegen alle Oproerig spreken
 en zamenrotten; en op dat het des te meer-
 der klem zoude hebben, kregen *drie Com-*
pagnies Burgers bevel, om aanstonts in de
 Wapenen te komen, behalven de *Comp-*
agnie die alreeds de Wacht hield, welke op
 verscheide plaatsen der Stadt geposteert
 wierden, ook hier en daar Patrouilleerden,
 om alle verdere Zamenrottingen te verhin-
 deren of te verstroyen. Eenige der *Muite-*
makers niet willende wyken; zagen zich de
Burgers genootsaakt om geweld te gebrui-
 ken; dies Schoten zy met Scherp onder den
 hoop, en quetsen een van 't Gepeupel aan
 't Been. Dit deed de moed der *Belhamels*
 zakken, die allengs begosten af te deinzen;
 en op het hooren dat twee der voornaamste
Quaadsprekers, die aanleiding tot dit *Tumult*
 gegeven hadden, in Hechtenis waren geno-
 men, begon zich alles weder eenigzins tot
 rust te schikken: doch ook maar eenigzins:
 want gelyk wel meer in diergelyke geval-
 len gebeurt, de verbittering der Gemoede-
 ren ontzag zoo min den goeden als den qua-
 den:

den: floeg van het eene uitterste tot het andere, zoo dat, noch Burgerlyke wellenheid, noch onbesproken wandel, eenige *Rooms-Gezinden* te stade quam. Ja de *Heeren* van de *Regering* waaren zelfs, tegen de algemeene woede, niet veilig; dies de *Præsident-Burgermeester* zich genoodzaakt zag, om een ongewone Wacht voor zyn Huis te stellen, om het zelve voor het oplopende Gepeupel te beveiligen. Eindelyk behaalden evenwel de goede *Ordre* de overhand door 't *Publiceeren* van drie *Placaten* ten zaake dienende, tegen de onbillyke handelwyze van 't gemeene Volk; 't welk ten laaften geheel aan 't bedaren quam.

Op den zelve 21. der voorn. Maand *September*, had men te *DEVENTER* mede eene diergelyke onlust, uit evenverhaalde Oorzaken gesproten; die voornamelyk op het Hooft van een *Rooms-Gezinde Zoute-Vijch-verkoper* uitborst. Hy had 's Avonds te vooren, een vrolyke Maaltyd met zyn Vrienden gehouden, een *Haas* gekloven, en rykelyk op de gezondheid van den *Franschen Koning* gedronken: en 't schynt dat deze zaak of door hem zelve, of door andere bekend geworden was; want 's Morgens verzamelden eenige *Jongens* voor zyn Huis, die hem Schimpende afvroegen: hoe hem dat Wildbraad gesmaakt had? In plaats
van

van antwoord, gaf hy een van hen een brave klap om de Ooren: maar deze geen ander middel hebbende om die gevoelige reden te wederleggen, porden elkander aan, om Wraak over deze slag te neemen; de gewilligheid hier toe was zoo groot, dat een van 't Jonge gezelschap zonder lang be- raad, een Steen op nam, en door de Glazen van 't *Huis des Visch-verkopers* heenen wierp: dit gerucht deed noch verscheide *Jonge knapen* aldaar by een verzamelen: waar by zich wel dra eenige van meerder Jaaren voegden, die, ieder even Nieuwsgierig, vroegen; *wat 'er te doen was?* en tot Antwoord kregen, dat 'er een *Frans-Gezinde Paap* woonde; meer was 'er niet nodig om de Gemoederen aan 't gisten te helpen, en hen aan te zetten om op het Huis en des- zelfs Bewoonder aan te vallen. De *Visch-verkoper*, deeze bui voorziende, vond middel om zyn Lyf te bergen, en liet het Huis ten Prooi der zaamgerotte menigte, die wel haast met alle magt handen aan 't werk floegen, de *Deur* op de vloer bonsden, *Kisten* en *Kasten* openden, en al vernielden wat 'er in was. De *Bedden* wierden opengesneden, en de *Veer*en in de Lucht gestrooit. Terwyl anderen, om deze ieverige Arbeiders te ondersteunen, door een hartig beetje, de *Labberdaan* en *Haring*, nevens eenige andere

dere *Eetwaren*, op de Straat te grabbel wierpen: met een woord daar bleef niets ongeschonden.

De *Plunderzucht* (gedekt met den *Mantel van Religie iever*) dreigde noch eenige *Roomsch-Gezinden* met het zelve onthaal: doch de *Magistraat* nam zoo goede maatregelen om de verdere *Woede* te stuiten, dat 'er geen andere onlusten voorvielen.

De Ridder *Richard Steele* verteld ons van een *Kerkelyk Weêrglas*, 't welk na de gesteldheid der tyden krom of daalde. Hy zegt; dat het ryzen kost van *Gematigt tot Yver*, van *Yver tot Drift*, en van *Drift tot Vervolging*: myn *Roomsch-Gezinde Landsgenoten* kunnen de toepassing ligtelyk maken, nadien de *Applicatie*, op alle deze voorverhaalde gevallen, zeer bequaam past. Verre zy het van my, om iemand tot *Oproer* en *Muitery* aan te zetten, en op een onbehoorlyke wyze zonder kennis der *Magistraat* tot het plegen van *wraak* aan te moedigen; maar my dunkt echter dat geene *Roomsch-Gezinde* my qualyk kan neemen, dat ik zegge: dat eene *verfoeyelyke haat* tegen 's *Lands wettige Overigheid* en *Religie*, en een *liefde* tot den *algemeene Vyand*, geen beter onthaal verdient, hoewel de wyze waar op dit uitgevoerd is my zeer aantastelyk voorkomt. Ik heb deze *Verhalen* hier niet in willen voegen

gen om hen in 't algemeen te beledigen, of ten toon te stellen: maar alleen, op dat zy door deze exempelen geleerd mogen worden, om niet al te spreken wat zy denken. Ook dunkt my dat deze gevallen kunnen strekken tot een Voorbeeld, om hen te doen zien, dat 's *Lands Regeering* alzins zoo gematigde gevoelens heeft; dat het de grootste Ondankbaarheid zou zyn, indien eenige *getolereerde Gezintens* (ik laat staan de *Roomsch-Gezinden*, die daar zy Meester zyn, niemand dilden willen) over de bepaling van hunne *Vryheid* misnoegt waren. Ik geloof wel dat 'er onder hen gevonden worden, die het wel met het *Vaderland* meenen, maar deze gebeurtenissen, brengen voor een groot deel, hunne getrouwheid in een zeer quaad vermoeden. Zy zullen dan best doen, door dadelyke bewyzen te toonen, dat de beschuldigingen, van *goed Fransch* te wezen, ongegronde *Uitstrooizels* zyn. Een goede *Religie* beveelt altoos *Gehoorzaamheid* aan een *Wettige Regeering*.

Aan de andere zyde, moet ik myne *Mede-Protestanten* ook vermanen, zich van diergelyke geweldadigheden te onthouden. Waar toe al deze opschuddingen? Waar toe onze *onschuldige Medeburgers* in gevaar gestelt? zoo lang ons de weg van *Justitie* noch open staat, om aldaar, *Lasteraars* en
Muite-

Muitemakers aan te brengen, daar ons geen recht tegen dezelveu geweigert word? Deze voorbarige buitensporigheid, krenkt niet alleen het wettig gezag der *Magistraten*, maar doet ook een quaad vermoeden opvatten tegen de goede zaak, die men voor staat: even eens als of de argumenten die men by brengt, geen kragt hebben, ten zy, zy ondersteund en aangedrongen worden door gevoelige redenen: hier door word de verbittering des te meer aangeweekt, en eindelyk vervallen wy tot de stokregel der *Wilde Amerikanen*, die hunne *Vyanden* op eeten, om dat zy voorheen hunne *Vrienden* gegeten hebben; 't welk, beurtelings vervolgt wordende, de weg tot alle verzoening toefluit.

O Tweedragt, die in 's Afgronds schoot geteelt,

Dit Jaar zoo braaf een rol in Neêrland speelt;

Nooit moet' het u, onzalige, gelukken,

De Vryheid van haar gouden' troon te rukken!

Maar Liefde, gy, ô Hemelsche Godin!

Daal neder, en beziel ons met uw min.

Snoer gy den mond der *Lastraars* (die 's Land Staten,

Zyn *HOOGHEID*, en trouwhartige *Onderzaten*

Quaad wenschen) door rechtvaardigheid! en leer,

Die *Zotten*, die u tasten in uwe eer,

De waarheid zien uit opgehelderde oogen.

Wat zoeken zy, door yd'len schyn bedrogen?

Is 't Vryheid? neen: die staat by ons in top.

Is 't Godsdienst? neen: al schuift men het daar op.

't Is Leugen, 't is Misnoegtheid zonder reden.
 Wie waant, dat hy, die trouw en dierbare eeden
 Vertrappen durft, de Godsdienst voor zal staan,
 Die weet zelfs niet wat Godsdienst is, die aan
 Getrouwheid en Oprechtheid is te proeven.
 Maar dunkt u, draait ons heil op losse schroeven,
 O Lasteraar! waarom verhuift gy niet
 Naar beter oort en Vryer Staatsgebied?

En gy, die voor zyn HOOGHEID en 's Lands Staten,
 Uw Liefde toont als iev'rige Onderzaten:
 Verkoel uw drift een weinig; dat den gloed
 Dier vlam niet meer zoo toomloos blaak. 't Is goed
 Te luistren naar Gerechtigheid en Reden;
 Dus is uw PRINS ons rustig voorgetreden.
 Indien gy dan tot hem in iever brand,
 Zoo kom en leen Rechtvaardigheid de hand,
 Door midd'len die geweld en woede stuiten;
 Maar sluit gy zelfs geweld en woede buiten.
 Heeft iemand tot 's Lands nadeel iets gezegt,
 Beveel daar van de straf aan 't heilig Recht.

Alle de voorverhaalde *Opschuddingen*,
 quamen wel ras ter kennisse van zyn *Hoog-
 heid*, en de *Staten van Holland, Zeeland en
 West-Vriesland*; die al te wel de droevige
 gevolgen voorzagen, die uit deze verre
 gaande *Onlusten* stonden te spruiten, om
 niet by tyds tegen dit quaad te waken, en
 al hun vermogen aan te wenden, om de
 ontroerde gemocderen tot bedaren te bren-
 gen: dies zag men in het laatste der meer-
 gemelde Maand *September*, een nadrukke-
 lyk *Placaat* in 't licht komen: 't welk wy
 om

om den gewichtigen inhoud, zonder onzen Lezer te kort te doen, niet kunnen achterhouden; dies wy het hier laten volgen.

P U B L I C A T I E.

WILLEM KAREL HENDRIK FRISO, *by de gratie Gods Prince van Orange en Nassau, Gouverneur, Stadthouder, Kapitein Generaal en Admiraal: mitsgaders den President en Raden over Holland, Zeeland en Vriesland; allen den geenen die dezen zullen zien ofte hooren lezen, Salut: Doen te weten.* Nademaal het Godt Almachtig gelieft heeft, den Staat dezer Landen; die zedert lange is gedrukt geweest onder hooggaande zonden en ongerechtigheden, die noch door oordeelen, noch door zegeningen zyn opgehouden, naast eenigen tyd herwaarts zeer zwaarlyk te bezoeken; daartoe, onder andere middelen in zyne hand gebruikende, den Franschen Koning, die zonder eenige Verklaring van Oorlog, staande de onderlinge Verbonden en Tractaten, en onder betuigingen van waare en oprechte vriendschap, eerst is aangevallen op de Steden en Sterkten van den Barriere van den Staat, en na die overweldigt te hebben, ook de Steden en Sterkten, die van de eigen bezitting van den Staat zyn, heeft aangetast, dat het zelve de gemoederen van de Ingezetenen van het Land niet weinig heeft ontroert, en naar mate, dat daar door het gevaar groter is geworden, en de doorbrekende overmagt de byzondere Grenzen van den Staat meer is genadert, ook de goede Ingezetenen van het Land daar door meer en meer heeft ontruft, en gebracht in een gantsch ongewone agitatie.

Dat zommige van de Ingezetenen, die, zoo 't ſchynt niet wel zyn geintentioneert, by die gelegenheid volgens de openbaare en algemeene geruchten, zich hebben uitgelaten in zeer licentieuze en gantsch onbetamelyke Discourſen, die aanleiding hebben gegeven tot zaken, die noit, en vooral niet in zulke tyds omſtandigheden, mogen of behoren te worden gebruikt.

Dat na toeneming van het gevaar, daar het Gemeene Vaderland in gebracht is, ook behoorde toe te nemen onder de Inwoonderen des Lands een algemeen en verzekert vertrouwen, een waare eendracht, liefde en onderlinge vriendschap, als de eenigſte middelen, om onder den zegen van Godt Almachtig, met vereenigde krachten den voortgang van het onrechtvaardig geweld van een Koning, die nimmer door de Republiek op eenigerlei wyze beledigt is, krachtdadig te ſtuiten.

Dat Wy tot ons gevoelig leedwezen, in tegendeel hebben ondervonden, dat die wenshelyke en hoognodige harmonie is geſtoort, en verbroken door het plegen van verregaande buitenſporigheden, hebbende het Gemeen zich aangematigt feitelyker wyze te oordeelen over het geene, dat, zoo daar toe gegronde en rechtvaardige redenen waren, aan onze kenniſſe had moeten worden gebracht, wanneer Wy niet zouden hebben nagelaten, om daar in te ſtatueeren, dat de Juſtitie van ons daar omtrent zou hebben gevordert.

En, dewyl op den voortgang van zulke exceſſen en onregeltheden, niet anders te wachten is, als de verzwaring van de Goddelyke oordeelen, en dat het wroeten in de eige ingewanden geen ander gevolg hebben kan, als den ſtaat van 't Land geheel en al te ſtellen buiten poſtuur van
alle

alle de nodige en de wezentlyke defenſie, waar van de laaſte uitkomt geen andere wezen kan, dan het verderf van 't Land, en de omverwerping van Godsdienſt en Vryheid, twee Panden die elk rechtſchappen Nederlander met goed en bloed verplicht is te bewaren, en aan 't Nageſlachte over te leveren. Waar tegens dan tot behoudenis van 't lieve Vaderland, willende voorzien.

ZOO IS 'T, Dat Wy goedgevonden hebben, alle de Ingezetenen te vermanen, zich te onthouden van alle licentieuſe en aanſtotelyke Diſcourſen, en van al 't geene verder aanleiding geven kan tot het ondernemen van ſeitelyke Buitensporigheden, en ſtoringe van de gemeene Ruſt, zoo als Wy teffens vermanen en bevelen, allen en een iegelyk der Ingezetenen, zich op het allernaauwkeurigſte te wachten voor het plegen van alle ſeitelykheid en geweld, en dat zy in tegendeel, in plaatſe van zich aan te matigen het Rechterſchap over zaken, die hen ſtrafwaardig voorkomen, zullen hebben te brengen ter kenniſſe van die gene, die by wettig gezag geſtelt en gehouden zyn, alle onbetamelykheid te weeren en te ſtraffen, en die niet in gebreke zullen blyven daar op de behoortlyke voorzieninge te doen; op poene dat de gene, die anders doen, en deze onze trouwhartige vermaninge, waarschouwinge en bevelen zullen onderſtaan te verwaarloozen, in de wind te ſlaan en te contravenieren, deswegens zullen incurreeren Ons rechtvaardig misnoegen, zoo dat tegens dezelve naar rigeur van de Wetten zal worden geprocedeert, als tegens ongehoorzame Ingezetenen, Verbrekers van de goede ordre en Perturbateurs van de gemeene Ruſte, enz.

Tot dus verre gesproken hebbende, van *Onlusten* tusschen *Burgers* en *Burgers*, staat ons een nieuw Toneel te openen van verre gaande *Opschuddingen*, tusschen de *Magistraten* van eenige Steden, en hunne *Ingezetenen*; welke de eerste aanleiding tot dit Werkje gegeven hebben; maar nadien wy noch een of twee gevallen, die geene betrekking altoos tot dit stuk hebben, dienen op te geven, zullen wy van de order des tyds moeten afwyken, om onverhindert voort te gaan in 't verhalen van de bewegingen, die zich geopenbaart hebben, wegens de verkopinge der *Ampten* en 's *Prinses Erf-Stadthouderschap*; want deze zaken kunnen wy niet voegzaam, door eenige tusschen invallende gebeurtenissen, verdeelen.

In *October* des genoemden jaars zag men *GOUDA* in rep en roere, door de bewegingen der *Pypemakers*, die met de *Pottebakkers*, zedert een tyd lang niet hadden kunnen accordeeren over het *Bakloon* der *Pypen*. De *Pypemakers*, zich van deze verschillen willende ontdoen, keerden zich tot de *Ed: Gr: Achtb: Burgermeesteren*: met verzoek, om verlof en toelating om in hun eigen huizen *Bak-Ovens* te mogen oprichten; doch de *Magistraat* kon in dit verzoek niet bewilligen, om redenen, dat het
zel-

zelve streed tegen het belang van de beide Partyen , nadien tot bederf dier twee Fabriken , de eene van de gewoone winst van 't Bakken verftoken zou zyn , en de andere tot meerder onkosten genoodzaakt worden ; nevens noch andere redenen , om welke de *Supplianten* hun verzoek wierd afgeflagen . Maar deze , zich met dit antwoord niet kunnende of willende genoegen , lieten niet na , zonder loslaten , de *Magiftraat* met het zelve verzoek , niet zonder fchyn van Oproerigheid , laftig te vallen . De *Burgermeesteren* protesteerden dat het zelve verzoek streed tegen de billykheid , en tegen het eigen belang dier twee Fabrieken , maar de *Pypemakers* , te zeer met hun ontwerp opgetogen , quamen telkens weder , zoo lang tot dat de *Magiftraat* voor verdere onlusten vrezende , het verzoek toefstond , meer gedwongen dan vrywillig .

Den 8. *November* zag NAARDEN zich in groot gevaar door de *Fransche Krygsgevangenen* , die zich uit hunne bewaarplaats wiften weg te maken , en de Stadt in een droevige verwarring bragten , waar uit na alle aanzien een yffelyk bloedbad had kunnen ontftaan ; doch 't welk noch gelukkig verhoed is , de berichten omtrent dit geval bestaan in de volgende omftandigheden .

De *Zwitsers* die alhier in *Guarnizoen* lagen ,

gen , om op de voorn: *Gevangenen* te paffen , waren op den gemelden dag uit de Stad vertrokken. Zy hier van de lucht bekomende , en wanende by de *Burgers* geen tegenstand te zullen vinden , namen 's morgens ten 10. *uuren* hun kans waar , en overweldigden de *Knecht* van de *Provoost* , die gekomen was om hen eeten te brengen : welke zy de *sleutel* van de *Sortie* afnamen ; hier op opende zy de Deuren , en gingen uit de eerste na de tweede *sortie* , die zy desgelyks openden , en aldus voor zich een vrye ingang in de Stadt maakten. Op de straaten gekomen , liepen zy alle naar de *Utrechtsche Poort* , in voorneemen om aldaar de *Wacht* te overrompelen , zich meester van de *Poort* te maken , en aldus te ontkomen. Hier begosten zy op de *Wacht* aan te vallen , doch eenige *Burgers* , daar van de lucht krygende , quamen toefchieten om dezelve te ontzetten. Onder tuffchen quamen 'er noch meer *Burgers* by een , die eenig *Geweer* dat de *Franschen* magtig geworden waren , weder uit hunne handen rukten : fchietende en flaande helder op dit *Gebroedfel* in , zoo dat 'er twee van den hoop , die zich meest te weer stelden , gequetst wierden , de eene door een schoot in de borst , en de andere vreeffelyk toegetakelt door ontallyke slagen. De

Fran-

Franschen, na een wyl stanthoudens, wierden eindelyk weder weg gejaagt, naar de plaats van waar zy gekomen waren. Echter zyn 'er noch 6 à 7 *Franschen* vermist, die het na alle apparentie zullen ontkomen zyn. De *Regeering*, wel bevroeddende dat dit volkje, zoo dra zy weder gelegentheid vonden, niet nalaten zouden, nieuwe *Onlust* te veroorzaken, gaven de *Burgers* bevel om in het Geweer te verschynen; welke zedert dag en nacht, de Wacht voor de *Poorten* en 't *Stadhuis* hebben gehouden: dies de *Franschen* niets meer hebben durven onderstaan. Het was een groot geluk dat de *Burgers* zoo haastig toeschoten, want anders hadden zy zich zonder veel moeite van het geweer der *Invalides* meester gemaakt, en dan had het met de Stadt elendig gestelt geweest; welk ongeval nu by tyds verhoed is, de *Commandant* van de Stadt, heeft dit geval aan zyn *Hoogheid* laten weten, en de *Magistraat* heeft daar van bericht gedaan, aan de *Ed: Mog: Heeren Gecommitteerden Raden*, met verzoek om daar tegen de nodige voorzieninge te doen.

Op den 26. *December* gebeurde te AMSTERDAM een singulier geval, met een zeker *Roomschgezinde*, zommige zeggen dat het een *Munnik* geweest was. Hy was gekleed met een lange rok, en quam 's

middags ten 2. uuren uit de *Roomfche Kerk de Boom*, op het *Rokkin*, barvoets langs de ftraaten wandelen. Hy droeg een *Beeldje* in zyn handen van een voet lang, welk *Beeldje* een *Kruis* vast hield van anderhalf voet lang, 't welk hy opentlyk tot verwondering van alle de aanschouwers, door de Stadt droeg; doende van de voornoemde *Kerk* af een *Pelgrimage* na de *Synagoge* der *Hoogduitfche Joden*; van daar vervolgde hy zyn weg de *Jode Breë-ftraat* langs, tot aan de *Nieuwe Markt*, en ging voorts de *Zeedyk* langs tot aan de *Nieuwenbrug*. De nieuwsgierige menigte, dit fpectakel gevolgt zynde, en niet wetende wat zy van dit ongewoon verfchynfel zouden maken, drongen eindelyk zoo hard op hem aan, dat hy genoodzaakt wierd zyn *Befchermbeilig* in handen der *Geuzen* over te leveren, die geen zin hadden dat deze broeder zoo opentlyk zyn devotie pleegde; dies pakten zy hem aan, namen het voornoemde *Beeld*, floegen het op de Leuning van de *Nieuwenbrug* aan ftukken, en wierpen de brokken voorts in 't water; hy, zoo 't fchynt, niet genegen om meerder Penitentie te lyden, ontvlood de verbitterde menigte, die, indien hy zich niet fpoedig weggemaakt had, hem mogelijk niet cerder geabfolveert zou hebben, voor dat hy recht opgebiecht had, wat hy
met

met deze figuur voor had. Dit geval had ligtelyk weder nieuwe *Opfchuddingen* konnen veroorzaken, daar de haat en verbittering door de voorgaande *Onlusten* tuffchen de *Proteftanten* en *Roomfchgezinden*, noch zoo verfch in ieders gedachten lag, maar 't fpel is hier mede geëindigt, doch waar deze *Boeteling* vervaren is, weet men niet.

Nu keeren wy, de handen ruim hebbende, weder te rugge, om ongeftoort voort te gaan in het verhalen der *Onlusten* over de *Verkopinge der Ampten*, enz. waar van ROTTERDAM ons de eerfte grond gelegd heeft. De *Burgery* een tegenzin krygende, tegen de drukkende *Lasten* die de *Heeren Staten van Holland* genootzaakt waren, op de goede *Gemeente* te leggen, begonden hier over te murmureeren, in verbeelding zynde, dat men de *Ingezetenen* behoorden te ontlasten van verfcheide *Impoften*, *Quotifation*, *Vrywillige Gifte*, enz. dies zy op den 27. *September*, het volgende *Request* aan de *Ed: Achtbare Vroedfchap* prefenteerden.

Request door de Burgers der Stadt Rotterdam, geprefenteert aan de Edele Achtbare Vroedfchap derzelver Stadt, op den 27. September 1747.

WY ondergefchreven getrouwe Onderdanen van dezen Staat, en Burgers der Stadt Rotterdam, dien de welvaart

vaart van Stadt en Vaderland zeer ter herten nemen, geconfidereert hebbende, de zoo zeer gevaarlyke toestand van tyden, waar in wy ons bevinden, door het aannaderen van een zoo magtigen, als ontrouwe en listige Vyand, en het aan ieder bekend is, dat tot stuiting van 't algemeen gevaar, onder den zegen des Almagtigen Godt, het ook hoog nodig is, de Staten dezès Lands, en zyn Doorluchtige Hoogheid, den Heere Prince van Oranje en Nassauw, enz. enz. in staat te stellen, omme met Formidable Legers te Lande, dien geweldigen Vyand te keer te gaan; als ook omme een Navale Magt ter Zee te onderhouden, zoo tot dekking van onze Kuiten, als ter beveyliging van onze Navigatie en Scheepvaart, waar toe confiderabele Geld sommen nodig zyn; en gemerkt den slegten toestand van 's Lands Geld-Middelen en Finantien, en wetende dat door haar Edele Gr: Mogende de Heeren Staten dezer Provincie, tot hoognodige vervulling van 's Lands Geld-Kas, is geresolveert en gepubliceert, dat een ieder van zyne Goederen en Bezittingen zal moeten geven een vyftigste Penning, het welk zeer drukkende voor de goede Ingezetenen van deze Stadt zyn zal, als die reeds met zware Lasten van Extraordinaire Verpondingen, Personeele Quotifatiën, zware Impositiën, en andere Lasten meer, belast zynde, zodanig daar onder zitten te zugten, dat zeer veele van de goede Burgeren door Neringloosheid; andere, door het verminderen van hunne Intresten en Revenuën, buiten staat zyn om de tegenwoordige Lasten behoorlyk op te brengen en te dragen, en dierhalven nodiger hadden ontlast, als noch vorder belast te werden, en derhalven verdere middelen van Finantien dienden uitgedagt te werden, die van die natuur waren, dat ze niet als met de Republicq zelfs een einde konnen nemen, en de goede Ingezetenen niet bezwaarden; maar in tegendeel, wanneer de Rust van Europa, onder Gods Zegen, geïnkking zal herstelt zyn, van die gevolgen mogen wezen, om de goede Ingezetenen van eenige lasten te ontheffen; zoo hebben wy ondergeschreven Burgers van deze Stadt, door een Patriottischen iever aangezet, als het bekwaamste en beste middel, om tot dat heilzaam oogmerk te geraken, aan Uw Edele onze Achtbare Vroedschap, voor te stellen en zeer onderdanig te verzoeken, dat by hun Edele Achtbaren ten spoedigsten mogten werden genomen de volgende Resolutien.

Voor eerst: om alle Ampten, Officien en Beneficien van deze Stadt en Jurisdicctie van dien dependeerende, die tegenwoordig open zyn, en in 't vervolg van tyd open zullen vallen, publicq op het Raadhuis dezer Stadt, op te veilen, en aan de meest daar voor biedende te verkoopen, mits dat de Koopers van de Protestantsche Religie zyn, en dat het hun zal vry staan, om hunne gekogte Ampten en Officien aan anderen te mogen verhuuren, of door anderen te laten bedienen, mits dat de huurders of bedienaars mede van de Protestantsche Reiiigie, en bekwame Subjecten zyn, om die Ampten en Officien te kunnen waarnemen; waar door het zal gebeuren dat veele gegoede Liedèn, 't zy voor haar zelve, of voor hunne Kinderen, twee, drie en meer Ampten, Officien en Beneficien zullen komen te kopen, en dezelve aanmerken als Lyf-Renten, daar zy een behoorlyke Intrest Jaarelyks van kunnen trekken.

Ten tweeden: stellen wy aan de Edelmoedigheid der Ed: Achtbare Vroedschappen voor, of het niet heilzaam en noodzakelyk waren voor onze Stadt, dat de Heeren Regenten hunne particuliere Ampten, en die van hunne Kinderen en Familien, (die, buiten inkomsten van dien, door 's Hemels Zegen, uit hunne eigen Goederen, hun rykelyk bestaan hebben,) dezelve kordaat tot reddinge des Lands, en styvinge der Finantien, offereerden; wy twyfelen niet, of zulks zouden van gewenschte gevolgen zyn, en onder alle Welmeenende een nayver verwekken, om door zoo een Edelmoedig voorbeeld aangespoort, zich in het geven der vyftigste Penning, zelfs boven hunne plicht en vermoegen te kwyten, dewyl ieder die der zaken kundig is, en eenige zucht tot 's Lands Welvaren heeft, hier duidelyk uit zien kan, dat uit de Penningen der geoffereerde Ampten en Officien, en uit de Penningen der Ampten, die by versterking vacant zullen vallen, en waar in de andere Steden dezer Provincie ons volgende, (waar toe wy groote hoope hebben,) groote sommen zullen werden geprovenieert, welke Penningen zuiver, zonder eenige afhoudinge, van tyd tot tyd naar 's Hage, in de Schatkist dezer Provincie werdende overgebracht, dienen kunnen tot aflossingen van 's Lands schulden, en verligting van lasten, die het Land en Volk gevoelig drukken; wy twyfelen dan niet of Uw Edele, onze Achtb. Vroedschap, door den zelve Patriottischen iever aangedreven, zullen dit ons redelyk verzoek
met

met een kordate en spoedige Resolutie goedkeuren en bekrachtigen; te meer, dewyl daar in is voorgegaan zyn Doorl. Hoogheid, den Heer Prins van Oranje en Nassauw, onzen Stadthouder, die van verscheide Steden dezer Provincie, met de Posteryen begiftigt zynde, dezelve uit waare liefde voor het Vaderland, en tot styving van 's Lands Geld-Middelen, (zyn eigen intrest ter zyde stellende) in den schoot van den Staat heeft overgebracht, welk loffelyke voetspoor tot ondersteuning van het Gemeenebest, door ieder opregt Liefhebber zyn 's Vaderlands, waardig is naargevolgt te worden.

't Welk doende, &c.

De *Magistraat*, dit *Request* ontfangen hebbende, stont niet weinig belemmert, om een rechtmatig besluit wegens dit ongewoon verzoek te nemen, en kon niet goedvinden een finaal antwoord aan de *Burgery* te geven, zonder zyn *Hoogheid* te raadplegen, die, zoo dra dit verzoek tot zyner kennisse quam, de *Vroedschap* een exacte *Lyst* van alle de *Bedieningen* en *Ampten* in hunne Stadt liet af vorderen, en voornemens was, om daar omtrent de nodige schikkingen te maken; gelyk ook eenige afgezondene *Burgers* met dit antwoord weder te rug quamen, vermaanende hunne *Mede-Burgers* zich stil en vredig te gedragen, tot dat zyn *Hoogheid* zyn intentie daar omtrent zoude gelieven bekend te maken: maar zommige driftige gemoederen, die, zoo 't schynt geen billyke overwegingen over dit stuk konden maken, begeerden niet

niet langer na een finaal antwoord te wachten, dies zy in het begin van *November* tot een tomeloos ongenoegen oversloegen. Dit deed de *Gemeente* in twee Partyen verdeelen, die wy te recht de naam van bezadigde en driftige kunnen geven; de misnoegtheid der laatstgenoemde, ging zoo verre, dat zy, zonder kennisse van de eerstgemelde, voornamen, om by de aanstaande Vergadering van de *Vroedschap*, die den 6. ditstont gehouden te worden, de zaak door te dryven. Dierhalven nam de *Magistraat*, des daags van te vooren, een *Resolutie*, om alle onheilen voor te komen, de eisch der *Burgeren* in te willigen, en zulks aan de *Gemeente*, den volgende morgen, by publike *Notificatie*, bekend te maken. En het bleek ook meer dan al te wel, dat de vrees voor Opschudding, niet ongegrond was; want zoo dra was de *Vroedschap* den 6. niet by een gekomen, of zy wierden lastig gevallen met dit buitensporig *Request*.

Aan de Ed: Groot Achtb: Heeren Burgermeesteren en Vroedschap der Stadt Rotterdam.

I.

DE Edele Groot Achtb: Vroedschap, werd voor eerst op het ernstigste verzogt, door alle welmeenende Patriotische Burgeren der Stadt Rotterdam, als dat Haar Edele aanstonds, zonder eenig delay of verder uitstel, gelieven
favo-

favorabel te disponeren op 't Request, door de Burgeren voornoemt, aan U Edele Onze Achtb: Vroedschap gepresenteert, op den 27. September laatstleden, wegens het verkopen der openvallende Ampten, Officien en Beneficien, en dat volgens den Inhoud van het voorz. Request, zonder eenige restrictie daar in te maken, als alleen dat niemand meer als een Ampt, Officie en Beneficie zal mogen komen te koopen, het welk komt 's Jaarlyks te Rendeeren aan inkomste, de Somma van vierhondert Guldens en daar boven, het zy in Tractement en Emolumenten.

II.

Ten tweeden, verzoeken de bovengemelde Burgeren, dat dadelyk, zonder eenige de alderminste uitsfel, zal worden achter het Raadhuis uitgestoken het Oranje Vaendel, daar inne het Wapen van Zyn Hoogheid, den Heere Prince van Oranje en Nassau, onzen hoogbeminden Stadthouder, Kapitein en Admiraal Generaal der Unie.

III.

Ten derden, dat immediatelyk, naar het uitsteken van het voorz: Vaendel van Zyn Hoogheid, zonder eenig vertoeven, aanstonds het Klokje van het Raadhuis zal worden geluid, en dat wel zoo lang, als men gewoon is by Publicatie te doen, en na dat het Klokje zal komen op te houden, van de Puye van het Raadhuis, immediatelyk zal worden afgepubliceert, als dat de Vroedschap heeft geconsenteert, geaprobeert en gearresteert, in het verzoek van de Burgery der Stadt Rotterdam, gedaan by hun Request, zoo als het zelfde is leggende, en overgegeven op den 27. September laatstleden, als voorz. staat.

IV.

Ten vierden, verzoeken de Burgeren, dat ieder Lid in de Vroedschap, present vergadert zynde, het voorz. Request zal ondertekenen met hunne gewoone Hand Tekeningen; inhoudende, dat Zy op heden hebben geconsenteert, geaprobeert en gearresteert, in het meergemelde Request der Burgeren der Stadt Rotterdam, van dato den 27. September 1747. laatstleden, wegens het verkoopen van alle openvallende Ampten, Officien en Beneficien, omme het Geld daar af komende, te brengen, zonder eenige afhouding, naar 's Hage, in 's Lands Kas, om gebruikt te worden tot defensie van ons Lieve Vaderland, zoo als Zyn Hoogheid dat zal komen goed te vinden.

De Burgers verzoeken, dat aan Haar een getekende Copye zal worden overgelevert, van de present zynde Vroedschappen.

Edog, wanneer de andere Steden in de Provintie van Holland, niet mogte komen het zelve voorbeeld te volgen, daar de Burgers dezer Stadt groote hoope op hebben, dat gedurende die tyd, de Penningen die zullen worden geprovenieert van alle openvallende Ampten, Officien en Beneficiën, welke zullen zyn verkogt, geen een uitgezondert, dat die voorsz. Penningen, zoo lang zullen worden gesteld en gebragt voor Rekening van de Burgers in 't gemeen, in de Wissel-Bank dezer Stadt, omme ultimo December 1748. ten overstaan van vier Gedeputeerden uit de Burgers, te worden gedistribueert, tot ontlasting van de Verponding op de Huizen, daar de Burgery zoo zwaar onder zit te zuchten, en de Huizen, by na de helft in de waarde zyn gedeclineert, tot nadeel zelfs; by verkoop, van Stadt en Land.

V.

Ten vyfden, dat mede zoo zal worden gehandelt, met alle zodanige Ampten, Officien en Beneficiën, die door de Heeren Regenten zelfs zullen worden afgestaan, of derzelver Kinderen en Familien; niet alleen uit kordaatheid en genereusheid, in navolginge van onzen Heere Stadthouder, den Prince van Oranje en Nassau; maar zelfs als strydig zynde tegens hunne Caracters en Fatsoen; ja zelfs tot groot disrepect van eer, glorie en achting, van onze, zoo aanzienelyke Stadt, Stern in Staat hebbende, als is onze Stadt Rotterdam.

VI.

Ten zesden, dat Zyn Hoogheid, de Heere Prince van Oranje en Nassau, onze geliefde Stadthouder, Capitein en Admiraal Generaal, enz. enz. zal worden gesteld in alle de Ampten, Prerogativen en Digniteiten die ooit zyn Voorvaderen hebben bekleed, en by afderven (dat Godt genadelijk noch lang verhoede) het zelve recht erfelyk kome op zyne Nazaten, op de Mannelyke Descendenten, en by manquement van dien op de Vrouwelyke, op de zelve voorwaarden als door de Ed. Heeren van de Ridderschap in de Vergadering is voorgestelt.

VII.

Ten zevenden, dat de Ed. Achtb. Vroedschap door haare Gedeputeerden ter Vergadering van Hunne Ed. Gr. Mog.

gelieven voor te slaan , en de zaken daar henen te derigee-
ren, dat alle Scheepvaart en Commerce , tusschen de On-
derdanen van dezen Staat en Vrankryk , mag werden ver-
boden ; als mede die tusschen deze Landen , en de zulke ,
die door den Koning van Vrankryk , zoo op de Keizerinne
Koninginne van Hongaryen , als op ons geconquesteert zyn,
op dat alle toevoer en subsistentie , die de Vyanden van on-
zen Staat , door de Onderdanen toegezonden worden , daar
door af te snyden , &c. &c.

De Inhoud van dit *Geschrift* , gaf bly-
ken genoeg , wat men van deszelfs *Opstel-
lers* te wachten had , en dat de *Burgery* , op
deze wyze handelende ; de weg tot alle o-
verweging affneed. Dies , zagen zich de
Heeren Burgermeesteren gedrongen , haare
Ingezetenen met de volgende *Notificatie* te
bevredigen.

N O T I F I C A T I E.

BURGERMEESTERS EN REGEERDERS der Stadt ROTTER-
DAM, notificceeren en maken bekend by dezen aan de
Burgers en Ingezetenen dezer Stadt , dat hunne Ed: Groot
Achtb. op huiden met goedvinden , en als daar toe door de
Vroedschap gequalificeert zynde , hebben geresolveert dat de
Ampten , Officien en Beneficien dezer Stadt , welke tot noch
toe hebben gestaan ter begevinge van de Heeren Burger-
meesteren in ieders vierendeel jaars , en tegenwoordig open
en onvergeven zyn , als mede die van de zelve natuur in 't
vervolg open zullen komen te vallen , van tyd tot tyd , op
het Raadhuis dezer Stadt publiek opgeveilt , en aan de meest
daar voor biedende zullen werden verkogt. Dat niemant
meer als een Ampt , Officie of Beneficie , voor zich zeiven
zal mogen kopen en behouden ; en dat de Kopers van dien
moeten zyn van de Protestantsche Religie : Dat hét hen zal
vrystaan , om die , hunne gekogte Ampten , Officien en Be-
neficien aan andere te verhuuren , om die te bedienen en
waar

waar te neemen , mits dat die Huurders van de Protestant-
sche Religie, en bequame Subjecten zyn. Dat de Pennin-
gen by de verkoping van de voorsz. Ampten, Officien en
Beneficien te provenieeren, zuiver en zonder eenige afzon-
dering, zullen komen ten profyte van deze Provintie, en
van tyd tot tyd zullen worden gebragt aan het Comptoir
Generaal van Holland, in 's Gravenhage, ten voordeele van
de Finantie van deze Provintie, of wel anders te worden
geëmployeerd tot gemeen nut van de Burgers dezer Stadt,
ingevallē by de Regeering van andere Steden van deze Pro-
vintie in de Verkoping van derzelve Ampten, Officien en
Beneficien ten voordeele van deze Provintie, niet mede
mocht worden geresolveert. Aldus gearresteert op den 6.
November 1747., en immediaat na klokken gelui van het
Raadhuis dezer Stadt gepubliceert, present alle de Heeren
Burgermeesteren, enz.

De aflezing dezer *Notificatie* verricht
zynde, ontstond 'er een onbeschryffelyk
vreugde-gejuich onder het *Gemeen*, en de
voldoening, die de inwilliging van hun ver-
zoek aan de *Burgery* gaf, is niet uit te druk-
ken, den eene wenschte den andere geluk,
met het voordeel 't welk zy Stadt en Land
waanden toegebragt te hebben; tot einde-
lyk de menigte van elkander scheide, en
wel vergenoegt naar Huis vertrok.

Deze gelukkige beginzelen moedigden
meer andere Steden aan, om ook deel te
hebben aan de eere van voor 's *Lands Fi-
nantien* te zorgen. Onder andere volgde
ook de Stadt GOUDA het spoor van ROT-
TERDAM. Daar de *Burgenen*, geassisteert
en geholpen door den *Hoofd-Officier*, het

volgende *Request* aan de *Achtbare Vroedschap* overgaven.

Aan de Ed: Gr: Achtb: Raad en Vroedschap der Stadt Gouda.

GEVEN met behoorlyke en schuldige eerbiedigheid te kennen de ondergefz. Burgers en Ingezetenen dezer Stadt, dat zy ondergefz. bemerkende den gevaarlyken toestand, waar in het Vaderland en deszelfs Ingezetenen, zich tegenwoordig bevinden, pericliterende dezelve van hunne kostelyke Godsdienst en dierbare Vryheid, door de overmagt der Vyanden te worden berooft, en te gelyk ook bezeffende, dat de gemelde onwaardeerbare Panden, niet anders dan door meerder Macht van Krygsvolk, onder hulpe des Hemels, zoude konnen bewaart worden; zy ook wél weten, dat daar toe excessive Geldsommen worden vereischt; dat het hun derhalven niet geheel vreemd is voorgekomen, wanneer zy uit het Placaat van Haar Ed: Gr: Mogende, van dato 12. September jongstleden, hebben gezien, dat van alle Ingezetenen des Lands, tot een zekere sommé begoed, zoude werden geheven den 50. Penning van een ieders bezittinge, omme dezelve te employeeren tot behoudenis van het Lieve Vaderland: doch dat zy te gelyk ook begrypen, dat de voorfz. 50. Penning eens betaald, en tot weeting van den Vyand, en behoud van 't Lieve Vaderland met al wat daar in dierbaar is, alleen geëmployeert zynde, daar door de goede Ingezetenen des Lands, van de extraordinaire en zware Lasten, die dezelve eenige Jaaren herwaarts hebben opgebracht, niet worden verligt, de Finantie des Lands, die reeds zoo zwaar belast is, van dezelve niet word ontheven; maar in tegendeel het Land onder denzelven last der schulden, als voorheen, zal blyven zuchten, en dat vervolgens al wederom andere Middelen zal dienen bedacht te worden om daar in eenig Redres te maken: dat de ondergefz. om vorengemelde redenen vermeenen, dat 'er in deze zorgelyke en bekommerlyke tyden, geen bekwamer noch gevoegelyker middel kan worden uitgedagt, dan de verkooping van alle Ampten en Bedieningen, ten dienste en nutte van den Lande; waar door aan het zelve zoude werden verschafft
een

een altyd lopende Fonds, waar uit van tyd tot tyd zoo groote sommen van Penningen in 's Lands-Kasse zouden inkommen, die zy vertrouwen, dat het Land, dat zoo zwaar belast is, eenigermaten zoude kunnen verligten, 's Lands Finantie in beter staat stellen, en de goede Ingezetenen eenig soulaas, en verademinge toebrengen: waaromme de ondergefz. met alle onderdanigheid zich keeren tot U Ed. Groot Achtb.; ootmoedig en teffens ernstig verzoekende, dat U Ed. Gr. Achtb., gelyk dezelve tot redding van het Land, onder Gods zegen, wel hebben willen contenteeren in de heffing van de 50. Penning van alle hunne Ingezetenen, zoo ook door dien zelve iever gedreven, tot Welzyn van den zelyen Lande, gelieve te resolveeren, dat alle de Ampten en Bedieningen, zoo klein als groot, binnen deze Stad of daar aan behorende, nu open zynde, of namaals open vallende, in 't openbaar aan de meestbiedende zullen worden verkogt, of op een vasten prys gesteld, om 't zy in contante Penningen, 't zy in Obligatien ten Lasten van 't Comptoir Generaal van Holland, betaald te worden by den genen, die daar mede zal werden gebeneficeert; en dat dezelve Penningen ten dienste van den Lande zullen werden gebruikt, zonder dat iemand iets van de gemelde Penningen, of voor het vergeeven van eenig Ampt zoude mogen trekken; en dat U Ed. Gr. Achtb. dezelve Resolutie genomen hebbende, naar U Ed. Gr. Achtb. gewoone wysheid, de zaken zoo gelieven te dirigeeren, ten einde by haar Ed. Gr. Mogende, met goedvinden van zyn Doorluchtige Hoogheid, den Heere Prince van Oranje en Nassau, onzen geliefden Stadthouder, omtrent alle Ampten in deze Provintie (uitgezonderd alle Militaire Ampten) op een egale voet geresolveert worden. En eindelyk, dat U Ed. Gr. Achtb. van de Resolutie in den haaren genomen, op vriendelyk verzoek der welmeenende Burgeren, van het Raadhuis dezer Stadt, aan de goede Ingezetenen by Publicatie kennisse gelieven te geven, of op dezen Requeste een favorabel Appointement te verleenen: terwyl de ondergefz. bereid en volvaerdig zyn om ten nutte en tot redding van het Land, den 50. Penning zoo en in diervoegen als die is gearresteert, zonder tegensteyen te betalen.

Vertrouwende, dat het ootmoedig en welmeenend verzoek ten dezen gedaan, aan de ondergefz. om vorengemelde redenen zal worden geaccordeert. 't Welk doende, &c.

Zyn Hoogheid, van deze wanordres verftendigt, betuigde opentlyk zyn misnoegen, en vooral over het laafte *Request* der *Burgers* van ROTTERDAM: en zond, om de quade gevolgen van deze *Onlusten* voor te komen, den 10. *November*, de Heer van *Wassenaar*, Heer van beide de *Katwyken*, en de Heer van der *Duffen*, *Burgermeester* der Stadt DELFT, naar ROTTERDAM, om aldaar uit zyne *Hoogvorstelyke Doorluchtigheids Naam*, te publiceeren en te affigeeren de volgende

P U B L I C A T I E.

WY WILLEM CAREL HENDRIK FRISO, (by der gratie Gods,) Prince van Orange en Nassau, Graaf van *Carzenelnbogen*, *Vianden*, *Dietz*, *Spiegelberg*, *Bunren* en *Leerdam*; *Marquis* van *Ter Veere* en *Vliffingen*; *Baron* van *Breda*, *Beilstein*, de *Stad Grave* en de *Lande* van *Kuik*, *Yffelstein*, *Cranendonk*, *Eindhoven* en *Liesveld*; *Heere* van *Breedervoort*, *Turnhout*, *Geertruidenberg*, *Willemstad*, de *Klundert*, *St. Maartensdyk*, *Seevenbergen*, de *Hooge* en *Laage Swaluwe*, *Naaldwyk*, *Diest*, *Grimbergen*, *Herital*: *Arlay*, *Noseroy*, *St. Vith*, *Burgenbach*, *Daasburg* en *Warneton*, *Vry- en Erf-Heer* van het *Eyland Ameland*; *Erf-Burggraaf* van *Antwerpen* en *Besançon*; *Erf-Marschalk* van *Holland*; *Stadthouder*, *Capitein* en *Admiraal Generaal* der *Vereenigde Nederlanden*; *Ridder* van de *Kouffieband*, &c. &c. &c.

, Allen den geenen die dezen zullen zien of hooren lezen, Salut: Doen te weten: Nademaal Wy met het uiterste misnoegen vernomen hebben, dat eenige *Burgers* en *Ingezetenen* der Stadt ROTTERDAM, na dat zy zich op den 27. *September* laaftleden, by *Requeste* aan de *Vroedschap* der gemelde Stadt geaddresseert en verzocht hadden,

den, dat de openvallende Ampten, Officien en Beneficien, ter begeevening van Burgermeesteren staande, voortaan publicq aan de Meestbiedende mogten werden verkogt, en de Penningen daar van provenieerende, bekeert ten behoeve van het gemeene Land, mer eenige verdere Clausulen daar by breeder vermeld, en na dat de Regeering niet hadde van de hand gewezen, om eenige redressen en schikkingen omtrent de begeevening der voorschrevene Ampten, by vervolg openvallende te maken, die tot voordeel van de Stadt en van het Gemeen zouden kunnen strekken; in zoo verre zelfs, dat na verscheide Communicatien door Heeren Gecommitteerdens van de Regeering met Ons gehouden, reeds een preparatoir Besoigne door de Vroedschap belegt was, om in een materie van dat gewigt, niet dan na een ryp onderzoek, en met volkomen kennis van zaken, om niet te vallen in nieuwe inconvenienten, die uit al te schielijke en niet genoeg bedagte redressen kunnen voorkomen, met Ons overleg en goedvinden, zoodanige voorzieninge te doen en schikkingen te maken, als zoude geoordeelt werden te behooren, van welke gehoudene Communicatien, en van welke belegde Besoigne, de gemelde Burgers en Ingezetenen, inmers verscheide derzelve niet hebben kunnen zyn onkundig.

Echter en des onaangezien vergeetende het respect en de gehoorzaamheid die zy aan hunne wettige Regeering verschuldigt zyn, zich niet ontzien hebben, om op den 6. dezer lopende maand November, andermaal en op nieuws een Request aan den Raad en Vroedschap der gemelde Stadt ROTTERDAM, in de Kamer van de Heeren Burgermeesteren in te leveren, zoo ongerymt van inhoud, voor zoo verre daar by geurgeerd werd op de inwilliging van het vorig verzoek, om alle Ampten zonder onderscheid, aan den Meestbiedende te verkoopen, en zelfs aan de Verkopers de faculteyt van de verhuuringe van dien over te laten, als ongeschikt en onbetamelyk in zyn t'zamenhang en uitdrukkingen, voor zoo veel daar by aan de Regeering op een zeer verregaande en dringende wyze de Wet werd voorgeschreven, om ten eenemaal overeenkomstig aan hun voorstel (zonder eenig delai of eenige de allerminste uitstel, dadelyk en zonder eenig vertoeven aanstonds) te resolveeren, en het geresolveerde te doen publiceeren; ja dat meer is, om ook t'zamenrottingen te maken, en de

, Regeering met verregaande dreigementen te dwingen en te
 , noodzaken, om zonder eenige verdere discussie of over-
 , weeginge van zaken, dezelve Resolutie werkelyk te nee-
 , men en te doen publiceeren, gelyk daar van ook de Pu-
 , blicatie ter zelve tyd op de naam van Heeren Burgermee-
 , steren en Regeerders is gedaan geworden.

, En nadien Wy, hoe zeer ook genegen zynde om met
 , overleg van de Regeering der Stadt ROTTERDAM te weeg
 , te brengen, dat de abuizen die op het stuk der Ampten,
 , Officien en Bedieningen ingekroopen zouden mogen zyn,
 , na behooren geredresseert, en daar toe convenabele schik-
 , kingen gemaakt werden tot welzyn van de Stadt, en tot
 , nut en dienst van het Gemeen, echter confidereeren, dat
 , door de voorschreve Publicatie aan dat salutaire oogmerk
 , geenzins werd beantwoord, voor zoo veel door het ver-
 , kopen van de Ampten aan de Meestbiedende, en die we-
 , derom aan anderen te laten verhuuren, geen acht kan
 , werden genomen op de bequaamheid van de Persoonen
 , die dezelve moeten bedienen, een van de voornaamste en
 , hoofdzakelyke requisiten die by de aanstellingen vereischt
 , werden, en dat daar door ook een deur zoude werden o-
 , pengeftelt tot allerlye knevelaryen, tot merkelyk bezwaar
 , en ondiensft van de Burgerye en Ingezetenen, tot welkers
 , dienst en gerief de Ampten gedestineert zyn, onder gene
 , behoorlyke belooning voor die geene, die tot de bedie-
 , ninge der zelve gecommitteert werden, maar dat buiten
 , dien de voornoemde Publicatie of Notificatie, als aan de
 , Regeering op een onbetamelyke wyze overdrongen en af-
 , geperst niet anders kan werden gehouden als nietig en
 , onbestaanbaar.

, En by dit alles noch verder in acht genomen hebbende,
 , dat zoodanige onbehoorlyke onderneemingen tot vilipen-
 , die en dwang van de Regeering, van zeer verre uitziende
 , en allergevaarlykste gevolgen zyn zouden, zoo dezelve
 , niet in tyds met nadruk wierden gestuit en voorgekomen,
 , als strekkende om het beleid van de Politie, en het roer
 , aan de Magistraten, die daar toe door publicque autori-
 , teit wettiglyk zyn aangestelt, uit de hand te wringen; waar
 , uit niet anders als de uitterste confusie en verwarringen
 , zouden moeten ontstaan, de form der Regeeringe geheel
 , omgekeert en den Staat in deze bekommerlyke en hag-
 , cheiylke tyden, tot afweeringe van den Vyand onnut en
 , on-

onbequaam gemaakt en aan het uiterste gevaar bloot gestelt, om van denzelve ten kosten van Vryheid en Godsdienst te werden overrompeld:

ZOO IS 'T; dat Wy daar in efficasieuselyk willende voorzien, goedgevonden hebben by dezen te ordonneren en te statueeren, dat de voornoemde Publicatie of Notificatie door Burgermeesters en Regeerders der Stadt ROTTERDAM, met goedvinden van de Vroedschap, op den 6. dezer loopende maand November gedaan emaneeeren, als aan dezelve op een onwettige wyze overdrongen en afgeperft, zal werden gehouden voor nietig en van geener waarde, gelyk Wy dezelve daar voor verklaren by dezen; interdiceerende wyders op het allerernstigste allen en eenigelyk van de Burgers en Ingezetenen der Stadt ROTTERDAM, van wat itaat of conditie hy zoude mogen wesen, van zich te vervorderen de Overigheid en Regenten, over hun gesteld, mer woorden of daden in eenigerlye wyze te beledigen, of in het respect en autoriteit hen toekomende te verkorten, veel min aan dezelve in het manniement der zaken van Regeeringe de Wet te stellen, te forceeren of te dwingen, of in der zelve vrye deliberatien eenige de minste stooringe of verhindering toe te brengen; maar in tegendeel dezelve alle schuldige eer en gehoorzaamheid te bewyzen, op poene dat de geene die na maals bevonden zullen werden het contrarie gedaan te hebben, zullen incurreeren Onze hoogste indignatie, en na exigentie van zaken, als Verstoorders van de gemeene ruste volgens de Placaten en Wetten van den Lande zonder eenige conniventie zullen werden gestraft.

En op dat niemant hier van eenige ignorantie pretendeeren, zal dezen werden gepubliceert en geaffigeert daar en zoo her behoord.

Gedaan onder Onze handtekeninge en Furstelyk Zegel in 's Gravenhage den 8. November 1747.

(Was getekent,)

W. C. H. FRISO, Prince d'Orange en Nassau.

(Onder stond,)

Ter ordonnantie van
zyne Hoogheid.

(En Gecontrafigneert,)

J. DE BACK.

De voornoemde *Heeren* publiceerden, in gevolge van hunne Commissie, dit *Placaat* van de Puye van het Stadthuis te ROTTERDAM, waar voor een grote menigte vergadert stont, in verwachting, dat zy de bekrachtiging van hunne nieuwe *Privilegien* zouden hooren afkondigen: maar toen zy in tegendeel gewaar wierden, dat Zyn *Hoogheid*, over hun bedryf, ten uittersten misnoegt was, was hunne verflagenheid zoo groot, als te voren hunne trotsheid geweest was, over de Triomf die zy op hunne *Regenten* behaalt hadden. De verbittering was mede uit ieders oogen te lezen, ja die ging van veele zoo verre, dat zy zich niet ontzagen, om hunne *Oranje Strikken* van de Hoeden te nemen, zeggende: dat zy dezelve lang genoeg gedragen hadden; andere traptten hunne *Cocardes* met voeten, en voeren daar en boven heftig uit tegen zyn *Hoogheid*. Den volgende morgen vond men de afdruksels dezer *Publicatie* over al door de Stadt aangeplakt, afgescheurt, dies lieten de *Heeren Regenten* terstond weder andere aanplakken, die wel niet afgescheurt, maar met drek en vuiligheid op een onwaardige wyze besmeert wierden.

De eene party *Burgers*, die het eerste *Request* hadden overgelevert, maar het
mis-

mislukken van hun verzoek, aan de voorbarigheid hunner *Mede-Burgers* toefchreven: die buiten hen, het tweede *Verzoekschrift* (zoo ik het dien naam geven mag) hadden opgesteld, waren geweldig misnoegt, en vrezende door dit geval hunne reputatie te zullen verliezen, gaven het volgende Geschrift in 't licht.

Regtmatische Verdediginge der onderstaande Rotterdamse Burgeren, over hun gedrag gehouden in het Request, overgelevert den 27. September 1747., betreffende het Verkopen der Ampten, enz. enz.

Wy ondergeschreven Burgeren dezer Stadt ROTTERDAM, vinden ons genootzaakt ons regtmatisch te verdedigen, om onze goede naam en faam, nu en ten eeuwigden dagen, tegen de nu alom uitgestrooide, en in 't vervolg van tyd opkomende lasteringen en beichuidigingen, te zuiveren en te verdedigen.

Wy meenden nevens andere Burgers het regt te hebben, volgens de Privilegien der Landen, om middelen uit te denken, (en onze Regeeringe onder 't oog te brengen,) die strekken konden tot reddinge des Lands, styvinge der Finantien en verlichtinge van Lasten, die het Land en Volk gevoelig drukken.

Derhalven hebben wy, nevens andere Burgeren, by Requeste aan onze Wel Ed: Groot Achtbare Vroedschappen verzocht; alle openstaande, en in 't vervolg van tyd openvallende Ampten, Officien en Beneficien, voor zoo verre zulks tot die tyd, ter begeevinge van haar Wel Ed: Groot Achtbare Vroedschappen gestaan hebben; die nu, en in 't vervolg van tyd ten voordeele en ondersteuning van 's Lands Geld-Kas en Finantien, mogte werden verkocht; als mede noch andere zaken in dat bovengenoemde Request begrepen.

Wy

Wy hebben daar op met eerbied en verschuldigde agting, het gemelde Request op den 27. September laastleden, aan haar Wel Ed: Groot Achtb: de Heeren Burgermeesteren overgegeven, met dat verzoek, zulks aan de Ed: Achtbare Vroedschappen te communiceren: daar op zyn haar Wel Ed: Groot Achtb: Heeren Burgermeesteren met ons overeengekomen, deze zaak ter dispositie van zyn Doorluchtige Hoogheid, onze Teêrgeliefde Stadthouder, enz. enz. over te geven; gelyk wy zulks op den 28. Sept. hebben gedaan, met verzoek dat zyn Doorluchtige Hoogheid na zyn Hooge Wysheid, in deze zaak schikkinge geliefde te maken; wel vertrouwende dat zyn Doorluchtige Hoogheid, in deze ten beste van Land en Burgery zoude voorzien: 't welk door zyn Doorluchtige Hoogheid zeer genadig is aangenomen, bedankende ons voor het vertrouwen dat wy in hem stelden.

Wy hebben niet nagelaten van dit alles aan onze Medeburgers kennis te geven, met verzoek dat zy zich daar in gerust geliefde te stellen: des niet tegenstaande hebben wy van tyd tot tyd het ongenoegen der Burgery, over het uitsstel dezer zaken vernomen, en zulks by herhaling aan zyn Doorluchtige Hoogheid, en zyne Ministers, bekend gemaakt; en laastelyk noch den 3. November in 's Gravenhage aan den Heer Baron Grovesteius, die ons uit ordre van zyn Doorluchtige Hoogheid, adresseerden aan de Ed: Heer Secretaris de Back, die wy van alles, voor zoo verre zulks ons bekend, onderrichten; gevende onze vreeze voor opschudding in onze Stadt te kennen, en zyn Ed: vriendelyk verzochten zulks aan zyn Doorluchtige Hoogheid te communiceren, en toen aan ons te kennen gaf, dat zyn Doorluchtige Hoogheid reeds een Commissie in onze Stadt had benoemt, om schikkinge in de Ampten te maken; het welk wy insgelyks aan onze Medeburgers hebben bekend gemaakt, met verzoek daar in gerust te blyven, en het goetvinden van zyn Doorluchtige Hoogheid afte wagten.

Hier op zyn eenige van ons op Zondag den 5. November ontbode by zommige onzer Regenten, die aan ons geliefden bekend te maken, dat door de Ed: Achtb: Vroedschappen, geconsenteert was in het bovengenoemde Request, en dat zulks op Maandag den 6. November zoude gepubliceert worden, met ordre dat wy zulks aan onze Medeburgeren zoude bekend maken, begeerende instantelyk ons met onze

ze goede Vrienden op het Raadhuis te laten vinden, en alles aan te wenden om alle Opfchuddinge te verhoeden, en hunne Perfoonen en die der overige Vroedschappen, in gerustheid te stellen en te beveiligen; waar in wy gaerne hebben bewilligt, en nemen Godt en de goede Burgery tot getuigen, dat wy alle devoir hebben aangewend om aan hun vriendelyk verzoek te voldoen, 't welke ons ook onder Godts zegen gelukt is.

Insgelyks protesteeren wy, gelyk wy alvorens by de Wel Ed: Groot Achtbare Heeren Burgermeesteren geprotesteert hebben, tegen zeker zoo genoemt Nader Request, door eenige onzer Mede-Burgenen, op den zelfden 6. November aan haar Wel Ed: Groot Achtb: Heeren Burgermeesteren overgegeeven, als zynde buiten onze kennisse opgesteld, en ter Druk-Pers gebracht, en ook geheel onnodig als belagchelyk, wyl de Resolutie door hun Ed: Gr: Achtb: reeds (gelyk voren blykt) genomen was, waar tegen wy daar na nochmaals by onze Wel Ed: Gr: Achtb: Heeren Burgermeesteren en present zynde Vroedschappen, hebben geprotesteert en protesteerende zullen blyven.

Alle deze onze handelingen tot de algemeene rust en beveiliging van onze Stadt en Burgery aangewend, stellen wy aan het Oordeel van Zyn Doorlugtige Hoogheid, onze zoo zeer gewenste Stadthouder, enz. eaz. enz., aan alle braave Regenten, alle geintentioneerden Nederlanderen, vertrouwend in alles gehandelt te hebben als getrouwe Patriotten en goede Burgers betaamt, zynde altoos bereid daar van in alle gevallen, rekenschap te geven, betuigende voor Godt en de Waereld, na onze beste geweten, van de Maand April laatstleden, alles te hebben aangewent wat eenigzints tot heil van ons Lieve Vaderland, en bewaaring van de algemeene Rust, en tot veiligheid van onze zoo duurgekogte Panden van Vryheid en Godsdiensf strekken konden.

Rotterdam, den 10. November 1747.

(Was geteekent)

LAURENS VAN DER MEER,
ARI DANSERWEG,
JORIS LOOVEN,
PIETER VAN DER KRUYF.

Ver-

Verder schikte zich de menigte met wil en onwil tot stilte. Die van GOUDA, den quaden uitflag van het verzoek hunner Nabuuren gewaar wordende, hadden geen moed noch lust om de zaak verder door te dryven; te meer, daar men zoo duidelyke blyken van Zyn Hoogheids misnoegen gewaar wierd. Dierhalven gaven 12. Perfoonen, die het voor verhaalde *Request* mede getekent hadden, een tweede *Verzoekschrift* aan de *Magistraat*, van dusdanigen inhoud:

*Aan den Ed: Gr: Achtb: Raad en
Vroedschap der Stadt GOUDA.*

VERtoon en met alle schuldige eerbiedigheid de ondergeteekende Burgeren en Inwoonderen dezer Stadt, dat zy Supplianten wel uit eenen Patriottische Yver, maar zonder te overwegen of de middelen zoo pryswaardig dan hun oogmerk waren, nu onlangs hebben geteekent, en vervolgens ook op haaren Naam aan U Ed: Gr: Achtb: is gepresenteert geworden, zeker *Request*, tenderende ten einde alle de Stads Ampten, Officien en Beneficien, van oudster begeevinge van de Ed: Gr: Achtb: Heeren Burgermeesteren geitaan hebbende en noch staande, (de Militaire alleen uitgezondert) in 't vervolg ten profyte van den Lande mogten werden verkogt, en de Penningen in 's Lands Kasse, tot reddinge van de algemeene Zaak overgebracht.

Dat het tekenen en presentereen van het zelve *Request*, (immers voor zoo veel de Supplianten aangaat) geenzints is voortgekomen uit eenige het allerminste grondbeginzel van ongenoegen of kwaadwilligheid jegens de Wettige Regeering en Loffelyke Regenten dezer Stadt, die de Ampten ter hunner begeevinge staande op een genereuse wyze hebben weggegeeven, aan zoodanige Perfoonen als dezelve
daar

daar mede geliefden te begunstigen , of daar toe het waardigste oordeelden: veel min, dat het voorschryven van Wetten aan de Regeering, of eenig Zaad van Seditie of Oproer hun daar toe zoude hebben bewogen ; maar dat het in tegendeel is voortgekomen uit drift en yver tot redding van het Land en deszelfs Finantie , en als een middel ter bewaring van Leven en Goed, Vryheid en Godsdienst; zonder te overwegen, of het middel daar toe bekwaam en gevoeglyk was, en of het hun vry stond zich met zaken die enkel tot de Regeeringe specteeren te mogen bemoeijen.

Dat zy Supplianten tot het employeren van dat middel zyn gebragt geworden , door dien zy zagen dat den Heer Hoofd-Officier dezer Stadt in het teekenen van het zelve was voorgegaan ; dat hun wierde verzekert, dat zyn Wel Ed: Gestr: het zelve zoude presenteeren ; dat veele brave Regenten dezer Stadt daar inne zouden accedeeren ; dat het was volgens de intentie , en met volkomen genoegen van Zyne Doorluchtige Hoogheid, den Heere Prince van Oranje en Nassau, en diergelyke Instigatiën en indrukfelen meerder ; en op welke autoriteit van zoo een Eminent Lid der Regeering, en bygevoegde verzekeringen, zy Supplianten zyn vervoert geworden het zelve te teekenen.

Dat zy Supplianten naderhand hebben ondervonden , dat schoon Zyne Doorluchtigste HOOGHEID niet adwers mogte zyn omtrent de Ampten , Officien en Beneficien der Steeden van de geheele Provintie eenig redres te maken, dezelve Zyn HOOGHEID nochtans disapprobeerde de Middelen, by de Burgeryen zoo hier als elders daar toe in 't werk gesteld: gelyk Zylieden ook geïnformeert zyn, dat reeds voor dato van het presenteeren van het zelve Request, het zelve Poinct was geweest een Object van U Ed: Groot Achtb: deliberatiën; namelyk, of, en hoe best ten voordeele van Stads Finantie en het gemeene best met het verkopen der Ampten zoude kunnen werden gehandeld, en ook reeds was gebragt in den schoot en ter deliberatie van haare Ed: Groot Mogende, en Hoogstgemeide Zyne Doorluchtige HOOGHEID: en van welk Poinct van deliberatie den Heer Hoofd-Officier niet onbewust was geweest.

Waaromme zy Supplianten bemerkende dat zy misleid zyn geworden, en dat zulks is geweest tegen het genoegen van de gantsche Regeering (den Heer Hoofd-Officier uitgezondert) en tot belemmering van derzelve vrye libera-
tijen,

ten, mitsgaders tegen de Intentie van Zyne HOOGHEID, en over zulks daar van berouw hebbende, zich onderdaniglyk zyn keerende tot U Ed: Gr: Achtb:, ootmoediglyk verzoe-kende dat hunn Namen en Ondertekeningen in het meer-gemelde Réquest, mogen werden getraceert en doorge-haald, en zy gehouden en aangezien als of zy het zelve niet hadden geteekent, of uit haren naam gepresenteert was ge-worden, en zulks in zoo verre hun aangaat gehouden voor vernietigt en gecasseert.

Dit doende, &c.

DANIEL ALOT,
JACOBUS ALOT,
JACOB CARIUS,
HENDRIK SANTVOORT,
ABRAHAM WALOP,
JACOBUS DE ROOS,

MARTINUS RAAFF,
T. VISSER,
ALBERTUS VAN STATOM,
NEELTJE VAN STIGT,
HAESJE VERHOEK,
MAGNUS PLUYM.

DE Vroedschap der Stadt GOUDA, gezien en geëxamineert hebbende de geannexeerde Re-quette, en op alles gelet hebbende, waar op in dezen eenigzints te leiten stond, accordeeren de Supplianten haar gedaan verzoek, en hebben dien-volgens de Namen van de Supplianten gestelt on-der het geallegueerde Request, daar in laten tra-ceeren.

Actum ter Vroedschap den 10 December 1747.

Ter Ordonnantie van de zelve,

G. VAN BRANTWYK.

Dit *Request* was echter zoo geheel van den smaak der *Gemeente* niet; want schoon deze Personen voorgaven, tegen hun oog-merk, van andere, en voornamelyk van den *Hoofd-Officier* misleid te zyn, zoo gaf een

een zeker Schryver het publicq, door eenige uitgegevene aanmerkingen, een indrukzel van het tegendeel: beweerende dat de Heer *Moering*, *Hoofd-Officier der Stadt Gouda*, verre van eenige Oproerige Oogmerken te hebben: niemand tot de teekening vervoert of verleid heeft, maar in tegendeel elk by zyne volkome Vryheid gelaten. Ja dat hy zelf in zeker Gezelschap van *Burgers*, by een gekomen, om over deze zaak te deliberereen, zich in deze Woorden heeft uitgelaten: *Vrienden deze Stadt heeft de eer gehad dat Zyn Doorluchtige Hoogheid zonder opschudding alhier tot Stadthouder is uitgeroepen, ik verzoek dat wy ook de eer mogen hebben dat deze zaak zonder Oproer mag geschieden.* Voorts schildert hy deze *12. Burgers* zeer vriendelyk uit, voor onwaardige *Bewooners* der getrouwe Stadt *Gouda*, die altoos de eere gehad heeft van in alles haar woord te houden.

De woede van deze zelve tuimelgeest, die de voornoemde Steden zoo geweldig aan 't gisten geholpen had, sloeg ook, met geen minder onstuimigheid, over tot *AMSTERDAM*: alwaar zich de onzinnigheid niet ontzag de handen te schenden aan zulke plaatzen, die een eeuwigdurende *Sauvegarde* tegen alle moedwil behoorden te heb-

hebben; de zaken hebben zich dusdanig aldaar toegedragen, gelyk wy nu zullen verhalen.

Toen dan aldaar de tyding van de beweging der *Burgery* te ROTTERDAM overwaaide, zag men ook wel haast, dat dit gerucht niet voorby zou dryven, zonder eenige indruk op de gemoederen te maken; zommige begrepen, dat het voorstel der ROTTERDAMMERS eene billyke zaak was, die men, ten dienst van den Lande, mede alhier behoorde door te dryven: nemende het verzoek op zoo als het lag: zoo ten opzichte 't geene der *Erfstadbouderlyke waardigheid*, als het geene betrekking had, tot de *Verkopinge der Ampten*. Bezadigder gemoederen Oordeelden echter, de voorslag onbillyk, en strydig tegen de *Privilegien* der *Regenten* van AMSTERDAM: en begeerden alleenlyk, een langgehoopt redres in het aanstellen van *Vreemdelingen*, aldaar, gelyk elders, met den naam van *Moffen* gedoopt; wier schielyke grootwording, met voorbygaan der *Burgers*, hen, zoo zy zeiden, te geweldig in 't Ooge liep, daar de billykheid vorderde, dat ten minsten de *Landzaten* de voorrang hadden, andere waren 'er echter, die alle deze bewegingen als beginselen en Oorzaken van verwydering en *Oproer* aanzagen. Ondertusschen,
niet

niet tegenstaande deze srydige gevoelens, wilde het gerucht, dat men ook hier reeds bezig was met het opstellen van een diergelyk *Request*: en dat eenige hun werk maakten om verscheidene *Burgers* te overreden om het zelve te ondertekenen. De *Magistraat*, hier van ter goeder tyd kennis bekomende, ontbood eenige der voor naamste, waar op de vermoedens gevallen waren, dat zy aanleiding tot dit bedryf gegeven hadden, voor zich; dezelve voorstellende, dat zulks meer tot nadeel van de Stadt zoude strekken, als dat het een welgepast middel zoude zyn, om de rust te helpen bevorderen. Dit schein by sommige wel eenig nadenken te baaren, om de zaak te laten in dien staat daarze in was: maar andere bleven by hun gevoelens, dat alle de *Ampten* (uitgezondert die de *Policie* betroffen) zonder onderscheid behoorden verkogt te worden.

Dus liep het al morrende tot den 6. *November* voort: wanneer men hier en daar door de Stadt eenige *Briefjens* aangeplakt vond, waar by de goede *Burgers* en *Ingezetenen* verzogt wierden, om gezamentlyk den 9. *dito*, in volle geweer op den *Dam* by een te komen: om de *Regeering* te verpligten tot het *Verkopen der Ampten*: en om Zyn *Hoogheid* voor *Erfstadthouder* te doen uitroepen;

pen; mogelyk had op deze uitnodiging de *Gemeente* zich wel stil gehouden, maar den 8. *dito* ontfong men tyding dat de *Rotterdamers*, by de overlevering van een tweede *Request*, van hunne *Magistraat* alles verkregen hadden wat zy begeerden. Dit deed het Volk, zoo 't schein een goeden uitslag verwagten, zoo men alhier ook de zaaken op dien Voet doordreef: wat 'er van zy, men zag op den gemelden 9. *dito*, wel haast het uitwerksel van de voorn. *Briefjens*, want 's Morgens ten 9. Uuren, begon reeds een groot deel Volks op den *Dam* by een te komen, die wel haast door de toevloed der menigte, uit alle Oorden der Stadt, tot een bystere hoop aangroeyden. Toen begon men gaande te worden, roepende elk dat het nu tyd wierd om ter uitvoer te brengen, dat gene waar toe de *Gemeente* by een verzogt was te komen: maar wat 'er ook gepraat en verhandelt wierd, het bleek eger niet, dat 'er eenig *Request* voor den dag quam; doch loopen en draven door het *Stadthuis*, was 'er geen gebrek, zoo, dat men met reden voor de gevolgen begon te duchten. De Heer *Burgherm: Nic. Geelwinck* bleef 'er echter, tot omtrent 's Morgens ten half-twaalf Uuren; toen hy vertrokken was, stormde een geweldige hoop, door de noch openstaande Deuren, in de
Burger-

Burgermeesters Kamer, en van daar naar de
Justitie-Kamer, het *Burgermeesters Vertrek*,
 en de *Raadkamer*: toen openden zy de
 Vensters van de Voorpuie van het *Stadthuis*,
 daar zy met Hoeden en Mutzen hunne mak-
 kers toejuigden, onder een onophoudelyk
 geroep van, *Oranje boven!* eveneens als waare
 Zyn *Hoogheid* met deze buitensporigheid ge-
 dient, daar echter dezen *Doorluchtigen Vorst*
 zyn gevoelig afgryzen tegen zulk eene han-
 deling ten allerklarsten in voorgaande ge-
 vallen had laten blyken; maar om voort te
 gaan: De woefte hoop nu aldus van deze
Kamers Meester, nam de *Kuffens* waar op
 de *Regenten* leunen als 'er eenige *Afkondi-*
ging zal geschieden, en lag dezelve na daar
 op gezeten te hebben, in de Vensters; en
 op dat het schynen zoude, als of zy nu
 eerlang alles schoon zouden vegen, staken
 zy, in plaats van de *Roede van Justitie*, een
Raagbezem op een stok, ten Vensteren uit:
 die door een *Jongen* wierd vastgehouden,
 welke met een luide stem uitriep; *Ik ver-*
klaare de Prins voor Erfstadhouder! andere
 namen de trechters, die gebruikt wierden
 om het Geld van de *Liberale Gifte* in de
Offerkiste te werpen, en Trompetteden op
 dezelve. De *Heeren Hoof-Officier* en *Sche-*
penen, in de behandeling der *Rechtzaken*
 verhindert, waaren genoodzaakt uit hun-
 ne

ne Kamer te gaan. Op de *Burger-Zaal* gekomen zynde, maakten haar *Ed.* door hun gezag wel haast plaats, om in de *Burgemeesters-Kamer* te komen: daar zy met grote ontsteltenisse, de Woede van dit onzinnige Graauw vernamen: en hen door dreigende woorden noodzaakten te vertrekken: want het *Gepeupel*, door de Achtbare statigheid hunner *Regenten* getroffen, verliet met elkander te dringen, de Kamer, en week op de Zaal van 't *Stadhuys*. De Kamer dus van geboefte gezuivert zynde, vertrokken de *Heeren Schepenen* van daar, en begaven zich uit het *Stadhuys*. Het *Gepeupel* ondertuschen, noch voor de Deur staande, maakte zich diets, dat 'er by deze schielijke overval, vier van hunne makkers waren achtergebleven, en naar alle vermoedens in Hechtenis genomen: dit zeyden zy, stond hen niet te lyden, dat 'er iemand der hunne om de verdediging der goede zaak in gevaar zoude komen. Dies besloten zy de Deur van de *Burgemeesters-Kamer* te forceeren, gelyk zy 't zelve ook in 't werk stelden: daar toe gebruikende de *Bank* die doorgaans op de *Burger-Zaal* staat, waar mede zy, met alle kragt, de Deur poogden op te rammen, van welke zy een vierkant Paneel door dit geweld afbraken. Eenige namen een *Ladder*, daar hangende, en keeken na

de

de gewaande *Gevangenen*, door het rondt dat boven de *Deur* staat. Terwyl andere hier in hunne verwachting missende, naar beneden trokken, om in de *Boeyen* te gaan vernemen, of zy aldaar hunne *Spitsbroeders* mochten vinden: ten dien einde liepen zy daar ook storm op de *Deur*, met een *lange Sparreboom*, in 't Stadhuis leggende van een naburig Huis, aan 't welke getimmert wierd; roepende op ieder stoot die zy deden, *Oranje boven*; en gelyk men met reden, by de eerste indrang in de *Burgermeesters-Kamer*, beducht was dat de 's *Lands-Offerkist* geplundert stond te worden, (hoewel 'er echter drie à vier van de stoute Kaerels, met dreigementen, dezen woesten hoop, van alles, tot de Papieren die op de Tafel lagen inclus, wisten af te houden) zoo stond het nu hier geschapen, dat eerlang alle de *Gevangenen* zouden ontkomen: doch op dit oogenblik namen de zaken een andere keer, want dit geweld nootsaakte de goede *Burgery* om in de *Wapenen* te komen: eenige welmenende *Burgers* op den *Dam* woonende, zyn schyelyk om op dezen onzinnigen hoop stoutelyk los gegaan. De Heer *Capitein Abr: Scheerenberg* verzamelde met 'er haast een getal van 15 à 16. *Burgers* uit zyne *Wyk*: waar mede hy met een stille trom, langs het *Water* naar den *Dam* quam

afzakken: maar in 't *Stadthuis* komende, liet Zyn Ed: helder den Trommel roeren: het *Gepeupel*, dit onverwacht gerucht hoorrende, en waanende dat 'er eenige *Compagnien Burgers* te gelyk op hen afquamen, besloten, door schrik getroffen, ylinks het geheele *Stadthuis* te verlaten: zoo dat 'er binnen eenige Minuten geen een meer te vinden was. Dus uit hun voordeel verjaagtzynde, verzamelden zy weder op den *Dam*, tot aan en op de groote Trap, die na de Zaal loopt, waar van die opdringers door de *Vigilantie der Burgers*, (als meester van den *Op gang-Deur* blyvende) wierden tegen gehouden, daar zy zich voorts met vloeken en razen bezig hielden, om hun begeerte te verkrygen, tot dat 'er meer Manschap in de *Wapenen* verscheen, dies zy, ziende dat de *Burgers* hen tegen zouden vallen, allengskens van daar en ieder zynes *Wees* gingen, waar toe de opkomende regen niet weinig hielp.

's Namiddags ten vier Uuren, toen de *Magistraat* weder by een gekomen was, wierd' er de volgende *Publicatie* afgekondigt:

WAARSCHOUWING.

AL zoo myne Heeren van den *Geregt der Stadt Amsterdam*. te voren gekomen is, dat eenige qualyk geintentioneerde *Menschen* zig zedert eenigen tyd niet hebben ontzien verscheide *feditieuse* en op-roerige *discoursen* te voeren, en zelf by *Biljetten*,

op

op verscheyde plaetfen aangeplakt, de Gemeente te convoceren om zig tegens heden gewapent op den Dam te verwoegen, onder voorwendfel van aan haar Ed: Groot Achtb. eenige verzoeken te doen, tragtede daar toe de Gemeente zo door Handtekening, als anderzints aan te zetten, met dat gevolg, dat een groote menigte op heden op den Dam vergadert, zig niet heeft ontzien, zonder eenig voorwendfel, het Raadhuys dezer Stede intedringen, de Kamer van haar Ed Groot Achtb. de Heeren Burgermeesteren en Regeerders dezer stad, open te rammen, de Boeyen dezer Stede te forceren, en verscheyde vergaande onordentelykheden en feytelykheden te plegen: ZOO IS 'T, dat myne voornoemde Heeren, alle Burgers en Ingezetenen willen gewaarschouwt hebben, zig niet alleen van alle feytelykheden te onthouden, maar zelfs zig aanstonds een iegelyk na zyn Huys te begeven, en zig van alle samenrottingen te wagten, op pøene dat die geenens, die na de publicatie deses bevonden werden tengegale van twaalf of daar boven by den anderen te rotten, aanstonds *de facto* zullen werden geapprehendeert, en als Perturbateurs van de gemeene rust, en overtreeders van deze onze ordre en ernstig bevel, publiquelyk aan den Lyve, en zelfs met de dood, na exigentie van zaken zullen werden gestraft; werdende mits dezen aan die geenens, die de Auteurs zoo van de voorsz. oproerige discoursen en aangeplakte Biljetten, als van de verregaande feytelykheden op heden gepleegt, weet aan te wyzen, zoo dat dezelve in handen van de Justitie geraken, en van 't Feyt werden overtuygt, beloofst een præmie van zeshondert Guldens, te ontfangen ter Thesaurie Ordinaris dezer Stede, en zal des aanbrenghers naam, des begeerende, gefecreteert werden.

Aldus Gearresteert den 9. November, 1747.
Præsentibus den Heer en M^r. *Daniël de Dieu*,
 Hooft-Officier; den Heer en M^r. *Nicolaas*
Geelwinck, *Heer van Castricum*, &c. Bur-
 germeester; en alle de Heeren Scheepe-
 nen, *dempto* den Heere M^r. *Jacob Alewyn*.
 En ten selven dage Gepubliceert, *Præsenti-*
bus den Heer en Mr. *Daniël de Dieu*,
 Hooft-Officier; den Heer M^r. *Nicolaas*
Geelwinck, *Heer van Castricum*, &c. Bur-
 germeester; en alle de Heeren Scheepe-
 nen, *dempto* den Heer M^r. *Jacob Alewyn*.

In kennisse van my Secretaris.

D. HOOFT.

Ondertusschen was door verscheidene
 Wyken de trom geroert, om de *Burgery* in
 de Wapenen te doen komen; dit, en de
 gemelde *Waar/chouwing*, had zoo veel uit-
 werkel op het *Gemeen*, dat op den *Dam*
 vergaderd was, dat de grootste hoopen zich
 van elkander scheiden. Doch de *Magistraat*,
 wel bevroedende dat 'er onder de *Wacht-*
houdende Burgers ook veele waaren, die
 hoewel de baldadigheid van deze *Muitelin-*
gen verfoeyende, echter verwachten dat
 'er een besluit ten hunnen voordeele zou
 genomen worden, vond goed, om door
 minzame redenen zoo veel mogelyk was de
 gemoederen tot bedaren te brengen, dies
 de Heer Burgerm: *Nic. Geelwinck* thans *Pre-*
sident

fideerende , op de *Burger-Zaal* van het *Stadthuis* gekomen , de *Burgers* op eene zeer beleefde wyze voor hunne iever in het verdryven der *Muitemakers*, uit naam van de *Heeren van den Gerechte* , bedankte ; verder deed Zyn *Ed: Gr. Achtb.* een korte redevoering strekkende tot wegneming der reeds opgevatte vooroordeelen , die het volgende in Substantie behelsde :

REDENEN , DIENENDE TOT
Informatie van de goede Burgeren en
Ingezetenen van deze Stadt AM-
 STERDAM.

HAar Edele Gr: Achtb: de Heeren Burgermeesteren en Regeerders dezer Stad , hebben reets op den 29. van de maand Juny laast leden aan den Achtb: Raad gedeclareerd afte zien van alle de voordeelen die voor hunne Perzoonen , Familiën en Vrinden uyt de vacature vande *Posteryen* mogten ontstaan , dog wat bedenking gehad , of van het *Provenu* van dien , een donatie , ten behoeve van het Gemene Land , behoorde te werden gedaan , dan of niet veel eer dezelve behoorden te werden geemployeert ten nutte van deze Stad , en is daar op by den Achtbaren Raad goet gevonden , Burgermeesteren te bedanken voor derzelve cordaaten afstand ; en verstaan dat het *Provenu* vande vacante te vallene *Posteryen* zullen werden geemployeert ten nutte van de Stad , en dus ten nutte van de goede Ingezetenen van dien ; Om Re-

I. Dat de *Posteryen*, zo by *Previlegie* als ten allen tyden, door de Heeren Staten dezer *Provincie*, zo wel by een *Stadhouderlyke Regeeringe*, als daar buyten, zyngeconfidereert eygen te zyn aan die *Stad*.

II. Om dat door 't overgeven van dezelve, *Occasie* zoude werden gegeven om de *briefporten* te verhogen; en dus den grond gelegd, tot het beswaaren van de *Negotie*, 't eenige tot *soutenuë* en de opkomst van deze *groot Stad*.

III. Om dat door dit overgeven der andere *Steden*; zeer weinig tot *soutenuë* van het *Gemeene Land* werd gefurneert; dat in tegendeel door deze *Stad*, verre boven haar *Proportie*, zoude werden betaald, welk niet raadzaam is, zoo lang de *Ingezetenen* van deze *Stad* met *steedelyke lasten* zoodanig moeten werden beswaard, of zoo lange de *armoede der Respective Godshuysen*, die door het *versterff* van het *Rundvee*, als andersints, *toeneemt*, en de *aalmoesen* aan de *schamele Gemeente* moeten werden vermeerdert.

Wat aangaat het *Stadhouderfchap* *Erfelyk* te maaken, zoo op de *Vrouwelyke* als *Mannelyke Linie* van zyn tegenwoordige *HOOGHEYD*, daarom trent heeft de *Achtb: Raad* zodanige *Resolutie* genomen, waar mede de tegenwoordige *HEER STADHOUDEUR*, en deszelfs *doorluchtige Huys* volkomen contentement en genoeg en heeft genomen, en waar van de *finale Conclusie* alleen is opgehouden, door de *menigvuldige occupatiën* van zyn *Vorstelyke Doorluchtigheyt*; en zal, na dat het zelve *finalyk* zal zyn *gearresteert*, daar van by *formeele Publicatie* aan de *goede ingezetenen* kennisfe werden gegeven.

En wat betreft het *verkopē der Ampten*, nu onlangs

langs op zoo een oproerige en feditieuſe wyſe, de Regeringe van Rotterdam afgedrongen; daar omtrent is te Conſidereren, dat dit Point op zig zelve genomen altoos geconſidereerd is van zeer na-deelige gevolgen te zyn, waaromme dan Zyn Doorlugtige Hoogheyt *Prins WILLEM* de 3de gelast heeft, dat alle de Amptenaren van eenige Regeringe, zouden onderhevig zyn een ſpeciaale Eed van zuivering, van niets voor het verkrygen derzelve gegeven of beloofd te hebben; en daar en boven van 's Lands weegen reets veel beſtafingen op de Ampten zyn gelegd; gelyk dezelve ook ten behoeve van deze Stadt beſwaard zyn, en dat het al zeer bedenkelijk is, of het niet occaſie zoude geven tot veele oneenigheden, dewyl menſchen van geringe Conditie op de eene of de andere, en zomtyds niet op de beſte wyſe, Rykdommen verkregen hebbende door het Koopen van Ampten van aanzien, zig zelve zouden vergeten en hunne medeburgeren trotsfelyk behandelen.

Dat andere Ampten, duur zynde komen te ſtaan aan de bezitters, zy zig zouden meenen geauthoriſeert te zyn, om hunne medeburgeren op alle clandestine wyzen te vertreeden en te kwetsen, ſonder dat veel ligt de Juſtitie gelegentheyt zoude hebben om daar in te voorſien.

En eyndelyk dat, wanneer geconſidereerd zynde het voordeel alleen, welk by verſterf zoude opkomen, in een Jaar over deſe Stadt, zo groote ſom niet bedragen zoude, dat daar door een noemenswaardige ontlaſtinge veroorzaakt zoude kunnen werden, waar by ten laaſten komt dat alle fatſoenlyke en deugdzame, dog teffens onvermogende Ingezetenen, voor altoos zouden zyn verſteken van het verkrygen van eenige Ampten.

Deze redenen, met veel aandoening en
be-

bevalligheid uitgesproken, schenen van een goed uitwerkzel te zullen zyn: echter was het onstuimige geweld zoo verre noch niet overwonnen, dat de *Magistraat* daar op zeker gaan kost: in tegendeel wierd besloten om, noch eenige Dagen na den andere, het *Stadthuis*, het *Koningsplein* en de *Schapemarkt* door de *Burgerwacht* te doen bezet houden. *Negen Compagnien*, met het vallen van den Avond, in het *Stadthuis* getrokken, bleven aldaar tot zy afgeloft wierden, door de ordinaire wacht, behalven *twee Compagnien*, die den geheelen nacht mede waakten; 's Vrydags Morgens, quamen weder eenige Manschap in derzelve plaats, die aldaar halte hield tot 's Namiddags ten een uur: welke weder plaats maakte voor een andere party Burgers, die 'er tot 's Avonds ten negen Uuren bleef vertoeven, zoo dat 'er genoeg te doen viel inet *Marcheeren* en *Paradeeren*: en hoewel men dien zelve Morgen tyding ontving van de *Publicatie*, die *Zyn Hoogheid*, tegen de *Rotterdamers*, had uitgegeven, zoo konde, na 't schein de ontroerde menigte zoo schielyk tot geen rust komen, 's Avonds liep 'er een gerucht dat het Huis van de Heer *Burgherm: Nic. Geelvinck* geplunderd wierd: doch eenige *Burgers*, daar heen gecommandeert, vonden 'er niets te doen.

Des

Des Zaturdags hield op ieder *Hoofwacht* een *Compagnie Burgers* bezetting, uitgezondert op het *Stadthuis*, daar fomtyds meerder *Compagnien* Paradeerden, en dit duurde tot den volgenden Maandag, zynde den 13. *dito*.

Op den laastgemelden Dag vond men's Morgens wederom, hier en daar, *Briefjens* aangeplakt, om de *Gemeente* by een te roepen tegens *Donderdag den 16. dito*. om gewapent, en met *Oranje Cocardes* versiert, te verschynen op den *Dam*; om gezamentlyk te vernemen, of de *Regenten* geresolveert waaren, om de *Officien* te verkopen, en *Zyn Hoogheid* voor *Erfstadhouder* uit te roepen: waer by een dreigement gevoegt was van Plundering der Huizen van alle die agterbleven. Midlerwyl mompelden andere, dat men by deze eisch noch behoorde te voegen, dat alle de *Burger-Kapiteinen* die in de *Regeering* der Stadt waaren van hun Ampt ontslagen, en andere uit de *Burgers*, in derzelver plaatzen, behoorden gekozen te worden. Dit *Pasquil*, en de ongewone gifting der gemoederen, baarde overal eene onbeschryffelyke confternatie, wachtende ieder met schrik en ongedult na dien nootlottigen Dag, alzo zich eenige lieten verluiden, dat het vorige tumult by dat, 't welk nu voor de deure

restont, slegts als kinderspel geweest was: maar door de wyze voorzorge der *Ed: Heeren Magistraten*, die nevens de *Heeren Colonnellen*, alle gepaste maatregelen namen om het gedreigde gevaar te keeren, verdweenen genoegzaam alle quaadaardige voornemens in enklen rook.

Want verscheide *Compagnien* wierden tegen dien Dag in de Wapenen geroepen, en geposteerd op alle *Hoofdwachten*: daar en boven wierden 'er eenige geplaatst in verscheidene *Godtshuizen*, op de *Beurs*, in 't *Oudezyds Heere Logement*, en voornamelyk in de *Nieuwe Kerk*: in de *Munt* of *Reguliers-Tooren* waren 'er ook eenige geplaatst. Het *Volk* van de *Lands* en *Oost-Indische Scheepstimmer-Werven*, kreeg ordre om hun eeten mede brengen; op dat zy, onder pretext van te gaan schoften, hier of daar geene buitensporigheid zouden plegen. Ook wierden alle des *Stadts Werkluiden* van den ruwsten hoop, gecommandeert om dien geheelen Dag zich buiten de Stadt te onthouden. Die van de *Diaconie* of het *Huiszittenhuis* gealimenteert wierden, wierd ook verboden op den *Dam* te komen; de *Weeskinderen* bleven alle dien geheelen Dag opgesloten. De *Waardgelders* moesten ook ter Poort uit, om dat men opgemerkt had, dat eenige van hen zich onder
het

het eerste Tumult hadden laten vinden :
boven dit alles wierd des daags te vooren
afgekondigt de volgende

W A A R S C H O U W I N G E .

ALzoo myne Heeren van den Geregte der Stad Amsterdam, met de uitterste verontwaardiging hebben vernomen, dat niet tegenstaande hunne Waarschouwinge, van den 9. dezer Maand, egter eenige Mitemakers zich niet hebben ontzien, van wederom op verscheide Plaatsen zeer quaadaardige en oproerige Briefjes aan te plakken, om de Gemeente op nieuws tot het plegen van desordres en geweld aan te zetten, en daartoe tegens morgen op den Dam en elders by een te roepen, en myne Heeren van den Geregte ook daar benevens in bedugtinge zyn, dat ligtelyk veele eerlyke en eenvoudige Liederen, zich uit nieuwsgierigheid zouden kunnen begeven op den Dam of elders, om te zien of te verneemen 't geen als dan zoude mogen voorvallen: ZOO IS 'T, dat myne voornoemde Heeren, inhereerende wel nadrukkelyk derzelver Waarschouwing van den 9. dezer Maand, by dezen alle goede Burgeren en Ingezetenen, van wat staat of conditie dezelve zouden mogen weezen, wel willen Waarschouwen van zich als toekykens uit nieuwsgierigheid of eenig ander pretext, 't zy op den Dam of elders, waar ter plaatse het zoude mogen zyn, niet te voegen by of te mengen onder de voorz. quaadaardige, ten einde de goede van de quade onderscheiden kunnen worden, en aan de welmeenende geen ongelukken mogen overkomen.

En belooven wyders myne Heeren van den Ge-

regte aan die geene, dewelke de Auteurs of Aanplakkers van de voorsz. oproerige nadere Biljetten, of van de grove insolentien en feitelykheden op laatstleden Donderdag gepleegt, zullen weten aan te wyzen, zoodat dezelve in handen van de Justitie geraken en van 't Feyt werden overtuigt, een præmie van duizend Guldens, te ontfangen ter Thesaurie Ordinaris dezer Steede, en daarenboven aan de Medepligtigen, die de ontdekking zouden mogen doen, Acte van Impunitieit; zullende des aanbengers naam, des begeerende, worden gesecreteert.

Aldus gearresteert den 15. November 1747. *Præsentibus* de Heer Mr. *Daniel de Dieu*, Hooft-Officier; de Heer Mr. *Nicolaas Geelvinck*, Heere van *Castricum*, &c. Burgermeester; en alle de Heeren Scheepenen.

En Gepubliceert ten zelven dage, *Præsentibus* den Heere Mr. *Daniel de Dieu*, Hooft-Officier; de Heer Mr. *Nicolaas Geelvinck*, Heere van *Castricum*, &c. Burgermeester; en de Heeren Mr. *Gerrit Hooft*, *Gerritsz.*, en Mr. *Daniël Dentz*, Schepenen.

In kennisse van my Secretaris

JACOBUS TRIP.

Alle deze voorzorgen wierden bekroont met het gelukkig gevolg van het dempen der Opstant, niemant mogt dien dag op den *Dam* stil blijven staan, noch het *Stadthuis* naderen; ten zy hy daar iets noodzakelyks te verrichten hadt. Dit deed de *Muitemakers* achter blijven, nademaal zy zich verzekert konden houden van een vinnige

nige tegenstant, alzo de Wachthebbende *Burgers*, op ordre der *Regeering*, van *Kruid* en *Kogels* voorzien waren, om het zelve in geval van noodzakelykheid te gebruiken.

Niemant verscheen 'er om eenig geweld te bedryven: die stil by elkander stonden, wierden door de *Burger-Officieren*, *Substituit-Schouten* en *Gerechtsdienaars* genoodzaakt te vertrekken, en zich te separeeren. Alleenlyk was 'er een zekere *Turfdrager*, die de stoutheid had van te blyven staan, mogelyk in hoop om meer Spitsbroeders aan zyn snoer te krygen: zich voorts tegen alle goeden raad, zeer brutaal aanstellende: maar deze onbezonne *Quidam* wierd ras in hechtenis genomen, en heeft in 't heimelyk met zyn Rug zyn quaadaardigheid moeten boeten, en is voorts de Stadt uitgebannen.

Eenige dagen na deze Opschudding, is ook een zekeren Mr. Timmerman *Willem van Nes* genaamt, woonende in de *Roosstraat*, by de *Heeren van den Gerechte* ter verantwoording ontboden, en in verzeke- ring gebragt; wordende beschuldigt van eene der eerste *Aanleiders* van dit Tumult geweest te zyn. Doch na drie en twintig weeken in hechtenis te hebben gezeten, is hy op het bekomen van een *Vry-Brief* van *Zyn Doorl. Hoogheid*, den 7. *Mai* 1748, 's avonds ten half negen uren, weder ontsla-

gen; en uit der *Schepenen Kamer* met eenige Vrinden langs de *Zaal* van 't *Stadthuis* afgegaan, zyn verblyf nemende in de *Kalverstraat*, by een zyner bekenden, tot dat hy 's nachts ten twee uuren, met zyn Huisvrouw, na zyn eigen huis is vertrokken.

Tot voldoening der *Nieuwsgierigen*, voegen wy hier nevens de Afbeelding van het paradeeren der *Burgers* en *Soldaten* voor het *Stadhuis*, de *Nieuwe Kerk*, en op de *Trappen* van de *Waag*.

By deze voorzorgen, waaren 'er ook noch eenige *jonge Heeren* van den eersten rang, in de *Amstelstraat* te zamen gekomen, zich gereed houdende om te Paard te zitten, en door de Stadt te ryden, om alle complotten, die zy hier of daar mogten aantreffen te verstrooien; maar tot dit uitterste is het niet gekomen. De *Burgerwacht* bleef voor het *Stadhuis* post houden, tot *Zondag* den 19. *dito*, en zedert is alles weder tot bedaren gekomen.

Wy hebben beloofd geene Aanmerkingen te zullen maaken, over deze eiffchen, die oorzaak tot dit Tumult gegeven hebben; maar moeten echter zeggen, dat schoon de *Rotterdammers* niets oproerigs in hun eerste *Request* lieten blyken, het tweede veel te aanstotelyk was voor een welgestelde *Policie*, maar dat het *Amsterdamfche Graauw*, buiten alle tegenspraak, het al-

Ter zyde 't Stadthuis.

Aanschouwers.

oooooooooooooooooooo
oooooooooooooooooooo

oooo
oooo
oooo
oooo
oooo
oooo
oooo
oooo
oooo
oooo
oooo
oooo
oooo
oooo
oooo

Gewapende
Burgers.

oooo
oooo
oooo
oooo
oooo
oooo
oooo
oooo
oooo
oooo
oooo
oooo
oooo
oooo
oooo

Gewapende
Burgers.

Ter zyde 't Stadthuis.

Aanschouwers.

oooooooooooooooooooo
oooooooooooooooooooo

Gewapende
Burgers.

ooo
ooo
ooo
ooo
ooo

NIEUWE
KERK.

Aanschouwers
in de Kalverstraat.

oooooooooooooooooooo
oooooooooooooooooooo

Sergeanten.

CAPITEYNEN.

OP DEN DAM.

VAANDRIGS.

LUITENANTS.

Sergeanten.

Sergeanten.

Soldaaten.

oooooo
oooooo

Sergeanten.

Aanschouwers
by de Talk Vaten.

DE WAAG.

Aanschouwers
ter zyde de Waag.

aller oproerigt te werk gegaan is. Men weet dat het begeben der *Ampten* aldaar, volgens oude *Privilegien* een *Prerogatif* is, de *Regeering* competente. Het *Erf-Stadhouderschap* van zyn *Hoogheid* was alreeds door de *Heeren Edelen van Holland*, aan de Vergadering van hunne *Ed: Groot Mog:* ter overweging aanbevolen, en stont op een goeden voet, gelyk hun *Ed: Gr: Mog:* den 16. *November* daar toe eene finale *Resolutie* namen, zoo dat het niet nodig was, om met geweld te begeeren, 't geen alreede met bezadigt overleg, door 's *Lands wettige Overigheid*, stont ten einde gebragt te worden. En wat het derde betreft, namentlyk het *Verkiezen* van *Burger Kapiteinen* uit de *Magistraats Persoonen*, waar tegen het de *Burgers* zeer geladen schynen te hebben; een zeker *Schryver*, bekend by den naam van *Patriot*, toont aan, dat dit vooroordeel, als of zulks tegen de oude *Rechten* der *Burgery* streed, ontsprooten is uit onkunde van de gesteldheid der oude *Schuttersyen*, wier *Previlegien* men op de tegenwoordige *Burger-Wacht* wil toegepast hebben, schoon dit *Genootschappen* waaren van een geheele andere natuur. Dien het lust, leze zyn 24ste *Vertoog* van den 5. *December* 1747. waar in hy deze zaak met verscheidene redenen zal opgeheldert vinden.

Het onbezonne gedrag dezer *Muitemakers*, blykt noch te klaarder, als men overdenkt, dat hunne *Ed: Gr: Mog:* wel verre van alle overweging op het stuk der *Ampten* van de hand te wyzen, op Zyn *Hoogheids* communicatie, van de bewegingen hier en daar over deze *Materie* ontstaan, den 11. *November* reeds een *Provisionele Resolutie* namen tot redres derzelve, ter tyd en wyle men, by naauwkeurige opneminge en overweginge, de zaken zou kunnen stellen op een behoorlyke voet. Het *provisioneerel Redres* bestont hier in, namelyk

1. *Dat geene Ampten begeeven mogten worden, dan aan zulke Personen, die dezelve waarnamen, of zoo zy die lieten bedienen, dat zy ipso facto van hun Officie zouden versteken zyn.*
2. *Dat geene Ampten met eenige recognition en uitkeeringen zouden mogen belast worden. Noch dat men om dezelve te verkrygen eenige Giften zoude mogen doen: en dat alle Personen die tot eenige Ampten worden aangesteld een Eed van zuivering ten dezen opzichte zullen moeten doen.*
3. *Dat het vorenstaande zal geconfidereert moeten worden als een permanente wet, van welke nooit eenige dispensatie zal plaats hebben.*
4. *Dat aan de respectieve Magistraten belast*

last zal werden, om exacte Lyften van alle Ampten, enz. elk in den haaren, op te stellen, met derzelver inkomsten, belastingen, enz. en dezelve ter overweging van Zyne Hoogheid en hun Ed: Gr: Mog: overgeven.

Hier mede van dit stuk aftappende, zullen wy gaan zien wat bewegingen aan een ander Oort onzes *Vaderlands*, ten dezen tyde voorvielen: meest gesproten uit eene onwederstaanbare begeerte des Volks; om Zyne Hoogheid tot het *Erf-Stadholderschap* bevordert te zien. Dies keeren wy ons naar *Gelderland*, en komen eerst te

AARNHEM: welke Stadt wy den voorrang zullen geven. Men kreeg aldaar in het begin der voornoemde Maand *November*, tyding, dat de *Prins* tot ZUTPHEN voor *Stadthouder* was uitgeroepen, op dezelve *Instructien* en *Voorrechten*, waar mede Zyn Hoogheid in de andere *Provintien* was aangestelt. Dit verhaal baarde veelerley bewegingen onder het *Gemeen*, en ieder zeide daar van het zyne: onder anderen waaren 'er eenige *Burgers*, die men niet onder *Lieden* van den laagsten rang tellen kost, in een zeker *Wynhuis* by een, welke over deze zaak in 't lang en breed begosten te redeneeren, van gedachten zynde, dat het wenschelyk, en ten dienst van den Lande, nodig zoude zyn, indien de *Magistraat* van hunne Stadt
daar

daar toe mede zoude willen resolveeren. Een van het Gezelschap, die mogelyk wel zag dat 'er eenig Tumult te duchten was, itelde hen voor; dat men de *Regenten* by *Request* behoorde te verzoeken, dat zy het voorbeeld van ZUTPHEN zouden navolgen: deze raad vond aanstonds by alle ingang, en ieder gaf daar toe volmondig zyne toestemming: doch deze goede voornemens wierden wel haast door de dampen van de Wyn, welke 'er wat rykelyk gedronken was, bedwelmt, en raakten zoodanig uit elks Oogen, dat het daarop volgende gedrag geene de minste overeenkomst had met de beraamde maatregelen: want 's middernachts begonden zy den Trom langs de Straten te roeren: en allerly schimpende aanstootelyke redenen tegen de *Regeering* uit te schreeuwen, dit onzinnig getier verzellende met een menigte Snaphaanshoten, en een onophoudelyk geroep van *Vivat Oranje, Vivat de Prins, Vivat onze Stadthouder*. De *Magistraat*, die dit bedryf als een voorspel van geweldenary en *Oproer* aanzag, ontbood eenige Manschap van het *Guarnisoen* om hier en daar Huiszoeking te doen naar de aanleiders van deze *Nacht-Vreugd*, welke ook door eenige *Heeren* van den *Gerechte* geassisteert; op verscheide plaatsen te vergeefs zochten, maar einde-
lyk

lyk de *Fongen* die den *Trommel* geroerd had, in handen kregen, die ook aanstonts in *Hechtenis* genomen en by *Vonnisse* verwezen wierd om twee Jaaren in 't *Spinhuis* te zitten. Noch een ander *Ambachtsman* viel in handen van 't *Gerecht*, welke de *Stadt* ontzegt is. De overigen hadden zich t'zoek gemaakt, en weken de *Stadt* uit, maar quamen 'er, na eenige Dagen vertoevens, weder binnen; zonder dat hen iemand verder gemoeid heeft.

Dus bleven de zaken noch in een tamelyke goede rust, hoewel men hier en daar in gesprekken, de *Haan* niet weinig *Onweêr* hoorde kraayen, tot dat het vruchteloos scheiden van den *Gelderschen Landdag* te *NYMEGEN* de gemoederen in *Vuur* en *Vlam* stelde.

Op den 13. *December* daar aan volgende, zag men de uitwerkzelen van dit smeulende vuur wel haast te voorschyn komen. 's Morgens vroeg zag men een groot getal der *Inwoonders* van alle kanten op de *Markt* en voor het *Stadthuis* te zamen vloeyen, die ieder om 't zeerste, riefen en schreeuden *Vivat de Prins onzen Erfstadthouder*. Zich een poos vermaakt hebbende met dit gejuich, drongen zy met alle man in 't *Stadthuis*, in meening, dat zy aldaar de *Regenten* zouden aantreffen; maar alzoo het

noch te vroeg was, vonden zy niemant van de *Magistraat*: Dierhalven namen zy een besluit om de *Regeerende Heeren* een Visite aan hunne Woningen te geven, en dezelve te noodzaaken om zonder vertoeven op het *Raadhuis* te verschynen, en antwoord te geven op het voorstel van het *Gemeen*.

In gevolge van dit voornemen, zakten verscheidene Partyen hier en daar af naar de Huizen der *Regenten*, die zy dwongen om met hen naar 't *Stadthuis* te gaan, hen begeleidende met vliegende *Vaandels* en slaande *Trommels*, twee of drie *Leeden* wierden derwaarts gebragt, met de Bajonet op de *Snaphaan*, moetende ondertusschen van het *Gemeen* niet weinig schimp en smaadlyden.

De *Magistraat*, dus op voorverhaalde wyze, by den anderen gebragt, uitgezondert den *President Burgermeester*, die zedert eenigen tyd zeer Krank te Bedde lag, begon het Volk aanstonds tot het voorstellen van zyne grieven te treden.

Het eerste punt dat geeischt wierd, was: dat men aan Zyne Hoogheid alle de *Præeminentien der Stadthouderlyke waardigheid zoude opdragen*, op gelyke wyze als den Prins die in Holland en Zeeland, enz. had ontfangen. De *Regenten*, met dit voorstel belemmert, verzochten eenigen tyd van beraad; daar

daar by noch verscheidene voorwendzelen gebruikende, om hen van dit opzet af te helpen, maar het Gemeen had 'er geen Ooren na; en voornamelyk drongen sommige van den ruigsten hoop, hard aan, om, zonder vertoeven, hunnen eisch toe te staan, dierhalven de *Magistraat*, vrezende dat een langer uitstel de gemoederen des te meer zou verbitteren, voldeed aan deze begeerte. Doch met deze inwilliging was men noch niet een hair gevordert, om de gewenschte rust te bekomen: alzoohet Volk dat eerst verzoekenderwyze sprak, nu met bevelende termen, de *Regeering* noodzaakte, om den *Jongen*, die in het vorige *Rumoer* de Trommel geslagen had, op vrye Voeten te stellen, en voorts het besluit, tegen alle die aan het zelve geweld deel gehad hadden, te vernietigen. Dit verkregen zy ook op staande voet, en de *Jongen* wierd losgelaten; en niet tegenstaande hy te vooren by ieder om zyn mismaaktheid en zyn slecht gedrag, veragt was, had hy nu de eere dat vier Manspersonen, hem op hunne Schouderen voor de *Heeren van de Wet* bragten: niet alleen tot een teken van Triomf, maar ook om de *Magistraat* te hoonen, en op een gantsch onbillyke en onhebbelyke manier naar hunne Land te zetten: want de eene uitzinnig-

heid volgde op de andere; zich niet ontziende om hunne *Overigheid* te dwingen, dat zy deze *Jongen*, een voor een, de hand zouden geven. Dit aanvallige *Pourtrait* met deze eere gepronkt hebbende, hoopte men voor het overige vry te zullen zyn; maar de *Magistraat* wierd noch daar en boven genoodzaakt hem eenige *Goude Ducaten* tot een vereering te geven. Echter kon dit alles deze razende menigte niet vergenoe-gen, want nu begeerden zy weder dat de *Regenten* deze *Jongen*, die niet in staat was om de kost te winnen, voor al zyn Leven van onderhoud zouden voorzien in het *Gasthuis*, en aldaar aan de eerste *Burger-Tafel* doen aanzitten, dies de *Magistraat* zich genoodzaakt zag om ook deze eisch in te willigen.

Met dit alles was de rust noch verre te zoeken. Want het *Gepeupel*, ziende dat alles voor de wind ging, begon wederom iets anders in 't Hooft te krygen: en dit was de herstelling van alle de oude *Privilegien* der Stadt, die zy zeiden, dat, zedert een langen tyd, ongemeen besnoeid waren geworden: noch eifchten zy, dat de *Regenten* niet meer dan drie Jaaren zouden Regeeren: andere gingen noch verder, en begeerden dat 'er aanstonds eenige die zy met naamen noemden, van hunne *Ampten*

zouden afgezet worden. Deze bysistere eischen, gedurig door nieuwe byvoegzelen vermeerderd, deden de *Magistraat* wel begrypen, dat men een andere weg inslaan moest om zich van deze lastige Party te ontdoen; want dusdoende, schein alles het onderste boven te zullen raken: dies lieten zy eenige van de voornaamste en welmeenenste *Burgers*, in 't geheim, om bystant verzoeken, welke, tot deze dienst gewillig, ook eenige andere in stilte wisten te bewegen, om ter hulpe der *Regenten* toe te schieten: die ook 's Avonds op den volgenden Dag, bezit van 't *Raadhuis* namen, en het zelve door *Burger Schildwachten* lieten bezetten: onderling besluitende om geweld met geweld af te keeren: en de *Regeering* tegen het *Gepeupel* te verdedigen, en alle qualykgezinden zodanig te beteugelen, dat zy geen lust meer zouden hebben om verder geweld te plegen. De *Soldaten-Wachten* wierden ook verdubbeld, en alle half Uuren Patrouilleerde eenige Manschap langs de Straaten. Dit baarde wel eenige stilte, maar het hollende paard luisterde noch zeer weinig naar toom of breidel: want verscheidene Nachten achter malkander wierden de Glazen hier en daar uitgegooit. *Twee Burgers* en een *Soldaat* zyn by deze verwarring doodelyk gequetst geworden.

Den 19. daar aan volgende, leverden de *Kwalyk-Gezinden* een *Request* in, opgevult met schandelyke en Injurieuſe dreigementen: doch kregen op het zelve geen voldoenend antwoord.

Dus bleef alles noch gedurig in onruſt en beweging, tot de vlam van *Oproer* weder op nieuws uitbrak op den 9. *January* 1748. want toen wierd de *Landdag* aldaar geopent; dies poogde men nu de reſt te voltooyen van het geene men begonnen had. Den 10. *dito* leverden de *Misnoegden* een *Request* in, niet al te fatſoenelyk ingeſtelt, in het zelve begeerden zy:

- I. *Dat men Zyn Hoogheid zonder eenige exceptien of bepalingen tot Erfſtadhouder zou uitroepen.*
- II. *Dat men alle de Stadts Privilegien herstellen en beveſtigen zoude.*
- III. *Dat men de Regeering drie Jarig zoude maken.*
- IV. *Dat men den volgende Morgen op deze verzoeken Cathagoriſch antwoord zoude geven.*

Op dit *Request* ontſingden zy een antwoord dat geenzins naar hunne ſmaak was: dierhalven begaven zy zich naar het *Stadthuis*, daar alle de *Landsheeren* byeen gekomen

komen waren: maar vonden de Deuren gesloten, dies wreekten zy zich door het werpen van een hagelbui Steenen op de Vensters. Eenige *Burgers*, op dit ongehoort gerucht, toegeschoten, meenden hunne *Ove- righeid* van het nakende gevaar te beveiligen, maar quamen deerlyk te pal: want de *Misnoegden* gingen hen te keer met Degens en Steenen, zoo dat zommige van hen zwaar gequetst raakten: echter liepen de tegenpartyen ook niet vry, nadien eenige uit den hoop verscheide wonden toegebracht wierden.

De *Regenten*, met ontsteltenis deze bewegingen ziende, lieten aan de *Commandeur* van de *Hessische Troepen*, toen aldaar in Guarnisoen leggende, om bystant verzoecken: doch hy zich in deze domestique zaak van de Stadt niet willende inlaten, weigerde niet alleen de verzochte hulp, maar gaf ook daar en boven ordre aan de *Hooftwacht*, in wiens gezicht alles voorviel, om zich binnen de *Corps de Garde* te houden, en wat 'er ook gebeuren mochte, zich met het eene noch met het andere te bemoejen. De *Magistraat* dan, alle bystant van deze manschap dervende, liet de Trom roeren door alle de Straaten, 't welk van dit uitwerkzel was, dat aanstonds de *Burger-Officieren* op de gewoone plaatzen in 't geweer
ver.

verscheenen; doch van het Volk dat onder
 hunne gehoorzaamheid stont, waren 'er
 zeer weinige die zich by hen voegden; en
 die noch al de moeite deden om te komen,
 hadden geen lust om naar de *Markt* te trek-
 ken, en deze woedende menigte op den
 hals te krygen. De *Misnoegden*, de onwil-
 ligheid der *Burgery* bespeurende, en hier en
 boven noch aangemoedigt wordende door
 eenige voorname *Heeren* uit ZUTPHEN en
 NYMEGEN, wierden des te stouter, om,
 door hevige dreigementen, de *Magistraat*
 tot het inwilligen van hunne begeerte te
 forceeren. Dit was ook van dit gevolg,
 dat de *Heeren* van het ARNHEMSCHE
Quartier zich genoodzaakt vonden, om
 Zyn Hoogheid voor *Erfstadthouder* uit te roe-
 pen, met dezelve digniteiten en waardig-
 heden als Koning *Willem* de III^{te} glorieu-
 ser gedachtenisse; en ten eynde Zyne Hoog-
 heid niet langer door de *naauwbepaalde Com-*
missie van 1722. zou belemmert zyn, in het
 geene hy tot 's Lands welvaart dienstig Oor-
 deelde, eischte het *Gemeen* noch, dat de
Prins van zynen *Eed*, doenmaals gedaan,
 ontslagen zoude worden, en zoodanigen
 magt te geven, dat Zyne Hoogheid, zoo hy
 zulks dienstig Oordeelde, de *Regeering* der
Provintie mogt veranderen en repareren na
 zyn goedvinden.

Deze

Deze uitroeping wierd wel gevolgt van eene uitnemende blydschap, maar men kon ook noch wel klaar uit de meeste aangezichten lezen, dat 'er noch eene heimelyke Wrok in 't Hart huisveste, dierhalven besloten de *Heeren*, om niet voor 's Avonds laat, naar hunne Huizen te keeren, zynde niet zonder reden beducht dat zy een quaad onthaal by het *Gemeen* zouden vinden.

's Nachts tusschen den 13, en 14. *dito* zag men dit smeulend vuur weder op nieuws uitbarsten: nadien eenige verbitterde *Misnoegden* de Glazen van verscheidene *Huizen* insloegen; ook zyn eenige *Burgers*, die by de menigte als Voorstanders van de *Magistraat* te boek stonden, ongelukkiglyk gequest geworden.

Naderhand heeft men aldaar van geene meerdere merkwaardige Beroertens vernomen; dies wy ons spoeden na N Y M E G E N; daar wy de zaaken een weinig hooger moeten ophalen, en uit echte *Berichten* onzen Lezer mededeelen, wat de eerste aanleidinge tot de Beroertens aldaar schynt gegeven te hebben.

Toen Zyne Hoogheid tot Stadthouder van *Zeeland* en *Holland* was aangestelt, was de blydschap algemeen onder die van N Y M E G E N: en het Volk bleef in een vaste ver-

wachting, dat eerlang op de *Landschaps Vergadering*, die tot ZUTPHEN stond gehouden te worden, in de Maand *May*, een besluit ten voordeele van den *Prins* zoude genomen worden; doch de hoop was vergeefs, want men verstont, dat 'er slegts een Resolutie genomen was, om een zekeren Dag tot het bedryven van openbare Vreugde te bepalen: welke Dag ook pragtig is gecelebereert.

Dit was 't ook al. Het *Volk*, ter eere van *Zyn Hoogheid*, zich van *Oranje Cocardens* voorziende, zag wel haast dat zulks met ongenoegen der *Magistraat* verricht wierd, alzo de laatstgenoemde de *Bediendens* van het *Stadthuis* ordonneerden, geene *Oranje tekens* meer te dragen, maar zich van dezelve te ontdoen.

Op dusdanigen voet liepen de zaaken voort tot in *October*, blyvende het *Gemeen* noch al in verwachting van op den aannaderende *Landdag*, die in de voorn. Maand stond gehouden te worden, te zullen hooren, dat zyne *Hoogheid* ook over hun *Quartier* zoude aangestelt worden, op den zelve Voet zo als die in *Holland* en *Zeeland* op de *Stadthouderlyke waardigheid* beraamt was.

Dit gevoelen stont zoo vast by het *Gemeen*, dat elk zich schroomeloos uitliet, om zyn liefde tot onzen dierbaren *Erfstadhouder*

der opentlyk te vertoonen, door allerley tekenen, zoo van het dragen van *Oranje Strikken* als een onophoudelyk juichen van *Vivat Oranje*. Maar den uitslag dezer *Landdag* bedroog de hoop der *Gemeente* zeer geweldig, alzo de *NYMEEGSCHÉ Afgeezondenen*, op de *Propositie* van den *Edele Heere Grave van Lynden*, om's *Prinsén Instructie* van den Jaare 1722. te veranderen, het besluit tegen hadden gehouden, door te zeggen: dat zy op dit stuk niet konden *resolveren*, by gebrek van *Instructie* hunner *Committenten*.

Dit baarde een geweldige verbittering in de gemoederen: die wel haast zich opentlyk vertoonde door deszelfs uitwerkzelen, die een begin namen den 29. der voornoemde *Maand October*: wanneer men's *Morgens* aan de *Poorten* en op verscheide andere plaatsen der *Stadt*, vond aangeplakt een *Geschrift* van den folgenden *Inhoud*:

Alle goede Patriotten, en die het wel meenen met Zyne Hoogheid, onzen dierbaren Stadthouder, worden ernstig verzocht te letten, hoe dat de goede geintentioneerde Burgeren van DEVENTER, met goedheid of geweld, Zyne Hoogheid hebben gezocht, verkregen en verheven tot de waardigheid en voorrechten als de andere Provintien, recommandeerende dierhalven ook zoo de getrouwe Patriotten van de-

ze Stadt N Y M E G E N om niet langer stil te zitten. Sta op dan Mannen, sla de handen aan 't werk, gy zult helpers genoeg hebben.

By dit, vond men noch een tweede en derde *Geschrift*, waar in gezegt wierd; dat het Land en de Stadt N Y M E G E N niet wel geregeert wierden, en het derhalven nodig was Zyne Hoogheid te verkiezen tot dezelve digniteiten als Zyne Voorzaaten genoten hadden. *Werdende de Burgery verzocht*, en voornamelyk alle goede Patriotten en Prinsgezinden om tegens dien Namiddag ten vier Uuren te compareeren in het Kalverenbosch.

Dit waren de eerste beginselen. Hier op hoorde men 's Middags omtrent half een, de Klok luiden, welk geluid een grote menigte Volks op de been bragt; die nu reeds, door bovengemelde *Geschriften*, gaande gemaakt, zich by hoopen zamen voegden, en de Lucht van een onophoudelyk juichen van *Vivat Oranje* deden weergalmen; voor het overige zich bezig houdende, met allerley redeneeringen, zoo over de tegenwoordige gesteltheid van zaaken, als over het by een roepen van het Volk in 't *Kalverenbosch*.

De *Magistraat*, van deze bewegingen verwittigt, liet alle de Wachten van de Stad verdubbelen, om een oog in 't zeil te houden; doch des niet tegenstaande

komt

komt 'er tegens den Avond een grōote troep Volks langs de Straaten trekken, met een stout Kaerel aan 't hooft, namelyk eenen *Albert Gramey*, maar in de wandeling *lange Albert* genaamt, die zich als *Capitein* van deze bende gedroeg: maar tot zyn ongeluk, wierd hy by de Kop gevat, en zyn onderhebbende Manschap zag zich genoodzaakt met de vlucht een goed heen komen te zoeken. Een andere troep, trok aan een ander oort der Stadt, op gelyke wyze door de Straaten, hunne Leidsman was eenen zekeren *Bartholomeus Berkenboom*, die als een onverzaagden held, met een blote Degen de voortocht had, en verscheide *Burger Huysen* visiteerde, om te zien of hy ook elders een *Trommel* kost vinden, met Oogmerk om 'er eens helder Alarm op te slaan: maar kon 'er nergens een bekomen. Zyn drift was zoo geweldig om 'er eene te hebben, dat hy 10. *Pistols* daar voor bood te geven, doch te vergeefs; hier op gaf hy zyn Volk Ordre om naar de *Wacht* te trekken, ten einde zich daar met geweld van een *Trommel* meester te maaken, bevelende aan de zynen, hunne zakken rykelyk met Steenen te vullen, om op deze Post storm te lopen; doch hoe zy eigentlyk aldaar ontmoet zyn, is ons niet gebleken; maar dit weet men, dat hy het hazepad gekozen

kozen heeft, wordende dien zelven Avond en volgende Nacht verscheidene *Prinsgezinden* in Hechtenis genomen, die alle, uitgezondert de gemelde *Albert Gramey*, weder los gelaten zyn. *Bartholomeus Berkenboom* wierd ingedaagt om voor het Gerechte te compareeren en zich te verantwoorden, tegens den 13. *December*, maar is niet verschenen.

De *Magistraat* ondertuffchen, liep geweldig in het Ooge der *Burgers*, door zekere geruchten, die 'er ten hunnen nadeele door de Stadt liepen, als of zy de *Boeren* gecommandeert hadden: *de ftennip opprys te houden*, om dat men ze haast nodig zoude hebben tot *Stroppen* voor de *quaadwilligen*, als ook dat zy zich hadden laten ontvallen: dat men by gebrek van *Galgen*, de *Vensterduimen* van het *Stadtbuis* wel zoude kunnen *employeeren*, redenen, die ik niet weet of ze waaragtig gesproken zyn, hoewel het meer dan waarschynelyk is; en die niet nalaten kosten quade denkbeelden in de *gemeederen* te verwekken: Want eene *Ovrigheid* die aanstonts *Galgen* en *Rad* te baat neemt, heeft niet veel recht op den naam van *Vader des Vaderlands*.

Maar om voort te gaan. De *Magistraten* wel bevroedende dat 'er gevaar was, zochten door het handhaven van hun gezagde
op.

oploop der Gemeente te stuiten, evenwel niet zonder hen zoo 't schein te gemoete te willen komen, want 's Daags daar aan zynde den 30 *October*, lieten zy door een opentlyk Geschrift de Burgeren berichten: Dat zy allen, als goede en welgeintentioneerden, het met *Zyne Hoogheid* zeer wel meenden, en dat zy daar van eerstdaags by een Extraordinaris Landschaps-Vergadering over dit stuk zouden Delibereeren, en de Burgery alle genoeg geven, met *Zyne Hoogheid* te stellen in alle die waarigheden, die hy in de andere Provinciën genoot. Maar de daar op volgende Clause schein by zommige oplettende niet onduidelyk tegen deze Verklaring te stryden, want dezelve bestond in een Verbod van het dragen van *Oranje Cocardes*, en het uitroepen van *Vivat de Prins van Oranje*: te gelyk elk voor alle zamenrottingen Waarschouwende.

De Gemeente begreep ook wel dat dit (om zoo te spreken) maar een doekje voor het bloeden was, en niet tegenstaande het Verbod van *Vivat* te roepen, ging ieder zyn gang met geen minder iever dan te vooren, weërgalmende de Stadt van een onophoudelyk gejuich: zonder dat iemand zich aan Verbod of Publicatie kreunde.

Dit

Dit liep aldus voort, tot aan den 16. November, wanneer de *Heeren van de Ridderſchap* by een Vergaderden, welke aan de *Regenten* conſent lieten verzoeken, tot het luiden van de Klok; maar de *Magiſtraat* weigerde zulks; de *Ridderſchap*, echter, niet tegenſtaande deze weigering, vervaardigden op het *Stadthuis* in de *Kamer der Gedeputeerden*, een prachtige *Maaltyd* ter eere van *Zyne Doorluchtige Hoogheid*: en lieten, om de Vreugd des te grooter te maken, dezelve vergezelt gaan, door eene talryke party *Muſikanten*, die zich luſtig lieten hooren: De *Heeren Regenten*, niet veel ſmaak in deze blydſchap vindende, en daar en boven duchtende voor de quade gevolgen die daar uit zouden kunnen ſpruiten, gaven Order aan den Schout *Arents*, om zich met de *Klapperluiden* en de *Dienaars van den Gerechte* voor het *Stadthuis* te Poſteeren; welke deze Poſt ook waarnamen van 's Namiddags ten vier Uuren, tot 's Nachts ten twaaf Uuren. Maar de *Dienſtboden* van de *Edele Heeren* van de *Ridderſchap* lieten daarom niet na, alerley Vreugt en gejuich te doen hooren; en eindelyk, toen de Wijn de iever noch te meerder ontſtoken had, namen zy de ledige *Bouteljes*, die zy op 's *Prinſen* en *aller goeder Patriotten gezondheid*, hadden

uitgedronken, wierpen ze die over hunne hoofden. De *Schout*, deze hooglopende blydschap niet langer willende dulden, vloog met zyne *Klapperluiden* onder de juichende hoop, en floeg in 't hondert, om deze Maats wat te ontnuchteren: maar het mogt weinig helpen: dies de *Burgermeesteren*'s nachts ten twaalf uuren, zich na de Plaats toe begaven, om door hun gezag deze wanordres te weeren: verbiedende ook aanstonds aan de *Knechts* meer baldadigheid te bedryven, en gingen na een wyl vertoevens weder na hunne huizen.

De *Knechts*, de *Burgermeesters* vertrokken ziende, en wanende wel dapper door de *Schout* en *Burgermeesters* beledigt te zyn, gingen na binnen, om zich te beklagen over de ontfangene slagen en over het *Burgermeesterlyk Verbod*. De *Heeren* van de *Ridderschap* zeer te onvreden over deze behandeling, liepen het *Stadthuis* uit, en vielen met de degen in de vuist, op de *Schout* en zyn Spitsbroeders de *Klapperlui*, aan, om revengie van den ontfangene hoon te haalen. De *Schout*, cen jammerlyke bystant aan de *Klapperlui* vindende, en deze storm niet kunnende verduuren, koos wel haast het hazepad, en wierd daar in zeer getrouw van zyn gezelschap gevolgt.

Eenige *Heeren* van de *Ridderfchap*, zich over het gemeende affront niet genoeg gewroken achtende, door de vlucht van de *Schout* en de *Klapperlui*, drongen met de degen in de vuist de ftraaten door, om de vertrokkene *Burgermeesteren* van achteren in te halen, gelyk zy dezelve ook ontmoeten by de *Pomp* in de *Berg-ftraat*, en met hen handgemeen raakten, 't welk vry heet toeging; ja zelfs wierd 'er een pistool geloft, waar van het vermoeden viel op de *Secretaris*, de Zoon van eene der *Burgermeesteren*. De twee *Burgermeesteren Vos* en *vander Linden*, wierden door een menigte rottingslagen jammerlyk geteiftert, na welke ontmoeting en fchermutzeling een ieder weder zyns weegs ging.

Niet tegenftaande de *Heeren Edelen*, de *Magiftraat* aldus getracteert hadden, klaagden zy evenwel niet weinig, over de hoon hen in hunne *Dienftboden* door de *Regenten* aangedaan; eiffchende opentlyk *fatisfactie* over de behandeling die de *Schout* en *Klapperlui* tegen hen gehouden hadden; met bedreiging dat zy hunne Partyen anderzins voor 't Hof in rechten zouden betrekken.

Onder alle deze bewegingen zat de *Burgery* mede niet ftill: want, daar volgens de geruchten, zommige *Regenten*, met eenige gewapende manfchap, 's nachts langs de
ftra-

straten patrouilleerden , om inspectie van het doen der *Prinsgezinden* te nemen , dachten de *Burgers* dat het ook tyd wierd voor hen om een oog in 't zeil te houden ; te meer , daar niemant van hen begrypen kost , wat nut de meergemelde *Instructie* voor zyn *Hoogheid* van 1722. aan 't *Gemeene Land* geven kost , aangemerkt in de tegenwoordige gesteldheid van zaken. Dies beïloten zy , by *Request* de *Magistraat* te verzoeken deze *Commissie* te veranderen.

Dit deden zy ook in goede ordre , be- noemende tot hunne *Gecommitteerden* , de Heeren *E. de Man* , Advocaat en Auditeur Militair ; *Johannes Morees* , Advocaat ; *Abr. Adr. de Mist* , *Izaak Rynders* , en *J. M. de Brown* : welke Heeren , als *Gecommitteerden* van de welgeintentioneerde *Gildens* , *Amp- ten* , *Burgers* en *Ingezetenen* van NIMEGEN een *Request* vervaardigden , om aan den *Magistraat* over te leveren , waar van wy den korten Inhoud zullen opgeven :

Zy maken eerst gewag , van de won- derbare Voorzienigheid Godts , die zyn *Hoogheid* , in de fatale omstandigheid van ons *Gemeenebest* , in het *Stadhouderlyk be- wind* over *Holland* , *Zeeland* , *Over-Yffel* en *Utrecht* had gestelt , tegen alle vermoedens ; ja in een tyd , dat de meeste gemoederen zoodanig van dien braven *Prins* verwydert

waren, dat men zich niet ontzien had, om hem in verfcheidene gelegenheden te honen.

Dat de *Republiek* door deze aanftelling, eenige adem heeft begonnen te fcheppen, en ontzagchelyker voor hare *Vyanden* is geworden.

Hier voegen zy by; dat zyn *Hoogheid*, met een uitnemende Liefde tot het *Vaderland* ingenomen is, waar door men hoope heeft, dat Hy op het fpoor zyner *Voorzaten*, de *Vyand* van onze muuren zal keeren, en arbeiden om ons een duurzame *Vrede* te bezorgen; want zy zagen dien *Prins* aan, als een middel, ons ten dien einde van *Godt* gefchonken.

Hier en boven vertoonen zy; wat nadeel de *Ingezetenen* lyden by de trage deliberation van de *Regenten* van NIMEGEN, meeft veroorzaakt door eigenbelang; zich verder beklagende dat, door het weeren van een behoorlyk *Guarnifoen*, de *Burgery* grötelyks in haare inkomften was benadeelt.

Om welke redenen zy verzochten, dat de *Magiftraat* niet langer tot nadeel van 't Land, traineeren wilde met de *Resolutie* om zyn *Hoogheid*, in de *Mannelyke* en *Vrouwelyke Linie*, tot *Erf-Stadthouder* voor zoo verr' de *Stadt* en 't *Schependom* van NIMEGEN betreft, aan te ftellen.

Verders protefteeren zy, van alle nadeelige

deelige gevolgen , die ongetwyffelt , uit eene onverhoopte weigering , zouden konnen voortspruiten.

Dit *Request* was ondertekend van ruim 330 *Burgers* en *Ingezetenen* , waar onder veele voorname Luiden waaren ; maar alzoo het tekenen van zoo een grote menigte niet zoo ftil kon toegaan , kreeg de *Magistraat* wel haast kenniffe van het geene 'er omging : want de voorn: *Gecommitteerden* gingen ten dien einde de Stadt rond , om de *Ondertekening* by de *Burgers* te bezorgen , welke zy van deszelfs Inhoud verwittigden , en ieder verzochten daaraan de goede hand te houden ; ook waaren zy niet van meening om de zaak geheim te houden , alzoo zy by hen zelve overtuigt waaren , dat zy op eene wettige wyze te werk gingen. Maar de *Regenten* lieten den 8. *December* , zeer fcherpe bedreigingen doen , tegen den geenen die het *Request* zouden tekenen , dit deed ook de teekening van verfcheidene verachten : doch de *Burger Gecommitteerden* verfpreden daar en tegen door de Stadt , dat het gelibelleerde *Request* , alreeds door meer dan *duizend Personen* was getekend , met oogmerk om de aarzelende tot tekenen te bewegen , 't welk ook van dat uitwerkzel was , dat zy het voorn: getal by elkan- der kregen : ja zelfs was op den 9. *dito* de

toeloop zoo groot, dat verscheide Perfoonen, die quamen om te tekenen, niet geholpen kosten worden.

Op den zelfden dag besloten de gemelde *Gecommitteerden* ook een *Request* op te stellen om aan de *Heeren Gemeensluiden*, als medeleden der *Regeering*, te presentereen: strekkende tot het zelve einde, en doorgaans van den zelfden Inhoud als het vorige *Request*, met bede dat de *Heeren Gemeensluiden*, wanneer de *Burgery* hun verzoek aan de *Magistraat* zou doen, het zelve met al hun vermogens zouden gelieven te ondersteunen, besluitende met de Latynsche spreuk

VOX POPULI VOX DEI.

De stemme des Volks is de stemme Godts.

Dit *Geschrift* was by de *Gecommitteerden* getekend. Ondertusschen liet de *Regeering* niet na, alles in 't werk te stellen, om de *Ingezetenen* van hun voornemens af te brengen, zoo door beloften als bedreigingen, maar te vergeefs; in tegendeel stelden de *Burgers* onder zich een Plan op, van het geene hen te doen stont, ingevalle tegen hen eenig geweld gebruikt zoude worden, op dat ieder weten zoude waar na zich te moeten reguleeren.

Den

Den 10. *December* besloten de *Burgers* elf *authentique Copyen* van hun *Request* te schryven, om aan ieder Lid der *Regeering* een te behandigen, en het origineele over te geven aan den Heer *President Jacob Vos*, een dag voor de inlevering in den *Raad*, gelyk de ordre was, dat de *Requesten*'s daags te vooren moesten ingelevert worden: waarom zy ook het *Request* aan de *Gemeensluiden*, op den 12. *dito*, aan den *President* van 't gemelde *Collegie* behandigden.

De *Magistraat*, alle deze toebereidselen ziende, nam 's nachts tusschen den 10. en 11. een besluit om tegen den 11. de *Raad* en *Gemeensluiden* by een te roepen: de *Burgery* van deze nachtraad geen kennisse hebbende, wierd daar van door eene der *Gemeensluiden*, gewaarschouwt; op dit bericht besloten zy hun geconcipieerd *Request* aan het *Collegie* der *Gemeensluiden* over te geven: gelyk ook de *Gecommitteerden* deden, zoo dra den *Raad* vergadert was.

Kort daar aan, zag men de *Hellebardiers* uit en in het *Stadhuis* lopen, om *Oranje Cocardes* aan de *Leden* der *Regeering* te brengen, en de *President* der *Gemeensluiden*, berichte de *Burgery* dat men immediaat by *Publicatie*, het Volk het besluit des *Raads* zou bekend maken.

Maar de *Gecommitteerden*, vrezende dat

mogelyk deze *Resolutie* niet na den smaak van 't Volk zou zyn , verzochten lecture van dezelve , eer zy wierd afgekondigt ; dit hen toegestaan zynde , verzochten zy om eenige veranderingen daar in te maken , maar om best wille ging de *Resolutie* zyn gang , met belofte echter , van de verzochte veranderingen daar by te zullen voegen.

Doch de *Publicatie* wierd by het *Gemeen* , onvoldoende gekeurt ; dus zy een ontwerp tot *suppleering* opstelden , strekkende tot bevordering van 't *Erf-Stadthouderschap* , als mede tot verandering van het begeben der *Ampten* , die zy aan Zyn Hoogheids dispositie wilden over gelaten hebben.

De *Magistraat* , ziende dat 'er een ontelbare menigte Volks na antwoord wachte , vond niet goed verder tyd van beraad te nemen , maar willigde de *Burgers* hun verzoek in : en gaf de Minute der ampliatic der voorzeide *Resolutie* aan *Gecommitteerden* over , om het *Gemeen* tot bedaren te brengen : maar deze verzochten ontslag van alle , die over het roepen van *Vivat Oranje* in hechtenis genomen waren ; de weder inroeping van den *Predikant* van *Wichem* en *Leur* , die in 't voorjaar de Stadt ontzegt was , wegens eene al te ieverige Predikatie ; de herstelling van den gedimiteerden *Burger Hopman H. W. van Sugtelen* , van zyn

Ampt

Ampt ontslagen om zyn gezintheid tot den *Prins* : en eindelyk dat aan de *Diaconen* weder gegeven zoude worden hunne stem, tot het *nomineeren* en *verkiezen* van een *Predikant*, in den jaare 1730. hen door de *Magistraat* ontnomen.

Dit wierd alles ingewilligt. De *Burgery*, nu verheugt de zaken tot een gewenscht einde gebragt te hebben, wierd uitgelaten van blydschap, en deed de lucht van een onophoudelyk juichen dreunen. 's Anderen daags verzochten de *Gecommitteerden* om resumptie der gemelde *Resolutie*, en dat hen daar van extract zoude ter hand gestelt worden : 't welk zy ook in behoorlyke forme verkregen.

's Woensdags zynde den 13. *December*; vertrokken de *Gecommitteerden* na zyn *Hoogheid*, om hem kennisse te geven van alles wat 'er ten dezen opzichte was voorgevalen. Eenige gaven hen na, dat zy met geene behoorlyke *Commissie* voorzien waren; maar om alle besmetting van de naam der *Gecommitteerden* af te weeren, stelden de *Boekhouders* en *Meeesters* der *Gilden*, een *Attestatie* op, getuigende daar in, volkomen genoeg te neemen in alles wat de voorn: *Gecommitteerden* in deze zaak gedaan hadden, ook met opzicht van hun vertrek naar 's GRAVENHAGE, welk *Getuigenschrift*

ondertekend was met de handen van de voorn: *Overluiden* der *Gildens*, behalven noch van een groot getal aanzienelyke *Burgers*.

Ook leverden zy een *Request* over aan de *Landschaps Vergadering*, met verzoek om de *Resolutie* der *Heeren* van NIMEGEN te bekragtigen, en uit naam van *Gelderland* te arresteeren; gelyk zulks ook geschied is op den 11. *January* 1748. werdende *Zyn Hoogheid* met een ontslagen van zynen *Eed*, gedaan op de meergemelde *Commissie* van 1722. en bevestigt in alle de *Waardigheden* die *Koning Willem de Derde*, hoogloffelyker *gedachtenisse*, genooten heeft.

En dus is hier alles weder in rust gebragt. Men moet tot lof der *Gecommitteerde Heeren* zeggen, dat zy door hun verstandig gedrag, de *Stadt* bewaard hebben voor een yffelyk bloedbad, dat mogelyk het gevolg van deze onrust geweest zoude zyn: maar nu gelukkig voorgekomen is.

GRONINGEN kan op zulk een bezadigt gedrag geenzins roemen: want de zaken zyn aldaar zeer jammerlyk in eene deerlyke wanordre geraakt, welke niet zonder ongelukken zyn afgelopen.

Op den 2. *December* begoft zich het eerste *spectakel* te vertoonen, niet zonder vrees dat 'er slechte gevolgen te duchten waren; hoewel 'er voor dien tyd niet veel
by-

byzonders opvolgde , maar naderhand des te heviger is uitgeborsten; men vond dan op gemelden dag een zeker *Geschrift* omtrent de Vismarkt aangeplakt , waar in verscheidene *Regenten*, met lelyke trekken wierden afgetekent , en het Volk tot oproerige zamenrotting by een genodigt wierd. Hier by liep 'er onder de hand een gerucht , dat men op de toekomende *St. Nicolaas avond*, den dag voor de verwagte *Landdag* , van quade ontmoetingen zoude hooren. Dog de *Magistraat* gaf op den 4. *dito* een zeer scherp *Placaat* , tegen den *Opsteller* van het voornoemde *Geschrift* , in 't licht , met een præmie van 100. *Ducaton*s voor deszelfs *Aanbrenger*. Daar en boven lieten zy een troep van 30. *Ruiters* door de Stadt patrouilleeren , die na dat de wachten bestelt waren , met blazende Trompetten na de Markt reden , en voorts de geheele Stadt doorkruisten. De *Burgerwacht*, ondertusschen van deze onverwachte beweging niets wetende , maar het gerucht hoorende , scheen over deze nieuwigheid vry wat geraakt; maar toen het Volk , dat mede op het rumoer toeschoot , hoorde wat 'er gaans was , begostenze eens helder te lagchen , en ieder ging zyns weegs.

Zie hier een staaltje van *Groninger Poëzy*, gemaakt op het voornoemde *Geschrift* , en
het

het daar tegen gepubliceerde *Placaat*.

De woede van 't Graauw heeft veul onder het horen, zy
 staat 'er gereed,
 Al teltze naauw vyve, met haare pasquillen en quinten,
 en weet
 (Begeertze maar iets te veranderen) goeden en quaden by
 naam,
 En lastert heur Heeren Regenten, en smeed hen de Boeijen
 te zaam.
 Maar nu is het uit, sints de præmie de schellemen kon
 ringelooen:
 't Verradersche geld wierp menigen Sysjen en fyne Jaco in
 den tooren.

C. H.

Men diene hier by te weten, dat de Pro-
 vintiën van *Holland* en *Zeeland*, die van
Stadt en *Lande* verzocht hadden, om zyn
Hoogheid mede tot *Erf-Stadbouder* te ver-
 heffen: doch deze zaak wierd slepende ge-
 houden, tot merkelyk ongenoegen van het
Gemeen: 't welk ook by de eerste gelegent-
 heid de beste, openbare proeven van zyne
 geestneigingen gaf.

Toen dan aldaar de eerste tyding van de
 gelukkige *Geboorte* van onzen jongen *Erf-
 Prins* inquam, zag men de vreugt by het
 Volk op ieders aangezicht blinken: maar
 het gedrag der *Regenten* wierd met quade
 oogen aangezien. Het *Gemeen* was in de
 vaste verwachting, van aanstonds, door
 ordre der *Magistraat*, openbare vreugde-
 be-

bedryven te zullen zien, maar vond zich in hun hoop bedrogen, alzo den *Raad* ongevoeglyk oordeelde iets te beginnen, voor en aler zy een *Courier* van hunne *Gecommitteerden* in 's GRAVENHAGE hadden ontfangen. Maar 't Volk met dit uitstel niet te vreden, ging zelfs de klok trekken. De *Courier* daagde eindelyk op, maar niet voor dat het reeds in de namiddag was, en dierhalven te laat om *Illuminatie* te maken: daarom liet den *Raad* slechts het Volk door 45. *Kanonschoten*, van deze tyding kennis geven, zonder iets meer te doen. De *Gezwoorene Gemeensluiden* hadden echter zich op een fraaye wyze, van allerly noodwendigheden voorzien, en gaven aan de *Gemeente* dien zelve avond door hunnen welmenenden iever, een ongemeen genoeg: en aldus liep dezen dag zonder eenige ongelukken ten einde; met eene matige blydschap.

Doch het *Gemeen*, niet voldaan over het geene reeds ter eere van den *Jongen Erf-Prins* verricht was, voedde een heimelyk ongenoegen in 't harte, en greep de eerste gelegenheid by 't hair, om opentlyk te toonen wat men in den schild voerde; de Heer Burgermeester *Geertzema* stond de eerste proeven van hunne verwoedheid uit.

's *Maan-*

's *Maandags* en *Dingsdag*, den 11. en 12. *Maart* 1748. reden de *Knechten* van het *Groot Schippers Gilde*, met een *Bootje* met *Vlaggen* verciert, leggende op raderen, door de *Stadt*, en branden hunne *Snaphanen* los voor de *Huizen* van de voornaamste *Ingezetenenen*, en voor die der *Regenten*: met be-
 tuiging, dat zulks geschiede uit vreugde over de *Geboorte* van den *Jongen Prins van Oranje*, zonder eenige de minste wanordres te plegen: overal waar zy stil hielden wierden zy met een glas wyn beschonken: maar *Burgermeester Geertzema* gaf hun niets. 's *Daags* daar aan, ontfongen deze *Schippers Gasten* ordre van de *Regeering*, om deze vreugde-betooningen na te laten; en dus wierd alle vermaak aan 't *Gemeen* ontnomen. *Zondags* den 17. *dito*, quam 'er echter weder een nieuwe beweeging te voorschyn, tusschen vier en vyf uuren, wanneer een grote menigte *Volks* zich meester maakte van de *Martini Kerks Tooren*, en aldaar de *Klok* twee volle uuren lang, zoo braaf luidde, dat het de geheele *Stad* doorklonk en in verwarring bragt. De *Heeren* van den *Raad* zonden wel aanstonds *Schout* en *Dienaars*, en een gedeelte der *Wacht*, om dit onbezuisde *Klokluiden* te verhinderen, en te doen ophouden; maar zy namen hier uit gelegenheid, om een ander rumoer te

maken. Verbitterd over dit verbod, stuift de menigte omtrent zeven uren, na 't huis van meergemelde *Burgermeester Geertzema*, dat met een algemeene hagelbui van steenen begroet wierd, zoo, dat 'er eerlang alle de glazen wierden ingesmeten, onder ontallyke schimpredenen en bittere verwytingen tegen den Persoon en het bestaan van den *Burgermeester*. De *Burgerwacht* op dit onzinnig geweld toegeschoten, nevens eenige uit de *Militie*, wierd wel haast met geweld te rug gedreven. Deze triomf by het gepeupel behaalt zynde, was 'er niets dat hunne woede kon sluiten. Goten en Balken, van een naburige Houtkoper gerooft, waren de gereedste middelen die zy by de hand vonden, om in het huis te breken: met 'er haast sprong de Zydeur open, en zy alle in huis gedrongen, zochten na de *Burgermeester*, met bedreigingen hem in zyn huis te zullen ophangen: maar zyn *Ed:* had zich by tyds t'zoek gemaakt. Aldus hun oogmerk om hem in handen te krygen, missende, rukken zy naar de Stal, en haalen 'er de *Koets* uit, die zy zonder lang be raad, in de Vaart by de *Ooster Poort* smeten. Met dit alles noch niet vergenoegt, doorsnuffelen zy nochmaals het geheele huis, en vonden boven een geheim vertrekje, alwaar zy een verborgen *Kas* achter een

een los behangzel zagen , die zy aanstonds met geweld openden , en al het *Geld* en de *Brieven* daar uit haalden , welke zy aan rimen sneden , en toen alles van boven neder uit de vensters wierpen : dit verricht hebbende , doorkropen zy al de vertrekken , sloegen *Kisten* en *Kasten* open , sneden de *Bedden* op , verscheurden het *Linnengoed* , en traptten *Porcelein* en *Schilderyen* aan gruis. Ondertusschen was des *Burgermeesters Vrouw* noch in huis gebleven , welke door de razende menigte de klederen van 't *Lyf* gerukt wierden : alzoo zy niet gezind was voor dezen woesten hoop te wyken. Met een woord , alles wierd verwoest en vernielt , en men reekend de schade aan verscheurde *Obligatien* alleen , op een somma van 50000 *guldens* ; 8000 *guldens* aan contant *geld* zyn op de straat geworpen , nevens veel gemaakt *Zilverwerk* , dat ook omtrent zoo veel in waarde bedraagt ; alleenlyk hebben zy de *Kinder- en Meiden Kamers* verschoont , en eenige *Papieren* , die andere toebehoorden , bewaart.

Het Volk nu aan 't razen , tragte nu de *Regenten* by elkanderen te doen komen op 't *Raadhuis* , om tot 's *Prinses Verheffing* te stemmen ; en ging ten dien einde naar 't huis van den Raadshcer *Smit* , om hem af te haalen : men vreesde dat de woede
hier

hier mede zyn rol gespeelt zoude hebben: maar op het ontfangen bericht dat den *Raadsheer* reeds naar 't *Stadthuis* was vertrokken, om de begeerte des Volks in den *Raad* te helpen bevorderen, weken zy af, en wierden door D^o. *Petrus Noordbeek*, die juist by geval in huis was, te vreden gestelt.

Ondertusschen begaven zich eenige *Schippers*, die niet weinig deel aan de verwar- ring hadden, nevens eenige andere, na 't *Stads Wynhuis*, om de Heer Burgermeester *P. R. van Iddekinge* te spreken; maar hy, reeds vertrokken, wierd van hen achter- volgt tot aan zyn huis, alwaar zy hem ver- zochten Zyn Hoogheid tot *Erf- Stadthouder* te helpen maken als in andere Steden. De *Burgermeester* antwoorde, dat hy voor zyn deel, altyd voor den Prins genegen was geweest, en daar voor by al de *Wereld* bekend stond. Maar 't Volk met deze betuiging niet te vreden, wilde hem dwingen om zyn hand te teekenen; doch zyn *Wel Ed.* weigerde dit absoluut, zeggende: dat hy liever ster- ven wilde, dan op zyn woord geen geloof meriteeren: dit bragt hen in een goed ge- voelen: dies verzochten zy allcen dat hy na 't *Stadthuis* geliefde te gaan, om de zaak te helpen bevorderen; dierhalven keerde hy derwaarts, maar 't Volk te veel eerbied voor zyn *Ed.* hebbende, om te dulden dat

hy te voet gaan zoude, leide hem in triomf na 't *Stadthuis*, wordende in een stoel gedragen; eenige liepen voor uit om ruim baan te maken, en riepen: *sta ruim voor deze Burgervader, dezen waardigen Vader!*

Zommige waren na de huizen van andere *Regenten* vertrökken, om hen af te halen. Maar de Heer Presideerende-Burgermeester *de Drews*, had alreeds den Raad by een laten roepen, om ordre op het *Oproer* te stellen, en aldus quamen de *Heeren* by een. Het ongeduldige Volk, dat geen marren verstant, hier, na 't schynt te lang naar antwoord moettende wachten, wilde met geweld in den *Raad Kamer* dringen, maar eenige welmenende Personen kregen hen met grote moeite in stilstant, onder conditie dat men niet langer dan een uur naar antwoord zou wachten. Onderwyl quamen 18. *Compagnien Burgers*, zo veel men ze in der haast oplopen konde, op de *Markt*, en eenige *Burgers* trokken na 't huis van Burgermeester *Geertzema* om dat te bezetten, welke door eenige *Ruiters* gevolgt wierden, die daar toe ordre van de Heer van *Dyxtershuis* ontfangen hadden. Het Volk stelde zich tegen de *Ruiters* dapper te weer, en begroete hen met een hagelbui van steenen, zommige wierden door 't affnyden der buik riemen, van hunne Paarden gesmeten:

zoo dat 'er een jammerlyk gevecht ontstont, want de *Ruiters* begonden onder het Volk met scherp te schieten, waar door verscheidene, doch meest onschuldige toekykens, gequetst wierden; men zegt ook dat 'er eenige dood gebleven zyn.

's Avonds omtrent 10. uuren verscheen de Secretaris *Laman* voor 't Volk, en las by het kaars licht af, dat *Burgermeesteren* en *Raad*, de *Gemeente* verzochten en ordonneerden zich gerust te houden, dat zy den *Jong Geboren Prins tot Stadthouder*, gelyk zyn Heer *Vader*, hadden benoemt, en dat zy verder op den *Landdag*, die aanstaande *Woensdag* stond gehouden te worden, het Volk alle genoegen zouden geven aangaande het *Erf-Stadholderschap*.

Dit deed het Volk eenigzins tot bedaren komen. Verder pleegden zy geene moedwil dan 't geene wy verhaalt hebben: alleenlyk hebben zy den Heere van *Dysterhuis* zyn stem, getekend, afgedwongen, als ook de Heer *Baron Lintelo van Stedum*, schoon hy, als een *Lid* van de *Ommelanden*, niets in den *Raad* te zeggen had.

Dien geheelen nacht wierd scherpe wacht gehouden: de *Burgery* en *Militie* patrouilleerden door de straten, om alle seditieuse zamenrottingen te verstrooijen: dit bragt zoodanig een onderlinge verbittering te

wege, dat 's morgens een zeker *Ambachtsman*, na werk willende gaan, deerlyk door de *Soldaten* gequetst wierd.

Den volgenden dag kreegen de *Ruiters* onder *Linielo*, ordre om niet uit de Stadt te vertrekken, schoon hen het Patent ten dien einde was toegekomen: zommige der zelve, nevens eenige *Burgers* en *Soldaten* ontvingen last, om te paradeeren en ter Wacht te trekken, om alle wanordres te weeren.

Dingsdag quamen verscheide Schepen en Wagens vol *Landluiden* in de Stadt, om te zien hoe de zaken zouden aflopen: doch pleegden geen geweld, en 's Woensdags was alles in rep en roer; nadien de *Magistraat* van den *Puye* van het *Wynhuis* liet afleezen, dat de *Staten* der *Provintie* besloten hadden, zyn *Hoogheid* te verklaaren voor *Erf-Statthouder*, *Capitein* en *Admiraal Generaal* van *Groningen* en de *Ommelanden*. Dit deed de ontroerde menigte een weinig tot bedaren komen, schoon men voor als noch geen bericht had, van de conditien waar op zulks geschied was; echter begon men een begin van opeentlyke vreugdebedryven te maken. Het *Raad-* en *Wynhuis* wierd fraai vercierd en geillumineert. Achtien *Vaendelen Burgers* trokken op, en vuurden op de Markt; ook zag men verscheide

scheide huizen treffelyk verciert na omftandigheid des tyds.

Donderdags en Vrydags wierden eenige der voornaamfte, die de hand in deze Onlusten gehad hadden, in hechtenis genomen, en voornamelyk die het huis van Burgermeester *Geertzema* hadden helpen plunderen. Ook gaven de *Regenten* een *Placaat* tegen diergelyke Opfchuddingen uit; waar by de *Burgery* gemachtigt wierd, om by dag en nacht, geweld met geweld te keeren; dreigende alle *Oproermakers* met de dood. Doch niet tegenftaande dit alles, zag men hier en daar zeer aenmerkelyke *Decoratien* en *Inscriptien*, waar in men de *vryheid* der *Poëzye* haar vollen loop gelaten had.

Behalven het voorn. *Placaat*, gaven de *Provintiale Staten*, op den 24. *dito*, een diergelyke in 't licht, ten zelyven einde ftrekkende om alle *Oproerigheid* te keer te gaan. Onder andere wierd daar by aan de *Predikanten* geboden, om de goede *Gemeente* tot ftilheid en rust te vermaanen, op dat *Stad en Land*, tot noch van 's *Vyands* inbreuk bevryd, geen gevaar mogte lopen om door eigene Ingezetenen geruineert te worden.

De *Wachten* bleven daar en boven noch duuren; nadien men met veel reden vermoedde dat 'er noch een heimelyk vuur in

de gemoederen lag te smeulen. 's Zondags den 31. *dito*, zag men weder een beginzel van nieuwe Onlusten; want een groote menigte Volks vergaderde op de Markt by een, welke alle, die zy aantroffen zonder *Oranje Strikken* of *Linten*, aantastten, en met geweld dwongen om dezelve te ver-tonen. 's Avonds tusschen 5. en 6. uuren, ging een andere party naar 't huis van den *President Burgermeester*, om de sleutels der gevangenis op te eischen, en de loslating der gene die wegens de laatste *Oproer* in hechtenis genomen waren. Maar hier had men het geluk van hen met eenige goede woorden en beloften te paaijen, en stelde voorts, door het tydig optrekken der *Militie* en *Burgerwacht*, alle voorgenomene wanordres te leur.

Doch den 6. *April* daar aan volgende, stont de geheele Stadt weder op nieuw over einde: nadien de *Magistraat* drie Per-sonen, schuldig aan 't plunderen van des *Burgermeesters Huis*, en aan andere insolentien, openbaar liet geeffelen: het *Gemeen*, van deze *Rechtspleging* verwittigt, verzamelde 's morgens by tyds op de Markt, in mening om de *Gevangene* uit handen van den *Beul* te verlossen: maar de *Regeering* had, om dit voornemen te verydelen, de *Ruiters* en *Soldaten* gelast, met geladen
ge-

geweer op de Markt by een te komen: doch dit belette niet, dat het Gemeen de steenen als hagel over de Markt deed vliegen, de *Militie* wist zich naauwelyks tegen dit geweld te bergen, en wierd eindelyk genootzaakt op het *Volk* los te branden; zoo dat 'er van wederzyden eenige gequetst wierden. Een der *Gevangene* die na de *Kaak* gebragt wierd, om zyn straf te ontfangen, zou haast der *Justitie* ontruikt geworden zyn door 't woedende *Volk*: maar door een sterke tegenstant wierden de bespringers afgewezen, en de drie *gegeeffelden* wierden met een sterk escorte de Poort uitgeleid, en bevolen, *op pæne des doods*, noit weder in de Stadt te komen. De *Beul*, zich niet veilig oordeelende om langs straat te gaan, wierd ook door eenige manschap naar huis geconvoyeert, men zegt ook dat 'er eenige schoten met scherp op zyn huis gedaan zouden zyn, maar hier van kan ik met geen zekerheid spreken.

Dus ging het in de Stadt, terwyl de *Ommelanden* ook hun aandeel in deze verregaande beroeringen hadden. De *Buiten Plaats* van Burgermeester *Geertzema*, in 't Dorp *WAAR* gelegen, wierd den 4. *April* jammerlyk geplundert en vernielt, zoo dat 'er geen boom onbeschadigt bleef. Te *APPINGADAM*, verzamelden zich eenige

Jongens voor 't huis van een *Roomfchgezinde Kleeremaker*, en zongen aldaar eenige deuntjes ter eere van zyne *Hoogheid*, wordende van den zelve met eenig geld beschonken, om zich daar mede vrolyk te maken, 't welk zy ook onder een onophoudelyk geroep, van *Vivat Oranje*, deden. Maar de Heer *Veldman*, Richter van APPINGADAM, liet eenige van deze Jongens in hechtenis nemen, en 's anderen daags twee van dezelve in *Ketenen* aan de *Kerkmuur* fluiten, en te pronk staan met een *Brief* op de rug geplakt, waar in deze woorden stonden: DEZE ZYN DE GROTE REBELMAKERS VAN DE JONGENS: *Vivat de Prins van Oranje*. De *Burgers*, over deze behandeling ten uiterste verstoort, begonnen de *Klok* te luiden, en in grote menigte te verzamelen; slaande met een *Smits hamer* de *Ketens* los, en dwongen den *Richter*, om aanstonts de overige *Gevangenen* te ontslaan; dit geschiede, en ieder trok vergenoegt naar huis; maar tegens den avond, vergaderde weder een grote menigte voor het *Richthuis*, die den *Richter* met schampere verwytingen lastig vielen: deze, meer verbittert dan voorzichtig, gaf last om op de menigte los te branden, waar door vier menschen gequetst wierden. Het *Volk* hier op uitzinnig geworden,

worden, gooide zoo afgryzelyk met steenen, dat 'er geen glas in het *Richthuis* heel bleef, ja de pannen raakten zelfs van het dak af, en de *Richter* ontvluchte de woe-
de naar GRONINGEN. Toen vielen zy aan op het Huis van den Advocaat *Westerhof*, een goede *Vrind* van de Heer *Veldman*. Het gerucht van dit alles ter ooren van de omleggende *Boeren* gekomen, quam 'er een menigte op den 7. *dito*, te APPINGADAM, die op de *Roomfche Kerk* aanviel en dezelve geheel plunderde en vernielde; dierhalven gaf de *Regeering* ordre aan 50. *Burgers*, om de Wacht waar te nemen, 's nachts de Ronde te doen, en het geweld met magt van wapenen te keeren.

Een *Officier* met 30. *Soldaten*, ontvingen den 13. *dito* ordre om na de *Oldampten* te trekken, om de razende *Boeren* tot reden te brengen, alzoo deze weigerden 's *Lands Imposten* te voldoen, maar de *Huisluiden* hebben hen van alle hunne wapenen berooft, en daar en boven de *Officier* braaf afgeroost.

Dusdanig stonden de zaken aldaar geschapen; maar om alle verdere wanordres te weeren, wierden 'er op het Land verscheide merkwaardige zamenkomsten gehouden; doch zy konden de gehoopte rust niet te wege brengen: want de vlam, nu

een poos onder de asch verscholen, brak te felder uit, op den 13. *May*, wanneer te GRONINGEN de Copy aangeplakt wierd, van een *Brief* der *Gecommitteerden*, afgezonden met de *Commissie* van het *Erf-Statthouderschap*: daar in las men wel, wat beleeft onthaal deze *Heeren* by zyn *Hoogheid* genoten hadden; maar men vond 'er geen woord in, of de *Prins* zulks had aangenomen. Het *Volk* hier van het quaadste vermoedende, sloeg wederom aan 't woeden, en rukte de *Ladders* los, die met zware ketenen aan de *Groote Kerk* vastgebonden lagen, liep 'er de *Kerkdeuren* mede op, en voorts na den *Tooren*, daar zy met alle magt de *Klokken* gingen luiden, zonder dat iemand zich daar tegen stelde, alleen *Burgermeester Iddekinge*, met de *Raadsheer Wiggerts*, verzochten hen om stil te houden, met beloften van hen alle genoeg te zullen geven; maar kregen ten antwoord, *Wy willen de drie Jongens los hebben*, betekende daar mede de drie *Personen*, die den 6. *April* over het plunderen van *Geertzema's* Huis gegeeffeld waren, zy dit horende, gaven geen antwoord en vertrokken; maar een opkomend *Onweêr*, van donder en blixem, nootzaakte de *Klokkeluiders*, nevens het overige *Volk* om zich naar huis in veiligheid te begeven.

's Morgens den 14. *dito*, plunderden zy het huis van eenen klein *Jan de Timmerman*, beschuldigt dat hy Burgermeester *Geertze-
ma* voor *Spion* diende , alles wierd hier vernielt , en de brokken in 't water gesmeten. De *Pander Scholtenhuis* wierd, na 't inwerpen van eenige glazen , door goede voorspraak van zyn buuren gered. Een zekere *Jan de Weert*, die ook in een quaad blaadje stont, zette de menigte, gekomen om zyn huis te plunderen, ter neder met braaf *Janever* in 't rond te schenken. Voorts smeten zy de glazen in by den Raadsheer *Muntinge*, en by Burgermeester *de Drews*, uit wiens huis ondertusschen eenige schoten gedaan wierden. Men riep de *Burgery* wel in de *Wapenen*, maar niemand quam te voorschyn. De *Burger-Colonel* had evenwel noch zoo veel gezach, dat elk op zyn ordre, zich in de *Wapenen* onder zyn respectieve *Vaandel* begaf. Welke manschap zich aanstonts rondom het *Stadhuis* posteerde.

Elk, even nieuwsgierig om te zien wat hier te doen zou vallen, merkte wel haast wat het oogmerk der *Burgery* was, want hunne *Officieren*, als *Gecommitteerden*, gingen met een *Request* van eenige *Artikelen* in den *Raadkamer*, en verzochten aan de *Regenten* een cordaat antwoord. Na lang toeven quam de *Secretaris* voor de *Puye*,
en

en riep zyn *Hoogheid* voor *Erf-Stadhouder* uit, zonder iets anders te melden; maar de *Burgery* hier in geen genoegen vindende, wilde een ander *Resolutie* hebben; de Heer *Iddekinge* beloofde hen daarop, dat hen alles geworden zou. Maar zy, niet vergeenoegt met deze belofte, drongen tot in de *Raadkamer*, en zeiden niet eerder te vreden te zullen zyn, voor en al eer hun verzoek zou ingewilligt worden. De *Regenten* quamen hier op aan de *Voorpuye*, en beloofden de *Burgery* in alles genoegen te zullen geven; maar 't *Volk* begeerde deze *Resolutie* in *Gefchrifte*, zoo dat zich de *Regenten* gedrongen zagen, om de begeerte der *Burgenen* volkomen toe te staan.

De voornaamste *Artikelen* die begeert en toegestaan wierden, bestonden voornamelyk hier in: *Dat de Godtsdienst kragtdadig zal gehandhaaft worden. Dat de Taalmannen en Gezwoorne Gemeente by derzelver Voorrechten gemainteneert zullen worden. Dat alle Breuk-, Moderatie en Commissie-Gelden, ten behoeve van des Stadts Kas zullen komen. Dat de Verteeringen ten laste van vacante Officien zullen ophouden of bepaalt worden. Dat alle Verteeringen ten laste van 's Stads Kas zullen cesseeren. Dat men zorg zal dragen, dat de Solliciteurs Militair zullen uitsterven, en dat de Ampten ge-*
geven

geven zullen worden , aan Perſoonen die ze
 zelfs bedienen. Dat de deſpitiegelden by
 de Provincie zullen worden afgeſchaft. Dat
 middelen beraamt zullen worden , om de ver-
 valle Negotie te herſtellen. Dat de tyd der
 Proceſſen zal verkort worden. Dat het Sta-
 pelrecht zal worden gemainteneert. Dat zyn
 Hoogheid tot Erf-Stadhouder verklaart zal
 worden in de Mannelyke en Vrouwelyke
 Linie , mits belydenis doende van de Gere-
 formeerde Religie. Dat zyn Hoogheid by
 oneenigheid , tuſſchen de beide Leden der Pro-
 vincie , Mediateur zal zyn. Dat de breuken
 en boeten der Sluikers , ten voordeele der
 Provincie zullen komen. Dat men zorg zal
 dragen , om de Ommelanden van eenige
 Schattingen te ontheffen. Dat men de Old-
 ampten genoeg zou geven over de Proceſſen.
 Dat geen Burger-Officieren gekozen zullen
 worden , dan die onder de reſpective Vaandels
 behoren. Dat voortaan geen andere als Bur-
 gers en Burgerinnen in het Gaſthuis zullen
 genomen worden : en eindelyk , dat 'er een
 generale amneſtie van al het gepaſſeerde zal
 zyn , en dat de 3. uitgebannen Perſonen , An-
 dries Volkers , Lodewyk Menſes en Abra-
 ham Jans , vryheid zullen hebben om weder
 te komen , met vernietiging van de Sententie
 ten hunnen laſte uitgeſproken.

Dit alles wierd toegestaan , en ten zel-
 ven

ven dage getekent door de *Burgermeesteren* en *Raden*, zoo dat nu de *Burgers* vergenoegt na huis gingen. Onderwyl quamen verscheide *Boeren* in de Stadt, die voornemens waren, om 's anderen daags de *Burgers* te helpen, indien hun verzoek wierd afgeslagen: maar dit was nu onnodig. Doch de *Land Jonkers*, die zy binnen de Stadt verwagten om hunne grieven af te doen, op den 15. *dito*, quamen niet te voorschyn, dit dede de *Boeren* razende worden, dies namen zy twee voorname *Heeren* in *Gyzeling*, en dwongen dezelve, om ter post na buiten te zenden om de *Land-Edelen* by een te roepen gelyk geschiede; doch niet voor den 16. *dito*, toen zy, met het aanbreken van den dag, in de Stadt quamen. Men hield de Poorten gesloten, om de in aantogt zynde *Boeren* buiten te houden, maar die van binnen dwongen den *President* om de *Sleutels*, hier op wierd de Poort 's morgens ten half 6. geopent, en duizende *Boeren* quamen in de Stadt, die wel haast een schriftelyke toestemming van de *Land-Edelen* kregen, op al 't geene hen in 't byzonder betrof.

De drie *Bannelingen* wierden ook weder ingeroepen, voor eerlyk verklaart, en door de *Secretaris* met een *Vaendel* boven het hooft gezwaait, en van de *Heeren* op het

Wyn-

Wynhuis met handgevinge verwellekomt.

De Heeren Studenten, gedachtig aan 't zeggen van *Diogenes*, dat als ieder bezig was, by alleen niet stil kon zitten; leverden mede een *Request* in, waar by zy het volgende verzochten.

I. *Dat zyn Doorl. Hoogheid de Heere Prince van Oranje, Erf-Stadhouder, tot Rector Magnificus en Primus Curator dezer Academie mogt verklaart worden.* II. *Dat de Heeren Studiosi voor de hooge Heeren Burgermeesteren en den Raad, of voor eenig ander Gericht, niet mogen getrokken, of met eenige Arresten, Citatien, &c. bezwaart, maar aan 't Forum Academicum gelaten worden.* III. *Dat de Heeren Studiosi, item gecandidateert of gepromoveert zynde, voor andere volgens bequaamheid mogen geemployeert worden.* IV. *Dat voorn: Heeren van alle Tollen en Weggelden mogen bevryd zyn.* V. *Als mede vry van Schoorsteen geld, mitsgaders vry, voor een zekere quantiteit van de Consumptie van Wyn, Tabak, Théé, &c.* VI. *Dat geen Pachter eenige hunner goederen zal mogen aanhouden, of hen in Rechten betrekken: maar de gesuspecteerde goederen ten huize van den Rector Magnificus zal moeten openen.* VII. *Dat hen vrye Zitplaatsen in de Kerken zullen verleent worden.* VIII. *Dat zy, in de*
Wacht

Wacht getrokkende, zonder eenige bezwaring, weder vry gegeven zullen worden.

De bovenstaande *Propositien* wierden uit naam van alle de *Studenten* dezer *Academie*, ondertekent door de daar toe eenparig *Geëligeerden*.

BENJAMIN TAATS, *SS. Th. Stud.*

PETR. ADRIAAN MEURS, *J. U. Stud.*

LEONARDUS SPECKMAN, *Med. Stud.*

BERN. JOH. VAN DAM, *Philos. Stud.*

De *Heeren Staten van Stad en Lande*, dit verzoek overwogen hebbende, accordeerden het verzochte, op den 16. *Mai* 1748. Gelyk hun *Ed. Mog.* het zelve met hunne ondertekening bekragtigden, en ten zelven dage lieten afleezen en publicceeren.

Wy, nu ons bestek ten einde zynde, zullen ook, na 't verhalen van zoo veele *Onrusten*, onze penne *Rust* geven: En Wenschen dat onze *Landgenooten*, onder het *Doorl. Bestier* van den braven *Oranje Held*, en zyne *Mannelyke Nazaten*, de gehoopte vruchten van *Zyn Hoogheids Verheffing* mogen plukken, en ceerlang een duurzame *Vrede* van binnen en van buiten genieten.

E I N D E.

RE-

REGISTER

Van alle de

ONLUSTEN,

Waar van in dit Werkje gesproken word.

OProer te Alkmaar. Pag. 55. 222. 135 *

- - - - - Amsterdam. 7. 15. 22. 35. 41. 45. 48. 71.
82. 96. 143. 185. 190. 218. 228. 233. 236.
240. 243. 249. 252. 255. 267. 269. 272.
295. 296. 299. 303. 305. 306. 330. 346.
354. 377. 401.
- - - - - Appingadam. 463. 465;
- - - - - Arnhem. 423.
- - - - - Avenhorn. 29.
- - - - - Batavia. 275. 291.
- - - - - Bennebroek. 192.
- - - - - Bovenkarspel. 119.
- - - - - Briel. 52. 55.
- - - - - Cabo de goede Hoop. 194
- - - - - Curaçao. 257.
- - - - - Delft. 68. 88. 319.
- - - - - Deventer. 337. 365.
- - - - - Dordrecht. 4. 6. 8. 51. 54. 64. 83. 320.
- - - - - Enkhuizen. 51. 52. 107. 128. 129. 130. 131.
- - - - - Franiker. 344
- - - - - Goeree. 33.
- - - - - Gorkum. 7.
- - - - - Gouda. 73. 81. 102. 374. 387.
- - - - - 's Gravenhage. 10. 14. 31. 54. 120. 326. 359;
- - - - - Groningen. 362.
- - - - - Grofthuizen. 30.
- - - - - Haarlem. 22. 23. 44. 67. 84. 191. 323. 359.
- - - - - Heemstede. 192.
- • • • - Heusden. 32.

Hh

Oproer

R E G I S T E R.

Oproer te Hoorn.	9. 40. 105. 336.
--- -- Hoedekenskerke.	351.
--- -- Leek.	119.
--- -- Leiden.	7. 9. 22. 24. 34. 69. 91. 321. 359.
--- -- Medenblik.	24. 54.
--- -- Middelburg.	79. 111.
--- -- Monnikendam.	13.
--- -- Naarden.	375.
--- -- Nymegen.	433.
--- in de Oldampten.	465.
--- te Oostzaandam,	132.
--- -- Purmerent.	9. 135*
--- -- Rotterdam.	6. 26. 55. 75. 102. 136* 270. 316. 379.
--- -- Schiedam.	12. 23.
--- -- Schoonhoven.	5.
--- in de Streek.	119.
--- te Utrecht.	336. 359.
--- -- Veere.	313.
--- -- Venhuizen.	117.
--- -- Vianen.	6.
--- -- Vlissingen.	78. 109.
--- -- Waar.	463.
--- -- Warmenhuizen.	27.
--- -- Westzaan.	134*
--- -- Westzaandam.	132*
--- -- Wormer.	134*
--- -- Zaandyk.	134*
--- -- Zirikzee.	76. 341.

